

Ryszard Mazurek

Uzupełnienie do pracy magisterskiej Stanisława Wójtycha

**Działalność
Państwowego Młodzieżowego Zakładu Wychowawczego w
Antoniewie
w latach 1914 -1981**

**Część pierwsza
Za czasów pruskich 1911 – 1918 (20)**

**Część druga
Lata międzywojnia 1918 (20) - 1939**

**Część trzecia
Obóz jeniecki w Antoniewie 1939 - 1945**

**Część czwarta
Trudne lata powojenne 1945 – 1960**

**Czy ten ptak kala gniazdo, co je kala,
Czy ten, co mówić o tym nie pozwala?**

Cyprian Kamil Norwid

Kiedy wybuchła niepodległość i lata międzywojenne. Znowu zaczynamy od lasu

10 sierpnia 1923 roku Naczelnik Wydziału Leśnictwa wystosował do Dyrekcji Zakładu Wychowawczego w Antoniewie (salezjanów wtedy) sprawozdanie z kontroli antoniewskich lasów:

„Lasy majątności Antoniewo (...) zajmują 147,11 ha – do czego doliczyć należy 13, 77 ha jako powierzchni nie nadające się pod uprawę leśną tj. drogi, wody itp.

Ogólny stan lasu przedstawia wiele do życzenia, co jednakże jest następstwem lat minionych. Brak więc wszelkiej pielęgnacji lasu tj. trzebieży racjonalnej, uskutecznianie naprawek, umiejętne prowadzenie upraw itp. wobec tych zaległości lub też błędne wykonywanie trzebieży – przedstawia się ogólny stan lasu pod każdym względem bardzo niekorzystnie. Opierając się na stanowisku finansowem (zach. pis. oryg.) stwierdzić należy, że zapas drzewny przedstawiający kapitał zakładowy jest bardzo odległy od zapasu lasu normalnego, co jest wynikiem nieumiejętnej, od szeregu lat trwającej gospodarki.

Powyższe twierdzenie podpira również fakt, że brak jest prawie w zupełności upraw leśnych klasy wieku 1 – 10, a jeśli są to przeważnie nie przedstawiają większej wartości – jako uprawy bez przyszłości. Celem doprowadzenia lasu do stanu mniej więcej normalnego wskazane jest po sporządzeniu nowego planu gospodarczego przeprowadzić nowe uprawy i naprawy – nadto zaniechać trzebieży usuwając jedynie susz i chore drzewa.”¹

29 grudnia 1924 nie znany z funkcji i imienia urzędnik Starostwa Krajowego sporządził następny raport o stanie lasów antoniewskich:

1636/24 L²

29. grudnia 24.

Z odbytej w dniu 20. grudnia b.r. inspekcji lasu należącego do Zakładu Wychowawczego w Antoniewie, powiat Wągrowiecki- zdaje się następujące sprawozdanie.

Ogólny stan lasu przedstawia się niekorzystnie i jak stwierdzono, wszelkie wskazówki oraz polecenia gospodarcze, wydawane ze strony Wielkopolskiej Izby Rolniczej celem zaprowadzenia prawidłowszej gospodarki leśnej, a zwłaszcza pod względem przeprowadzenia kultur i poprawek zalegających z lat dawniejszych, pozostały dotychczas przeważnie bez uwzględnienia. To też dziś stwierdzić należy, że zapas drzewny w lesie Antoniewa, przedstawiający kapitał zakładowy, coraz to więcej odbiega od zapasu normalnego, czyli że użytkowanie tegoż lasu musi być przez cały szereg lat bardzo ograniczone, jeżeli nie zupełnie wstrzymane.

Pierwszym warunkiem doprowadzenia lasu do stanu normalniejszego, jest sporządzenie nowego planu gospodarczego, przeprowadzenie licznych nowych upraw i poprawek, nadto zupełne saniechanie trzebieży, usuwając jedynie susz i chore drzewa.

Zalecenia powyższe muszą być woseśnie i systematycznie wykonane, ze względu na obowiązującą ustawę o ochronie lasów z dnia 14. sierpnia 1876 roku, rozciągniętą na wszystkie lasy prywatne; w przeciwnym razie państwowa ochrona lasów mogłaby wkroczyć i las przymusowo doprowadzić do porządku.

Izba Rolnicza poznawszy saniedbany stan lasu w Antoniewie, już od kilku lat starała się dora-

dzać do przeprowadzenia zwłaszcza zaległych kultur i poprawek. W tym celu założoną była swego czasu odpowiednia szkółka, dla umożliwienia taniego wyhodowania potrzebnej ilości sadzonek. Zapas ostatnich został jednakowoż w dawniejszych latach tylko częściowo zużyty do przeprowadzenia kultur, a przeważnie sadzonki wyprzedano.

Ażeby w przyszłości uniknąć dalszego nieprawidłowego prowadzenia lasu w Antoniewie, zaleca się przyjęcie zawodowego borowego, który byłby zależnym od Starostwa Krajowego, a nie od często zmieniającego się Zarządu majątku Antoniewa.

Borowy taki musiałby podlegać technicznemu nadzorowi Wydziału leśnictwa Wielkop. Izby Rolniczej i ściśle zasosować się do wydanych przez tenże Wydział wskazówek i dyspozycji, a temsamem byłaby zapewniona dostateczna kontrola lasu oraz wczesniejsze dopełnienie licznych zaległości, wzgl. doprowadzenie lasu do stanu normalniejszego.

Na przyszły rok gospodarczy należy przeprowadzić następujące

a) Uprawy leśne:

- 1) odd. 9 a¹ (spalona część) przekopać łopataą pasy na 30 cm głęboko, środek od środka 1,20 m odległe i w pasach tych zasadzić wiosną 1 roczn. sosną w odległości 30 cm. Przestrzeń mająca się zalesić zależną będzie od zapasu sadzonek w szkółce oddziału 8 i 11.
- 2) oddz. 6 a² ca 1¹/₂ morgi zalesić sosną w przekopane lub pługiem wyorane pasy w sposób powyżej podany.
- 3) oddz. 6 a² - 3 letn. kulturę sosnową poprawić 2 letn. przeszkółkowaną sosną z własnego zapasu.
- 4) szkółka I. oddz. 11 ca 3/4 morgi. Znajdującą się

2 letn. sosnę szkółkowaną na wiosnę wykopać i użyć do poprawek wagi. do nowych zalesień. Następnie szkółkę na pół łopaty głęboko przekopać i zaszkółkować 1 roczn. sosną pozostałą z przebrania w szkółce w oddz. 13.

- 5) Szkółka II. Znajdująca się sosnę 1 roczn. na wiosnę wykopać, silniejsze użyć do sadzenia, a słabszą przeszkółkować (przepikować) w szkółce I, następnie szkółkę tę lekko przekopać i obsiać nasieniem sosny w pierwszej połowie kwietnia 1925 r.

Celem pozyskania odpowiedniej ilości nasienia sosny zaleca się zbieranie szyszek w miesiącach styczniu i lutym.

b) Wyręby:

Jakkolwiek w lesie Antoniewa wszelkie czyste zręby mogą być tylko, na bardzo ograniczonej przestrzeni przeprowadzone, pod którym to względem pewne dane wykaże dopiero sporządzić mający się nowy plan gospodarki leśnej, to jednakowoż celem pozyskania potrzebnego opału dla Zakładu Wychowawczego wskazany jest wyręb 1,25 ha w omówionym przy inspekcji leśnej drzewostanie w oddz. 2^b. Przy wyrębie zaleca się słabszą olszę i brzoškę zrębać, celem uzyskania odrośli a resztę starszych drzew w sposób na miejscu omówiony wykarczować i w odpowiednie sortymenty wyrobić

Trzebieży przeprowadzać nie można, natomiast dozwolone jest wybieranie sursu po całym lesie.

Nowy plan gospodarki leśnej moglibyśmy sporządzić na przyszłą wiosnę i w tym celu upraszamy o łaskawe zacydowanie względnie oznaczenie na miejscu wszystkich tych obecnych gruntów ornych, które ze względu na lichą jakość gleby, mają być w przyszłości zalesione.

Trzeba powiedzieć, że w porównaniu z czasami pruskimi urzędnicy Starostwa Krajowego w Poznaniu z kontrolami zbytnio się nie wysilali. Pracowali „na luzie”. Wedle zasady: „Jakoś to będzie.” Tu należy bezstronnie przypomnieć, że oba sprawozdania powstały w czasie dzierżawienia Zakładu Wychowawczego przez salezjanów, którzy mieli być „lekarstwem na wszelkie zło.”

Przeglądając dalsze pisma z omawianej tu teczki nawet najbardziej tępy polski nacjonalista nie może zaprzeczyć oczywistym faktom, że trudno mówić o jakimkolwiek racjonalnym gospodarowaniu w antoniewskich lasach po zrzuceniu jarzma pruskiego i nastaniu polskiej administracji (przynajmniej w pierwszych latach). Wydział Leśny Krajowej Izby Rolniczej w Poznaniu często już od 1923 roku wysyłał swoich inspektorów do majątności zakładowej, ale te inspekcje (pewnie bankieci i polowanka, w czym także gustowali salezjanie) nie kończyły się żadnymi wiążącymi ustaleniami. Wizytatorzy stwierdzali, że w Antoniewie konieczny jest leśniczy podległy władzom leśnym, a nie dyrekcji w Antoniewie, ale nie byli w stanie obsadzić tego stanowiska. Przyznawali, że niezbędny jest nowy plan gospodarczy dla lasów antoniewskich (bo stary stracił ważność już w 1922 – pewnie jeszcze pruski), chociaż wiem że plan taki został sporządzony w kwietniu 1922 (ale tyczył on jedynie upraw leśnych) przez Szefa Wydziału Leśnictwa Wielkopolskiej Izby Rolniczej. WIR ciągle domagała się od Starostwa Krajowego pieniędzy za prace w lasach do Zakładu Wychowawczego przynależących – słowem od razu zaczęło się „polskie piekielko” i zapanowała powszechna niemożność. W ogóle wszyscy od wszystkich za wszystko domagali się pieniędzy, zaczęło się przelewanie pustego w próżne. Salezjanin ksiądz dyrektor Wiertelak w listopadzie 1923 roku zapytał się pisemnie WIR o koszt dniówki pracownika leśnego – 29.11.1921 przesłano mu najnowsza taryfę płac robotników leśnych i wystawiono za nią „koszty sporządzenia” na sumę 30 tys. mk. (były to czasy kryzysu i galopującej inflacji). Wreszcie z pisma z 31?12.1925 roku dowiadujemy się, że las antoniewski objął leśniczy Grześkowiak.³

Przy okazji przeglądania dokumentacji dotyczącej lasów natrafiliśmy na pismo, które w sposób niezbity, że w roku 1934 w Zakładzie Wychowawczym był już telefon.

Co prawda, pewne pisma z tej teczki zdają się sugerować, że ten telefon istniał już w maju 1916 roku, ale są to jedynie sugestie mało usprawiedliwione niezbitym materiałem źródłowym.⁴ Kto czytał uważnie, ten wie, że sprawa ta została rozstrzygnięta już powyżej (patrz rozdział „Jak pruskie lutry...” przypis 4) i telefon w Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie był zainstalowany „od samego początku” funkcjonowania tej instytucji, a być może jeszcze w trakcie jej budowy.

289
OJEWÓDZKI ZAKŁAD
WYCHOWAWCZY
ANTONIEWO - p. SKOKI

ANTONIEWO, dnia 3 listopada 1934

Telefon: Skoki 36
Konto P. K. O. 202411

Do

Izby Rolniczej

w Poznaniu

=====

dz. 3011/34r.

Przedmiot:
chronienie drzewek.

Zakład tutejszy zamierza smarować kultury celem
chronienia ich przed zgryzaniem przez zwierzę.

Proszę uprzejmie o podanie nam środka odpowiedniego

i zarazem adres gdzieby smary można nabyć.

WIELKOPOLSKA IZBA ROLNICZA
Wydział
Wpł. dn. 6 LIST 1934
Nr. 1370/34. F.L.
Zat.
Refer. J.

Lucyella

Dyrektor.

5

Ostatnie pismo z tej teczki jest datowane na 11.03.1937 roku. Pisane na druku. Przeglądając ten zbiór dokumentów nawet po jakości papieru na jakim zostały sporządzone bez trudu nawet człowiek niegramotny dostrzeże, kiedy w Antoniewie zaczęły się „nasze polskie” czasy.

W APP dotarliśmy jeszcze do drugiej teczki dotyczącej omawianego tu tematu. ⁶

Pierwszy dokument z tego zbioru nie napawa optymizmem (fragment sprawozdania praktykanta Inspektora Ochrony Lasów Tadeusza Paciorkowskiego):

Zprawa o wydanie ii. XI. 26. 1
aktów 14. XI. 26.

z objazdu lasu maj. Antoniewo
pow. Wołyńskie w celu badania
przedstawionego do zatwierdzenia planu
gosp. lasowego, ~~14. XI. 26.~~

Polecenie p. Wojewody z dnia
16/II 26 L. 22. 7376/269.

Las majątności Antoniewo własność
Starostwa Wołyńskiego o obszarze 178,84 ha
składa się z jednego kompleksu
drzewostanów niewyodrębnionych przez
średnicy. Plan gosp. lasowy został
wykonany przez Wielkopolską Dłż.
Polniarę przewidziano tak co do
opisu jak i wysnaczonego etatu.
Nieprzesnaczone do zalesienia podziaty
36 i 6 a przez niewagę, zostały
wciągnięte do planu reksien, ~~jest~~
to jedyny błąd w planie. Las
Antoniewo był gospodarowany
rabunkowo przez Ojców Sakerjanów,
którzy majątność dzierżawili i
drzinaj jest silnie sderwastowany.
Liczne podziałki lasu wymagają
wzmocnienia korewów i karkawatyk
sosn tak, że do zalesienia na
licząc dziesięćdziesiąt pięć 66,78 ha
w sum. oddr. 15 a 11,98 ha obecnie
pole orne. Wobec konferencji z P. Pradzy
verte

Ten skan to na wszelki wypadek, aby nie zostać posądzonym o antyklerykalizm. Kto ma rozum, ten sam wyciągnie właściwe wnioski już na podstawie przedstawionego fragmentu dokumentu. Tak więc salezianie okrzyczani nie tylko w Polsce, ale i w Europie jako „wszechmocni” wychowawcy trudnej młodzieży w Antoniewie jakoś się nie sprawdzili – tu, co prawda, jedynie w roli skrzętnych gospodarzy. Wyrąbali ponad 66 ha lasu (pewnie na sprzedaż) i nie dokonali nowych zalesień.

Dalsze dokumenty z tej teczki nie są jednak już tak pesymistyczne. W sprawozdaniu z lustracji lasów antoniewskich sporządzonym 5 maja 1933 roku przez Komisarza Ochrony Lasów inż. T. Dobrzyńskiego czytamy m.in.:

„Las zajmuje powierzchnię 178, 84 ha w jednym kompleksie...” (a więc więcej niż za czasów pruskich). I dalej: „Plan kultur przewiduje 47,43 ha i włączanych do lasów b. gruntów rolnych, oraz odnawianie zrębów bieżących.” Trzeba niestety dodać, że ojcowie salezianie mieli też swoje „dokonania” w polach uprawnych. Doprowadzili je do takiego stanu, że stały się nędznym lasem, albo terenem pod zalesienie. „Obecna lustracja wykazała, że do wiosny roku bieżącego zostały wykonane wszystkie zaległe i projektowane w planie zalesienia. Niemniej jednak należy podkreślić, że stan kultur nie przedstawia się nadzwyczajnie...” – pisze dalej T. Dobrzyński.⁸

I ostatnie sprawozdanie w/w inżyniera:

38

Protokół

badania na gruncie lasu Wojewódzkiego Zakładu Wychowawczego
w Antoniewie, pow. wagrówieckiego.

~~30~~

Antoniewo, dnia 6. marca 1937 r.

Badanie przeprowadził Komisarz Ochrony Lasów obwodu gnieźnieńskiego w obecności miejscowego leśniczego p. Bartkowiaka w związku ze złożonym do zatwierdzenia planem gospodarstwa leśnego.

Dotychczasowy plan wygasł w roku ubiegłym. Nowy plan został opracowany na czasokres 1.X.1936/46. W/g. tego planu ogólna powierzchnia lasu wynosi 180,79 ha; w porównaniu z planem poprzednim różnica wynosi 1,95 ha in plus. Na różnicę tą składają się dwie parcele rolne od charakterze pól - nieużytków /poddz. 15 "1" i "m"/ włączone do lasu i przewidziane do zalesienia.

Ogólna powierzchnia lasu rozpada się na:

a/ powierzchnię produkującą drewno	169,47 ha
b/ " nie " "	11,32 "
/drogi, linie, bagienka, wody itd/	
Razem:	180,79 ha.

Gatunkiem nadal panującym w lesie jest sosna, dalej idzie brzoza i olsza; inne gatunki jak dąb, świerk, występują na minimalnych powierzchniach lub w domieszce.

Starsze drzewostany nagół są mierne lub słabo zadrzewione z powodu dawnej intensywnej eksploatacji przerębowej. Młodniki częściowo prezentują się ładnie, częściowo licho; charakterystyka ujemna, dotyczy w pierwszej linii zalesionych w ubiegłym 10-cioleciu b. gruntów rolnych o charakterze półnieużytków oraz wypaleniska w poddz. 13 d. Na stan tych kultur wpłynęła jakoś gleby, trzy lata posuchy i pędrak.

Teren lekko falisty, gleba piaszczysta, sucha, na zachodzie, miernie świeża, w części wschodniej, bonitacja siedliska III i III/IV dla sosny.

Nowy plan oparty jest na tych samych zasadach co i poprzedni, a więc: gospodarka zrębami czystymi, podział na dwa gospodarstwa, odnowienie sztuczne.

Gospodarstwo wysokopienne /sosna, dąb/ zajmuje powierzchnię 123,04 ha, kolej rębności 80 l., etat 5,65 ha na 10-ciolecie.

39

Gospodarstwo niskopiennie /brzoza, olsza/ - powierzchnia 46,43 ha, kolej ręb. 40 letnia, etat 10,- ha na dziesięciolecie. Wypośredkowane obecnie etaty pokrywają się mniej więcej z takimiż z ubiegłego 10-cio lecia.

Taksacja szczegółowa, wydzielenia, wskazówki gospodarcze, wybór drzewostanów do wyrębu, wysokość trzebieży - zgodne ze stanem faktycznym na gruncie i potrzebami lasu.

Niepotrzebnie tylko opis ogólny operuje superlatywami sugerującymi znakomity stan lasu, podczas gdy - stwierdzając niezaprzeczane ^{Gospodarka minionego 10 c/o /lat} pozytywne rezultaty - podkreślićby należało, że w lesie w dalszym ciągu jest dużo do zrobienia.

Dotyczy to przede wszystkim upraw i młodników, gdzie konieczność poprawek i uzupełnień dochodzi 40 a miejscami i 80% /poddz. 15 f/, następnie podnieść należało konieczność wprowadzenia podsytów do niedostatecznie zwartych drzewostanów sosnowych.

Należy stwierdzić, że stosunek Administracji Zakładu do lasu i jego potrzeb jest rzeczowy, czego wyrazem są corocznie wykonywane prace w uprawach, oraz rozbudowana i co raz lepiej zaopatrzona szkółka leśna.

/-/ Inż. Dobrzyński

Komisarz Ochrony Lasów.

Tu pewna niespodzianka: czy wymieniony w dokumencie Bartkowiak był wtedy rzeczywiście leśniczym antoniewskim, czy zastępował jedynie Grześkowiaka (ów Grześkowiak bowiem wedle wszystkich dotychczasowych ustaleń przetrwał na stanowisku leśniczego antoniewskiego do roku 1945). Z dokumentu wynika też, że szkółkarstwo założone w czasach pruskich przetrwało (choć w formie bardzo okrojonej). O nasiennictwie natomiast dokumenty milczą.

Jeżeli idzie o lasy „naszego Antoniewa” to jeszcze przejrzelśmy:

APG, Zesp: Starostwo powiatowe w Gnieźnie, sygn. 517, Plan gospodarstwa leśnego majątku Antoniewo (mapa); 1939-1946. Jest to spora objętościowo jednostka aktowa z bardzo dokładną mapą sporządzoną w roku 1936 na podstawie mapy wykonanej w 1912 i poprawionej w 1925. Na tej mapie zaznaczona m.in. bażanciarńia (znajdowała się między tzw. Dużym Stawem a Dębią Górą. Zawiera też sporo opisów dotyczących racjonalnego gospodarowania leśnymi zasobami Zakładu. (obrazy 0164 - 0196)

Jw., sygn. 493, Antoniewo pow. Wągrowiec (Zakład Wychowawczy), Gospodarka leśna 1933-1937). Są to przeważnie sprawozdania z lustracji przeprowadzanych przez Komisarza

Ochrony Lasów przy Urzędzie Wojewódzkim w Poznaniu Inż. T. Dobrzyńskiego i Inspektora Ochrony Lasów Barta i ich pokontrolne zalecenia. (obrazy 0197 – 0222)

Pierwszy polski dyrektor Zakładu Wychowawczego w Antoniewie i jego kadra
(na podstawie budżetu z 1921 roku – od 1 kwietnia do 31 grudnia 1921)¹

Załącznik: 20.

*Pobory służbowe
urzędników zakładowych i funkcjonariuszów
w Antoniewie*

L. p.	Urzędnika			Pobory roczne			Pobory za czas od 1/II - 31/VII. 1921.
	Nazwisko	Stano- wisko	Pieniąż zasa- dnicza	Dodatek star- szonotowa	Dodatek dro- żynianny	Ogółem	
1.	Krzewiński	dyrekt. zsk	19 200	20 160	59 904	99 264	74 448
2.	Wytrzyaszak	sekretarz	9 600	2 40	36 864	46 704	35 028
3.	Ostrowski	dozorca	4 800	2 520	51 840	59 160	44 370
4.	Blachutzig	-- --	4 800	1 560	51 840	58 200	43 650
5.	Kottas	-- --	4 800	1 440	34 560	40 800	30 600
6.	Remnos	-- --	4 800	1 440	34 560	40 800	30 600
7.	Kajewski	-- --	4 800	1 440	34 560	40 800	30 600
8.	Zydarczyk	-- --	4 800	1 560	34 560	40 920	30 690
9.	Postuszny	-- pom.				18 000	13 500
10.	Płock	-- --				18 000	13 500
11.	Hoffmann	stróż --				18 000	13 500
12.	Wojcieszka	gospodi-				14 400	10 800
13.	Westphal	praczka-				12 400	9 000
14.	N. N.	nauczyciel				60 000	45 000
<i>Razem</i>							425 286
<i>50% na ewent. podwyższenia</i>							212 643
<i>Ogółem</i>							637 929

Obrazy 0215 – 0217²

Przy rozważaniach na temat ówczesnych zarobków pracowników Zakładu musimy pamiętać, że podane wyżej pobory były płatne w markach (taka była pierwotna waluta II Najjaśniejszej) i zaczynał się kryzys ekonomiczny (przejawiający się m. in. w spadku realnej siły nabywczej pieniądza aż do galopującej hiperinflacji – kres temu zjawisku położyła dopiero reforma Władysława Grabskiego (Ministra Skarbu) w 1924 roku)].

-2-

Łatogojnik: 3.

				Ł przemieszenia		
18.	Ł	domni	Bożanin, Krasimierskiego 7.			61.717,50
19.	-	-	-	8.a. (Kocvara)	1.980	1.485,-
20.	-	-	-	8.b. (pendant Ornsk)	1.900	1.425,-
21.	-	-	-	8.c. (Chydzinskiej)	1.200	900,-
				(Flarenskiej)	1.270	952,50
22.	-	-	-	8.d. (Hemming)	1.560	1.170,-
23.	-	-	-	9. (Departament		
				rolnictwa)	12.000	9.000,-
24.	-	-	-	10. (Obst.)	1.480	1.110,-
				(Cyboński)	1.400	1.050,-
				(Maass)	360	270,-
25.	Ła	plac	wiskowy przy ul. Gdogańskiej		5.500	4.125,-
26.	-	-	-	-	600	450,-
27.	-	-	-	-	100	75,-
28.	Ła	schronisko	u Obornikach		15.000	11.250,-
29.	Ła	zakład	u Bojanowie:			
			a) za budżetki rocznie		75.000	
			(płatne 1. I. 1921. rocznie z górą)			
			b) za role rocznie		115.650	57.825,-
			(płatne 1. I. i 1. IV. 1921. po połowie)			
30.	Ła	zakład	u Cerekwi			
			a) za budżetki rocznie		30.000	
			(płatne 1. I. 1921. rocznie z górą)			
			b) za role rocznie		60.000	60.000,-
			(płatne 1. IV. 1921 z 1. I. 21 po połowie)			
31.	Ł	domni	Zacinae № 8. (Zaewer)		816,26	612,10
32.	-	-	Poprawi hickiewicza № 12. (Bosch)		990,44	742,83
33.	-	-	u Szederowie № 70. (Becken)		453,64	340,23
34.	-	-	- " - " № 67. (Bermont)		443,78	332,84
35.	Łodzież	z roli	u Szibinie			90.000,-
36.	-	-	u Antonianie			90.000,-
				Ogółem		394.833,00

Zadanie nr: 14.-

Budżet
 dochodowy ogólnych kosztów wychowania zapobiegawczego
 na rok 1921.-
 (od 1. kwietnia do 31. grudnia 1921.)-

Typ	Nr	Dochód:-	
1.		Dopłata z głównej kasy krajowej	
	1.	na wychowania, niemieszanych w: szkolach i zakładach prywatnych i na koszty zarządów	462.000
	2.	dla zakładów w Szubinie	529.000
	3.	dla " " w Cerekwicy	2.000
	4.	" " w Antoniewie	330.000
			1,323.000
2.		Dopłata z funduszy parafialnych:	
	1.	na wychowania niemieszanych w: szkolach i zakładach prywatnych i na koszty zarządów	924.000
	2.	na zakład w Szubinie	1,058.000
		" " w Cerekwicy	4.000
		" " w Antoniewie	660.000
			2.646.000
3.		Z majątku wychowania i ich rodzin	3.000
4.		Różne	—
		Ogółem	3,972.000

Obraz 0205

Tu można porównać z innymi podobnymi placówkami, ile „kosztował SK w Poznaniu „nasz Zakład”⁵ (patrz też dalej).

Zobowiązania: 14.-

Lp. Nr		Rozchód.-		
1.	1.	Zrost górnicy Kasie Krajowej:		
	a)	Roboty inżynierskie (zob. zat. 15)...	915.273	
	b)	za lokal, śniadko, opał i t.p. u Starostwie Krajowym (zob. zat. 3.3)...	12.000	
	c)	za samochód (zob. zat. 2.20)...	75.000	
	d)	porto, telegramy, telefony, ogłoszenia (zob. zat. 2)...	90.000	1,092.273
	2.	Podróże	37.000	
	3.	Formularze, druki i t.p.	20.000	57.000
2.		Wypłata dopłat otrzymanych z górnicy Kasie Krajowej		
	1.	zakładani u Szubinie	529.000	
	2.	- " - u Cerekwicy	2.000	
	3.	- " - u Antonowie	330.000	861.000
3.		Wypłata dopłat otrzymanych z funduszy państwowych		
	1.	zakładani u Szubinie	1,058.000	
	- " -	u Cerekwicy	4.000	
	- " -	u Antonowie	660.000	1,722.000
4.		Koszta utrzymania wychowanków poza zakładami Krajowymi i t.p.		
	1.	u rodzinach	22.500	
	2.	u zakładach prywatnych	180.000	
	3.	wyprawy, koszty transportu i t.p.	7.500	
	4.	wyprawy przy pierwotnym umieszczeniu wychowanków nie mających prawa wizytacyjnego u rodzinach	7.500	
	5.	prezencjonalizm za naukę	7.500	
	6.	lekarz i lekarstwa	8.000	233.000
5.		Rozmaite		
	1.	koszty procesów	5.000	
	2.	nieprzebiegane	1.727	6.727
		Ogółem		3,972.000

Obraz 0206

Zobowiązania: 14.-

Lp. Nr		Rozchód.-		
1.	1.	Zrost głośniej Kasie Krajowej:		
	a)	Pobory inżynierów (zob. zał. 15)...	915.273	
	b)	za lokal, śniadko, opał i t.p. u Starostwie Krajowym (zob. zał. 3.3)...	12.000	
	c)	za samochód (zob. zał. 2.2c)...	75.000	
	d)	porto, telegramy, telefony, ogłoszenia (zob. zał. ogł. 2)...	90.000	1092.273
	2.	Podróże	37.000	
	3.	Formularze, druki i t.p.	20.000	57.000
2.		Wyplata dopłat stryżmianych z głośniej Kasie Krajowej		
	1.	zakładani u Szubinie	529.000	
	2.	- " - u Cerekwicy	2.000	
	3.	- " - u Antoniewie	330.000	861.000
3.		Wyplata dopłat stryżmianych z funduszu parastroyki		
	1.	zakładani u Szubinie	1,058.000	
	- " -	u Cerekwicy	4.000	
	- " -	u Antoniewie	660.000	1,722.000
4.		Koszta utrzymania wychowaniców poza zakładami Krajowymi i t.p.		
	1.	u rodzicach	22.500	
	2.	u zakładach prywatnych	180.000	
	3.	wyprawy, koszty transportu i t.p.	7.500	
	4.	wyprawy przy pierwszym umieszczeniu wychowanków niemających prawa wojzsczyzny u rodzinach	7.500	
	5.	uzmieszczeniu za naukę	7.500	
	6.	lekarz i lekarstwa	8.000	233.000
5.		Rozmuszka		
	1.	koszty procesora	5.000	
	2.	nieprzebiegane	1.727	6.727

Obraz 0211

Budżet
Zakładni wychowawczego w Antoniewie
na rok 1921.-

Uzł.	Nr.	Dochód.	
1.		Za pomieszczenie i ogród w rządkach kóns.	4.000
2.		Grunt na pierwsze wyprawy dla 30. wychowanków po 2.000. mkł rocznie.	60.000
3.		Różne:	
	1.	5 porożców wzgl. kóbiel za utrzymanie	21.000
	2.	Nieprzebieżane	—
4.		Dotacja:	
	1.	Z głównej kasy krajowej	330.000
	2.	Z funduszy parafialnych	660.000
		Ogółem	1,075.000
		<u>Rozchód.</u>	
1.		Pobory (zob. załącznik 20)	637.929
2.		Koszty za podróże w celach rewizji i koszty transportu przy umieszczeniu wychow. w osób prywatnych itd.	20.000
3.		Talozjeistwa	6.000
4.		Wyższenie:	
	1.	Dla 24. wychowanków za doby i od osoby 15 mkł	99.000
	2.	Dla 5. osób personalii za doby i od osoby 25 mkł	34.375
			133.375
5.		Odzież, obuwie, mydło i t.d.	
	1.	odzież, bielizna, obuwie i t.d. dla 24. wychowanków po 750. mkł.	18.000
	2.	podziel, materace, siemniki i t.d.	15.000
	3.	opiecznienie bielizny, szubienic wpl. i t.d.	1.000
	4.	Kosze podróżne z zamkami	1.000
			35.000
		Do przeniesienia	832.304

Zakaznik: 19.

№	№			
		Z przeniesienia		832.304
6.		Przedmioty naukowe:		
	1.	książki, zeszyty i materiały pism.	5.000	
	2.	książki do nabożeństwa	1.000	
	3.	narzędzia gimnastyczne i zabawki	500	
	4.	biblioteka szkolna i nauczycielska	1.000	7.500
7.		Zakup i utrzymanie przedmiotów ruchomych		6.000
8.		Opiekta lekarska		13.500
9.		Opał i światło		
	1.	opał	100.000	
	2.	światło	50.000	150.000
10.		Utrzymanie budynków, plotów i podwórza		
	1.	na utrzymanie budynków i t.d.	10.000	
	2.	za wynajęcie kominos	500	10.500
11.		Podatki, czynsze i inne ciężary		
	1.	do izby rolniczej	120	
	2.	zabezpieczenie bydła w do chorób zakaź.	90	
	3.	zabezpieczenie budynków od ognia	10.000	
	4.	składowki do Zakł. ubez. od wypad. w roln.	2.000	
	5.	marki inwalidowe i t.p.	1.000	13.210
12.		Za naukę praktyczną w dziedzinie rolnem i ogrodnictwie		7.500
13.		Utrzymanie powozki wraz z kuciem koni i reperacje sprzętów oraz koszty leczenia koni		20.000
14.		Koszty administracyjne:		
	1.	za potrzeby biurowe, druki, formularze	7.500	
	2.	Portoria, telegrafy, telefony	1.500	9.000
15.		Różne:		5.486
		nieprzeznaczone		
		Ogółem		1.075.000

Obraz 0214

Powyższe dokumenty powiedzą wnikliwemu Czytelnikowi więcej o pracy placówki (w tym wychowawczej), niżli godzinny i wielce uczony bełkot pedagogiczny (pedagogiczne mendzenie).

Wedle naszych poprzedników w opracowywaniu dziejów Zakładu Wychowawczego w Antoniewie ów pierwszy dyrektor Krzewiński miał objąć swoje stanowisko w roku 1920 i wytrwać na nim do roku 1922. Odszedł na skutek własnej rezygnacji z powodu narastających trudności w zarządzaniu placówką. Ponieważ w tej mierze nie dotarliśmy do żadnych wiarygodnych źródeł odnośnie w/w Krzewińskiego, musimy „zaufać” wiedzy podanej przez naszych poprzedników.

Trzeba podnieść, że czas jego rządów przypadł na szczególnie trudny okres w dziejach odrodzonej Polski.

Z innych studiów poświęconych wielkopolskiemu szkolnictwu po odzyskaniu niepodległości (może bardziej zgodnie z rzeczywistością poprawniej byłoby powiedzieć: po zdarzeniu się nam niepodległości) wiem, że już w listopadzie 1918 zaczęło się rugowanie z urzędów nauczycielskich (taka wtedy była praktyka – nauczyciel pełnił urząd nauczyciela po uprzednim nań wprowadzeniu) wszystkich Niemców niepotrafiących poprawnie władać językiem polskim.

Podejrzewam jednak, że wspomniany przez nas niemiecki dyrektor Zakładu Wychowawczego w Antoniewie Kroll z całą pewnością urzędujący jeszcze w styczniu 1918 roku wytrwał na swoim stanowisku do czasu zastąpienia go przez dyrektora Krzewińskiego. Z całą pewnością był on wyznania katolickiego, kierował bowiem placówką przeznaczoną dla młodzieży katolickiej, co mogło zadziałać na jego korzyść. Fakt, że nosił „niemieckie” nazwisko, wcale nie przesądza, że był Niemcem. To moje przypuszczenie opieram ponadto na powszechnej wówczas praktyce ewolucyjnego przejmowania władzy administracyjnej. Poza tym Polacy nie dysponowali kadrami zdolnymi od zaraz do przejęcia wszystkich stanowisk po Niemcach. Wychowani w pruskim drylu zdawali sobie sprawę, że ważniejsza od wszystkich innych jest dla państwa potrzeba sprawnego funkcjonowania urzędów, instytucji i firm. Ponadto należy pamiętać, że traktat wersalski przyznający Wielkopolskę Polsce, choć podpisany 28 czerwca 1919 w Wersalu, wszedł w życie w styczniu 1920 roku. Do tego czasu Prusacy czuli się więc pełnoprawnymi gospodarzami ziem niegdyś Polsce zagrabionych. Z drugiej strony wiadomo, że Polacy przejmowali władzę (w tym oświatową) na sporej części Wielkopolski drogą faktów dokonanych (Rada Robotników i Żołnierzy, Wydział Oświaty i Szkolnictwa Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu, przeróżne „komitety” i „rady” w terenie (na prowincji). Dekret Naczelnika Państwa Piłsudskiego z 7.02.1919 normujący sprawę kształcenia nauczycieli szkół powszechnych i wprowadzający obowiązek szkolny od 7 do 14 roku życia obowiązywał tylko na ziemiach byłej Kongresówki. Ustawa z 4 czerwca 1920 roku wprowadza tymczasowy ustrój władz szkolnych, obowiązujący dotychczas (sankcjonuje to, co jest). Dopiero Konstytucja RP z 17 marca 1921 roku formułuje (a właściwie zbiera w jeden logiczny zbiór) dotychczasowe tendencje ustawodawstwa szkolnego. Czyli zgodnie z naszą polską tradycją na początku zapanował bałagan.

Ostatecznie jednak jak było z Krollem i Krzewińskim nie wiemy. To zadanie dla naszych następców i zarazem temat na niemałą rozprawę historyczną. Radziłbym rozpocząć od przejrzenia starych ksiąg meldunkowych w APG.

Salezianie w Antoniewie

Stanisław Wójtych
Antoniewo
62-085 Skoki
woj. poznańskie

Antoniewo, dnia 2.09.1931 r.

Archiwum
Towarzystwa Salezjańskiego
Ksiądz Zygmunt Kuzak

30-306

K r a k ó w
ul. Konfederacka 6

Zwracam się do Księdza z uprzejmą prośbą w następującej sprawie:

Pracuję w Państwowym Młodzieżowym Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie, woj. poznańskie. Jesteśmy w trakcie pisania historii tutejszego zakładu.

W latach 1922 - 26 / ? / zakład ten był prowadzony przez Księży Salezjanów.

Ponieważ w czasie okupacji /zakład był oficerskim obozem jenieckim/ wszelkie dokumenty uległy zniszczeniu, proszę Księdza o udostępnienie - przekazanie wszelkich wiadomości z okresu pracy Księży Salezjanów w Antoniewie lub też wskazanie źródeł.

Interesują nas dane o Księżach, którzy tu pracowali / nazwiska, ilu, kto był dyrektorem, o ich działalności pedagogicznej, jak i wszelkie wiadomości inne o tej placówce i jej wychowankach z tego okresu/.

Zwracam się do Księdza z polecenia Księdza Dyrektora Stanisława Błażkowskiego z Poznania ul. Wroniecka 9.

Proszę bardzo o udostępnienie w/w wiadomości, za co z góry serdecznie dziękuję.

.....
/Stanisław Wójtych/
dyrektor szkoły w PMZW
A n t o n i e w o

12.IX.91.

P.T. Stanisław Wójtach
Antoniewo
62-085 Skoki
woj.Poznańskie.

W odpowiedzi na Pismo Pana przesyłam trochę wiadomości
o Zakładzie Wychowawczym dla młodocianych przestępców z lat
1923 - 1926.

Rok 1923.

Dyrektor ks. Piotr Wójcik, Radca ks. Józef Oleksy, Spowiednik
ks. Piotr Korda.

Wychowawcy: Cyronek Paweł, Chrahol Michał, ks. Kwietniewski Stan.

Gospodarze: *Jamnik Ignacy, Bąsik Paweł*

Rok 1924.

Dyrektor ks. Piotr Wójcik, administrator ks. Piotr Korda, radca
ks. Michał Chrahol, spowiednik ks. Franciszek Haladyn.

Wychowawcy: Krzywdziński Piotr, Weisło Eugeniusz.

Gospodarze: Bąsik Paweł, Miś Antoni, Wiertelak Wojciech

Rok 1925.

Dyrektor ks. Piotr Wiertelak, spowiednik ks. Piotr Korda.

Wychowawcy: Otahalik Rajmund, Stachowski Piotr.

Gospodarze: Bąsik Paweł, Borkowski Antoni, Miś Antoni,
Wiertelak Wojciech.

Rok 1926.

Dyrektor ks. Piotr Wiertelak, spowiednik ks. Marcin Kampa.

Wychowawcy: Ładwik Alojzy, Boryczko Konstanty.

Gospodarze: Bąsik Paweł, Borkowski Antoni, Klęczar Józef,
Wiertelak Wojciech.

Archiwum Sal.Kraków.
Elenco=Spis Współbraci.

Starosta Krajowy w Poznaniu.L.dz.2598-IX AktaIV-6-91.
Przewielebny ks. Antoni Hlond prowincjał ks.ks.Salezjanów.
Warszawa - ul.Lipowa14.W odpowiedzi na pismo z dn.21listopada
1925 r. L.dz.1675/25 oznajmiam uprzejmie, że Wydział Krajowy
na posiedzeniu swem w dniu 2-go marca br. przychylił się
do prośby tam wyrażonej i umowę dzierżawną z dn. 3 sierpnia
1922 r. rozwiązał od 1-go lipca 1926. Na mocy wziętej uchwa-
ły Wydz.Krajowego wraca Krajowy Zakład Wychowawczy w Antoniewie
w powiecie węgrowskim z dniem 1-go lipca z powrotem w po-
siadanie Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego i w dniu
tym winni ks. ks. Salezianie oddać ten zakład łącznie z całym
gospodarstwem żywym i martwym inwentarzem w stanie takim,
w jakim go wzięli w dzierżawę. Starosta Krajowy - Begale

Archiwum Sal Kraków.
A.91.

12.IX.81.

Kopia dokumentu Bp. Lukomskiego /Poznań 19.8.1922./ do ks. Tironego Piotra/inspektora=provincjała/ w sprawie otwarcia domu w Antoniewie.

Document Kongregacji Zakonników Nr.2298/24 z dnia 1924 pozwalający na otwarcie domu w Antoniewie diec.poznańskiej.

Dekret kanoniczny erygowania domu z dnia 24.10.1924 podpisany przez księdza Rinaldiego, który ma być przeznaczony w sposób szczególny dla chłopców uczących się w szkole rolniczej.

Dom został zamknięty 1.7.1927 /rendiconto statistico=sprawozdanie statystyczne/

Arch.Gen.Roma
S.389.Antoniewo.

Ks.Wiertelak Piotr ur. 28.VI.1881. w Łakociicach pow. Ostrowskiego. Szkołę pow. ukończył w miejscowości rodzinnej. Z Wiadomości Salezjańskich dowiedzieli się jego rodzice o Zgromadzeniu Salezjańskim i postanowili wysłać Piotrusia do Turynu do Zakładu Ks. Bosko. Bez znajomości języka z kartką na piersiach "D.Bosco - Torino Italia"/sic/ piętnastoletni Piotruś dptarł na miejsce.

List pośmiertny 1947.
Arch.Sal.Kraków.

Po przybyciu do Turynu przełożeni skierowali go do Lombriasco, gdzie uczyła się znaczna grupa młodzieży polskiej...W sierpniu 1900 r. wstąpił do nowicjatu Zgromadzenia Sal. w I65- Ivrei. W roku 1902 w Turynie na Akademii Rolniczej uzyskuje dyplom nauczyciela szkół rolniczych. Po święceniach kapłańskich w Oświęcimiu 1909 roku pracuje w różnych Zakładach Salezjańskich jako nauczyciel, kazacheta i dyrektor w Aleksandrowie Kujawskim, w Kleczy Dolnej k.Wadowic, w Ładzie nad Wartą, w latach 1924-1926 w Antoniewie w zakładzie poprawczym.

List Pośmiertny 1947.
Arch.Sal Kraków.

Ks. Piotr Wójeck poznałem go jako radcę szkolnego i profesora teologii w Oświęcimiu w 1916-1919 r. *W latach 1916-1919 był profesorem*
teologii w Oświęcimiu
Jako radca szkolny i nauczyciel języka łacińskiego imponował nam gimnazjalistom wiedzą, zwłaszcza znajomością języków włoskiego, niemieckiego francuskiego łacińskiego i innych języków- książki w innych językach czytał i rozumiał. Jeszcze spotkałem go jako dyrektora naszego Zakładu w Antoniewie. Potem straciłem z nim kontakt. Co wszystko, co ja o nim mogę podać. W archiwum naszym żadnych o nim wiadomości nie posiadamy.

Również o innych pracownikach wiadomości podać nie mogę, ponieważ archiwum nasze o nich milczy.

Ks.Zyg.Kuzak.

W zakładzie w Antoniewie znalazłem się w czasie wakacji letnich w 1924 roku. Oprrowadzał nas po nim ówczesny gospodarz Wojciech Wiertelak. Olbrzymie podwórze zakładu i wszystkie zabudowania gospodarza, jak pamiętam, były otoczone wysoką siatką w górze ubezpieczoną drutem kolczastym. Nocną porą po podwórzu hulały wściekłe psy. Jednego z tych stróżów pewnych i dla podopiecznych bardzo niechętnych wprowadził do naszego pokoju gościnnego p.Piotr Wiertelak. Przy nas ogromny piśś zachowywał się grzecznie. Wyglądał strasznie. To nie cała pozostałość

po dawnym reżymie. Tę pozostałość należało zachować dla utrzymania karności w nocy. Żaden wychowanek nie mógł pokazać się na podwórzu. W małych sypialniach zauważyliśmy celki wychowawców. Były to małe pokoiki o silnych murach, z małymi zakratowanymi okienkami i mocnymi drzwiami. Zwiedziliśmy również więzienie. Były w nim trzy celki. W jednej więzień miał się dobrze: otrzymywał cały posiłek, spoczywał w nocy na łóżku, przebywał w celi jakiś czas... Druga cela była mniej wygodna: właśnie w tej celi zastaliśmy jednego wychowanka - stał na baczność

gdy p. Wojciech Wiertelak otworzył drzwi. W tej celi więzień otrzymywał mniej pokarmu, siedział w niej zależnie od winy... Trzecia cela była surowa: więzień spoczywał w nocy na pryczy z desek, otrzymywał chleb i wodę, czas przesiadywania kary zależny od winy... Poza tym wychowawcy = dozorczy chodzili z bronią i z knutami. Kara cielesna była stosowana często. Gdy wychowankowie po pracy /byliśmy tego świadkami/ przygotowywali się na kolację, stawali rzędem i meldowali swoją obecność na komendę "odlicz". Nie pamiętam, ilu tych było tego wieczora.

Wychowankowie pracowali w polu, a było go sporo. Zdarzała się ucieczki. Wnet jednak uciekibier wracał do Zakładu, ponieważ każdą ucieczkę zgłaszano policji.

Cóż to byli za wychowankowie? To według opowiadania p. Wojciecha Wiertelaka. Należałoby użyć wyrażenia - młodociani przestępcy. Pewnie nie wszyscy tak groźni jak jeden z nich. Opowiadał na pytanie dlaczego go się tam znalazł: "byłem fryzjerem. Przychodził pewien żyd i żalił się że mam brzytwę tępa. Gdy przyszedł po raz ostatni i znowu gadał że mam brzytwę tępa, pociągnąłem porządnie i pokazałem mu że brzytwa była ostra. Lub inny, który strzelał do dyrektora... Nie wszyscy byli tak groźni ale nie za drobnostki dostawali się za druty tego zakładu.

Salezjanie, którzy od 1924 roku zajęli się tym domem odrzucili cały szereg środków karnych jak rewolwery i peitsze. Trudności mieli jednak wielkie z utrzymaniem karność wśród tych chłopców. Do nas gości, gdy nas spotkali na podwórzu, odnosili się grzecznie. Wieczorem po kolacji i po krótkiej rekreacji weszli do kaplicy. Musiałam podziwiać jak ci chłopcy odmawiali modlitwy i śpiewali: wszyscy głośno, równo jak batalio m żonierzy. Słówka wieczornego /krótkiej nauki moralnej/ wysłuchali uważnie. Do sypialni udali się spokojnie i w milczeniu.

Na pewno odnoszenie się do nich ludzkie osiągało pozytywne rezultaty. Wspomiany w każdym roku spowiednik spełniał wielką rolę. Nie tylko przyjmował wyznanie win, ale w czasie rozmowy z penitentem pouczał o konieczności poprawy. Ks. Franciszek Haladyn spowiednik w celi więziennej przesuadywał często z ukaranym wychowankiem. Bywało że i w nocy towarzyszył więźniowi. /tak opowiadał p. Piotr Wiertelak/ Po uwolnieniu z tego zakładu niektórzy z naszych podopiecznych zgłosili się do naszego nowojatu, ale nie wytrwali.

To wszystko, co mogę przesłać Szanownemu Panu. Gdyby w przyszłość zechciał Pan jakichś informacji, proszę kierować pismo do: Inspektorat Salezjański, Bonfederacka 6.30-306 Kraków.

Z wymienionych salezjanów pracujących w Antoniewie żyje jeszcze jeden: Ks. Alojzy Ładwik. Ul. Kościelna 7. 44-285 Kornowac.

Czy archiwa policji w Skokach, a może w Poznaniu posiadają jakiegokolwiek dane? *A Kuzak z Archiwum Policji w Poznaniu - Główny Inspektor?*

Łączę wyrazy szacunku.

Mgr. Ks. Zygmunt Kuzak SDB,
b. profesor sem. i długoletni dyrektor i oroboszcz.

Zygmunt Kuzak

ASJK
B. 1562

/Odpis z 25 lecie działalności salezjańskiej w Polsce
1898 - 1923 /

¹⁹¹⁴ W r. 1914 wybudował rząd pruwki w Antoniewie odległym o 2 godziny koleją od Poznania wielki instytut przeznaczony dla dorastającej młodzieży skazanej na wyctowanie przymusowo-zapobiegawcze i nazwał go Krajowym Zakładem Wychowawczym.....
Opuszczona młodzież przysyłane przez sądy krajowe dostawała się pod władzę dozorców - wychow^ania, nie zawsze zdolnych zrozumieć potrzeby moralne tej nieszczęśliwej ~~młodzieży~~ ^{młodzieży} dziatwy, która przecież dlażego tutaj przytywała, że nie miała należytej opieki w rodzinie.....Chłopcy podzieleni grupami po 15-20 mieszkali w trzech jednopiętrowych pawilonach pod okiem dozorczy mieszkającego tamże z rodziną i oddawali się pracy wyznaczanej dopóki nie skończył się ich okres niewoli i nie odpokutowali za swoje wybryki. Dla gorszych przeznaczone były cele więzienne ~~z~~ z 4 ciemnicami, gdzie pojedynczo małoletni przestępcy musieli przebywać. Zakłady takie istnieją po wszystkich krajach, lecz przyznać trzeba, że tak pod względem zdrowotnym jak i kulturalnym instytut w Antoniewie odpowiadał doskonale wymogom czasu.....Na utrzymanie zakładu przeznaczony był szmat pola, kilkaset morgów zarośli, lasu, łąk torfiastych i kilku stawów, czy jezior, największe o powierzchni 17 morgów magdeburgskich. Taki stan trwał do 1919 t.j. do wyzwolenia Wielkopolski z jarzma pruskiego. Rząd Polski a w szczególności starostwo krajowe ~~z~~ ^{za-} chowało charakter instytucji i mimo trudności finansowych zakład utrzymywany był z całą pieczołowitością. Wiele jednak osób myślało nie ^{tylko} o unieszkodliwieniu młodociałych przestępców, lecz także o ich wychwaniu, myślało o zmianie systemu wychowawczego zaprowadzonego przez pedagogów niemieckich.....

J.E.Prymas kardynał Dalbor podsunął odpowiedzialnym czynnikom myśl oddania kierownictwa zakładu X.X.Salezjanom, aby ci przez system wychow^{aw}czy przekazany im przez założyciela księdza Bosko, mogli wiele dobrego zdziałać ~~ś~~ wśród swych opuszczonych dzieci. Z inicjatywy więc J.E.Kardynała ówczesny starosta ² krajowy p.Wyczyński, szczególniejszy opiekun zakładu, oraz ksiądz dr.Laskowski, prezes związku Caritas i prezes krajowego wydziału ² opieki nad młodzieżą, zaproponowali nam /salezjanom/ objęcie zarządu nad instytutem w Antoniewie....Przyjęcie zakładu nastąpiło dnia 3 sierpnia 1922 r.

Skład personelu przeznaczonego do zakładu był następujący: trzech książy, jeden kleryk i dwóch koadiutorów/braci/. Wkrótce jednak przyślano jeszcze jednego księdza i jednego kleryka. Wychowanków w chwili objęcia liczył zakład 18.

Obejmując Zakład w Antonie zobowiązali się salezjanie do zaprowadzenia tamże w miarę potrzeby i środków, szkół zawodowych rzemieślniczych i szkoły rolniczej. W myśl tego zaraz zostały uruchomione pracownie: szewska, krawiecka, stolarsko-kołodziejska i ślusarska o-kowalska. Celem podniesienie stanu gospodarstwa oraz przygotowania podstaw pod przyszłą szkołę rolniczą, ufarmowano z ochotników oddział obsługi gospodarczej w polu, stajniach i oborze. Tak samo założono oddział ogrodniczy i leśniczy. Oddział ten składający się z 43 chłopaków, nie tylko ma stałe i sobie właściwe zajęcie ale i osobne wykłady poglądowe gleboznawstwa i roślinoznawstwa. Prócz powyższych oddziałów jest jeszcze kilku wychowanków zajętych w kuchni, piekarni i przy innych obsługach domowych. Wszyscy wychowankowie pobierają poza wykształceniem zawodowym lekcje ogólnego wykształcenia z zakresu wieczorowych szkół uzupełniających. Zakład utrzymuje obecnie 60 uczniów. Zakład po przeprowadzeniu szeregu adaptacji między mógł pomieścić około 200 /dwustu/ wychowanków. Oprócz chłopców przysyłanych tutaj jak dawniej przez sądy opiekuńcze przyjęliśmy również uczniów zwyczajnych, tak, że intencja za zatraciła charakter domu poprawczego, a jest w całym tego słowa znaczeniu zakładem wychowawczym. X.X. Salezjanie w systemie wychowawczym nad młodzieżą wprowadzili istotną zmianę. Ks. Bosko osiągał nadzwyczajne skutki we wychowaniu młodzieży używając t.zw. systemu uprzedzającego. Rozum, religia i łagodność są kluczem systemu wychowawczego ks. Bosko i kluczem, którym wychowawca zdobywa dostęp do serc młodzieży. Dlatego ks. Bosko wymaga od wychowawcy nadzwyczajnych poświęceń, który powinien nad wychowankiem ustawicznie czuwać i zawsze okazywać mu miłość, ale daje wielką swobodę wychowankowi, nie nakładając nań innych więzów, prócz moralnych: "Niechaj się pogwoli chłopcom biegać, krzyczeć, skakać, ile się im podoba. Gimnastyka, muzyka, deklamacje, teatry, przechadzki są znakomitymi środkami do utrzymania karności, podniesienia poziomu moralnego i zdrowotnego wychowanków" oto polecenie ks. Bosko. Na tych zasadach oparło się wychowanie młodzieży tutajszego zakładu i dzięki Bogu skutki są nadzwyczaj pocieszające tak iż przewyższały oczekiwania przełożonych

Dnia 19 listopada z.r. założono Towarzystwo św. St. Kątki znane po następnym zakładach, a wieczorem o tenże dzień urządzone po raz pierwszy wieczorek ku czci patrona młodzieży polskiej..... wychowankowie zakładu wstąpili wobec zaproszonych gości z deklamacjami i odegrali krótką jednoktówkę p.t. "Błąd Drukarski".....

/relację tę o Zakładzie w Antoniewien umieścił w 25 lecie Dziennik Salez. w Polsce 1898-1923 ks.dr. Ignacy Antoniowicz/

I. Wydatki.

- Patrz objaśnienia budżetów:
 1. Poznańskiego Krajowego Związku dla Ubogich.
 2. Krajowego Zakładu dla Ubogich w Śremie.

3. Krajowego Domu Roboczego w Bojanowie.

II. Dochody.

Cały wydatek działu 10 pokrywa się z ogólnych wpływów Samorządu Krajowego. (G. D. 17.)

DZIAŁ 11. Wychowanie zapobiegawcze.

Dział	Rozdział	§	Wydatki - Dochody	Uwagi do wykonania		Rok	
				co do dopuszczalności przekroczeń budżetowych	co do właściwości organów rozporządz.	1926	1927
						w złotych	
11			WYDATKI				
			<i>A. Zarząd ogólny</i>				
	X		Zwrot kosztów			56 872,—	55 349,—
		1	Urzedn. i funkcjonariusze			53 227,—	50 349,—
		2	Biuro			3 645,—	5 000,—
	I		Urzednicy i funkcion.			3 500,—	4 540,—
		3	Podróże służbowe . .			3 500,—	4 540,—
	II		Biuro			200,—	420,—
		4	Wydawnictwa			—	220,—
		5	Inne wydatki			200,—	200,—
			<i>B. Administracja</i>				
			a) zakładowa				
	VII		Dopłaty			214 980,—	347 990,—
		4	Kraj. Zakł. Wych. Szubin			120 735,—	147 980,—
		5	Kraj. Zakł. Wych. Cerekwica			94 245,—	113 400,—
		6	Kraj. Zakł. Wych. Antoniewo			—	86 610,—
			b) pozazakładowa				
	XXVII		Przyjęcie i zwolnienie			9 650,—	11 560,—
		1	Przyjęcie			1 450,—	1 560,—
		2	Zwolnienie			8 200,—	10 000,—
	XXVIII		Utrzymanie			85 300,—	74 000,—
		4	Opieka lekarska			6 000,—	10 000,—
		5	Ryszalft. koszty utrzym.			79 300,—	64 000,—
	XXIX.		Wychowanie			4 298,—	10 021,—
		3	Ćwiczenia w zręczności i rzemiosle			4 298,—	10 021,—
11			Razem:			375 000,—	503 880,—
11			DOCHODY				
	1		Wpływy własne			30 000,—	46 000,—
		1	Z majątku			15 000,—	26 000,—
		4	Prywatno-prawne			15 000,—	20 000,—
	9		Dotacje i należn. przypadające z tytułów publiczno - prawnych			240 000,—	322 586,67
		2	Inne należn. od Państwa			240 000,—	322 586,67
11			Razem:			270 000,—	368 586,67

A. UZASADNIENIE PRAWNE.

Przepisy prawne, przytoczone w objaśnieniach działu XI. zwyczajnego budżetu administracyjnego Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego na rok 1925 (strona 45—46).

B. UZASADNIENIE FAKTYCZNE.

A. Wydatki.

Ogółem wydatki działu 11 wynoszą 503.880,— zł
 podczas gdy budżet na rok 1926 przewidywał 375.000,— zł
 zatem obecnie więcej o 128.880,— zł
 Zwyżkę tłumaczy uwzględnienie życiowych potrzeb wychowania zapobiegawczego, w szczególności:
 administracji zakładowej o . . . 133.10,— zł

W pozycji tej mieści się jednak 86.610 zł na utrzymanie Krajowego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie, który z dniem 1-go lipca 1926 r. zwrócili Ks. Ks. Salezianie Poznańskiemu Krajowemu Związkowi Komunalnemu. Zakład będzie administrowany na podstawie odrębnego budżetu zakładowego.

Rozdział wydatków na poszczególne działy przedstawia się następująco:

	na rok 1927	na rok 1926
1. Zarząd ogólny	60.309,—	60.772,— zł
2. Administracja zakładowa	347.990,—	214.980,— zł
3. Administracja pozazakładowa	95.581,—	99.248,— zł
	503.880,—	375.000,— zł

Wydatki te mają służyć na ogólną liczbę 770 wychowanków, z czego przypada na wychowanie zakładowe 270 (we własnych zakładach), a reszta t. j. 500 na wychowanie pozazakładowe (i w zakładach prywatnych).

Na głowę wychowanka wypada zatem 654,39 zł wogóle, w szczególności za:

- ad 1. 78,32 zł (60.309 zł : 770)
- ad 2. 1281,44 zł (347.990 zł : 270)
- ad 3. 190,12 zł (95.581 zł : 500)

A. Zarządy ogólne.

11. X.

Zwrot kosztów.

Na zwrot kosztów przewiduje się 56.723 zł
 podczas gdy budżet na rok 1926 obejmował 56.872 zł

Kredyty zalicza się na poczet działu 3 (patrz dochody 3. I. II. III.). Do tego działu należy też merytoryczne uzasadnienie poszczególnych kwot.

Ze zwrotu przypada na:

11. X. 1.

Urzednicy i funkcjonariusze . . . 50.349,— zł
 Przewiduje się:

- a) na pensje urzedników, opracowujących sprawy wychowania zapobiegawczego (tablica 6, dział 3) 42.080,— zł
- b) dodatek na mieszkanie dla tych urzedników (tablica 7) 4.467,— zł
- c) składki do Kasy Chorych za powyższych urzedników (tablica 8) 3.302,— zł
- d) ewtl. przesiedlenia (tablica 9) 500,— zł

Za podstawę do ustalenia zwrotów (11. X. 1. przyjęto następujący:

Etatosobowy.

	Oznaczenie stanowisk	Udział wychowania zapobiegawczego w kosztach osobowych		
		części	punktów roczn'e	złotych rocznie
a)	1 decernent	$\frac{2}{3}$	17 264	7 424,—
b)	7 urzedników biurowych	$\frac{1}{1}$	49 776	21 414,—
c)	2 siły kancelaryjne	$\frac{1}{1}$	9 696	4 181,—
d)	1 rachmistrz	$\frac{2}{3}$	9 512	4 091,—
e)	1 ksiązkowy	$\frac{1}{1}$	6 600	2 838,—
f)	1 poborca Głównej Kasy Krajowej . . .	$\frac{1}{10}$	1 311	564,—
g)	1 kasjer " " " . . .	$\frac{1}{10}$	1 174	505,—
h)	1 woźny " " " . . .	$\frac{2}{5}$	2 472	1 063,—
Razem:				42 080,—

Dział	Rozdział	Paragraf	Wydatki — Dochody	Rok 1927	Objaśnienia
				w złotych	
11	XVII		Z przeniesienia	65 000,—	Do 30 czerwca 1926 r. był zakład w dzierżawie ks. ks. Salezjanów. Zakład ten pod względem budowlanym znajduje się w bardzo złym stanie. Kredyt ten przeznaczony jest zatem na gruntowny remont budynków i założenie przewodów do światła elektrycznego.
			C. Krajowy Zakład Wychowawczy Antoniewo		
			Utrzymanie	30 000,—	
		I	Nieruchomości	30 000,—	
11			Razem	95 000,—	
12	XVII		Krajowe Zakł. Psychjatryczne		
			A. Kraj. Zakład Psychjatryczny Dziekanka		
			Utrzymanie	49 500,—	Kredyt przeznaczony jest na: a) odnowienie komina fabrycznego, który w górnych częściach jest popękany 2 500 zł b) pokrycie dachów domów posiadających pokrycie papowe nowym pokładem papy 3 000 zł
		I	Nieruchomości	5 500,—	
		2	Urządzeń gospodarczych	44 000,—	Z kredytu tego przewiduje się następujące wydatki:
	XL		Budowa domów	34 000,—	a) na doprowadzenie do zakładu wody z wodociągów miejskich z Gniezna 10 000 zł (W zakładzie brak bowiem wody mimo ustawicznych wierceń).
	XII		Lokaty administracyjne	24 000,—	b) na urządzenie odmglenia kuchni zakładowej wraz z odnowieniem pomalów. 6 000 zł
		I	Kupno nieruchomości	24 000,—	c) na zakup drugiej maszyny parowej (na miejsce przestarzałej wymagającej ciągłych remontów) włącznie montażu w maszynowni 28 000 zł
					Przewiduje się budowę 4 domków wraz z chlewikami dla pielęgniarzy po 8 500 zł 34 000 zł
					Zakład na tak wielką liczbę chorych posiada zbyt małą ilość gruntu uprawnego. Przewiduje się kupno 80 mórg po ca. 300 zł 24 000 zł
12			Do przeniesienia	107 500,—	

Zamiast pisaniny własnej przedstawiliśmy powyżej kopie dokumentów nadesłanych przez ks. Zygmunta Kuzaka pracownika Archiwum Salezjańskiego w Krakowie Stanisławowi Wójtychowi, a także dokumenty przez nas w APP wyszperane (głównie fotokopie przedwojennych budżetów naszej placówki), poniżej zaś (patrz „Podsumowanie”) skorzystaliśmy też z materiałów zdobytych przez Jarosława Myckę. Przedwojenne budżety (i inne dokumenty okołobudżetowe) są cennym źródłem historycznym, ponieważ większość z nich zawiera dość szerokie wyjaśnienia, co za otrzymane pieniądze w Zakładzie ma być dokonane (nawet w zakresie pracy dydaktyczno – wychowawczej). W tym miejscu nie powtarzam dokumentu traktującego m.in. o „osiągnięciach” salezjanów w gospodarstwie leśnym (patrz skan powyżej w rozdziale „Kiedy wybuchła niepodległość”- przypis 7). Podejrzewam, że podobne rzeczy działy się w gospodarstwie rolnym.

Gdybyśmy sądzili, że salezjanie nie korzystali z publicznego grosza w czasie dzierżawienia Antoniewa to byłibyśmy w grubym błędzie. W Zwyczajnym Budżecie Administracyjnym Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego na rok 1925 na s. 46 czytamy: „b) przewidywane przejście administracji Krajowego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie od 1 lipca 1925 r. z wydatkami 32 151 zł.” Zaś na s. 47 tego samego źródła: „Na dopłatę dla Krajowego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie (por. budżet zakładów) przewidziano na drugie półrocze 1925 (50 wychowanków za czas od 1 lipca 1925 roku) – 30000 zł.”⁴ Jeżeli ktoś twierdzi, że salezjanie, którzy zrezygnowali z dzierżawy w Antoniewie dopiero 30 czerwca roku następnego, to z pewnością tych pieniędzy nie dostali, to niech mi to udowodni. Nie znam, niestety, (do czego się przyznaję) szczegółów umowy dzierżawnej między salezjanami a Starostwem Krajowym w Poznaniu (nie dotarłem do oryginału takiego dokumentu), ale znam życie.

Zresztą trzeba wiedzieć, że dofinansowywanie prywatnych (a tym bardziej dzierżawionych) przez budżet samorządowy albo państwowy (ostatecznie z grosza publicznego) było zgodne z prawem w nowo powstałym państwie polskim.

Ponadto, jeżeli ktoś jest zdania, że salezjanie przekazali cały majątek ruchomy i nieruchomy po zakończeniu przygody wychowawczej w Antoniewie w takim stanie, w jakim go otrzymali, to również czekam na dowód. Dla mnie nie ulega najmniejszej wątpliwości, że Starostwo Krajowe na dzierżawie z salezjanami poniosło straty.

Salezjanie o samych sobie:

Kronika.

Z naszych zakładów.

Antoniewo (woj. poznańskie). — Zakład tutejszy, położony w okolicy bardzo urodzajnej i zdrowej, z wyglądu zewnętrznego przypomina dworek szlachecki z czasów średniowiecza. — Założony w roku 1914 przez rząd niemiecki pod nazwą „Krajowy Zakład Wychowawczy” przeznaczony był dla dorastającej młodzieży, skazanej na wychowanie zapobiegawcze — przymusowe. W sierpniu 1922, wskutek nalegań ze strony Województwa Poznańskiego, Zgromadzenie Księży Salezjanów zdecydowało się na objęcie tej placówki, by systemem ks. Bosko, opartym na religii i rozumie dźwignąć i uszlachetnić moralnie młodzież tu przysyłaną.

Ks. Bosko osiągał nadzwyczajne skutki we wychowaniu młodzieży używając t. zw. systemu uprzedzającego. Rozum, religia i łagodność są podstawą systemu wychowawczego ks. Bosko i kluczem, którym wychowawca zdobywa dostęp do serc młodzieży, by nią odpowiednio pokierować. Zastoso-
wanie zaś praktyczne tegoż systemu opiera się

na słowach świętego Pawła: „Miłość jest cierpliwa i łaskawa... wszystko znosi, wszystkiego się spodziewa, wszystko przetrwa” (1 Kor. 13, 4-7). Dlatego ks. Bosko wymaga nadzwyczajnych poświęceń od wychowawcy, który powinien ustawicznie nad wychowankiem czuwać i zawsze okazywać mu miłość ale daje wielką swobodę wychowankowi, nie nakładając nań innych węgów prócz moralnych. „Niechaj się pozwoli chłopcom biegać, skakać, krzychać ile im się podoba. Gimnastyka, muzyka, deklamacje, teatrzyk, przechadzki są znakomitymi środkami do utrzymania karności, podniesienia poziomu moralnego i zdrowotnego wychowanków” — oto polecenie ks. Bosko.

Na tych zasadach oparto wychowanie mło-

dzieży tutejszego zakładu i dzięki Bogu, skutki są nadzwyczaj pocieszające, tak iż przewyższyły oczekiwania przełożonych.

Młodzież przyzwyczaiła się powołać do karności i porzucenia obowiązku, zaczęła dobrowolnie i chętnie uczęszczać do Sakramentów świętych i dziś z prawdziwą w duszy pociechą widzi się tych, o których poprawie zwątpiono, jak z pobożnością i przekonaniem przystępują do Komunii św., by z niej czerpać siłę do swego ulepszenia. Codziennie rozbrzmiewają pobożne pieśni, płyną co rano i wieczór modlitwy do Boga, i uśmiech niewinny a szczerzy często wybucha na znak wewnętrznego spokoju duszy.

Obecnie dla chcących uczyć się jakiegokolwiek rzemiosła otwiera się szkoła rzemieślnicza dla innych zaś praktyczno-teoretyczną szkołę religijną.

Dnia 19 listopada założono tu Tow. św. Stanisława Kostki znanne po naszych zakładach, a wieczorem w tenże dzień urządzono po raz pierwszy wieczorek ku czci patrona młodzieży polskiej. Z wielkim swym zadowoleniem wychowankowie zakładu wystąpili wo-

Zakład Salezjański w Antoniewie.

bec zaproszonych gości z deklamacjami i odegrali z życiem krótką jednoaktówkę p. t. „Błąd drukarski”. Brakowało coprawda dźwięków kapeli lub bodaj fortepiano, ale brak instrumentów zastąpiły śpiewy i debry u wszystkich humor.

Oby św. Stanisław Kostka błogosławił raczył młodzieży tutejszej, okazującej wiele dobrych chęci, by mogła pójść w świat wynosząc z tych murów siłę moralną i energję ducha tak bardzo potrzebną do utrzymania się na dobrej drodze.

Kraków-Dębinki (studentaj). — 29 stycznia b. r. Godnie uczcili nas klerycy św. Patrona Zgromadzenia. Zapragnęli mieć pontyfikalną Sumę i takiel Nieszpory. Pragnieniu temu uczynił radocę J. E. ks. Biskup Nowak, który ponadto wygłosił w czasie Sumy wzniecone i porwijące kazanie

o świętym Biskupie Genewskim. Wieczorem urządzono akademię literacko-muzyczną z odcytem, deklamacjami i świetnym popisem orkiestry amatorskiej kleryków. Nieklamany entuzjazm i gorące owacje wywolała uwertura z „Wilhelma Tellera” Rossiniego.

Zabłenni goście wraz z ks. Biskupem dziękowali z uznaniem dyrygentowi ks. Kuczkiewiczowi, który tak dzielnie i sprawnie kierował młodymi muzykami.

Na zakończenie ks. Biskup przemówił serdecznie do kleryków i do obecnej dziatwy ze szkół dębickich. „Czytajcie żywoty świętych — mówił Arcypasterz — one was najlepiej pouczą o prawdziwości świętego Kościoła katolickiego”.

Pięknym zaśnięciem jest żywot świętego Franciszka Salezego i nieocenione dzieła, jakie napisał. Dzieła te czytamy, a życia Jego naśladowamy wszyscy.

Kraków-Dębicki (parafia). — Dawno już nie było w „Pokłosiu” notatki o życiu tutejszej parafii Salezjańskiej. Należy wypada podnieść, iż dzięki ofiarności parafjan, doszło do skutku ubiegłego lata odnowienie na wewnątrz kościoła. Obecnie ma nader miły i gustowny wygląd. Poświęcenia ołtarzowanych ścian i ładnie pomalowanych dekoracji w październiku J. E. ks. Biskup Nowak.

Uroczystość św. Franciszka Salezego odbyła się w niedzielę 4 lutego. Sumę uroczystą z procesją odprawił ks. Dyrektor Kurpiusz z Łosiówki. Chór kleryków wykonał piękne śpiewy liturgiczne.

Oświęcim. — Kronika tutejsza bieżącego roku

Z „Jasełek” granych przez wychowanków Zakładu Salezjańskiego w Oświęcimiu: Trzej królowie u Heroda.

Wychowankowie zakładu w Antoniewie.

szkolnego zanotowała wśród dorocznych świąt kilka zupełnie nieoczekiwanych wypadków. Z końcem września była wycieczka, pierwsza z tutejszego zakładu na Górny Śląsk do Łędzin. Dawniej takich wycieczek na początku roku szkolnego nie urządzano. Mimo oddalzonej pory chłopy z entuzjazmem i śpiewem przekroczyli niedawno otwartą granicę pruską, witali bardzo miłe przez drogi lud górnośląski tak zyczliwy dziełu salezjańskiemu. W połowie zaś października przybyła do nas wycieczka młodzieży górnośląskiej, aby w ten sposób zacieśnić węzły, łącząc mające młode pokolenia różnych dzielnic. Młodzież zakładowa entuzjastycznie witała swych kolegów z nad Odrę i wzięła razem z nimi udział w nabożeństwie o podniosłym ustroju patriotycznym, jakiego mu nadała okolicznościowo kuznie. Wieczorem znów uczęszcza ich oraz ubawiła miłym wieczorkiem i jednokrótką p. t. „Było to pod Racławicami”.

Bardzo miłe wrażenia pozostawiło ro sobie święto patrona młodzieży polskiej. Wielu wychowanków zwołało się wtedy do zakładowego towarzystwa św. Stanisława Kostki, aby tem żywiej podążyć w ślady tego wielkiego wzoru. Nabożeństwem przedpołudniowym uroku dodawał dobrze wykonany

zostawiło ro sobie święto patrona młodzieży polskiej. Wielu wychowanków zwołało się wtedy do zakładowego towarzystwa św. Stanisława Kostki, aby tem żywiej podążyć w ślady tego wielkiego wzoru. Nabożeństwem przedpołudniowym uroku dodawał dobrze wykonany

POKŁOSIE SALEZJAŃSKIE

TYMCZASOWY ORGAN POMOCNIKÓW SALEZJAŃSKICH.

ADRES REDAKCJI: OŚWIĘCIM — MAŁOPOLSKA.

Cena Nru 200 Mp.

List Ks. Dr. Piotra Tironego, Inspektora XX. Salezjanów do Pomocników Salezjańskich.

Przeznaczni Pomocnicy i Pomocnice!

Z sercem przepelnionem wdzięcznością ku Wam, przeznaczni Pomocnicy i Pomocnice, korzystając z okazji zbliżających się świąt Bożego Narodzenia, składam Wam życzenia najobfitszych łask Bożych. Salezjanie wraz ze swoimi wychowankami zanosić będą gorące modły do Nowonarodzonego Zbawiciela, aby raczył nas On zastąpić w spłaceniu długu, jakiśmy zaciągnęli u Was dzięki Waszej ofiarności, którą wspieracie nasze dzieła.

Składam Wam najszczerze dzięki, Przeznaczni Pomocnicy i Pomocnice, bo jeśli zakłady nasze mogły przytulić tysiące młodzieży, po większej części zupełnie biednej i opuszczonej, żywić ją, przyodziać, wychowywać i kształcić czyto w naukach czy w rzemiosłach, to mamy do zawdzięczenia Waszej ofiarnej pomocy. Dzięki tej pomocy mogliśmy rozwinąć zakłady już dawniej otwarte, oraz przyjąć i uruchomić nowe placówki wychowawcze, zaopatrzyć je w rzeczy niezbędne, napelnić młodzieżą, tak, że w nich obecnie wre życie wśród nauki i pracy, aż doprawdy na taki widok serce rośnie.

W **Przemyślu** przy ul. św. Jana, po ośmioletniej przerwie spowodowanej wojną, przyłożyliśmy znowu rękę do dalszej budowy kościoła, tak potrzebnego dla mieszkańców Zasania. Dzięki bardzo energicznej działalności zawiązanego komitetu i niezłomowanej pracy naszych współpracowników oraz skutecznej pomocy tamtejszych Pomocników i Pomocnic Salezjańskich, zdclano przed nadejściem mrozów ukończyć sklepienia naw bocznych oraz wielkie łuki, na których ma się wspierać sklepienie nawy głównej. Z wiosną da Bóg, podejmie się dalszą robotę.

W **Oświęcimiu** z powodu pęknięcia motoru, który dostarczał światła zakładowi i sily elektrycznej wszystkim pracowniom, zostaliśmy narażeni na ogromne koszta kupienia nowego większego motoru i dobudowy skrzydła pracowni ślusarskiej, aby go tamże umieścić i rozszerzyć równocześnie samą pracownię.

W **Daszawie** (koło Stryja) zbrodnicza ręka, która wyrządziła tyle szkód Polakom we Wschodniej Małopolsce, podpałiła i nam stodołę, zawierającą

Ce 21936

wszystkie tegoroczne zbiory, wyrządzając zakładowi oraz biednej młodzieży szkodę przeszło na 50 milionów.

W **Warszawie** remont pracowni stolarskiej uszkodzonej pożarem, rozszerzenie ślusarni oraz przeprowadzenie innych bardzo ważnych adaptacyj w zakładzie koniecznych, by ułatwić pracę wychowawczą nad młodzieżą według systemu ks. Bosko, pochłonęło ogromne sumy, co też zakład odczuł niezmiernie.

O wiele większe jeszcze wydatki musieliśmy uczynić w **Różanymstoku**, by pokryć dachem wielki gmach, nawiedzony pożarem, i ponaprawiać inne budynki, którym groziła ruina.

W **Kielcach** poczyniliśmy różne adaptacje w zakładzie, wskutek czego do dwóch, w chwili objęcia zakładu przez nas, istniejących pracowni, krawieckiej i szewskiej wraz z 25 wychowankami, mogliśmy dołączyć jeszcze pracownię trzecią, stolarską, a liczbę chłopców podnieść do 70.

W **Aleksandrowie** kujawskim, gdzie się pięknie rozwija nasze gimnazjum humanistyczne, mogliśmy uporządkować sprawę własności zakładu, a w najbliższym czasie przystąpimy do budowy bursy dla chłopców z dalszej okolicy.

W samym **Przemysłu** drugi zakład, który mieścił się przy ulicy 3-maja, został przeniesiony na ulicę Czarnieckiego (159) do dawnych koszar wojskowych, przez Magistrat na ten cel odstąpionych. Przy pomocy „Towarzystwa Opieki nad Młodzieżą w Przemysłu” oraz innych ludzi dobrej woli i życzliwych naszemu dziełu, odrestaurowano dom i przeprowadzono urządzenia potrzebne w zakładzie wychowawczym; utrzymuje się obecnie w nim nie 40 jak przedtem, lecz 150 chłopców, zupełnie ubogich, z których prawie połowę stanowią chłopcy repatrjanci.

W **Ładzie** w zeszłym roku objęliśmy klasztor po-cysterski, odrestaurowaliśmy, co było niezbędnie potrzebne, a teraz już przeszło 100 chłopców, wśród których jest 20 repatrjantów, pobiera nauki gimnazjalne lub uczy się rzemiosła.

Równocześnie w **Białej Podlaskiej** w ciasnych budynkach poplebańskich umieściliśmy bursę dla młodzieży gimnazjalnej, której liczba tego roku wzrosła już do 40.

W **Łodzi** w b. r. za staraniem J. E. Ks. Biskupa Tymienieckiego objęliśmy szkołę rzemieślniczą dla metalowców, należącą do towarzystwa rzemieślniczego „Resursa”. Dnia 15 października b. r. J. Em. Ks. Kardynał Kakowski w asyście J. E. Księża Biskupów Zdzitowieckiego z Włocławka i Tymienieckiego z Łodzi dokonał aktu poświęcenia kaplicy zakładowej; przy tej okazji zostało nam oddane kierownictwo i zarząd tejże szkoły, liczącej 210 uczniów. Ponieważ wielu uczniów pochodzi z dalszej okolicy, albo też z innych powodów potrzebuje jakiego przytułku, przystąpimy do budowy bursy rzemieślniczej, skoro tylko szczytliwość tamtejszych przeznaczonych Pomocników i Pomocnic Salezjańskich nam to umożliwi.

Także i **Poznańskie** doczekało się wreszcie zakładu salezjańskiego w **Antoniewie** (p. Skoki). Już oddawna toczyły się pertraktacje względem tegoż pomiędzy Starostwem Krajowem a nami i gdyby nie wojna bolszewicka, to już

dwa lata temu bylibyśmy się w Wielkopolsce osiedlili. Zakład na teraz jeszcze nie liczny, bo znalazło w nim przytułek tylko około 40 młodzieńców. Uruchomiono dla nich szkoły zawodowe. Po przeprowadzeniu jednak kilku adaptacji i remontu zakładowego, będzie można pomieścić około 200 chłopców, najbardziej potrzebujących umiejętnej i ojcowskiej opieki. Otrzymując wychowanie, będą mogli uczyć się rolnictwa lub rzemiosła.

Wraz z nowoprzyjętymi jest obecnie w Polsce 16 zakładów salezjańskich, które powstały w czasie stosunkowo bardzo krótkim i w warunkach nadzwyczaj trudnych. Czy nie mamy za co dziękować z całego serca Najśw. Pannie Marji Wspomożycielce Wiernych za tak wielką łaskę i Wam, Przechacni Pomocnicy i Pomocnice, którzyście w Jej ręku byli narzędziem łask przez nas otrzymanych? Wiadomo każdemu, że w czasie tak szalonej drożyzny nie łatwą jest rzeczą budować, restaurować, adaptować zakłady i że na to, a przede wszystkim **na wyżywienie tak licznej młodzieży potrzeba dziś milionów.** Niemniej wielkie koszty ponosimy na utrzymanie w naszych domach formacyjnych czyli w naszych seminarjach. Tam młodzi nasi współbracia kształcą i przygotowują się do pracy wychowawczej, aby zasilić szeregi starszych współbraci i umożliwić przez to otwieranie nowych zakładów, jakie Opatrzność Boża nam powierza, i w ten sposób skierować dzieło salezjańskie na coraz to szersze tory, aby jak największej liczbie ubogiej młodzieży przyjść z pomocą. Młodych tych roślinek, które chcą poświęcić życie swoje idei salezjańskiej, jest dzięki Bogu i Matce Najśw., tak pokaźna liczba, że dorównywa liczbie każdego dobrze kwitnącego seminarjum duchownego. A skąd wziąć środki utrzymania? Nasze zakłady nie posiadają żadnych funduszy, wyjąwszy gdzieś kilka morgów ziemi około domu. Chłopcy przeważnie ubodzy albo nie płacą albo bardzo mało tak, że wzięwszy razem opłatę wszystkich chłopców, n. p. w zakładzie w Oświęcimiu nie pokrywa się nawet kosztów samego chleba.

Różne „Towarzystwa“, „Komisje“ i „Komitety“, które w zeszłych latach udzielały znacznej pomocy w wyżywieniu i odzianiu ubogiej młodzieży, prawie wszystkie zostały zlikwidowane, a jeden jedyny Komitet, który tu i ówdzie jeszcze działa, bardzo nieznacznej tylko stosunkowo pomocy udzielić może.

Rząd, wiedziony może najlepszymi chęciami, obiecuje nawet wiele, ale w rzeczy samej rzadko udziela pomocy, nigdy zaś w mierze odpowiadającej potrzebom.

My ze swej strony oszczędzamy, jak tylko możemy, w niejednym wypadku nawet na szwank narażając swoje zdrowie, aby coś tylko pozostało na utrzymanie biednych chłopców, ale to jest tylko kropla w morzu.

A ofiarność publiczna? Otóż, niestety, bardzo a bardzo ona zmalała; niestety, wielu zubożniało względem religji, wielu zostało zrujnowanych wojną tak, iż nie są w stanie przyjść nam z pomocą; inni zaś, nieprzyzwyczajeni do dawania tak wielkich sum, przysyłają datki, ale rzadko kiedy obliczone na dziesięć razy droższą drożyznę. Zmniejszyła się więc ofiarność, a przecież nie zmniejszyły się wcale potrzeby wychowanków, którym nie można ująć niczego, jeśli się

chce wychować pokolenie zdrowe i silne. Samo wydawnictwo „Pokłosa” pochłania przy każdym nakładzie ogromną sumę — blisko dwa miliony marek — a ofiary, jakie pomocnicy na ten cel przysyłają nie pokrywają nawet połowy wydatku.

Do kogóż więc udać się o pomoc na podtrzymanie tylu dzieł, jeśli nie do Waszych ofiarnych serc, do Was, którzy jesteście z nami ściśle związani i z nami tworzyście jedną wspólną rodzinę, której duchowym ojcem jest Ks. Bosko?

Oto do Was, przezacni Pomocnicy i Pomocnice, pukam dziś znowu w imieniu tej biednej młodzieży, którą przytuliły nasze zakłady, jakoteż w imieniu tych młodszych naszych braci, w których są złożone nadzieje naszego Zgromadzenia; proszę Was o hojną i rychłą pomoc, byśmy mogli nasze dzieła dalej bez przeszkód poprowadzić i coraz więcej rozwinąć dla dobra młodzieży.

Wiem, że wielu dziś kołacze i prosi, bo wszędzie są wielkie potrzeby, lecz jest rzeczą pewną, że Opatrzność Boża jest tak hojna, iż wystarcza dla wszystkich; działa zaś ona przez ludzi dobrej woli, a dla naszych zakładów szczególnie przez Was Przezacni Pomocnicy i Pomocnice.

Nasz nowoobрани General Zgromadzenia Salezjańskiego, Ks. Filip Rinaldi zaraz po swoim wyborze na zapytanie redaktora turyńskiego dziennika „Il Momento”, coby miał do zakomunikowania na łamach tegoż dziennika Pomocnikom i Pomocnicom Salezjańskim, rzekł te słowa: „Niech polecają dzieła salezjańskie wszystkim ludziom dobrej woli. Przywłaszczam sobie pewną myśl nieodżałowanego ś. p. Księdza Rua: Jeśli Ks. Bosko utrzymywał, że niebyłby dokonał niczego bez współpracy Pomocników swoich, co mogą spełnić bez nich ja biedny?

Proszę im powiedzieć, aby nas wspierali: potrzeby są liczne i wielkie; ja wzamian za to będę się modlił za nich i polecę aby się modlono za nich, za ich rodziny i osoby drogie ich sercu, aby dobry Bóg wynagrodził ich w tem i w przyszłym życiu”. (Vide: Bollettino Salesiano, maj 1922, str. 114).

Otóż wyobraźcie sobie, że do Was w szczególniejszy sposób Ks. General mówi powyższe słowa i prosi o pomoc dla naszych polskich zakładów. Jestem pewny, że jak Pomocnicy i Pomocnice z innych krajów, tak i Wy nie omieszkacie okazać swojej życzliwości i hojności dla dzieł Księdza Bosko, oraz że czynem dowiedziecie, iż jak za innych Księży Generalów tak i za obecnego Salezjanie mogą liczyć napewno na Waszą pomoc w utrzymaniu i prowadzeniu swoich dzieł, co do których obecnie nam panujący Ojciec św. Pius XI. rzekł te słowa: „Jesteśmy pełni podziwu i entuzjazmu dla dzieł Księdza Bosko i szczęśliwi, żeśmy je poznać mogli”. (Siamo ammiratori entusiasti dell'opera di D. Bosco, e felici di averlo conosciuto).

Cieszę się, że mogę się podzielić z Wami tą radosną nowiną, iż dnia 5. listopada b. r. „Córki Marji Wspomożycielki Wiernych” w liczbie sześciu przybyły do Polski i osiedliły się w Różanymstoku, gdzie na razie obejmą ochronkę i opiekę nad całą młodzieżą żeńską tamtejszej parafji. Są

to Siostry, których Zgromadzenie pod powyższym mianem założone zostało przez naszego Ojca Księdza Bosko, a obecnie rozszerzone już jest na całą kuli ziemskiej. Pracują one w tym samym duchu i z tą samą metodą nad młodzieżą żeńską, co Salezjanie nad młodzieżą męską. Już oddawna zamierzaliśmy je sprowadzić do Polski, ale wojna i przykre też następstwa nie pozwoliły na wcześniejsze zrealizowanie naszych zamiarów. W zmartwychwstałej naszej Ojczyźnie znajdują one obszerne pole działania i mam nadzieję, że wkrótce zajmą miejsce pomiędzy najbardziej zasłużonymi instytucjami dobroczynnymi. Polecam je gorąco Waszym względem i Waszej pomocy.

Z powodu tak pocieszającego rozwoju naszego Zgromadzenia na ziemi polskiej, zwłaszcza w h. Kongresówce i na kresach, kierownictwo tem dziełem z Oświęcimia natrafia na rozliczne utrudnienia i przeszkody i dlatego postanowiliśmy przenieść siedzibę inspektoratu do Warszawy przy ul. Lipowej, L. 14. Odtąd centrum dzieł salezjańskich nie będzie już Oświęcim, jak dotychczas, ale Warszawa, i do Warszawy szczególnie zechcą zwracać się nasi Pomocnicy i Pomocnice i ci wszyscy, co pragną traktować o sprawach, dotyczących Zgromadzenia Salezjańskiego. Do Warszawy też zechcą skierowywać swoją korespondencję i ofiary Pomocnicy i Pomocnice salezjańskie i ci, którzy chcą wspierać dzieła salezjańskie w Polsce.

Dnia 4. lutego r. 1923 zamknęmy rok jubileuszowy z okazji 300-letniej rocznicy śmierci św. Franciszka Salezego, naszego Patrona. Zapraszam Was wszystkich do skupienia się podczas tej uroczystości około naszych zakładów aby uczcić tego wielkiego Świętego i Patrona naszego i wyprosić dla siebie i swojej rodziny, dla Kościoła i Ojczyzny liczne, potrzebne nam łaski. Ponieważ jednak zazwyczaj silne mrozy nie sprzyjają dalszym podróżom, przeto zapraszam wszystkich tych, co nie mogą przyjść w tym dniu do naszego kościoła, aby przynajmniej w duchu przyłączyli się do nas i wraz z nami uczcili św. Franciszka Salezego, by sobie jego błogosławieństwo uprosić.

Także ta myśl, że tego roku obchodzimy jubileusz naszego Patrona, który tak był hojnym dla ubogich, że wszystko im rozdał, co posiadał, pobudzi Was wszystkich do udzielania skuteczniejszej pomocy naszym zakładom.

W ostatniej chwili otrzymuję od J. E. Najprzew. Nuncjusza Apostolskiego z Warszawy radosną wiadomość, że Jego Świątobliwość Pius XI, szczęśliwie nam panujący, zamianował jednego z naszych współbraci Administratorem Apostolskim na Śląsk Polski. Jest nim Ks. Dr. August Hlond, dotychczasowy Inspektor naszych zakładów austriackich, niemieckich i węgierskich. Mimo iż nie otrzymał na razie święceń biskupich, to jednak Stolica Św. wyposażyła go we wszelkie prawa, przywileje i honory biskupie, czyniąc go samodzielnym arcy-pasterzem (z pełną jurysdykcją Ordynariusza). Konsekracja biskupia ze względów praktycznych została odłożona na później, kiedy okoliczności według uznania Stolicy św. na to pozwolą. Dziękując się z Wami, Przewacni Pomocnicy i przewacne Pomocnice, tą dla nas tak miłą wiadomością, zapraszam Was do

podziękowania za tę wielką łaskę Panu Bogu i Ojcu św., który tem chciał dać synom Księdza Bosko nowy dowód swej wielkiej dla nich życzliwości.

Błagając Najśw. Wspomożycielkę Wiernych i św. Franciszka Salezego o obfite błogosławieństwo dla Was wszystkich, przezacni Pomocnicy i przezacne Pomocnice Salezjańskie, oraz dla wszystkich naszych dobrodziejów, pozostaje

Wam oddany w Chrystusie Panu

Ks. Piotr Tirone

Inspektor

Zgromadzenia Ks. Ks. Salezjanów w Polsce.

Wszystko powyższe pod adresem:

<http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/docmetadata?id=197366&from=publication>

W: WBC

W następnych numerach już tylko jednozdaniowe wzmianki o Antoniewie, a potem martwa cisza. Słowem kłapa. Nie znaczy to, że salezjanie byli kompletnymi nieudacznikami pedagogicznymi. Z dalszej lektury tego pisma wynika, że najlepiej radzili sobie z prowadzeniem szkół gimnazjalnych dla młodzieży katolickiej z tzw. „dobrych domów.” Oznacza to, że szybko zeszli ze szlaku wytyczonego przez ich świętego patrona. Swoich świętych kościoł katolicki często nazywa „szaleńcami Bożymi.” Antoniewscy salezjanie z pewnością do takich nie należeli. Raczej twardo stąpali po ziemi. Nie marzyła się im (jak większości śmiertelników zresztą) palma męczeństwa. Stąd odeszli i poszukali sobie lżejszych i bardziej wdzięcznych zajęć.

Podsumowanie:

1. Dokumenty jednoznacznie stwierdzają, że Salezjanie wydzierżawili Zakład na okres lat 25. Jest raczej pewne, że każdy dzierżawca chce na majątku dzierżawionym zrobić interes. W tym wypadku nie szło raczej (a przynajmniej jedynie) o interes Boży (wychowywanie dzieci zaniedbanych), a najprawdopodobniej (i to może przede wszystkim) o interes materialny. W tym całym przedsięwzięciu (również) finansowym maczał swoje paluchy ówczesny prymas Polski kardynał Hlond (salezjanin!).

Interes finansowy nie powiódł się – mówiąc bez ogródek Salezjanie zbankrutowali, ponadto doprowadzili substancję materialną placówki do znacznego spustoszenia; wyrąbali - raczej sprzedali drewno z ponad 60 ha lasu, zaniedbali uprawy leśne, dopuścili do zniszczeń materialnych w nowych przecież budynkach. Jako dzierżawcy winni byli radzić sobie pod względem materialnym samodzielnie, tymczasem zdarzało się im sięgać po publiczny grosz. (patrz budżety).

2. Mój kolega po fachu, Jarosław Mycka, napisał sporo o wychowawczych osiągnięciach salezjanów w Europie i w Polsce w pracy z młodzieżą trudną. Może to i prawda – nie studiowałem problemu. Jednakże na stronie 36 –37 swej pracy przytacza słowa archiwisty Archiwum Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego w Krakowie: „...największe problemy (salezjanom) przysparzali trudni wychowankowie, a salezjanie nie prowadzą takich placówek

jak zakłady poprawcze.” Czyli sprawdziło się w praktyce, że salezjanie, którzy mieli być „lekarstwem na całe zło” ponieśli sromotną klęskę wychowawczą spowodowaną jeszcze dodatkowo wzajemnym „zagryzaniem się kadry wychowawczej” (również na tle finansowym) i słabymi kwalifikacjami wychowawczymi. Zachowali, a nawet zaostrzyli i tak już bardzo restrykcyjny system wychowawczy z czasów pruskich.

3. Przedstawione materiały z archiwum salezjańskiego sugerują bardzo „nieciekawą” rolę jaką w Antoniewie odgrywał spowiednik ks. Piotr Korda, najbardziej ganiony przez dyrektora Wiertelaka. Ks. Wiertelak napisał o nim do swego przełożonego: „Ks. Inspektorze, jeśli tu nie przyjdzie kapłan owiany duchem Bożym, któremu na sercu będzie leżeć dobro Zgromadzenia, który stanie po stronie dyrektora – to obaj klerycy wypaczą sobie pojęcie o życiu salezjańskim. Mimo swych zabiegów nie zdołam zwalczyć procederów ks. Kordy.”⁵ Jakich mianowicie? (to jedna z białych plam – tych plam jest na mapie działalności salezjanów w Antoniewie sporo: np., dlaczego ks. dyrektora Wójcika w 1925 zastąpił na tym stanowisku ks. Wiertelak; słowem więcej nie wiemy, niż wiemy). Z przekazów okolicznej ludności z czasów rządów salezjańskich można wyciągać wnioski wielce nieprzyzwoite. Ale czego to ludzie nie gadają. My musimy stać twardo na gruncie dostępnych nam dokumentów.

Dziejów międzywojennych ciąg dalszy

(czyli w zasadzie czasy dyrektora Romana Laurentowskiego 1926 -1939)

Głównie prezentacja przedwojennych budżetów „w naturze” i szczątki innych archiwaliów.

Lata międzywojenne to w sumie czas marazmu i zastoju w rozwoju gospodarczym Polski. O skali tego marazmu i zastoju zaświadcza dane statystyczne. Ziemię, które złożyły się na terytorium II Rzeczypospolitej dawały mniej produkcji przemysłowej per capita w 1939 roku niż w roku 1913 poprzedzającym wybuch II wojny światowej, natomiast w produkcji rolniczej zdołaliśmy się jako naród niepodległy zbliżyć do stanu z 1913 roku (a w niektórych płodach nieznacznie go przekroczyć). Ten ponury obraz ówczesnej rzeczywistości gospodarczej, (która przecież decyduje „o wszystkim”), usiłują pokryć wszystkimi kolorami tęczy dzisiejsi propagandziści (niektórzy bardzo zręczni, w większości jednak toporni manipulanci) historyczni nazywani na wyrost historykami (postępujący wedle maksymy „Nie jest ważne, jaka była rzeczywistość, ważne jak my ją przedstawimy”). Dążą usilnie do zatarcia historycznej prawdy zajeżdżając na śmierć bogoojczyźnianego konika. W tym zajęciu wyprzedzili o kilka długości swych „komunistycznych” poprzedników. Przy tym jeszcze nadają sobie zaszczytne miano „prawdziwych Polaków.”

Ten wtęret (publicystyczny) nie przystoi opracowaniu historycznemu. Pisząc rzetelnie nie musimy się jednak sztywno trzymać reguł akademickich w zakresie opracowywania określonego tu tematu.

Ponadto ten nieco przydługi wstęp do rzeczy jest tu dla kontrastu– mimo ogólnego międzywojennego marazmu, zastoju i gospodarczej beznadziei, były przecież w naszym kraju enklawy, gdzie dobrze się działo (przynajmniej nie najgorzej). Takim wyjątkiem od reguły był m. in. Zakład Wychowawczy w Antoniewie.

Mamy zamiar przekonać do tej tezy Czytelników najpierw przez prezentacje kilku (nie wszystkich! – coś przecież trzeba pozostawić naszym kontynuatorom) przedwojennych budżetów. Wedle mnie nie będzie to nudna lektura. W budżetach, jak wiadomo, same prawie cyferki (ale z jakąś bijącą treścią!). Prócz tego ówczesne budżety zawierały sporo wyjaśnień słownych odnośnie wielu swych pozycji, w tym związane wytyczne wychowawczo – dydaktyczne, czyli „gotowy program” wychowawczo – dydaktyczny. Budżety były tworzone wedle schematu: Poznański Krajowy (od roku 1927 Wojewódzki) Związek Komunalny daje

dla podległej sobie placówki takie a takie pieniądze i oczekuje od niej wykonania takich to a takich zadań).

W tym podrozdziale zamierzamy też umieścić plany budowlane obiektów, jakie powstały na terenie Zakładu w okresie międzywojennym. Wtedy to, być może, wśród okolicznej ludności zrodziła się zazdrosna opinia, że: „W Antoniewie, Panie Dzieju, to ho, ho.” Opinia taka utrzymywała się jeszcze przez długi czas po II wojnie światowej, jednakże (moim zdaniem) więcej „siłą rozpędu”, niż pokryciem w realnej rzeczywistości.

Budżety:

Jeden z pierwszych budżetów z roku 1921 został przedstawiony powyżej. Natomiast w dwu następnych (przez nas odnalezionych) tj. z 1923 roku¹ i z 1924 roku² Zakład Antoniewo nie występuje. Wcale jednak to nie musi oznaczać, że placówka (znajdująca się wówczas w dzierżawie u salezjanów) nie była wspierana finansowo przez Starostwo Krajowe w Poznaniu (a właściwie przez podległy mu Poznański Krajowy Związek Komunalny. Ponadto nie mamy pewności, że odnaleźliśmy wszystkie dokumenty finansowe nam potrzebne (albo ich nie odnaleźliśmy, albo nie istnieją w zbiorach APP) - patrz przypisy.

SPRAWOZDANIE WYDZIAŁU KRAJOWEGO

Z ADMINISTRACJI

POZNAŃSKIEGO KRAJOWEGO
ZWIĄZKU KOMUNALNEGO

ZA ROK 1923

C Z Ę Ś Ć I.

GŁÓWNA ADMINISTRACJA

Wzrost	1.70
Waga	60
Temperatura ciała	36.6
Ciężar ciała	70
Stwierdzono choroby w Ammanu	
	28

Obrazy 0243-0244

Jak widać na załączonej fotokopii jest to jedynie część szerszego dokumentu. Z praktyki studiowania przedwojennych budżetów wiemy, że zazwyczaj składały się one z wielu części.

c) z dnia 12. stycznia 1923 — poz. 63 — w przedmiocie zmiany taryfy, dot. zwrotu kosztów **utrzymania wychowanków zapobiegawczych** (1).

Taryfę, dot. zwrotu kosztów utrzymania wychowanków zapobiegawczych, uchwaloną przez Komisję Poznańskiego Wydziału Krajowego dnia 18. stycznia 1922 r., a potwierdzoną dekretem Ministerstwa Spraw Wewn. z dnia 8. września 1922 r. nr. V. S. 1061/22 — zmienia się jak następuje:

Poznańskiemu Krajowemu Związkowi Komunalnemu ma się zwracać jako koszty za wychowanie zapobiegawcze małoletnich stosownie do § 16 ust. 2 ustawy z dnia 2. lipca 1900 r., rocznie:

Obraz 0246 (część)

A) za każde dziecko, nie obowiązane jeszcze do uczęszczenia do szkół:

1. jeśli się znajduje w zakładzie, równowartości 18 $\frac{3}{4}$ ctr. żyta,
2. jeśli je umieszczono w domach prywatnych, równowartość 17 $\frac{1}{2}$ ctr. żyta.

B) za każde dziecko, obowiązane do uczęszczenia do szkół:

1. jeśli się znajduje w zakładzie równowartość 50 ctr. żyta,
2. jeśli je umieszczono w domach prywatnych, równowartość — 16 $\frac{1}{4}$ ctr. żyta.

C) za każde dziecko zwolnione z uczęszczenia do szkół:

1. jeśli się znajduje w zakładzie równowartość 50 ctr. żyta,
2. jeśli się znajduje w nauce, równowartość 5 $\frac{5}{8}$ ctr. żyta,
3. jeśli się znajduje w służbie — równowartość — 9 $\frac{1}{2}$ ctr. żyta.

Równowartość wyżej wymienionych ilości żyta ustala się kwartalnie z góry według ostatniego notowania Poznańskiej Giełdy zbożowej z poprzedniego kwartału.

Taryfa powyższa wchodzi w życie z dniem 1. lutego 1923 r.

Obraz 0247 (część)

III. Na podstawie uchwały Sejmiku Wojewódzkiego z dnia 15. stycznia 1923 r. w wykonaniu § 10 ustawy z dnia 2. lipca 1900, następujący wniosek do Min. Spraw Wewnętrznych.

1) Taryfę, dot. zwrotu kosztów utrzymania wychowanków przymusowych ustaloną przez Sejmik Wojewódzki z dnia 15. stycznia 1923 (punkt 15 porządku obrad poz. 67) a potwierdzoną przez Min. Spr. Wewnętrznych Dep. 5 z dnia 21. marca 1923 r. l. dz. V. S. 440/23 zmienia się jak następuje: Poznańskiemu Krajowemu Związkowi Komunalnemu ma się zwracać jako **koszty za wychowanie zapobiegawcze małoletnich** stosownie do § 16 ust. z dnia 2. lipca 1900 rocznie:

a) za każde dziecko, nie obowiązane jeszcze do uczęszczania do szkół:

- 1) jeśli się znajduje w zakładzie równowartość 187,5 zł.
- 2) jeśli je umieszczono w domach prywatnych równowartość 175, zł.

b) za każde dziecko, obowiązane do uczęszczania do szkół:

- 1) jeśli się znajduje w zakładzie równowartość 500 zł.
- jeśli je umieszczono w domach prywatnych, równowartość 162,5 zł.

c) za każdego wychowanka zwolnionego z uczęszczania do szkół:

- 1) jeśli się znajduje w zakładzie równowartość 25 zł.

Obraz 0248 (część)

- 2) jeśli się znajduje w nauce poza zakładowej, równowartość 56,25 zł.,
- 3) jeśli się znajduje w służbie równowartość 25 zł.
- 2) Koszty utrzymania wychowanków pobiera się od prawnie zobowiązanych do ich ponoszenia tylko za dni faktycznego pobytu wychowanka w zakładzie w ratach miesięcznych z dołu t. j. w ostatnim dniu każdego miesiąca.
- 3) Wartość złotych przelicza się na marki polskie według kursu przeciętnego, ustalonego w dniu 20-tym miesiąca płatności na podstawie kursu złotego za okres od 20. poprzedniego miesiąca do 19. miesiąca, w którym dokonuje się ustalenia.
- 4) Za miesiąc płatności uważany jest miesiąc, w którym dokonana powinna być zapłata.
- 5) Należytość miesięczna ma być uiszczona w kasie zakładowej w ciągu dni 15 od dnia płatności.
- 6) Od sum uiszczonych w tym terminie może Starosta Krajowy pobrać 10 % zwłoki w stosunku miesięcznym od dnia płatności.
- 7) Jeśli w miesiącu uiszczenia zaległości z % zwłoki kurs złotego w stosunku do marki polskiej jest wyższy od kursu przeciętnego w miesiącu płatności, płaci się zaległość wraz z odsetkami według kursu miesiąca uiszczenia.
- 8) **Uchwała ta ma moc obowiązującą od 1. lipca 1923.**

Obraz 0248. (część)⁴

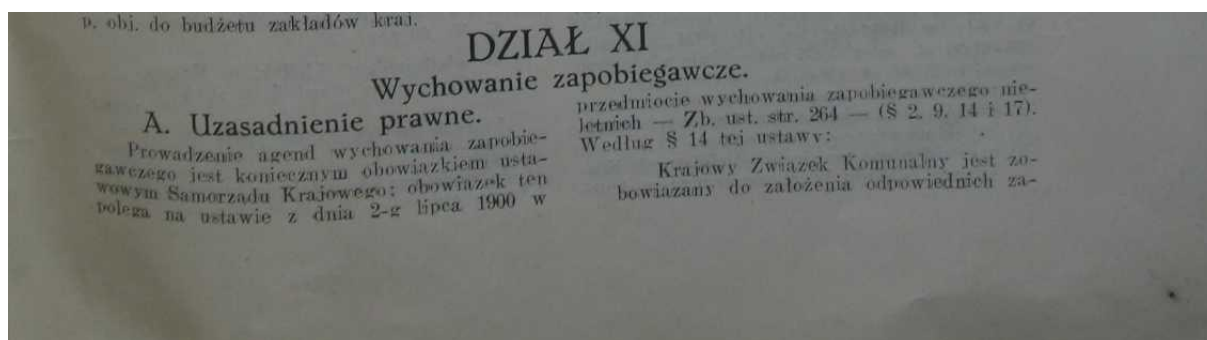
Jak widać na tych skromnych fragmentach w/w dokumentu traktujących jedynie o kosztach pobytu wychowanka w zakładach zapobiegania wychowawczego i zwrotów za jego realny pobyt w tych placówkach trzeba było mieć „kanclerską głowę”, aby połapać się w tych wszystkich przelicznikach finansowych. Ponieważ w Polsce ówczesnej obowiązywała marka zwana teraz polską, która z dnia na dzień, a nawet z godziny na godzinę leciała na łeb na szyję, próbowano przeliczać wartość pieniądza według cen żyta. Ponieważ ta metoda również rozmięła się z rzeczywistością (głównie z powodów spekulacji rynkowych) zaczęto operować złotym polskim, który wówczas jeszcze nie był w obiegu (jak dzisiaj

powiedzielibyśmy pieniądzem wirtualnym). Jednak w tworzeniu sytuacji niejasnych (mętnej wody) i komplikowania rzeczy prostych, jesteście mistrzami świata. Oczywiście byli tacy, którzy w takich warunkach czuli się jak ryby w wodzie (bogacili się). To właśnie w latach tuż po I wojnie światowej prosty lud zaczął tęsknić za „Wilusiem” (w Wielkopolsce i na Śląsku), za „Mikołuszką” (w byłej Kongresówce) i za Franzem Jozephem (w Galicji). Na porządku dziennym stało pytanie (zwłaszcza w Wielkopolsce i na Śląsku): Po co nam ta cała niepodległość? Ale to już nie przynależy do naszego tematu.

Dla nas istotne są dane dotyczące obliczania i płatności za pobyt wychowanka w zakładach wychowawczych.

W „Budżecie dla spraw wychowania zapobiegawczego za rok obrachunkowy 1924”⁵ nie ma Antoniewa (są Szubin i Cerekwica). Jednakże z numeracji sygnatur w tym zespole wynika, że odnośnie roku 1924 winien być jeszcze jeden dokument budżetowy.

Natomiast odnośnie roku 1925 znaleźliśmy aż dwa dokumenty budżetowe.⁶

Obraz 0281

kladów wychowawczych, o ile brak jest możności umieszczenia mietletnich w stosownych domach rodzinnych, albo w zakładach kościelnych lub prywatnych.

Przepis ten odróżnia zarazem wychowanie zapobiegawcze:

- a) zakładowe (w zakładach krajowych) od
- b) pozakładowego.

Wychowanie zakładowe prowadzi Poznański Krajowy Związek Komunalny w trzech Krajowych Zakładach Wychowawczych w Szubinie, Carekwiu i Antoniewie. Cała organizacja wychowania zapobiegawczego opiera się na regulaminach: według § 17 ustawy — Krajowy Związek Komunalny jest obowiązany wydawać odpowiednie regulaminy celem wykonania wychowania zapobiegawczego.

Zgodnie z tem istnieją:

- a) regulamin dla całokształtu wychowania zapobiegawczego (uchwalony na Sejmiku Prowincjonalnym w dniu 1-go marca 1901 roku i ogłoszony w Urzędowych Dziennikach Reencji Poznańskiej i Bydgoskiej (dodatek nadzwyczajny do nr. 20, str. 1, z r. 1901).
- b) regulaminy poszczególnych Krajowych Zakładów Wychowania Zapobiegawczego Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego a to:
 - aa) dla zakładów w Szubinie i Carekwiu na zasadzie uchwały Sejmiku Prowincjonalnego w dniu 1. marca 1901 r. (ogłoszone w Urzędowym Dzienniku Reencji Poznańskiej i Bydgoskiej z roku 1901 w dodatku nadzwyczajnym do nr. 20);
 - bb) dla Zakładu w Antoniewie na zasadzie uchwały Sejmiku Prowincjonalnego w dniu 22. marca 1915 r. (ogłoszony w Urzędowym Dzienniku Reencji Poznańskiej i Bydgoskiej z roku 1917, nr. 8).

Obowiązkiem Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego względem wychowanków jest pokrywać koszty ich utrzymania i wychowania, jakoteż rozciącać opiekę nad wychowankami zwolnionymi (ustęp 1 § 15 U.). Według tego przepisu (ust. 2) otrzymują Krajowe Związki Komunalne ze Skarbu Państwa pokrycie 2/3 części kosztów wychowania oraz utrzymania budowlanego zakładów. (W. S. RZ. z 19-go października 1905 r.) pozostała część (1/3) tych kosztów pokrywają Krajowe Związki Komunalne z własnych środków. Według powołanego wyżej wyroku N. S. Rz. Skarb Państwa nie płaci nie na budowę i urządzenie nowych budowli zakładowych; koszty w tym względzie obciążają wyłącznie Krajowe Związki Komunalne.

B.

Uzasadnienia faktyczne.

I.

Wydatki.

Ogółem wydatki działu 11 wynoszą 291 005,50 zł. gdy w budżecie na rok 1924 wynosiły 255 461,50 zł. na r. 1925 przewiduje się zatem więcej o 35 548 zł. Zwyżkę tę tłumaczy:

- a) podwyższenie stawek uposażenia urzędników i funkcjonariuszów wychowania zapobiegawczego o 54 800 zł.
- b) przewidywane przejęcie administracji Krajowego Zakładu Wychowawczego w Anto-

niewie od 1-go lipca 1925 r. z wydatkami 32 151 zł. Wobec tego budżet na rok 1925 faktycznie wykazuje w stosunku do budżetu na rok 1924 zmniejszenie wydatków rzeczowych o 21 152,50 zł.

Rozdział wydatków na poszczególne działy przedstawia się następująco:

	rok 1925	rok 1924
1) Zarząd ogólny	48 509	35 483,50
2) Administracja zakładowa	192 000	148 187,50
3) Administracja poza zakładowa	50 500	71 690,50
	291 009	255 361,50

Wydatki te mają służyć na ogólną liczbę 1200 wychowanków, z czego przypada na wychowanie zakładowe 250 a reszta tj. 950 na wychowanie poza-zakładowe.

Na głowę wychowanka wypada zatem wogóle 242,50 zł. z czego 40,50 zł. na koszty administracyjne (48 509 : 1200); na głowę wychowanka zakładowego wypada 768 zł. (192 000 : 250); na głowę wychowanka pozakładowego 53 zł. (50 500 : 950).

Zarząd ogólny.

11. X.

Zwrot kosztów.

Na rozdział 11. X. przewiduje się suma: 45 449 zł. gdy na r. 1924 przewidywano 32 421 zł. Kredyty zalicza się na poczet Dz. 3. (patrz dochody 3. I. II. III.) Do tego działu należy też merytoryczne uzasadnienie poszczególnych kwot.

Ze zwrotów przypada ra:

11. X. 1.

Urzednicy i funkcjonariusze.

- a) na ten cel wstawiono na rok 1925 39 936 zł. podczas gdy budżet na rok 1924 przewidywał 25 421 zł. Zwyżkę tłumaczy się podwyższeniem stawek uposażenia, wobec którego już wydatki osobowe przewidziane na rok 1924 okazały się niewystarczające i musiały być przekroczone;

- b) uwzględnieniem kredytu na wydatki mieszkaniowe w sumie 875 zł. których budżet na rok 1924 wcale nie obejmował.

Dodatki mieszkaniowe płaci się według uchwały Wydziału Krajowego z dnia przy odpowiednim zastosowaniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30. lipca 1924 r. (Dz. U. Nr. 69 poz.)

- c) uwzględnieniem składek do Kasy Chorych za urzędników w sumie 183 zł. których budżet na rok 1924 nie obejmował.

Za podstawie do ustalenia zwrotów (11. X. 1.) przyjęto:

Oznaczenie stanowisk	według budżetu na rok 1924	Ilość miejsc		Udział wychowania zapobieg. w kosztach osobowych	Dwunastokrotność uposażenia lipowego
		faktyczna w lipcu 1924	przewidziana na rok 1925		
III. (decernent)	1	1	1	$\frac{2}{3}$	5 620 zł
IV. (w. ref. kraj.)	1	1	1	$\frac{1}{1}$	6 962 zł
V. (w. ref. kraj.)	1	1	1	$\frac{2}{3}$	4 186 zł
VI. (w. książkowy)	1	1	1	$\frac{2}{3}$	3 710 zł
VII. (sekretarzy)	2	2	2	$\frac{1}{1}$	5 598 zł
VIII. (asystent i rejestrator)	2	2	2	$\frac{1}{1}$	4 833 zł
X. (woźny)	1	1	1	$\frac{2}{3}$	1 731 zł
XI. (pom. biur.)	—	2	2	$\frac{1}{1}$	3 730 zł
XI. (stenotypistka)	—	1	1	$\frac{1}{1}$	1 563 zł
XII. (pom. biur.)	1	—	—	—	—
XII. (stenotypistka)	1	—	1	$\frac{1}{1}$	900 zł
XII. (kontraktowy)	—	1	—	—	—
					1 103 zł
					39 936 zł

11. X. 2.

Biuro.

Na biuro wstawiono jako zwrot	3 454 zł.
Z tego przypada na:	
a) pomieszczenie	288 zł.
b) wydatki biurowe, jak opał, utrzymanie czystości i porządku, na uzupełnienie inwentarza, na materiały pisarskie, druki, formularze, portoria, telefony i telegramy	240 zł.
c) wydawnictwa (koszt druku budżetowego i sprawozdania)	100 zł.
Na rok 1924 przewidziano na te cele łącznie	7 000 zł.

11. I.

Urzednicy i funkcjonariusze

Wydatki własne na ten cel przewiduje się na sumę w szczególności na:	3 000 zł.
--	-----------

11. I. 3.

Podróże służbowe i przedsięwzięcia.

Budżet na rok 1924 przewidywał również	3 000 zł.
--	-----------

Z tego kredytu należy pokrywać koszty podróży służbowych dla rewizji wychowania tak zakładowego (rewizje zakładów krajowych), jak i pozakładowego (zbadanie położenia wychowanków umieszczonych w rodzinach prywatnych, lub oddanych na służbę lub naukę). W szczególności co do ostatniego — zbadanie położenia każdego z tych wychowanków poza zakładowych ma się odbywać przynajmniej raz do roku w myśl § 8 ustępu 4. regulaminu z dn. 1. marca 1901 r. i z dn. 2. czerwca 1903. r.

11. II.

Biuro.

11. II. 5.

Inne wydatki.

Na ten cel przewiduje się	62,50 zł.
gdy budżet na rok 1924 obejmował	62,50 zł.

Administracja Zakładowa.

Obejmuje 250 wychowanków.

11. VII.

Dopłaty.

Według § 2 i 14 U. jest Krajowy Związek Komunalny zobowiązany,łożyć na utrzymanie zakładów wychowawczych. Na zasadzie § 15 U. $\frac{3}{4}$ tych kosztów zwraca Skarb Państwa. Uzasadnienie wysokości dopłat wykazują budżety odnośnych zakładów.

Na ten cel przewiduje się łącznie 192 000 zł., gdy na r. 1924 przewidziano 148 287,50 zł.

11. VII. 4.

Wszczególności dla **Krajowego Zakładu Wychowawczego w Szubinie** (por. budżet zakładowy) wstawiono w budżet na rok 1925 (**150 wychowanków**) 102 000 zł. podczas gdy budżet na rok 1924 przewidywał 98 175 zł.

11. VII. 5.

Dla **Krajowego Zakładu Wychowawczego w Cerekwie** (por. budżet zakładowy) wstawiono w budżet na rok 1925 (**50 wychowanków**) 60 000 zł. podczas gdy budżet na rok 1924 przewidywał 50 112,50 zł.

11. VII. 6.

Na dopłatę dla **Krajowego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie** (por. budżet zakładowy) przewidziano na drugie półrocze 1925 (**50 chowanków** za czas od 1. lipca 1925 roku) 30 000 zł.

Administracja pozakładowa

obejmuje 950 wychowanków.

11. XXVII.

Przyjęcie i zwolnienie.

Na ten cel przewiduje się 6000 zł., gdy na r. 1924 przewidziano 8 440,50 zł.

11. XXVII. 1.

Przyjęcie.

Na przyjęcie wychowanków umieszcza się na rok 1925 5 000 zł., podczas, gdy budżet na rok 1924 przewidywał 7 000 zł.

Z pozycji tej pokrywa się koszty:

- a) pierwszej wyprawy,
- b) pierwszego transportu wychowanków ubogich krajowych (§ 15 ustawy),
- c) pierwszego badania lekarskiego wszystkich wychowanków, oraz
- d) wystawienia świadectw chrztu dla każdego wychowanka.

ad a) Wobec przyjęcia 50 nowych wychowanków ubogich krajowych przewiduje się po 80 zł. na pierwszą wyprawę t. j. razem 4000 zł.

Wyprawa składa się:

(u chłopów)

1. z dwóch ubrań (latowego i zimowego),
2. czapki lub kapelusza,
3. jednej pary trzewików lub butów,
4. jednej pary pantofli skórzanych,
5. jednej pary rekawiczek,
6. dwóch par skarpet,
7. dwóch par kalesonów,
8. trzech koszul,
9. trzech chusteczek do nosa,
10. dwóch szalików,
11. jednego grzebinia szeroko i wązkodzielnego.

(u dziewcząt)

1. z dwóch sukien,
2. jednemu watawatnej lub wełnianej spodniczki,
3. dwóch podstanieczków,
4. dwóch fartuchów,
5. chustki na głowę lub kapelusza,
6. kaftanika spodniego,
7. jednej pary trzewików,
8. jednej pary pantofli skórzanych,
9. jednej pary rekawiczek,
10. dwóch par pończoch,
11. trzech koszul,
12. trzech chusteczek do nosa,
13. dwóch szalików,
14. jednego grzebinia szeroko i wązkodzielnego.

ad b) Na pierwszy transport przewiduje się średnio po 10 zł. na głowę — t. j. razem 500 zł.

ad c) Na badanie lekarskie przewiduje się 450 zł.

Badanie lekarskie każdego wychowanka przekazanego na wychowanie zapobiegawcze, jest konieczne ze względu na niebezpieczeństwo przeniesienia chorób zakaźnych na innych wychowanków.

ad d) Na świadectwa chrztu 50 zł. Do wystawienia świadectwa chrztu urzędy parafialne nie są zobowiązane.

11. XXVII. 2.

Zwolnienie.

Na ten cel przewiduje się 1000 zł. podczas gdy budżet na rok 1924 przewidywał 1440,50 zł.

Z pozycji tej pokrywa się koszty zwolnienia, t. j. koszt dalszych wypraw i dalszych transportów, oraz koszty powrotu wychowanków ubogich krajowych do domów rodzicielskich przy zwolnieniu (§ 15 ustawy) tudzież koszty ewentualnych pogrzebów (§ 15 ustawy). Przeciętnie przewiduje się tytułem zwolnienia 50 wychowanków po 20 zł. na jednego.

XXVIII.

Utrzymanie.

Na ten cel przewiduje się łącznie 43 000 zł., gdy na r. 1924 przewidziano 61 500 zł. W szczególności:

11. XXVIII. 4.

Opieka lekarska.

Na ten cel przewiduje się 3000 zł. gdy budżet na rok 1924 przewidywał 1250 zł.

Podwyższenie kredytu okazało się koniecznym ze względu na niewystarczalność pozycji zeszłorocznej z powodu wielokrotnego podwyższenia kosztów leczenia i utrzymania w szpitalach.

Z sumy 3000 zł. przewiduje się na lekarstwa 500 zł. a za utrzymanie 10 wychowanków w szpitalach (po 250 zł.) 2500 zł.

11. XXVIII. 5.

Ryczałtowe koszty utrzymania za wychowanków umieszczonych w rodzinach i w zakładach prywatnych przewiduje się ryczałtowo na 40 000 zł. podczas gdy budżet na rok 1924 przewidywał 60 000 zł.

Obniżenie tych wydatków w r. jest możliwe dlatego, że Krajowy Zakład Wychowawczy w Antoniewie ma być z d. 1-go lipca 1925 r. wzięty z powrotem we własny zarząd.

W r. 1924 wydatki na utrzymanie wychowanków w tym zakładzie obciążały kredyty administracji pozazakładowej: w r. 1925 wydatki te przechodzą na ciężar administracji zakładowej (p. w. 11. VII. 6.).

Z Kredytu 11. XXVIII. 5. pokrywa się przede wszystkim koszt utrzymania dziewcząt w zakładach prywatnych. Poznański Krajowy Związek Komunalny nie posiada własnego Zakładu Wychowawczego dla dziewcząt. Według stanu z r. 1924 przewiduje się, że w zakładach prywatnych będzie w r. 1925 przeciętnie 100 dziewcząt, co licząc po 1 zł. za utrzymanie za dobe i osobę wyniesie na cały rok 100 x 1 x 365 36 500 zł.

Pozatem w myśl § 2 U. umieszcza się dzieci mniej zepsute lub niezepsute w odpowiednich rodzinach prywatnych za pewnym odszkodowaniem ryczałtowem. Odszkodowanie jest konieczne, jako że z dzieci tych (są to dzieci małe, przeważnie w wieku szkolnym) wychowawcy i żywicieli nie mają wielkiej pomocy.

Według stanu z r. 1924 przewiduje się, że w r. 1925 będzie w rodzinach umieszczonych 175 dzieci, za które przeciętnie roczne odszkodowanie ryczałtowo wyniesie 20 zł. tj. (175x20) 3 500 zł.

11. XXIX.

Wychowanie.

Na ten cel przewiduje się w szczególności:

11. XXIX. 3.

Na ćwiczenia w zręczności i rzemiośle 1 500 zł. podczas gdy budżet na rok 1924 przewidywał 2 000 zł.

Po ukończeniu szkoły oddaje się wychowanków na naukę rzemiosła zależnie od chęci i zdolności. Z kredytu tego płaci się zatem majstrom wynagrodzenie za naukę, pełne utrzymanie podczas nauki, taksy egzaminacyjne itp. Oprócz tego pokrywa się w danym razie opłaty szkolne za wychowanków, uczeszcujących na naukę uzupełniającą.

Przewiduje się oddanie na naukę 10 wychowanków a 150 zł.

B. Dochody.

Wydatki wynoszą ogółem	291 009,50 zł.
Szczególne pokrycie znajduje (według dochodu 11. 1. 4)	12 009,50 zł.
Zatem pozostaje do pokrycia	279 000 zł.
Z tego przypada na państwo 3/4 tj. (11. 5. 2)	186 000 zł.
a na Samorząd 1/4	93 000 zł.

Na poczet tych 93 000 zł. zalicza się Samorządowi Krajowemu jako czysty dochód z zakładowych gospodarstw rolnych w wysokości (p. 11. 5. 1.) 19 000 zł. do pokrycia przypada zatem 74 000 zł.

Pokrycie dają ogólne wpływy krajowe (p. Dz. 17).

Dz. 11. 1.

Własne wpływy.

Z tego źródła przewiduje się łącznie 31 000,50 zł., gdy na r. 1914 przewidywano 19 000 zł.

Dz. 11. 1. 1.

Z majątku. Przewiduje się 19 000 zł., podczas gdy budżet na rok 1924 przewidywał 16 000 zł.

Na dochód z majątku składają się wpływy pochodzące jako nadwyżka z gospodarstwa i ogrodnictwa posiadłości zakładowych w Szubinie (10 000 zł.), Cerekwicy (6 000 zł.) i Antoniewie (3 000 zł. za półrocze).

Dz. 11. 1. 4.

prywatno-prawne.

W szczególności przewiduje się 12 009,50 zł., podczas gdy budżet na rok 1924 przewidywał 3 000 zł.

Na dochody te składają się świadczenia (§ 16 ustawy) z majątku wychowanków oraz osób do ich utrzymania prawnie zobowiązanych (§§ 1601 ff., §§ 1705 ff. K. C.).

Wysokość stawek ustanawia Krajowy Związek Komunalny, a zatwierdza Minister Spraw Wewnętrznych.

Pozatem należą tu wpływy od miejscowych Urzędów Policyjnych, zobowiązanych w myśl § 5, ustępu 2 U. do zwrotu kosztów, związanych z transportem, utrzymaniem itp. tych nieletnich, których umieszczono w zakładzie tymczasowo (§ 5 U.), ale później nie przekazano ostatecznie (§ 4. U.).

11. 8.

Dotacje i należności przypadające z tyt. publiczno-prawnych.

Z tego źródła przewiduje się tytułem:

11. 8. 2.

Inne należności od państwa

186 000 zł., gdy na rok 1924 przewidywano 169 041 zł.

Różnicę uzasadnia wzrost wydatków, nie mających osobnego pokrycia (p. wydatki).

Według § 15, ustępu 2 U. pokrywa Skarb Państwa 3/4 wszelkich kosztów wychowania zapobiegawczego za wyjątkiem kosztów budowy i urządzenia nowych budowli (rozstrzygnięcie Najwyższego Sadu Rzeszy z 19. października 1905 r.), które to koszty obciążają wyłącznie Krajowe Związki Komunalne.

Obraz 0285

Ten budżet w sumie nie jest nudną lekturą. Dowiadujemy się, że przejęcie Zakładu od salezjanów pod własną administrację PKZK przewidywał już 1 lipca 1925 roku (obraz 0282, s. 46 dokumentu i 0284, s. 46) - widocznie nie dało się ukryć, że „źle się działo w państwie duńskim.” Okazuje się, że w RP zakłady funkcjonowały w oparciu o pruskie regulaminy. „Pruskie łby” były tak tępe i leniwe, że chciało się im opracowywać regulaminy dla każdej placówki oddzielnie (patrz obraz 0286, s. 46 dokumentu). Warto byłoby do nich dotrzeć – podejrzewam, że zawierają sporo informacji (konkretnych) o pruskim systemie wychowawczym.⁷ (Dotarliśmy – patrz część I)

Z tego roku odszukaliśmy w zbiorach archiwalnych jeszcze „Zwyczajny budżet administracyjny Zakładów Krajowych Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego na rok 1925.”⁸

Dział	Rozdział	Paragraf	Wydatki	Uwagi dla wykonania	Krajowy Zakład Wychowawczy w													
					Szubinie				Cerekwicy				Antoniewie					
					1924		1925		1924		1925		1924		1925			
zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr							
1	I	Zarząd																
		1	Urzednicy i funkcjonariusze															
			1	Uposażenie	32 174 82	40 809 00	22 873 00	33 191 00									16 596 00	
			2	Różne wydatki osobowe	24 402 00	36 309 00	17 768 00	29 391 00									14 696 00	
		3	Podróże służb. i przesiedl.	3 272 82	4 000 00	3 755 00	3 500 00									1 750 00		
			3	Biuro	4 500 00	500 00	1 350 00	300 00								150 00		
		II	1	Środki lokomocji	3 587 50	3 575 00	3 400 00	2 510 00									1 255 00	
				3	Wydatki biurowe	2 000 00	2 000 00	2 250 00	1 400 00								700 00	
				4	Wydawnictwa	1 475 00	1 475 00	1 050 00	1 010 00								505 00	
				5	Inne wydatki	—	100 00	—	100 00								50 00	
				5		112 50	—	100 00	—								—	
				Razem														
					35 762 32	44 384 00	26 273 00	35 701 00								17 851 00		
		2	XVII	Środki gospodarczo-techniczne														
				1	Utrzymanie													
1	Nieruchomości				13 881 25	13 000 00	6 756 25	6 800 00								3 400 00		
2	Urządzeń gospodarczych				12 062 50	10 000 00	5 125 00	5 000 00								2 500 00		
3	" mieszkalnych				500 00	500 00	400 00	400 00								200 00		
4	" higienicznych				850 00	1 000 00	1 000 00	600 00								300 00		
5	" leczniczych				—	200 00	—	100 00								50 00		
6	" pieczy duchownej				—	400 00	—	100 00								50 00		
7	" wychowawczych				93 75	100 00	31 00	50 00								25 00		
8	" zręczności i biegł.				—	200 00	—	300 00								150 00		
					125 00	200 00	100 00	100 00							50 00			
				Razem														
					22 326 50	21 400 00	11 813 75	10 600 00								5 300 00		

Obraz 288

3	XXVIII	9	Urządzeń szkolnych			100 00	—	50 00							25 00			
		10	Pomocy naukowych	250 00	300 00	100 00	100 00								50 00			
			Opał, światło, woda	8 000 00	8 000 00	4 750 00	3 500 00								1 750 00			
		1	Opał	5 000 00	5 000 00	4 000 00	3 000 00								1 500 00			
		2	Światło	3 000 00	3 000 00	750 00	500 00								250 00			
		XIX	2	Ciężary	445 25	400 00	307 50	300 00								150 00		
				Publiczne	445 25	400 00	307 50	300 00								150 00		
				Razem														
					22 326 50	21 400 00	11 813 75	10 600 00								5 300 00		
		3	XXVII	Destynatarjusze														
				1	Przyjęcie i zwolnienie	100 00	100 00	125 00	1 000 00								575 00	
					1	Przyjęcie	—	—	—	—								75 00
				2	Zwolnienie	100 00	100 00	125 00	1 000 00								500 00	
				XXVIII	1	Utrzymanie	42 317 50	35 600 00	12 030 00	14 600 00								7 275 00
						1	Bielizna, odzież, obuwie	14 000 00	10 000 00	4 250 00	5 750 00							2 875 00
2	Żywność					26 280 00	21 600 00	7 300 00	7 300 00							3 650 00		
3	Hygiena					37 50	200 00	30 00	150 00								50 00	
4	Opieka lekarska					2 000 00	1 500 00	450 00	500 00								250 00	
6	Przewoźne feryjne i przymusowe			—	2 000 00	—	900 00								450 00			
XXIX	1			Wychowanie	4 075 25	3 350 00	3 700 00	2 400 00								1 150 00		
				1	Pieczka duchowna	100 25	250 00	100 00	100 00								50 00	
				2	Wychowanie	600 00	400 00	200 00	200 00								100 00	
				3	Ćwiczenia w zręczności i rzemiośle	—	200 00	—	100 00								—	
				4	Nauczanie powszechne	3 375 00	2 500 00	3 400 00	2 000 00								1 000 00	
		Razem																
			46 492 75	39 050 00	15 855 00	18 000 00								9 000 00				

Obraz 0289

Dział	Rozdział	Paragraf	Dochody	Uwagi dla wykonania	Kraj. Zakład Wychowawczy w											
					a)				b)				c)			
					Szubinie		Cerekwicy		Antoniewie		Szubinie		Cerekwicy		Antoniewie	
					1924	1925	1924	1925	1924	1925	1924	1925	1924	1925	1924	1925
zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr			
1			Zarząd													
	1		Urzednicy i funkcjonariusze			1 872 82	730 00	1 551 25	1 095 00	—	—	—	—	547 50		
	2		Różne wydatki osobowe			1 872 82	730 00	1 551 25	1 095 00	—	—	—	—	547 50		
	7		Grzywny			—	1 00	—	1 00	—	—	—	—	1 00		
	2		dyscyplinarne			—	1 00	—	1 00	—	—	—	—	1 00		
			Razem			1 872 82	731 00	1 551 25	1 096 00	—	—	—	—	548 50		
2	XVII		Środki gosp.-techniczne													
			Utrzymanie													
	1		Nieruchomości			824 00	1 014 00	785 63	872 00	—	—	—	—	436 00		
			Razem			824 00	1 014 00	785 63	872 00	—	—	—	—	436 00		
3			Destynatarjusze													
	4		Opłaty													
	3		Za pierwszą wyprawę			3 750 00	1 000 00	1 500 00	1 000 00	—	—	—	—	500 00		
			Razem			3 750 00	1 000 00	1 500 00	1 000 00	—	—	—	—	500 00		
4			Zarząd finansowy													
	1		Wpływy własne			—	89 00	—	1 333 00	—	—	—	—	666 50		
	6		Różne			—	89 00	—	1 333 00	—	—	—	—	666 50		
	VII		Dopłata Krajowa			98 175 00	102 000 00	50 012 50	60 000 00	—	—	—	—	30 000 00		
	4		Dla zakładu			98 175 00	102 000 00	—	—	—	—	—	—	—		
	5		Dla zakładu			—	—	50 012 50	60 000 00	—	—	—	—	—		
	6		Dla zakładu			—	—	—	—	—	—	—	—	30 000 00		
			Razem			98 175 00	102 089 00	50 012 50	61 333 00	—	—	—	—	30 666 50		

3. Krajowe Zakłady Wychowawcze

Obraz 290

3. Krajowe Zakłady Wychowawcze

Zestawienie ogólne.

Dział	Oznaczenie	Wydatki zwyczajne											
		Krajowego Zakładu Wychowawczego w											
		Szubinie				Cerekwicy				Antoniewie			
		1924		1925		1924		1925		1924		1925	
zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr		
1	Zarząd	35 762	32	44 384	00	26 273	00	35 701	00	—	—	17 851	00
2	Środki gospodarczo- techniczne	22 326	50	21 400	00	11 813	75	10 600	00	—	—	5 300	00
3	Destynatarjusze (wychowankowie)	46 492	75	39 050	00	15 855	00	18 000	00	—	—	9 000	00
4	Zarząd finansowy .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Razem .	104 581	57	104 834	00	53 941	75	64 301	00	—	—	32 151	00

Dział	Oznaczenie	Dochody zwyczajne											
		Krajowego Zakładu Wychowawczego w											
		Szubinie				Cerekwicy				Antoniewie			
		1924		1925		1924		1925		1924		1925	
zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr		
1	Zarząd	1 872	82	731	—	1 551	25	1 096	—	—	—	548	50
2	Środki gospodarczo- techniczne	824	—	1 014	—	785	63	872	—	—	—	436	—
3	Destynatarjusze (wychowankowie)	3 750	—	1 000	—	1 500	—	1 000	—	—	—	500	—
4	Zarząd finansowy .	98 175	—	102 089	—	50 012	50	61 333	—	—	—	30 666	50
	Razem .	104 621	82	104 834	—	53 849	38	64 301	—	—	—	32 151	00

- 1) Budżet za rok 1924 zamiast 104 581,75 przewidywał 105 000 zł t. j. o 418,43 zł więcej kwota ta stanowi kredyt w dziale XVIII tyt. 5 nieprzewidziane, którego budżet bieżący nie uwzględnia.
- 2) Budżet na rok 1924 zamiast 104 621,92 przewidywał 105 000 zł t. j. o 378,18 zł więcej kwota ta stanowi kredyt nieprzewidziany dział 5 tyt. 4, którego budżet bieżący nie uwzględnia.
- 3) Budżet na rok 1924 zamiast 53 941,75 przewidywał w wydatkach 54 222,50 t. j. o 280,75 zł więcej. Kwota ta stanowi kredyt w dziale XVIII tyt. 5 nieprzewidziane, którego budżet bieżący nie uwzględnia.
- 4) Budżet na rok 1924 zamiast 53 849,38 zł przewidywał w dochodach 54 222,50 zł t. j. o 372,12 zł więcej. Kwota ta stanowi kredyt w dziale V tyt. 3 nieprzewidziane, którego budżet bieżący nie uwzględnia.

Objaśnienia

do Budżetu Krajowego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie.

UZASADNIENIE FAKTYCZNE.¹⁾

A. WYDATKI.

Krajowy Zakład Wychowawczy w Antoniewie pozostaje w administracji Księży Salezjanów; z dniem 1. lipca 1925 r. przewidywany jest powrót zakładu we własną administrację.

Za podstawę obliczenia wydatków zakładu przyjmuje się obsadę 50 wychowanków.

Ogół wydatków na II. półrocze 1925 wynosi 32 151 zł.

Rozdział wydatków za II. półrocze na poszczególne działy przedstawia się następująco:

	rok 1925
1) Zarząd	17 851,— zł
2) Środki gospodarczo-technicz.	5 300,— zł
3) Destynatarjusze	9 000,— zł
	<u>32 151,— zł</u>

Na głowę wychowanka przypada za półrocze:

- ad 1 = 357,02 zł.
 ad 2 = 106,00 zł
 ad 3 = 180,00 zł. razem 643,02 zł.

Dział I.

Urzednicy i funkcjonariusze.

Dz. 1. I. 1.

Na uposażenie wstawiono w budżet na rok 1925 14 696 zł

Ugrupowanie urzedników wzgl. funkcjonariuszów zakładowych przedstawia następujący

¹⁾ Uzasadnienie prawne

p. Obj. do budżetu Kraj. Zakł. Wych. w Szubinie na str. 30.

ETAT OSOBOWY:

Grupa uposażeń	Przewiduje się na rok 1925	Pobory półrocznie
IV. (dyrektor)	1	3 891,—
VI. (nauczyciel)	1	1 734,—
X. (pom. biurowy)	1	1 128,—
XI. (dozorcy)	4	3 952,—
XII. (2 dozorczy pom. i stróż)	3	2 648,—
kontraktowi	2*)	825,—
Dochodzi		
a) po 150 zł półrocznie dla duszpasterza i lekarza t. j. 2 < 150 =		307,— zł
b) oraz dodatek na mieszkanie		218,— „
	razem	<u>14 696,— zł</u>

*) (gosp. i praczka)

Lekarz zakładowy ma obowiązek dbania o higienę zakładu, badania wychowanków sprowadzonych do zakładu a przedtem nie badanych, ewentualnego leczenia chorych i przynajmniej raz w miesiącu poddania oględzinom wszystkich wychowanków zakładowych.

Duszpasterz zakładowy ma obowiązek odprawienia mszy św. w niedziele i święta kościelne, słuchania spowiedzi conajmniej 4 razy do roku, przygotowania do spowiedzi przez udzielane nauki katechizmu.

Dodatek mieszkaniowy płatny przy zastosowaniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30. lipca 1924 r. Dz. U. nr. 69.

Dz. 1. I. 2.

Na różne wydatki osobowe wstawiono w budżet na rok 1925 zł 1 750,— zł

Na kwotę składają się wydatki:

- a) na remunerację i zapomogi w myśl wskazówek Ministerstwa Skarbu 1% od uposażenia tj. 146,— zł

3a. Krajowy Zakład Wychowawczy w Antoniewie.

- b) umundurowanie dla 2 dozorców
po 75 zł 150.— zł
- c) opłaty do Kasy Chorych 512.— zł
- d) opłaty ubezpieczeniowe 211.— zł
- e) żywienie służbowe (wołne dla
gospodyni, zwrotne dla 1 stró-
ża i 2 samotn.) po 1 zł. dzien-
nie dla 4 osób = $4 \times 1 \times 365 = 1460 = 730.—$

Dz. 1. I. 3.

Na podróże służbowe (rewizyjne) i prze-
siedlenia przewiduje się na rok 1925 150 zł

Przewiduje tu się koszty podróży rewi-
zyjnej dla zbadania położenia wychowan-
ków umieszczonych przez zakład w rodzi-
nach prywatnych.

W myśl § 8 ust. 4 regulaminu z 1. 3. 1901
5. 6. 1903
badanie położenia wychowanków powinno
się odbywać przynajmniej raz do roku.

Biuro.

Dz. 1. II. 1.

Na środki lokomocji wstawiono na rok
1925 700.— zł.

Z pozycji tej opłaca się koszty utrzyma-
nia 2 koni i 1 powózki dla celów ogólno-za-
kładowych jak np. wysyłanie powózki po
księdza, zwożenie opału, wyjazd po spraw-
unki do innych miejscowości, odwożenie
chorych wychowanków do szpitali itp.

Przewiduje się:

- a) na remont i smary 50.— zł
- b) na uprząż 50.— zł
- c) na utrzymanie 2 koni 600.— zł

Dz. 1. II. 3.

Na wydatki wstawiono w budżet na rok
1925 505.— zł

Przewidziano wydatki na:

- a) mobiljar biura 25.— zł
- b) materiały pisarskie 150.— zł
- c) druki (formularze) 50.— zł
- d) książki (zbiory przepisów, in-
strukcje, komentarze) 10.— zł
- e) pisma (Dz. U., Urzęd. Dziennik Wojew.,
Oređownik Powiatowy) 20.— zł
- f) telefony i telegramy, portorja 250.— zł

Dz. 1. II. 4.

Na wydawnictwa wstawiono w budżet na
rok 1925 50 zł

Przewiduje się:

- a) na druk budżetu 20.— zł
- b) na druk sprawozdania 20.— „
- c) na druk innych przedłożeń 10.— „

Dział 2.

Środki gospodarczo-techniczne.

Dz. 2. XVII. 1.

Na utrzymanie nieruchomości wstawiono
na rok 1925 2 500 zł

Przewiduje się na:

- a) remont budynków mieszkalnych 1 000 zł
- b) remont budynków gospodarczych 1 000 zł
- c) utrzymanie podwórza 500.— zł

Dz. 2. XVII. 2.

Na utrzymanie urządzeń gospodarczych
wstawiono na rok 1925 200.— zł

Przewiduje się na utrzymanie studni (30.—),
kuchni (50.— zł), piekarni (80.— zł) i
pralni (40.— zł).

Dz. 2. XVII. 3.

Na utrzymanie urządzeń mieszkalnych
wstawiono w budżet na rok 1925 300.— zł

Przewiduje się utrzymanie i uzupełnienie
mobiljaru dla sypialni, jadalni i świetlic (na-
prawa względnie zakup materacy, ławek, sto-
łów, krzeseł itp.)

Dz. 2. XVII. 4.

Na utrzymanie urządzeń higienicznych
wstawiono w budżet na r. 1925 50.— zł

Przewiduje się nakłady na utrzymanie i
uzupełnienie kąpielni (25 zł), desynfekcję
miejsca ustępowego (15 zł) i utrzymanie
desynfektorów (10 zł).

Dz. 2. XVII. 5.

Na utrzymanie urządzeń leczniczych i uzu-
pełnienie podręcznej apteczki zakładowej
wstawiono 50.— zł

Dz. 2. XVII. 6.

Na utrzymanie urządzeń pieczy duchowej
jak inwentarza kościelnego, utrzymanie por-
ządku w kaplicy zakładowej, wstawiono
na rok 1925 25.— zł

Dz. 2. XVII. 7.

Na utrzymanie urządzeń wychowaw-
czych, jako to na konserwację i uzupełnie-
nie przedmiotów teatralnych (50 zł) i mu-
zycznych (100 zł) wstawiono na r. 1925 150

Dz. 2. XVII. 8.

Na utrzymanie urządzeń zrzeczności i
biegłości wstawiono w budżet
na rok 1925 50.— zł

Dz. 2. XVII. 9.

Na utrzymanie urządzeń szkolnych jak
uzupełnienie mobiljaru szkolnego (ławek,
stołów, tablic pp.) wstawiono w budżet
na rok 1925 25.— zł

3 c. Krajowy Zakład Wychowawczy w Antoniewie.

Dz. 2. XVII. 10.

Na utrzymanie pomocy naukowej wstawiono na rok 1925 50.— zł

Przewiduje się na konserwację i uzupełnienie biblioteki nauczycielskiej 12,50 zł, biblioteki uczniowskiej 12,50 zł, czasopism naukowych 12,50 zł, utensylji i na inne potrzeby naukowe 12,50 zł.

Opał światło i woda.

Dz. 2. XVIII. 1.

Na opał wstawiono w budżet . . . 1 500.— zł

Zakład zużywa rocznie na 13 piecy i 5 kotłów 1 065 ctr. węgla po 2,30 = 2 450.—, oraz 22 mtr.³ drzewa po 25 zł = 550 zł. Razem potrzeba na rok (2 450 + 550) 3 000 zł, a na półrocze 1 500.— zł.

Dz. 2. XVIII. 2.

Na światło wstawiono do budżetu na rok 1925 250.— zł

Zakład posiada 18 ubikacji oświetlanych naftą; stale oświetlane są przez całą noc sypialnie wychowanków oraz przyległe korytarze.

Ciężary.

Dz. 2. XIX. 2.

Na publiczne ciężary jak na podatki, daniny, opłaty ubezpieczeniowe od ognia i tym podobnie, wstawiono w budżet na rok 1925 150.— zł

Dział 3.

Destynatarjusze.

Przyjęcie i zwolnienie.

Dz. 3. XXVII. 1.

Na przyjęcie wstawiono w budżet na rok 1925 75.— zł

Przewiduje się uzupełnienie wyprawy wychowanków po sprowadzeniu z ucieczki p.

Dz. 3. XXVII. 2.

Na zwolnienie wstawiono w budżet na rok 1925 500.— zł

Z pozycji tej opłaca się ewent. koszty pogrzebu (dla 1 wychowanka — 50 zł) lub zwolnienia z wychowania zapobiegawczego (8 po 50 = 400 zł) wychowanków ubogich krajowych (§ 15 ustawy) nie posiadających prawa swojszczyzny, oraz koszty sprawienia (5 po 10=50 zł) nowych koszy podróżnych dla wychowanków, umieszczonych przez zakład poza zakładem w rodzinach prywatnych. Kosze daje się wychowankom na drogę do przechowywania rzeczy.

Utrzymanie.

Dz. 3. XXVIII. 1.

Na utrzymanie bielizny, odzieży, obuwia wstawiono w budżet na r. 1925 2 875 zł

Przewiduje się na ubranie dla 50 wychowanków po 40 zł (za II. półrocze) na jedno, czyli razem $50 \times 40 = 2 000$.— zł.

Potrzebne jest dla każdego wychowanka przynajmniej jedno ubranie rocznie, ponieważ przez prace w polu i w budynkach gospodarczych odzież i obuwie bardzo szybko się niszczy. Dotychczas wychowankowie chodzą w dni powszednie i święta w jednym i temsamym ubraniu, a z tej przyczyny dla braku ubrań zapasowych powstają także wielkie trudności przy wyposażeniu wychowanka oddawanego w służbę lub naukę względnie zwalnianego do domu rodzicielskiego.

Na naprawę bielizny, odzieży i obuwia przewiduje się 600 zł, a na pranie bielizny 275 zł (na mydło, proszek, mączkę itp.).

Dz. 3. XXVIII. 2.

Na żywność wstawiono w budżet na rok 1925 3 650.— zł

Koszty żywności wynoszą dziennie dla 1 wychowanka przeciętnie 40 gr.; rocznie czyni to $40 \times 50 \times 365 = 7 300$ zł a półrocznie 3 650.— zł.

Na rację żywnościową z uwzględnieniem zmian wywołanych jadłospisem składa się

mleko	¼ ltr.
kawa	10 gr.
cukier	20 gr.
chleb	500 gr.
wyroby mięsne	25 gr.
herbata	2 gr.
mięso	80 gr.
ziemniaki	750 gr.
mąka	20 gr.

Na wyżywienie wystarczy 0.40 zł, ponieważ zakład zużywa własne ziemiopłody.

Dz. 3. XXVIII. 3.

Na utrzymanie higieny, jak na zakup szczotek do zębów (15 zł) proszku do zębów (15 zł), mydło do mycia i kąpieli (20 zł) na desynfekcję sal (10 zł), wstawiono w budżet na rok 1925 50.— zł

Dz. 3. XXVIII. 4.

Na opiekę lekarską wstawiono w budżet na rok 1925 250.— zł

3 c. Krajowy Zakład Wychowawczy w Antoniewie.

Z pozycji tej pokrywa się koszty leczenia w szpitalach 2 wychowanków po 100 zł razem 200 zł, a resztę na środki lecznicze (20 zł), zabiegi chirurgiczne i opatrunki (10 zł), pomoc lekarską i zabiegi dentystyczne (20 zł).

Dz. 3. XXVIII. 6.

Na przewoźne feryjne i przymusowe (zbiegłych) wstawiono w budżet na rok 1925 450.— zł

Przewiduje się ucieczkę 10 wychowanków, na koszty sprowadzenia z ucieczki każdego wychowanka przeciętnie po 30 zł, czyli razem 300 zł. Na dalsze transporty jak do szpitala, w służbę lub naukę, do innego zakładu 150 zł.

Wychowanie.

Dz. 3. XXIX. 1.

Na pieczę duchowną, jak na zakup wina mszalnego (15 zł), opłatków (5 zł), książeczek do nabożeństwa (25 zł), różańców i obrazków (5 zł), wstawiono w budżet na rok 1925 50.— zł.

Dz. 3. XXIX. 2.

Na wychowanie społeczne i towarzyskie jak np. na zakup papieru listowego (5 zł, gier towarzyskich 35 zł), podarków gwiazdkowych (10 zł), na urządzenie wycieczek, obchodów narodowych i uroczystości kościelnych (50 zł), wstawiono w budżet na rok 1925 100.— zł

Dz. 3. XXIX. 4.

Na nauczanie powszechne wstawiono w budżet na rok 1925 1000.— zł

Przewiduje się tu 50.— zł na zakup książek do bezpośredniego użytku wychowanków, 50.— zł na przybory do pisania oraz 900 zł na zakup nasion i sztucznych nawozów dla nauki wychowanków w gospodarstwie i ogrodnictwie.

B. DOCHODY.

Dział 1.

Zarząd.

Urzednicy i funkcjonariusze.

Dz. 1. 1. 2.

Jako dochód z różnych wydatków osobowych wstawiono w budżet . . . 547.50 zł

Przewiduje się zwrot kosztów wyżywienia w zakładzie od 1 stróża i 2 urzędników, względnie funkcjonariuszów zakładowych samotnych, którym opłatę za wyżywienie potrąca się z uposażenia. Opłata wynosi za dobę i osobę przeciętnie 1.— zł czyli na rok $3 \times 1 \times 365 = 1095.—$, a na półrocze 547.50 zł.

Dz. 1. 7. 2.

Uzasadnia zastosowanie obowiązującej ustawy dyscyplinarnej.

Dział 2.

Środki gospodarczo-techniczne.

Utrzymanie.

Dz. 2. XVII 1.

Jako dochód z nieruchomości wstawiono na rok 1925 436.— zł

Dochód stanowi 236.— zł czynszu za pomieszczenie na podstawie ustawy o ochronie lokatorów z dnia 11. kwietnia 1924 r. (Dz. U. nr. 39, poz. 406.

Czynsz pobiera się od dyrektora zakł. i nauczyciela zakł. i pom. biur., 4 dozorców zakł.

Pozatem 200.— zł za wywożenie śmieci i innych nieczystości, za czyszczenie i oświetlenie schodów, za czyszczenie ulicy i za kominiarza podług taksy kominiarskiej.

Dział 3.

Destynatarjusze.

Dz. 3. 4. 3.

Jako dochód z opłaty za pierwszą wyprawę wstawiono w budżet na r. 1925 500.—

Przewiduje się sprowadzenie 10 nowych wychowanków. Kwota ryczałtowa w miejsce pierwszej wyprawy, którą w myśl § 15 Ustawy ponoszą Miejscowe Związki Ubogich, w tymczasowej wysokości po 50.— zł, wynosi $10 \times 50 = 500$ zł.

Przepisana wyprawa składa się:

u chłopców

1) z dwóch ubrań, letniego i zimowego, 2) czapki lub kapelusza, 3) jednej pary trzewików lub butów, 4) jednej pary pantofli skó-

3 c. Krajowy Zakład Wychowawczy w Antoniewie.

rzanych, 5) jednej pary rękawiczek, 6) dwóch par skarpet, 7) dwóch par gaci, 8) trzech koszul, 9) trzech chusteczek do nosa, 10) dwóch szalików, 11) jednego grzebienia szeroko i wąsko dzielonego;

u dziewcząt

1) z dwóch sukien, 2) jednego watanianego lub wełnianego okrycia, 3) dwóch podsta-
niczków, 4) fartuchów, 5) chustki na głowę,
lub kapelusza, 6) kaftanika, 7) je-
dnej pary trzewików, 8) jednej pary pantofli
skórzanych, 9) jednej pary rękawiczek, 10)
dwóch par pończoch, 11) trzech koszul, 12)
trzech chusteczek do nosa, 13) dwóch szali-
ków, 14) jednego grzebienia szeroko i wąsko
dzielonego.

Dział 4.

Zarząd finansowy.

Dz. 4. 1. 6.

Jako dochód z różnych, drobnych
wpływów własnych wstawiono w budżet
na rok 1925 666,50 zł

Dz. 4. VII. 6.

Jako dochód z dopłaty dla zakładu wsta-
wiono w budżet na rok 1925 . . . 30 000,— zł
Ogół wydatków za półrocze wynosi 32 151,—
osobne pokrycie znajdują (podług działu 1,
2, 3 i 4, 1—6) 2 151,— zł
Zatem pozostaje do pokrycia . . . 30 000,— zł
(por. wydatki dz. 11. VII. 6. budżetu krajow.)

Obraz 0299

Odnosnie roku 1926 (dla nas najbardziej interesującego, jako że od 1 lipca tego roku Zakład Wychowawczy w Antoniewie powrócił pod zarząd PKZK) znaleźliśmy tylko jeden dokument, w którym (jak na złość) ani słowa o naszej placówce (dotyczy on tylko Zakładów w Szubinie i w Cerekwicy).⁹ A przecież chcielibyśmy zaspokoić ciekawość, ile to pobożni ojcowie salezjanie zwrócili Starostwu Krajowemu w Poznaniu za poczynione szkody. Za to rok następny okazał się szczodry w budżetowe dokumenty. Przedstawiam je wg kolejności sygnatur (zdaje się ona zaświadczać, że nie ma luk w dokumentach z poprzedniego roku (ośmielam się być innego zdania). Mogło się też tak zdarzyć, że rozliczeniu z salezjanami poświęcono całkiem oddzielny dokument.

„Zwyczajne prowizorium budżetowe Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego wraz z prowizoriami budżetowymi Funduszy, Zakładów i Przedsiębiorstw tegoż Związku na okres od 1 stycznia do 31 marca 1927 roku”¹⁰

		Wychowanie zapobiegawcze			
		A. Zarząd ogólny			
X.	Zwrot kosztów		56 872,—		
	1	Urzednicy i funkcyjnarjusze	53 227,—		
	2	Biurowe	3 645,—		
		Do przeniesienia	56 872,—		
		4 739,33	4 739,33	4 739,34	14 218,—
		4 435,58	4 435,58	4 435,59	13 306,75
		303,75	303,75	303,75	911,25
		4 739,33	4 739,33	4 739,34	14 218,—

Obraz 0184

Zwyczajny Procentum Budżetowy					Zwyczajny Procentum Budżetowy				
Dział	Rosdział	§	WYDATKI	Budżet	Na pierwsze ćwierćrocze 1927 r. przewiduje się				UWAGI
				na rok 1926 przewidywał	styczeń	luty	marzec	ogółem	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11			Z przeniesienia	56 872,—					
	I		Urzędnicy i funkcjonariusze	3 500,—	4 739,33	4 739,33	4 739,34	14 218,—	
		3	Podróże służbowe	3 500,—	291,67	291,67	291,66	875,—	
	II		Biuro	400,—	291,67	291,67	291,66	875,—	
		4	Wydawnictwa	200,—	33,34	33,33	33,33	100,—	
		5	Inne wydatki	200,—	16,67	16,67	16,66	50,—	
			B. Administracja		16,67	16,66	16,67	50,—	
			a) zakładowa						
	VII		Dopłaty	214 980,—	19 581,66	19 581,67	19 581,67	58 745,—	
		4	Krajowy Zakład Wychowawczy Szubin	120 735,—	8 994,56	8 994,58	8 994,59	26 983,75	
		5	Krajowy Zakład Wychowawczy Cerekwica	94 245,—	7 253,75	7 253,75	7 253,75	21 761,25	
		6	Krajowy Zakład Wychowawczy Antoniewo		3 333,33	3 333,34	3 333,33	10 000,—	
			b) pozazakładowa						
	XXVII		Przejęcie i zwolnienie	9 650,—	804,16	804,17	804,17	2 412,50	
		1	Przejęcie	1 450,—	120,83	120,83	120,84	362,50	
		2	Zwolnienie	8 200,—	683,33	683,34	683,33	2 050,—	
	XXVIII		Utrzymanie	85 300,—	5 441,67	5 441,66	5 441,67	16 325,—	
		4	Opieka lekarska	6 000,—	500,—	500,—	500,—	1 500,—	
		5	Ryżak. koszty utrzymania	79 300,—	4 941,67	4 941,66	4 941,67	14 825,—	
	XXIX		Wychowanie	4 298,—	358,17	358,17	358,16	1 074,50	
		3	Cwiczenie w zręczności i rzemiośle	4 298,—	358,17	358,17	358,16	1 074,50	
			Razem	375 000,—	31 250,—	31 250,—	31 250,—	93 750,—	

Obraz 0187

Na tym obrazie tekst w Rubryce „Uwagi”:

„Do 11.VII.6

Uchwałą Wydziału Krajowego z 7.IX.1926 r. otworzono na II półrocze kredyt dla Kraj. Zakł. Wych. w Antoniewie w wysokości 20000 zł, przyczem dla równowagi budżetu obniżono równocześnie o tę kwotę (20000 zł) w dz. 11. XXVIII.5. Ponieważ dopłata dla Antoniewa wynosi na miesiąc 1/6 a nie 1/12 kredytu, przeto dla zachowania ram budżetu na rok 1926 przewidzianych, obniżono odpowiednio do tego dopłaty dla Zakładów w Szubinie i Cerekwicy, mianowicie dla Szubina 1066,66 zł miesięcznie, a dla Cerekwicy o 600zł miesięcznie.”

„Zwyczajny budżet administracyjny Funduszy, Zakładów i Przedsiębiorstw Krajowych PKZK na rok 1927.”¹¹

Zestawienie ogólne.

WYDATKI ZWYCZAJNE KRAJOWEGO ZAKŁADU WYCHOWAWCZEGO						Dział	OZNACZENIE	DOCHODY ZWYCZAJNE KRAJOWEGO ZAKŁADU WYCHOWAWCZEGO					
w Szubinie		w Cerekwicy		w Antoniewie				w Szubinie		w Cerekwicy		w Antoniewie	
1926	1927	1926	1927	1926	1927			1926	1927	1926	1927	1926	1927
zł	zł	zł	zł	zł	zł			zł	zł	zł	zł		
63 970,—	67 440,—	46 530,—	51 848,—		40 684,—	1	Zarząd	2 211,—	2 201,—	1 315,—	1 331,—	891,—	
15 906,—	21 180,—	16 865,—	19 780,—		20 130,—	2	Środki gospod.-techniczne	1 400,—	1 930,—	1 620,—	2 360,—	1 050,—	
50 124,—	70 559,—	36 695,—	52 321,—		30 611,—	3	Destynatarjusze (Wychowanki)	4 900,—	6 101,—	2 360,—	6 300,—	2 250,—	
—	1,—	—	1,—		1,—	4	Zarząd finansowy	1 91 489,—	148 969,—	94 685,—	13 919,—	87 155,—	
130 000,—	159 220,—	100 000,—	123 950,—		91 326,—		Razem	130 000,—	159 220,—	100 000,—	123 950,—	91 326,—	

Dział	Rozdział	Paragraf	Wydatki	Uwagi dla wykonania		KRAJOWY ZAKŁAD WYCHOWAWCZY						
				co do dopuszczenia przekroczeń budżetowych	co do właściwości organów rozporządzających	a) w Szubinie		b) w Cerekwicy		c) w Antoniewie		
						1926	1927	1926	1927	1926	1927	
zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł			
1			Zarząd									
	I		Urzędnicy i funkcjonariusze			60 655,—	60 054,—	43 165,—	47 058,—			34 994,—
	1		Uposażenie			51 900,—	53 754,—	36 553,—	40 478,—			28 900,—
	2		Różne wydatki osobowe			8 035,—	5 900,—	5 968,—	6 260,—			5 814,—
	3		Podróże służbowe			720,—	400,—	644,—	320,—			280,—
	X		Zwrot kosztów			200,—	3 861,—	200,—	750,—			1 550,—
	1		Przesiedlenia			200,—	300,—	200,—	200,—			1 000,—
	2		Wydawnictwa			—	600,—	—	550,—			550,—
	3		Emerytury			—	2 961,—	—	—			—
	II		Biurowe			3 115,—	3 525,—	3 165,—	4 040,—			4 040,—
	1		Środki lokomocji			1 650,—	1 730,—	1 700,—	2 100,—			2 100,—
	3		Wydatki biurowe			1 465,—	1 795,—	1 465,—	1 940,—			1 940,—
1			Razem			63 970,—	67 440,—	46 530,—	51 848,—			40 584,—

Dział	Rozdział	Paragraf	Wydatki	Uwagi dla wykonania		KRAJOWY ZAKŁAD WYCHOWAWCZY						
				co do dopuszczenia przekroczeń budżetowych	co do właściwości organów rozporządzających	a) w Szubinie		b) w Cerekwicy		c) w Antoniewie		
						1926	1927	1926	1927	1926	1927	
zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł			
2			Środki gospodarczo-techniczne									
	XVII		Utrzymanie			7 590,—	13 130,—	11 895,—	13 750,—			12 850,—
	1		Nieruchomości			4 000,—	6 000,—	5 000,—	7 000,—			8 000,—
	2		Urządzeń gospodarczych			1 430,—	1 430,—	1 500,—	2 050,—			1 900,—
	3		„ mieszkalnych			700,—	500,—	1 550,—	1 200,—			600,—
	4		„ higienicznych			100,—	1 550,—	450,—	500,—			400,—
	5		„ leczniczych			75,—	100,—	400,—	200,—			200,—
	6		„ pieczy duchownej			100,—	430,—	200,—	200,—			300,—
	7		„ wychowawczych			200,—	2 000,—	1 420,—	900,—			300,—
	8		„ zrzeczności i biegotości			200,—	300,—	300,—	300,—			400,—
	9		„ szkolnych			260,—	100,—	200,—	100,—			100,—
	10		Pomocy naukowych			525,—	600,—	875,—	800,—			550,—
	12		Warsztatów mechanicznych			—	100,—	—	500,—			100,—
	XVIII		Opał, światło, woda			7 916,—	7 270,—	4 570,—	5 250,—			6 500,—
	1		Opał			5 231,—	4 500,—	3 820,—	4 550,—			5 700,—
	2		Światło			2 685,—	2 770,—	750,—	700,—			800,—
	XIX		Ciężary			400,—	780,—	400,—	780,—			780,—
	2		Publiczne			400,—	780,—	400,—	780,—			780,—
2			Razem			15 906,—	21 180,—	16 865,—	19 780,—			20 130,—

Dział	Rozdział	Paragraf	Wydatki	Uwagi dla wykonania		KRAJOWY ZAKŁAD WYCHOWAWCZY						
				co do dopuszczenia przekroczeń budżetowych	co do właściwości organów rozporządzających	a) w Szubinie		b) w Cerekwicy		c) w Antoniewie		
						1926	1927	1926	1927	1926	1927	
zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł	zł			
3			Destynatarjusze									
	XXVII		Przyjęcie i zwolnienie			161,—	201,—	241,—	201,—			201,—
	2		Zwolnienie			161,—	201,—	241,—	201,—			201,—
	XXVIII		Utrzymanie			44 088,—	64 148,—	31 714,—	44 670,—			24 760,—
	1		Bielizna, odzież, obuwie			13 800,—	22 500,—	9 470,—	15 760,—			8 880,—
	2		Zywność			24 638,—	35 598,—	16 644,—	23 360,—			11 680,—
	3		Hygiena			350,—	350,—	500,—	350,—			300,—
3			do przeniesienia			38 949,—	58 649,—	26 655,—	39 671,—			21 061,—

Obraz 0160.

Dział	Rozdział	§	Wydatki	Uwagi dla wykonania		Krajowy Zakład Wychowawczy					
						a)		b)		c)	
						w Szubinie		w Cerekwicy		w Antoniewie	
1926	1927	1926	1927	1926	1927	zł	zł				
3			z przeniesienia			38 940,—	58 649,—	26 655,—	39 671,—		21 061,—
	XXIX	4	Opieka lekarska			3 100,—	3 200,—	3 100,—	3 000,—		2 500,—
		6	Przewoźne feryjne i przymusowe			2 200,—	2 500,—	2 200,—	2 200,—		1 490,—
			Wychowanie			5 875,—	6 250,—	4 650,—	7 450,—		5 650,—
		1	Piecza duchowna			250,—	250,—	150,—	150,—		150,—
		12	Wychowanie społ. i towarzyskie			700,—	700,—	700,—	700,—		600,—
		3	Ćwiczenie w ręczności i rzemiosło			2 365,—	2 800,—	1 800,—	3 700,—		600,—
		4	Nauczanie powszechne			2 560,—	2 500,—	2 000,—	2 900,—		4 300,—
			Razem			50 124,—	70 599,—	36 605,—	52 321,—		30 611,—
4	XXXIII		Zarząd finansowy								
			Zaległości z poprzedn. okresu				1,—		1,—		1,—
			budżetowego								
			Razem				1,—		1,—		1,—

Dział	Rozdział	§	Dochody	Uwagi do wykonania		Krajowy Zakład Wychowawczy					
						a)		b)		c)	
						w Szubinie		w Cerekwicy		w Antoniewie	
1926	1927	1926	1927	1926	1927	zł	zł				
1			Zarząd								
	1		Urzednicy i funkcjonariusze			2 210,—	2 200,—	1 334,—	1 330,—		890,—
	7	2	Różne wydatki osobowe			2 210,—	2 200,—	1 334,—	1 330,—		890,—
		2	Grzywny			1,—	1,—	1,—	1,—		1,—
			Dyscyplinarne			1,—	1,—	1,—	1,—		1,—
			Razem			2 211,—	2 201,—	1 335,—	1 331,—		891,—

2	XXVII		Środki gospodarczo techn.								
		1	Utrzymanie			1 400,—	1 950,—	1 620,—	2 380,—		1 050,—
			Nieruchomości			1 351,—	1 900,—	1 587,—	2 334,—		1 000,—
		2	Urządzeń gospodarczych			49,—	50,—	33,—	46,—		50,—
			Razem			1 400,—	1 950,—	1 620,—	2 380,—		1 050,—
3			Destynatarjusze								
	4		Oplaty			2 400,—	3 600,—	960,—	1 800,—		1 200,—
		3	Za pierwszą wyprawę			2 400,—	3 600,—	960,—	1 800,—		1 200,—
	XXIX		Wychowanie			2 500,—	2 500,—	1 400,—	4 500,—		1 050,—
		5	Prace			2 500,—	2 500,—	1 400,—	4 500,—		1 050,—
			Razem			4 900,—	6 100,—	2 360,—	6 300,—		2 250,—
4			Zarząd finansowy								
	1		Wpływy własne			754,—	988,—	440,—	538,—		524,—
		6	Różne			754,—	988,—	440,—	538,—		524,—
	XXXIII		Zaległości z poprzedn. okresu				1,—		1,—		1,—
			budżetowego								
	VII		Dopłata Krajowa			120 735,—	147 980,—	94 245,—	113 400,—		86 610,—
		4	Kraj. Zakładu Wych. w Szubinie			120 735,—	147 980,—				
		5	" " " w Cerekwicy					94 245,—	113 400,—		86 610,—
		6	" " " w Antoniewie								
			Razem			121 489,—	148 969,—	94 685,—	113 939,—		87 135,—

32 Krajowe Zakłady Wychowawcze: a) w Szubinie, b) w Cerekwicy, c) w Antoniewie

Krajowe Zakłady Wychowawcze: a) w Szubinie, b) w Cerekwicy, c) w Antoniewie 33

Obraz 0163.

Objaśnienia

do Budżetu administracyjnego Krajowego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie

A. Uzasadnienie prawne.

Patrz objaśnienia do budżetów Krajowych Zakładów Wychowawczych na rok 1925 (strona 30).

B. Uzasadnienie faktyczne.

Krajowy Zakład Wychowawczy w Antoniewie, który oddano w dzierżawę Ks. Ks. Salezjanom, przejęto z powrotem w zarząd Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego od 1 lipca 1926 r.

Budżet na rok 1927 ustalono biorąc za podstawę obliczenia wydatków Zakładu obsadę 40 wychowanków i przyjmując jako miarę wydatków budżet dla Krajowego Zakładu Wychowawczego w Cerekwicy, dostosowując go do potrzeb Zakładu w Antoniewie. Ilość przewidzianych urzędników wynosi 9 osób. Powołanie dalszych sił, jak nauczyciela, sekretarza, 2 dozorców i kucharki, czyli do stanu 14 osób, nastąpi stopniowo w miarę potrzeby, t. j. o ile obsada Zakładu wyniesie ponad 40 wychowanków i zbliży się do normalnego zapewnienia Zakładu, to znaczy do stanu 80 wychowanków.

Ogół wydatków na rok 1927 wynosi 91 326,— zł

Rozdział wydatków na poszczególne działy przedstawia się następująco:

1. Zarząd	40 584,— zł
2. Środki gospodarczo-techn.	20 130,— „
3. Destynatarjusze (wychowankowie)	30 611,— „
4. Zarząd finansowy	1,— „
	91 326,— zł

Na głowę wychowanka przypada:

ad 1. 1 014,60 zł
ad 2. 503,25 „
ad 3. 765,28 „
2 283,13 zł

DZIAŁ 1.

1. I.

Urzędnicy i funkcjonariusze.

1. I. 1.

Uposażenie 28 900,— zł
Przewidywaną ilość urzędników zakładowych jak i ich ugrupowanie przedstawia poniżej umieszczony

Etat osobowy.

L. p.	Grupa uposażenia		Kategorje				Rok 1927		Uwagi
	Krajowa	Państwowa	I	II	III	bez kate- gorji	Ilość przewi- dzianych urzędników	Wysokość uposażenia zł	
1	IV	VI					1	8 580,—	Dyrektor zakładu Inspektor Leśnik Str. dozorczy Dozorca Dozorca pom. 1 gospodyni i praczka
2	VIII	X					1	2 964,—	
3	IX	XI					1	2 088,—	
4	X	XII					2	5 500,—	
5	XI	XIII					1	2 300,—	
6	XII	XIV					1	2 220,—	
7	bez grupy	bez grupy					2	1 130,—	
							9	24 782,—	

Obraz 0165.

Dochodzi:

a) dodatek mieszkaniowy	2 918,— zł
b) na lekarza i duszpasterza po 600 zł	1 200,— „
	<u>28 900,— zł</u>

Wypełnienie rubryk „Kategorie“ nastąpi po uchwaleniu etatu stanowisk dla Krajowego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie.

Uwaga: X. grupa obejmuje 1 str. dozorcę gospodarczego i str. dozorcę zakładowego, XII. grupa obejmuje 1 stróża nocnego, który od południa pełni już lżejsze czynności.

Lekarz zakładowy ma obowiązek dbania o higienę Zakładu, badania wychowanków sprowadzonych do Zakładu, ewtl. leczenie chorych i przynajmniej raz w miesiącu poddawania oględzinom wszystkich wychowanków zakładowych.

Duszpasterz zakładowy ma obowiązek odprawiania Mszy św. w niedziele i święta kościelne, słuchania spowiedzi co najmniej 4 razy do roku oraz ewtl. przygotowania do spowiedzi i udzielania nauki katechizmu.

1. I. 2.

Różne wydatki osobowe 5 814,— zł

Przewiduje się:

a) na remuneracje i zapomogi 1% od uposażenia w myśl wskazówek Ministerstwa Skarbu tj.	289,— „
b) opłaty do Kasy Chorych za urzędników zakładowych	2 000,— „
Urzędnikom potrąca się od pensji zasiłki, wypłacane im podczas choroby przez Kasę Chorych (patrz dochody 1. I. 2.)	
c) składki do ubezpieczenia inwalidowego	300,— „
d) składki do ubezpieczenia urzędników prywatnych	265,— „
e) składki do funduszu bezrobocia	200,— „
f) 5 mundurów po 100 zł (litewka, spodnie i czapka), 5 płaszczy po 100 zł	1 000,— „

Leśnik i każdy dozorca otrzymuje co rok 1 mundur i co 5 lat 1 płaszcz.

g) wyżywienie służbowe dla 2 kontraktowych sił wolne (gospodyni i praczka), dla 2 klasyfikowanych sił zwrotne (patrz dochody 1. I. 2.) po 1,20 zł na dobę i osobę, rocznie 880 + 880	1 760,— „
--	-----------

1. I. 3.

Podróże służbowe 280,— zł

Przewiduje się

a) na 4 podróże służbowe dyrektora, na konferencje do Poznania po 40 zł	160,— „
b) podróże dyrektora dla zbadania położenia wychowanków, umieszczonych w pobliżu Zakładu (przynajmniej raz do roku w myśl § 8 (4) regulaminu z dnia 1 marca 1901 r. i 5 czerwca 1903 r.)	120,— „

1. X. 1.

Przesiedlenie 1 000,— zł

Kwotę 1 000,— zł zwraca się Głównej Kasie Krajowej do działu 3, któremu służy prawo dysponowania kwotą i obowiązek merytorycznego uzasadniania. Zwrot do działu 3 jest konieczny ze względu na to, że przesiedlenie 1 urzędnika zakładowego pociąga zwykle za sobą zmiany w składzie personelu innego Zakładu.

Wysokość kredytu uzasadnia powołanie nowych sił.

1. X. 2.

Wydawnictwa 550,— zł

Druk budżetu, sprawozdań i innych przedłożeń.

Biuro.

1. II. 1.

Środki lokomocji 2 100,— zł

Przewiduje się

a) na remont powózki	200,— „
b) smary	60,— „
c) 2 pary nowej uprzęży i utrzymanie uprzęży	440,— „
d) utrzymanie 2 koni włącznie kucia i weterynarza	1 400,— „

Utrzymanie powózki i 2 koni opłaca fundusz zakładowy, ponieważ konie jak i powózki używa się dla celów ogólnozakładowych, jak np. wysyłanie powózki po sprawunki do innych miejscowości, odwożenie chorych wychowanków do szpitali, sprawozdanie lekarza i księdza, objazd wychowanków, umieszczonych w rodzinach itp. w pobliżu Zakładu.

1. II. 3.

Wydatki biurowe 1 940,— zł

Przewiduje się:

a) na mobiljar biura	100,— „
--------------------------------	---------

b) na materiały pisarskie	500,— zł
c) druki (formularze, książki kasowe itp.)	500,— „
d) książki — jak zbiory przepisów, instrukcji, komentarzy itp.	25,— „
e) pisma Dziennik Ustaw, Ordynnik Powiat., jedno pismo codzienne, 2 Przewodniki Katolickie dla wychowanków	100,— „
f) telefony — ryczałt roczny 200 zł, rozmowy pozamiejscowe 200 zł, razem	400,— „
g) telegramy	15,— „
h) portorja	300,— „

DZIAŁ 2.

Środki gospodarczo-techniczne.

2. XVII.

Utrzymanie.

2. XVII. 1.

Nieruchomości 8 000,— zł
Przyjmując na utrzymanie nieruchomości ¼% od wartości tychże, to jest od przedwojennej kwoty ubezpieczeniowej 424 400 mkn., przeliczonej na złote polskie w stosunku 2,5, wypadnie 8 000,— zł.

Kwoty tej nie rozbija się, ponieważ nie można przewidzieć, jakie roboty w ciągu roku będą potrzebne.

2. XVII. 2.

Urządzeń gospodarczych	1 900,— zł
Przewiduje się	
a) na utrzymanie studni i motoru zapędowego	500,— „
b) utrzymanie kominów, wymiatanie	100,— „
c) na utrzymanie urządzeń kuchennych, na statki itp.	400,— „
d) na utrzymanie piekarni	100,— „
e) na utrzymanie pralni, na tarki, wiadra	200,— „
f) suszarni nasion	500,— „
g) sikawki	100,— „

2. XVII. 3.

Urządzeń mieszkalnych	600,— zł
Przewiduje się	
a) na uzupełnienie mobiljaru sypialni i przedmiotów spoczynkowych	100,— „
b) na uzupełnienie jadalni i statków dla wychowanków	300,— „
c) na uzupełnienie innych sprzętów domowych	200,— „

2. XVII. 4.

Urządzeń higienicznych	400,— zł
Przewiduje się	
a) na utrzymanie łazienki	300,— „
b) na dezynfekcję ustępów itp.	100,— „

2. XVII. 5.

Urządzeń leczniczych	200,— zł
Przewiduje się uzupełnienie i utrzymanie apteczki domowej i urzędzeń leczniczych.	

2. XVII. 6.

Urządzeń pieczy dochowej	300,— zł
Przewiduje się	
a) na inwentarz kościelny	200,— „
b) na wino mszalne i oplatki	50,— „
c) na utrzymanie kaplicy i porządku	50,— „

2. XVII. 7.

Urządzeń wychowawczych	300,— zł
Przewiduje się	
a) na urządzenie teatralne	200,— „
b) na urządzenia muzyczne	100,— „

2. XVII. 8.

Urządzeń zręczności i biegłości	400,— zł
Przewiduje się	
a) na gimnastykę (trykoty, przyrządy)	300,— „
b) slōjd — nożyczki, tektura i papier	100,— „

2. XVII. 9.

Urządzeń szkolnych	100,— zł
Przewiduje się utrzymanie ławek i pulpitów.	

2. XVII. 10.

Pomocy naukowych	550,— „
Przewiduje się	
a) na bibliotekę nauczycielską	50,— „
b) na bibliotekę uczniowską	300,— „
c) na czasopisma naukowe — Dz. Urz. Min. Wyz., Szkoła Specjalna, jedno pismo pedagog.	50,— „
d) utensylja dla szkoły — kalamarze, kreda, linealy, gąbki, struny do skrzypiec itp.	100,— „
e) okazy, modele, mapy, liczydła, obrazy poglądowe itp.	50,— „

2. XVII. 12.

Warsztatów mechanicznych	100,— zł
Przewiduje się utrzymanie warsztatu szewskiego, krawieckiego, kołodziejskiego i kowalskiego.	

2. XVIII.

Opał, światło, woda.

2. XVIII. 1.

Opał	5 700,— zł
Przewiduje się	
a) na węgiel — opala się 5 kotłów i 18 piecy, cieplarnię i piekarnię, 1500 ctr. po 2,50 zł	3 750,— „
b) na brykiety wzgl. torf — 325 ctr. po 2,— zł	650,— „
c) na drzewo — 50 mtr. po 10,— zł	500,— „
d) na zakup benzyny do zapędu motoru	800,— „

2. XVIII. 2.

Światło	800,— zł
Przewiduje się oświetlenie 25 ubikacyj. Stale oświetla się (naftą) sypialnie wychowanków, przyległe korytarze i podwórze.	

2. XIX.

Ciężary.

2. XIX. 2.

Publiczne	780,— zł
Przewiduje się	
a) ubezpieczenie budynków od ognia	450,— „
b) mobiljaru	140,— „
c) opłaty do Izby Rolniczej	30,— „
d) od wypadków w rolnictwie	60,— „
e) na znaczki inwalidowe	100,— „

Nieprzerwanie lepienia znaczków inwalidowych jest konieczne, ażeby nie straciły wartości karty inwalidowe tych wychowanków, którzy znajdowali się w obowiązku i posiadali karty inwalidowe, obecnie zaś znajdują się w zakładzie.

DZIAŁ 3.

Destynatarjusze.

3. XXVII.

Przyjęcie i zwolnienie.

3. XXVII. 2.

Zwolnienie	201,— zł
Przewiduje się	
a) na ewtl. pogrzeb lub zwolnienie — § 15 U. — wychowanków ubogich krajowych, nie mających prawa swojszczyzny	1,— „
b) na 20 koszy podróży po 10 zł dla wychowanków umieszczonych w rodzinach, dla przechowania rzeczy	200,— „

3. XXVIII.
Utrzymanie.

3. XXVIII. 1.

Bielizna, odzież, obuwie 8 880,— zł

Przewiduje się	
a) na przyodzianie 40 wychowanków dorosłych	
40 ubrań zimowych po 70 zł =	2 800,— „
40 ubrań letnich „ 30 „ =	1 200,— „
40 par obuwia „ 15 „ =	600,— „
80 par skarpet „ 2 „ =	160,— „
80 koszul „ 5 „ =	400,— „
80 kalesonów „ 5 „ =	400,— „
80 kaftanów „ 6 „ =	480,— „
80 ręczników „ 1 „ =	80,— „
80 chusteczek „ 50 gr =	40,— „
40 prześcieradeł „ 6 zł =	240,— „
40 pośzew „ 10 „ =	400,— „
40 pośzewek „ 2 „ =	80,— „
razem:	6 880,— zł

Dla utrzymania stanu odzieży i obuwia potrzebne jest co najmniej coroczne pełne uzupełnienie tegoż stanu, ponieważ przez pracę w ogrodzie, gospodarstwie i polu, wychowankowie szybko niszczą swe rzeczy, a pozatem otrzymują z Zakładu pełną wyprawę przy zwolnieniu względnie przy umieszczeniu poza Zakładem (w służbę, naukę itp.)

b) materiał itp. na ubrania (cywilne) dla wychowanków zwalnianych względnie w służbę, naukę itp. oddawanych	1 000,— „
---	-----------

Z materiału tego Zakład szyje ubrania własnymi siłami.

Wychowankowie zwalniani względnie gdzieindziej umieszczeni utrzymują jako wyprawę

1. 2 ubrania, 1 letowe i 1 zimowe,
2. czapkę lub kapelusz,
3. 1 parę trzewików skórkowych,
4. 1 parę pantofli,
5. 1 parę rękawiczek,
6. 3 koszule,
7. 2 pary skarpet,
8. 2 pary kalesonów,
9. 3 chusteczki do nosa,
10. 2 kołnierzyki lub 2 szaliki,
11. 1 grzebień.

Wyprawa ta przepisana w § 3 reg. wykon. z 1. 3. 1901 do U. jako pierwsza wyprawa, zasadniczo obowiązuje o ile możliwości i w tym wypadku, ponieważ później przy zmianie miej-

sca wymaga się od chlebo dawcy uzupełnienia jej do stanu pierwotnego.

- c) na przedmioty do naprawy odzieży, bielizny, obuwia . . . 600,— zł
d) na pranie bielizny 400,— „

3. XXVIII. 2.

Żywność 11 680,— zł

Przewiduje się na wyżywienie każdego wychowanka po 80 groszy na dobę, co przy 40 wychowankach uczyni na rok (80 × 40 × 365 11 680,— „

Zakład miesięci dorosłych wychowanków, stąd zachodzi konieczność lepszego odżywiania ich, gdyż pracując wyłącznie w polu lub we warsztatach wymagają większych racji. Tłumaczy to również różnicę mniejszych kosztów wyżywienia wychowanków w Zakładzie w Szubinie (65 groszy na dobę i osobę), gdyż Szubin posiada wychowanków wyłącznie prawie w wieku szkolnym, Zakład zakupuje ziemniaki itp. z pierwszej ręki, t. j. z własnego gospodarstwa. Stawkę 80 groszy na wychowanka ustalono na podstawie cen marcowych.

3. XXVIII. 3.

Hygiena 300,— zł

Przewiduje się

- a) na szczoteczki do zębów i kubki 100,— „
b) proszek do zębów 30,— „
c) mydło do mycia i kąpieli . . . 150,— „
d) dezynfekcje ciała 20,— „

3. XXVIII. 4.

Opieka lekarska 2 500,— zł

Przewiduje się

- a) na leczenie szpitalne ca. 10 wychowanków po 200 zł 2 000,— „
b) na środki lecznicze i opatrunki 200,— „
c) na zabiegi dentystryczne . . . 300,— „

3. XXVIII. 6.

Przewoźne feryjnie i przymusowe 1 400,— zł

Przewiduje się

- a) na sprowadzenie zbiegłych wychowanków ca. 20 po 30,— zł 600,— „
b) na inne transporty — jak do szpitala, w służbę, naukę, do więzienia itp. 800,— „

Stąd opłaca się przewodnika (i dozorcę) towarzyszącego wychowankowi.

3. XXIX.

Wychowanie.

3. XXIX. 1.

Pieczka duchowna 150,— zł

Przewiduje się

- a) na książeczki do nabożeństwa 100,— „
b) obrazki, różańce itp. 50,— „

3. XXIX. 2.

Wychowanie społeczne i towarzyskie 600,— zł

Przewiduje się

- a) na papier listowy i znaczki . . 100,— „
b) na gry towarzyskie i podarki gwiazdkowe 200,— „
c) na urządzenie wycieczek, obchodów narodowych i kościelnych, uroczystości zakładowych 300,— „

3. XXIX. 3.

Ćwiczenia w zręczności i rzemiośle 600,— zł

Przewiduje się

- a) na środki i narzędzia, wydawane wychowankom — nożyczki, papier itp. do słoju, do oprawy książek, rafja itd. 100,— „
b) na zakup narzędzi i materiałów do warsztatów — szewskiego, kowalskiego, krawieckiego, kolodziejskiego, introligatorni i koszykarstwa 499,— „
c) na zakup surowca na przeróbkę, na opłacenie czeladnika na procent dla wychowanków za wykonane gotowe sztuki (tylko przy dostawach) 1,— „

Ponieważ w warsztacie szewskim, lub innym, naprawia względnie wykonuje się za normalną opłatą z dostarczonego materiału obuwie pp., często także i dla osób postronnych, ażeby wychowanków (terminatorów) zapoznać i z inną pracą, dlatego dochód stąd przewidziany w wysokości 50 zł, umieszczono w dochodach pod 3. XXIX. 5. „prace”. O ile warsztat ten (lub inny) miałby przynieść więcej zysku niż 50 zł, to różnicę dochodową obróci się na rozszerzenie warsztatu, ażeby Zakład był w możności podjęcia się wykonania większych zamówień dla innych zakładów krajowych.

W razie otrzymania takich zamówień, przekroczenie pozycji c) jest dozwolone, o ile i dochody — 3. XXIX. 5. — wykażą odpowiednią równoległą zwyżkę.

3. XXIX. 4.

Nauczanie powszechne 4 300,— zł

Przewiduje się

- a) na podręczniki dla bezpośredniego użytku uczniów 100,— „
b) przybory do pisania dla tychże — zeszyty, ołówki, piórka, piórnik itp. 100,— „
c) na nasiona, drzewka i narzędzia ogrodnicze, na sadzonki leśne itp., na bartnictwo 1 800,— „
d) na sztuczne nawozy 2 300,— „

DZIAŁ 4.

Zarząd finansowy.

4. XXXIII.

Zaległości z poprzedniego okresu budżetowego 1,— zł

B. Dochody.

DZIAŁ 1.

Zarząd.

1. I.

Urzednicy i funkcjonariusze.

1. I. 2.

Różne wydatki osobowe 890,— zł
Przewiduje się

- a) od chorych urzedników potrącenie z pensji kwot, wypłacanych im przez kasę chorych tytułem zasiłku podczas choroby (patrz wydatki 1. I. 2.) 10,— „
- b) od 2 urzedników klasyfikowanych zwrot wyżywienia po 1,20 zł za dobę i osobę (patrz wydatki 1. I. 2.) 880,— „

1. 7.

Grzywny.

1. 7. 2.

Dyscyplinarne 1,— zł
Uzasadnia zastosowanie obowiązującej ustawy dyscyplinarnej.

DZIAŁ 2.

Środki gospodarczo-techniczne.

2. XVII.

Utrzymanie.

2. XVII. 1.

Nieruchomości 1 000,— zł
Przewiduje się czynsz za 5 pomieszczeń od urzedników zakładowych na podstawie ustawy o ochronie lokatorów z 11 kwietnia 1924 r. (Dz. U. nr. 39 poz. 406).

2. XVII. 2.

Urządzeń gospodarczych 50,— zł
Przewiduje się ściąganie opłat kominiarskich od urzedników zakładowych za wymiatanie kominów.

DZIAŁ 3.

Destynatarjusze.

3. 4.

Oplaty.

3. 4. 3.

Za pierwszą wyprawę 1 200,— zł
Przewiduje się sprowadzenie 10 nowych wychowanków, przekazanych przez Sądy

Opiekunów na wychowanie zapobiegawcze. W myśl § 15 Ustawy zobowiązane są Miejskowe Związki Ubogich do dostarczenia przepisanej pierwszej wyprawy, jeżeli chodzi o wychowanków nowo przekazanych. Jeżeli jednak chodzi o tychże wychowanków, umieszczonych w Zakładach, to Krajowy Związek Komunalny ma prawo żądania odpowiedniej kwoty ryczałtowej w miejsce pierwszej wyprawy, której wysokość ustalona na rok budżetowy 1927 wynosi 120,— zł.

Przepisana pierwsza wyprawa składa się podług § 3 regulaminu wykonawczego z 1. 3. 1901 r. do U.

(u chłopców)

1. z 2 ubrań, 1 letniego i 1 zimowego,
2. czapki lub kapelusza,
3. 1 pary butów lub trzewików skórkowych,
4. 1 pary pantofli skórkowych,
5. 1 pary rękawiczek,
6. 3 koszul,
7. 2 par skarpet,
8. 2 par kalesonów,
9. 3 chusteczek do nosa,
10. 2 kołnierzyków lub 2 szalików,
11. 1 grzebienia (wąsko i szeroko dzielonego);

(u dziewcząt)

1. z 2 sukien,
2. 1 watanego lub wełnianego spódnika,
3. 2 podstaniczków,
4. 2 fartuchów,
5. 1 chustki albo kapelusza,
6. 1 kaftanika,
7. 1 pary trzewików skórkowych,
8. 1 pary pantofli skórkowych,
9. 1 pary rękawiczek,
10. 2 par pończoch,
11. 3 koszul,
12. 3 chusteczek do nosa,
13. 2 szalików,
14. 1 grzebienia (szeroko i wąsko dzielonego).

3. XXIX.

Wychowanie.

3. XXIX. 5.

Prace 1 050,— zł

Przewiduje się

- a) wynagrodzenie wychowanków, zatrudnionych w ogrodnictwie i gospodarstwie rolnem. Wynagrodzenie to płaci fundusz gospodarstwa rolnego funduszowi zakładowemu. Wynagrodzenie odpowiadające wydajności pracy wychowanków ustala się na 50 groszy dziennie, ponieważ wychowanków nie można zaliczyć do robotników wykwalifikowanych. Zatem przyjmując 2000 dni roboczych w roku po 50 gr 1 000,— „

b) zysk z warsztatu szewskiego
(lub każdego innego) 50,— zł
O ile warsztat miałby przyjąć więcej
zysku niż 50 zł, to różnicę dochodową obróci
się na rozszerzenie warsztatu (zresztą patrz
wydatki 3. XXIX. 3.)

DZIAŁ 4.

Zarząd finansowy.

4. 1.

Wpływy własne.

4. 1. 6.

Różne 524,— zł
Przewiduje się
a) od samotnych urzędników kla-
syfikowanych, mieszkających
w Zakładzie, za umeblowany
pokój z pościelą i opraniem,
oświetleniem i opaleniem, prze-

ciętnie po 20,— zł miesięcznie,
od 2 urzędników rocznie 480,— zł
b) różne inne drobne wpływy 44,— "

4. XXXIII.

**Zaległości z poprzedniego okre-
su budżetowego** 1,— zł

4. VII.

Dopłata krajowa.

4. VII. 6.

Dla Zakładu 86 610,— zł
Ogół wydatków wynosi 91 326,— "
Osobne pokrycia znajduje 4 716,— "
(patrz dochody 1. I. 2. — 1. 7. 2.
2. XVII. 1. — 2. XVII. 2. — 3. 4. 3.
3. XXIX. 5. — 4. 1. 6. — 4. XXXIII.)
Zatem pozostaje do pokrycia
(jak wyżej) 86 610,— zł
(patrz wydatki działu 11. VII. 6.
głównego budżetu).

Obraz 0171.

„Zwyczajny budżet administracyjny PKZK na rok 1927.”¹²

DZIAŁ 11.
Wychowanie zapobiegawcze.

Dział	Rozdział	§	Wydatki - Dochody	Uwagi do wykonania		Rok	
				co do dopuszczalności przekroczeń budżetowych	co do właściwości organów rozporządz.	1926	1927
						w złotych	
11			WYDATKI				
			<i>A. Zarząd ogólny</i>				
	X		Zwrot kosztów			56 872, —	55 349, —
		1	Urzędn. i funkcjonariusze			53 227, —	50 349, —
		2	Biuro			3 645, —	5 000, —
	I		Urzędnicy i funkcion.			3 500, —	4 540, —
		3	Podróże służbowe . . .			3 500, —	4 540, —
	II		Biuro			200, —	420, —
		4	Wydawnictwa			—	220, —
		5	Inne wydatki			200, —	200, —
			<i>B. Administracja</i>				
			a) zakładowa				
	VII		Dopłaty			214 980, —	347 990, —
		4	Kraj. Zakł. Wych. Szubin			120 735, —	147 980, —
		5	Kraj. Zakł. Wych. Cerekwica			94 245, —	113 400, —
		6	Kraj. Zakł. Wych. Antoniewo			—	86 610, —
			b) pozazakładowa				
	XXVII		Przyjęcie i zwolnienie			9 650, —	11 560, —
		1	Przyjęcie			1 450, —	1 560, —
		2	Zwolnienie			8 200, —	10 000, —
	XXVIII		Utrzymanie			85 300, —	74 000, —
		4	Opieka lekarska			6 000, —	10 000, —
		5	Ryszalt. koszty utrzym.			79 300, —	64 000, —
	XXIX.		Wychowanie			4 298, —	10 021, —
		3	Ćwiczenia w zręczności i rzemiosle			4 298, —	10 021, —
11			Razem:			375 000, —	503 880, —
11			DOCHODY				
	1		Wpływy własne			30 000, —	46 000, —
		1	Z majątku			15 000, —	26 000, —
		4	Prywatno-prawne			15 000, —	20 000, —
	9		Dotacje i należn. przypadające z tytułów publiczno - prawnych			240 000, —	322 586,67
		2	Inne należn. od Państwa			240 000, —	322 586,67
11			Razem:			270 000, —	368 586,67

Obraz 0145

A. UZASADNIENIE PRAWNE.

Przepisy prawne, przytoczone w objaśnieniach działu XI, zwyczajnego budżetu administracyjnego Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego na rok 1925 (strona 45—46).

B. UZASADNIENIE FAKTYCZNE.

A. Wydatki.

Ogółem wydatki działu 11 wynoszą 503.880,— zł
 podczas gdy budżet na rok 1926 przewidywał 375.000,— zł
 zatem obecnie więcej o 128.880,— zł
 Zwyżkę tłumaczy uwzględnienie życiowych potrzeb wychowania zapobiegawczego, w szczególności:
 administracji zakładowej o . . . 133.10,— zł

W pozycji tej mieści się jednak 86.610 zł na utrzymanie Krajowego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie, który z dniem 1-go lipca 1926 r. zwrócili Ks. Ks. Salezianie Poznańskiemu Krajowemu Związkowi Komunalnemu. Zakład będzie administrowany na podstawie odrębnego budżetu zakładowego.

Rozdział wydatków na poszczególne działy przedstawia się następująco:

	na rok 1927	na rok 1926
1. Zarząd ogólny	60.309,—	60.772,— zł
2. Administracja zakładowa	347.990,—	214.980,— zł
3. Administracja pozazakładowa	95.581,—	99.248,— zł
	<u>503.880,—</u>	<u>375.000,—</u> zł

Wydatki te mają służyć na ogólną liczbę 770 wychowanków, z czego przypada na wychowanie zakładowe 270 (we własnych zakładach), a reszta t. j. 500 na wychowanie pozazakładowe (i w zakładach prywatnych).

Na głowę wychowanka wypada zatem 654,39 zł wogóle, w szczególności za:

- ad 1. 78,32 zł (60.309 zł : 770)
- ad 2. 1281,44 zł (347.990 zł : 270)
- ad 3. 190,12 zł (95.581 zł : 500)

A. Zarządy ogólne.

11. X.

Zwrot kosztów.

Na zwrot kosztów przewiduje się 56.723 zł
 podczas gdy budżet na rok 1926 obejmował 56.872 zł

Kredyty zalicza się na poczet działu 3 (patrz dochody 3. I. II. III.). Do tego działu należy też merytoryczne uzasadnienie poszczególnych kwot.

Z zwrotu przypada na:

11. X. 1.

Urzednicy i funkcjonariusze . . . 50.349,— zł
 Przewiduje się:

- a) na pensje urzedników, opracowujących sprawy wychowania zapobiegawczego (tablica 6, dział 3) 42.080,— zł
- b) dodatek na mieszkanie dla tych urzedników (tablica 7) 4.467,— zł
- c) składki do Kasy Chorych za powyższych urzedników (tablica 8) 3.302,— zł
- d) ewtl. przesiedlenia (tablica 9) 500,— zł

Za podstawę do ustalenia zwrotów (11. X. 1. przyjęto następujący:

Etát osobowy.

	Oznaczenie stanowisk	Udział wychowania zapobiegawczego w kosztach osobowych		
		części	punktów roczn'e	złotych rocznie
a)	1 decernent	$\frac{2}{3}$	17 264	7 424,—
b)	7 urzedników biurowych	$\frac{1}{1}$	49 776	21 414,—
c)	2 siły kancelaryjne	$\frac{1}{1}$	9 696	4 181,—
d)	1 rachmistrz	$\frac{2}{3}$	9 512	4 091,—
e)	1 ksiązkowy	$\frac{1}{1}$	6 600	2 838,—
f)	1 poborca Głównej Kasy Krajowej	$\frac{1}{10}$	1 311	564,—
g)	1 kasjer " " "	$\frac{1}{10}$	1 174	505,—
h)	1 woźny " " "	$\frac{2}{3}$	2 472	1 063,—
Razem:				42 080,—

11. X. 2.	
Biuro	5.000,— zł
Przewiduje się:	
a) na opał, światło, czystość i porządek (tablica 10)	1.222,— zł
b) na inwentarz (m. i. zakup nowej maszyny do pisania), materiały piśmienne, druki, formularze, portorja, telefony, telegramy (tablica 11)	3.000,— zł
c) na czynsz za ubikacje biurowe (tablica 14)	773,— zł

11. I.

Urzednicy i funkcjonariusze.

11. I. 3.

Podróże służbowe	4 540,— zł
Przewiduje się (1926 r. — 3.500 zł)	
a) na rewizje kasowości pp. Zakładów Wychowawczych ze strony biura rachunkowego Starostwa Krajowego, 4 × do roku przeciętnie po 60 zł czyni przy 3 zakładach $4 \times 60 \times 3 =$	720,— zł
b) na rewizje zakładów ze strony decernenta 4 razy do roku po 100 zł, razy 3 =	1.200,— zł
c) na rewizje zakładów prywatnych ze strony decernenta	300,— zł
d) na rewizje pozazakładowe ze strony decernenta względnie sekretarza decernatu wychowania zapobiegawczego, dla zbadania położenia wychowanków, umieszczonych w rodzinach na wychowaniu, lub oddanych w służbę wzgl. naukę	2.000,— zł

Przewiduje się zbadanie położenia ca 200 dzieci (po 20 dzieci na tydzień), tydzień po 200 zł kosztów, razy 10 tygodni, czyni, jak wyżej 2 000,— zł.

Zbadanie położenia każdego z tych wychowanków pozazakładowych ma się odbywać przynajmniej raz do roku w myśl § 8 (4) regulaminu z dnia 1 marca 1901 r. i z dnia 2 czerwca 1903 roku.

e) na podróże służbowe w celach informacyjnych, na konferencje ministerjalne	320,— zł
--	----------

11. II.

Biuro.

11. II. 4.

Wydawnictwa	220,— zł
Druk budżetu, sprawozdań i innych przedłożeń. Sumę tę zwraca się do działu 1, skąd wydatkuje się na druk wszystkich budżetów pp. ogółem.	

11. II. 5.

Inne wydatki	200,— zł
Przewiduje się (1926 r. — 200 zł) wydatki na procesy itp.	

B. Administracja.

a) Zakładowa

obejmuje 270 wychowanków.

11. VII.

Dopłaty.

Według § 2 i 14 U. jest Krajowy Związek Komunalny zobowiązany łożyć na utrzymanie zakładów wychowawczych.

Na zasadzie § 15 U. $\frac{2}{3}$ tych kosztów zwraca Skarb Państwa. Uzasadnienie wysokości dopłat wykazują budżety danych zakładów.

11. VII. 4.

Krajowy Zakład Wychowawczy w Szubinie	147.980,— zł
(patrz budżet zakładowy, obliczony na 150 wychowanków). Budżet na rok 1926 przewidywał 120.735 zł.	

11. VII. 5.

Krajowy Zakład Wychowawczy w Cerekwicy	113.400,— zł
(patrz budżet zakładowy, obliczony na 80 wychowanków). Budżet na rok 1926 przewidywał 94.245,— zł.	

11. VII. 6.

Krajowy Zakład Wychowawczy w Antoniewie	86.610,— zł
--	-------------

(patrz budżet zakładowy, obliczony na 40 wychowanków). Budżet na rok 1926 nie przewidywał dopłaty, ponieważ zakład oddany w dzierżawę Ks. Ks. Salezjanom, wrócił w Administrację Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego z dniem 1. lipca 1926 r.

b) Administracja pozazakładowa obejmuje ca 500 wychowanków.

11. XXVII.

Przyjęcie i zwolnienie.

11. XXVII. 1.

Przyjęcie	1.560,— zł
Przewiduje się (1926 r. — 1450 zł).	
a) na pierwszą wyprawę wychowanków ubogich krajowych, nie mających prawa swojszczyzny (§ 15 U.) dla 6 po 120 zł	720,— zł
Skład pierwszej wyprawy, przepisany w § 3 regulaminu wykonawczego z dnia 1 marca 1901 do U. Ustalona równowartość pierwszej wyprawy wynosi 120 zł na rok budżetowy 1927.	
b) Na pierwszy transport wychowanków ubogich krajowych, nie mających prawa swojszczyzny (§ 15 U.), na 6 po 40 zł	240,— zł
c) Na pierwsze badanie lekarskie wszystkich wychowanków, sądownie przekazanych na wychowanie zapobiegawcze, na 50 po 10 zł	500,— zł
Badanie lekarskie każdego każdego wychowanka, przekazanego na wychowanie zapobiegawcze, jest konieczne ze względu na niebezpieczeństwo przeniesienia chorób zakaźnych na innych wychowanków.	
d) Na wystawienie świadectwa chrztu dla każdego wychowanka nowo przekazanego, 50 po 2 zł.	100,— zł
Do bezpłatnego wystawienia świadectwa chrztu urzędy parafjalne nie są zobowiązane.	

11. XXVII. 2.

Zwolnienie.

Przewiduje się (1926 r. — 8200 zł)	10.000,— zł
a) na wyprawę dla wychowanków zwalnianych ze zakładów prywatnych i umieszczanych w rodzinach względnie innych zakładach prywatnych, dla 33 po 120 zł.	4.050,— zł
b) na dalsze transporty, dla 100 po 30 zł	3.000,— zł
c) na dalsze badanie lekarskie wychowanków, dla 100 po 10 zł	1.000,— zł

d) na powrót do domu rodzicielskiego zwolnionych wychowanków ubogich krajowych (§ 15 U.) dla 5 po 30 zł	150,— zł
e) na pogrzeb wychowanka ubogiego krajowego (§ 15 U.)	300,— zł
f) na dalsze wspieranie wychowanków zwolnionych, będących w potrzebie	1.500,— zł

11. XXVIII.

Utrzymanie.

11. XXVIII. 4.

Opieka lekarska	10.000,— zł
Przewiduje się: (1926 r. — 6000 zł).	
a) na utrzymanie i leczenie w szpitalach 50 wychowanków, 150 zł średnio na każdego	7.500,— zł
b) na lekarstwa	2.000,— zł
Z pozycji tej zwraca się Zakładowi św. Anny w Kamieniu na Pomorzu wyłożone koszty na leczenie wychowanek płciowo chorych. Zakład przyjmuje wychowanki i płciowo chore, które potem u siebie leczą.	
c) na różne zabiegi lekarskie	500,— zł

11. XXVIII. 5.

Ryczałtowe koszty utrzymania	64.000,— zł
Przewiduje się (1926 r. — 79 300 zł).	
a) na ryczałtowe koszty utrzymania w rodzinach 100 dzieci w wieku szkolnym, rocznie po 50 zł średnio na każde	5.000,— zł
W myśl § 2 U. umieszcza się dzieci mniej zepsute w odpowiednich rodzinach prywatnych za pewnem odszkodowaniem ryczałtowem. Odszkodowanie jest konieczne, ponieważ z dzieci tych przeważnie w wieku szkolnym, a często nawet i w wieku przedszkolnym, wychowawcy i żywicieli nie mają wielkiej pomocy, a z drugiej strony do bezpłatnego przyjęcia dzieci na wychowanie nie znalazłoby chętnych i odpowiednich rodzin. Wysokość odszkodowania umawia się z wychowawcami od wypadku do wypadku, dlatego wysokość odszkodowania jest różna u wszystkich prawie dzieci.	

- b) na zwrot kosztów opiekunom wychowawczym . . . 1.000,— zł.
Każde z dzieci, umieszczonych w rodzinach prywatnych, znajduje się w opiece osoby postronnej, niespokrewnionej z wychowawcą — żywicielem dziecka, która jako osoba bezstronna pośredniczy między Starostą Krajowym a żywicielem dziecka. Osoby te pełnią swój urząd opiekuna dziecka honorowo, jednakże na życzenie zwraca im się koszty, przez nich wyłożone w sprawach opieki, roztracanej nad dzieckiem.
- c) Na zwrot kosztów utrzymania dzieci wyznania ewangelickiego, umieszczonych w rodzinach za pośrednictwem Ewangelickiego Towarzystwa Wychowawczego w Poznaniu 3.000,— zł.
Towarzystwo to na mocy osobnej umowy zobowiązało się do umieszczenia dzieci ewangelickich w rodzinach tegoż wyznania i do opiekowania się nimi dziećmi do czasu zwolnienia ich z wychowania zapobiegawczego. Dzieci tych jest ca 40 i Towarzystwo otrzymuje zwrot ryczałtowych kosztów utrzymania w rodzinach i pewien dodatek administracyjny od każdego dziecka.
- d) Na ryczałtowe koszty utrzymania dziewcząt wogóle, a małych dzieci w szczególności, umieszczonych w zakładach prywatnych, 150 dzieci po 1,— zł dziennie, rocznie . 54.750,— zł.
Poznański Krajowy Związek Komunalny nie posiada własnego zakładu dla dziewcząt i dla małych dzieci, oraz dzieci wyznania ewangelickiego, dlatego jest zmuszony do umieszczenia ich w zakładach prywatnych.
- e) Utrzymanie przejściowe w aresztach policyjnych itp. . . 250,— zł.
Pozycja tego § uległa obniżeniu z powodu przejęcia zakładu wychowawczego w Antoniewie we własny zarząd, podczas gdy dotychczas utrzymanie wychowanków w tym zakładzie opłacano z tego §. Z drugiej stro-

ny poszczególne pozycje zostały o przeszło 50% podwyższone, ponieważ liczba dzieci, umieszczonych w zakładach prywatnych znacznie wzrosła i koszty utrzymania dzieci w rodzinach także wzrosły.

11. XXIX.

Wychowanie.

11. XXIX. 3.

Ćwiczenie w rzemiośle 10.021,— zł
Przewiduje się (1926 r. — 4.298,— zł).

- a) na utrzymanie wychowanków, oddanych w naukę, dla 30 przeciętnie po 300 zł rocznie 9.000,— zł
- b) na opłaty szkolne za uczęszczanie do szkoły dokształcającej, na wpisowe i t. p. Wychowanków uzdolnionych po wyjściu ze szkoły oddaje się w naukę rzemiosła, zależnie od chęci i zdolności. 1.021,— zł

B. Dochody.

11. 1.

Wpływy własne.

11. 1. 1.

Z majątku 26 000,— zł
Przewiduje się (1926 r. — 15 000 zł).

- a) nadwyżkę z gospodarstwa i ogrodnictwa posiadłości zakładowych w Szubinie . 10 000,— zł
- b) nadwyżkę z gospodarstwa i ogrodnictwa posiadłości zakładowych w Cerekwicy 8 000,— zł
- c) nadwyżkę z gospodarstwa, leśnictwa i ogrodnictwa posiadłości zakładowych w Antoniewie 8 000,— zł

11. 1. 4.

Prywatno prawne 20 000,— zł
Przewiduje się (1926 r. — 15 000 zł).

- a) świadczenia z majątku wychowanków (§ 16 U.) i osób do ich utrzymania prawnie zobowiązanych (§§ 1601 ff, 1705 K. C.), zależnie od ich możliwości płatniczej . . . 1 000,— zł
Wysokość stawek, do których wolno świadczenia te ściągać, ustanawia Krajowy Związek Komunalny, a zatwierdza Minister Spraw Wewnętrznych.

Dział 11. Wychowanie zapobiegawcze. — Dział 12. Krajowe Zakłady Psychjatryczne		81
<p>b) zwrot kosztów od Urzędów Policyjnych, zobowiązanych w myśl § 5 (2) do zwrotu kosztów, związanych z transportem, utrzymaniem itp. w zakładach (w rodzinach) tych nieletnich, których tymczasowo umieszczono w zakładach (w rodzinach) — § 5 U., lecz później nie przekazano ostatecznie na wychowanie zapobiegawcze .</p> <p>c) zwrot kosztów od Województwa za wychowanków przymusowych, skazanych przez Izby Karne na przymusowe wychowanie w Zakładach Poprawczych na mocy § 56 KK, do których utrzymania zobowiązany jest tylko Skarb Państwa, który też pokrywa wszelkie koszty, związane z umieszczeniem i utrzymaniem tych wychowanków w Poznańskich Krajowych Zakładach Wychowawczych, gdyż Województwo Poznańskie nie posiada własnych zakładów poprawczych. Poznański Krajowy Związek Komunalny żąda dotychczas od Województwa za utrzymanie tych wychowanków w swoich zakładach po 750 zł rocznie ryczałtowo, co za 25 takich wychowanków czyni na rok</p>	<p>250,— zł</p> <p>18 750,— zł</p>	<p style="text-align: center;">11. 9. 2.</p> <p>Inne należności od Państwa 322 586,67 zł</p> <p>Budżet na rok 1926 przewidywał 240 000 zł. Różnice uzasadnia wzrost wydatków, nie mających osobnego pokrycia (patrz wydatki). Według § 15 (2) U. pokrywa Skarb Państwa $\frac{2}{3}$ wszelkich kosztów wychowania zapobiegawczego za wyjątkiem kosztów budowy i urządzenia nowych budowli (rozstrzygnięcie Najwyższego Sądu Rzeszy z dnia 19 października 1905 r.), które to koszty obciążają wyłącznie Krajowe Związki Komunalne.</p> <p>Ponieważ ogół wydatków wynosi 503 880,— zł</p> <p>a szczególne pokrycie znajduje 20 000,— zł</p> <p>(patrz dochody 11. 1. 4.),</p> <p>zatem pozostaje do pokrycia 483 880,— zł</p> <p>z czego $\frac{2}{3}$ przypada na Państwo, t. j. 322 586,67 zł</p> <p>(patrz wyżej 11. 9. 2).</p> <p>a $\frac{1}{3}$ na Samorząd, t. j. 161 293,33 zł</p> <p>Na poczet tych 161 293,33 zł zalicza się Samorządowi Krajowemu jako czysty dochód z zakładowych gospodarstw rolnych 26 000,— zł</p> <p>(patrz dochody 11. 1. 1.)</p> <p>Do pokrycia zatem przypada na Samorząd 135 293,33 zł</p> <p>Pokrycie dają ogólne wpływy krajowe (patrz dział 17 głównego budżetu).</p>
11. 9.		
Dotacje i należności, przypadające z tytułów publiczno-prawnych.		

UCHWAŁA BUDŻETOWA NA ROK GOSPODARCZY 1927.

Cześć I.

§ 1.

Na podstawie § 17 rozporządzenia z dnia 5 listopada 1889 r. — zbiór ustaw pruskich str. 177 — oraz art. 24 i 70 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych — Dz. U. № 94, poz. 747 — w związku z § 3 rozporządzenia III Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 sierpnia 1924 r., wydanego w porozumieniu z Ministrem Skarbu celem wykonania ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych — Dz. U. № 82, poz. 790 — i §§ 2 i nast. Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 czerwca 1924 r. o obowiązku i sposobie pokrywania wydatków przez związki komunalne — Dz. U. № 51, poz. 522, ustala się zwyczajny budżet administracyjny Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego na rok 1927 w dochodach i wydatkach na sumę 7 827 000,— złotych.

§ 2.

Ustala się w dochodach i wydatkach budżety:

A. Zakładów Krajowych i Funduszy.

1. Kraj. Funduszu Meljoracyjnego na	80 050,— zł
2. Pieczy nad ubogimi krajowymi i korygendami na	505 200,— „
3. Krajowego Domu robotniczego w Bojanowie na	96 900,— „
4. Krajowego Zakładu dla Ubogich w Śremie na	159 590,— „
5. Krajowego Zakładu Wychowawczego w Szubinie na	159 220,— „
6. Krajowego Zakładu Wychowawczego w Cerekwicy na	123 950,— „
7. Krajowego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie na	91 326,— „
8. Krajowego Zakładu Psychiatrycznego w Dziekance na	999 870,— „
9. Krajowego Zakładu Psychiatrycznego w Owińskach na	1 000 510,— „
10. Krajowego Zakładu Psychiatrycznego w Kościanie na	523 660,— „
11. Krajowego Zakładu dla Głuchoniemych w Poznaniu na	272 948,— „
12. Krajowego Zakładu dla Głuchoniemych w Kościanie na	185 527,— „
Do przeniesienia	4 198 751,— zł

Z przeniesienia 4 198 751,— zł

12. Krajowego Zakładu dla Ociemniałych w Bydgoszczy na	179 715,— „
13. Krajowej Kliniki dla Kobiet i szkoły położnych w Poznaniu na	569 223,— „
14. Muzeum Wielkopolskiego w Poznaniu na	291 513,— „
t. j. razem na	5 239 202,— zł

B. Przedsiębiorstw.

15. Krajowej Lecznicy dla Piersiowo chorych w Smukale na	331 607,— „
16. Krajowej Kolonii Robotniczej w Łaskach na	94 802,50 „
17. Krajowego Instytutu Wydawniczego w Poznaniu	45 450,— „
t. j. razem na	471 859,50 zł

§ 3.

Zapotrzebowanie Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego na pokrycie bieżących wydatków budżetu krajowego w ramach obecnej działalności Krajowego Związku ustala się według budżetu po wyzyskaniu wszystkich własnych źródeł dochodowych, t. j. dochodów z majątku krajowego, dochodów z opłat i dopłat, dochodów, opartych na tytułach ustawowych i umownych, stosownie do § 35, ustęp 2 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych z dnia 11 sierpnia 1923 r. — Dz. U. R. P. № 94, poz. 747 (§ 3 Rp. III z dnia 16 sierpnia 1924 r., Dz. U. № 82, poz. 790) na 4 745 000,— złotych.

§ 4.

Na podstawie § 28 o daninach powiatowych i prowincjonalnych z dnia 23 kwietnia 1906 r. — zbiór ustaw pr., str. 159 — oraz art. 35 i 24 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych z dnia 11 sierpnia 1923 r. ustala się pobór podatków krajowych na rzecz Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego na rok 1927 na 2 847 000,— złotych.

§ 5.

Upoważnia się Wydział Krajowy do ustalenia stopy procentowej dodatku na podatki krajowe w stosunku do podstawowych podatków państwowych, stosownie do § 25 ustawy o daninach powiatowych i prowincjonalnych oraz art. 24 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych.

„Nadzwyczajny budżet administracyjny PKZK na rok budżetowy 1927”¹³:

11			Wychowanie zapobiegawcze			
			A. Krajowy Zakład Wychowawczy Szubin			Przewiduje się wybudowanie nowych ustępów spluczkowych dla wychowanków, włącznie skanalizowania klozetów i urządzeń stacji filtrowej. Z kredytu tego przewiduje się wydatki na zupełne odnowienie zniszczonego przez czas oświetlenia elektrycznego całego zakładu. Kredyt przeznacza się na: a) budowę 2 domków z chlewami dla dozorców po 8500 zł 17 000 zł b) przebudowę domku arsztańskiego na mieszkanie dla dozorey 4 000 zł Kredyt ten obejmuje wydatki na doprowadzenie wszystkich ubikacji w starym pałacu do porządku, stworzenie ustępów spluczkowych w starym pałacu dla wychowanków oraz założenie przewodów do światła elektrycznego.
	XVII		Utrzymanie	22 000,—		
		1	Nieruchomości	15 000,—		
		2	Urządzeń gospodarczych	7 000,—		
	XL		Budowa domów	21 000,—		
			B. Krajowy Zakład Wychowawczy Cerekwice			
	XVII		Utrzymanie	22 000,—		
		1	Nieruchomości	22 000,—		
11			Do przeniesienia . . .	65 000,—		

Obraz 0177

17

Dział	Rozdział	Paragraf	Wydatki — Dochody	Rok 1927	Objaśnienia
				w złotych	
11			Z przeniesienia . . .	65 000,—	Do 30 czerwca 1926 r. był zakład w dzierżawie ks. ks. Salezjanów. Zakład ten pod względem budowlanym znajduje się w bardzo złym stanie. Kredyt ten przeznacza się zatem na gruntowny remont budynków i założenie przewodów do światła elektrycznego.
	XVII		C. Krajowy Zakład Wychowawczy Antoniewo		
			Utrzymanie	30 000,—	
		1	Nieruchomości	30 000,—	
11			Razem . . .	95 000,—	

Obraz 0178

Następnym w kolejności chronologicznej dokumentem finansowym, w którym spotkaliśmy wzmianki o Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie są „Akta Głównej Kasy Krajowej w Poznaniu ...”¹⁴

Dział	Kod	k	Pos.	Opisienie działu, rozdziału paragrafu i pozycji	Budżet przewidywalny zł	Wydatki w ogółem zł	Zaliczenia terminowe zł	Ogółem (rubr. 7 i 8) zł	Zatem w porównaniu do budżetu		W wydatkach w ogółem, w tym zaliczenia terminowe, w tym zaliczenia terminowe zł	Uwagi
									więcej zł	mniej zł		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
VIII	C			Woj. Zakład Psychj. w Kościanie	74.000,-	—	—	—	—	74.000,-		
		127		Uroczadnia techniczne	74.000,-	—	—	—	—	74.000,-		
			b	Uroczadnia odświetlenia elektr.	24.000,-	—	—	—	—	24.000,-		
			f	Uroczadnia maszynami klimatyzacyjnej i przebudowa żarówek	50.000,-	—	—	—	—	50.000,-		
IX				Opieka społeczna	178.000,-	10.000,-	—	10.000,-	—	168.000,-		
	B			Woj. S. Rychow. w Ślubinie	25.000,-	—	—	—	—	25.000,-		
		123		Inne wydatki rzeczowe	25.000,-	—	—	—	—	25.000,-		
			d	Na uroczadnia kalniz, mieszkalnia i obłocze	25.000,-	—	—	—	—	25.000,-		
	C			Wojew. S. Rychow. w Cerekosioy	28.000,-	10.000,-	—	10.000,-	—	18.000,-		
		124		Inne wydatki rzeczowe	28.000,-	10.000,-	—	10.000,-	—	18.000,-		
			e	Prace ziemie przybudówek	28.000,-	—	—	—	—	28.000,-		
			g	Prace ziemie i kołodziejni	10.000,-	10.000,-	—	10.000,-	—	—		
	D			Woj. S. Rychow. w Antoniewie	15.000,-	—	—	—	—	15.000,-		
		125		Inne wydatki rzeczowe	15.000,-	—	—	—	—	15.000,-		
			d	Na stajnię	15.000,-	—	—	—	—	15.000,-		

obraz 0221

Tymczasem nad Zakładem w Antoniewie zaczęły się gromadzić czarne chmury. Do Polski dotarł Wielki Kryzys sprokurowany przez Wielkiego Brata z za Wielkiej Wody. Kryzysy ekonomiczne nie są „dopustem Bożym”, kataklizmem niezależnym od woli ludzkiej. Są prokurowane (celowo!) przez określonych ludzi (z zasady działających w kręgach finansjery) i łatwych do identyfikacji. Z reguły kryzysy wywołuje finansjera Wielkiego Brata z za Wielkiej Wody (czasem przy cichym wsparciu władz tego supermocarstwa), a płaci za niego biedota całego świata.

„Oddział Rolny – XV – Komisja Oszczędnościowa dla PWZK 1933”¹⁵

Podkomisja zwiedziła zakłady w Antoniewie i Szubinie dnia 16. I. 1933 r., a Zakład w Cerekwicy dnia 8. II. 1933 r.

Na podstawie dokonanej lustracji przysłała Podkomisja do przekonania, że tylko Zakład w Szubinie wykazuje pewną celowość w urządzeniu i prowadzeniu akcji wychowawczej młodzieży zaniedbanej, oraz częściowo, - o ile chodzi o urządzenie warsztatów obuwniczych - Zakład w Cerekwicy.

Pozatem zarówno zakład w Cerekwicy jak w Antoniewie noszą charakter zwykłego gospodarstwa wiejskiego, wychowankowie zaś zwykłej służby folwarcznej.

W szczególności Zakład w Antoniewie prowadzony nieporządnie, bez kierowniczej myśli pedagogicznej.

Wychowankowie brudni, ubiorki zaśmiecone. Warsztaty na bardzo niskim poziomie.

Budynki (8) i pomieszczenia niewykorzystane. Dopłata Poznańskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego w kwocie 139 900 zł na bardzo prymitywne wychowanie 42 chłopców t. zn. przeszło 3 300 zł na jednego wychowanka rocznie, wydaje się niczem nieuzasadnione. Jest to tem mniej uzasadnione, skoro oddanie jednego wychowanka do mistrza prywatnego, kosztuje zakład tylko 300 zł na 4 lata. Z urządzenia i prowadzenia zakładu odnosi się wrażenie, że utrzymuje się on tylko w tym celu, by mieć tanio siłę roboczą w gospodarstwie rolnem i tanie wytwory warsztatowe dla tegoż gospodarstwa.

Wynika to niewłaściwie z budżetu gospodarstwa rolnego, w którym preliniuje się na robotnicę po 30 gr. za dzień pracy jednego wychowanka, zaś deputatów służby folwarcznej zupełnie się nie wykazuje.

Pozatem na dobro gospodarstwa rolnego preliniuje się kwotę 3 000 zł jako ryczałt za naukę rolnictwa wychowanków, pełniących faktycznie obowiązki służby folwarcznej.

Wobec

Wobec preliminowanej nadwyżki z gospodarstwa rolnego 2 004 zł jest rzeczą oczywistą, że przy odpowiednim przesunięciu kosztów zakładu na ciężar gospodarstwa rolnego, gospodarstwo rolne jest deficytowe.

Deficyt ten pokrywa Zakład Wychowawczy.

Powyższe uwagi natury ogólnej dotyczące Antoniewa, odnieść należy także do Zakładu w Cerekwicy Nowej z tą różnicą, że o ile chodzi o porządek zewnętrzny i stan warsztatów, a w szczególności warsztatu obuwniczego, Zakład stoi znacznie wyżej od Antoniewa. Ilość jednakże i jakość wkładów (nowe umywalnie w zamku, centralne ogrzewanie, olbrzymia kuchnia) nie pozostaje w żadnym stosunku do potrzeb 30 wychowanków.

Prócz warsztatu szewskiego, inne warsztaty (kołodziejski, krawiecki, murarski) wykazują zupełną marwość: Jak w Antoniewie, tak i w Cerekwicy wychowankowie są właściwie robotnikami rolnymi i folwarcznymi.

Salę szkolne robią wrażenie zupełnej martwoty,

Prowadzenie rachunkowości w obu zakładach pozostawia dużo do życzenia i nie zawsze jest kontowaniem faktycznych zaszczości.

Rachunkowość gospodarstwa rolnego nie odpowiada zasadzie prawdziwości budżetowania i prowadzona jest pod kątem konieczności wykazania dochodowości jego.

Robocizny i deputatów wogóle się nie wykazuje.

W konsekwencji powyższego, stwierdzonego lustracją stanu wojewódzkich zakładów w Antoniewie i Cerekwicy Podkomisja wnosi o:

- I. Skreślenie obu zakładów ze zwyczajnych budżetów Poznańskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego
- II. Przeniesienie wychowanków z obu zakładów do Wojewódzkiego Zakładu Wychowawczego w Szubinie, gdyż preliminarz tego zakładu oparty jest na zasadzie 150 wychowanków, podczas gdy faktycznie ma ich tylko 62, a po przeniesieniu 30 wychowanków z Cerekwicy Nowej i 42 z Antoniewa będzie miał razem 134 wychowanków a zatem jeszcze o 16 mniej, niż się prelinuje.
- III. przeniesienie urzędników etatowych z obu zakładów do innych zakładów wojewódzkich i zwolnienie kontraktowych.
- IV. Wykazywanie pozycji "Antoniewo" i "Cerekwica Nowa" tylko w budżecie gospodarstw rolnych.

W związku z powyższem Podkomisja proponuje przejść do porządku dziennego nad budżetami Wojewódzkich Zakładów Wychowawczych w Antoniewie i Cerekwicy i przystąpić do szczegółowego badania budżetu Wojewódzkiego Zakładu Wychowawczego w Szubinie.

Przedstawione powyżej wnioski Podkomisji, Komisja Oszczędnościowa jednogłośnie uchwaliła.

Przechodząc następnie do budżetu
Wojewódzkiego Zakładu Wychowawczego w S z u b i n i e,

Komisja Oszczędnościowa uchwala zaproponować następujące zmiany:
w § 1 poz.a. Pensje personelu

Komisja proponuje w razie skumulowania zakładów wychowawczych, powiększyć etat osobowy o jednego mistrza obuwniczego, którego należałoby przenieść z Cerekwicy.

w § 1 poz.b. Świadczenia osobiste na personel

obniżyć kredyt przewidziany

w podpoz.b) remuneracje i zapłaty na 600,- zł

w podpoz.c) wynagrodzenie dla nauczyciela za nadgodziny na 600, - zł

w § 1 poz.c Świadczenia socjalne na personel

obniżyć kredyt w podpoz.a) na własną opiekę lekarską na 1 000 zł

w § 1 poz.d I n n e

Kredyt w podpozycji a - ubezpieczenie od odpowiedzialności

prawno - cywilnej obniżyć do 100, - zł

Kredyt w podpozycji e) różne - skreślić

w § 2 poz.a Wydatki biurowe

obniżyć kredyt do 1 600, - zł

w § 3 poz. a Remont budynków

obniżyć kredyt do 4 000, - zł.

w § 3

Wnioski „likwidacyjne” zbijał ówczesny Starosta Krajowy w Poznaniu (jak się dalej okaże skutecznie):

Oświadczenie Starosty Krajowego
do sprawozdania Komisji Oszczędnościowej dla Poznańskiego
Wojewódzkiego Związku Komunalnego z dnia 31 marca 1933r.
=====

U w a g i K o m i s j i

Oświadczenie Starosty Krajowego

A. Odnośnie Zakładów Poznańskiego Wojewódzkiego
Związku Komunalnego.

I.

Ponieważ niektóre zakłady P.W.Z.K. są niedostatecznie obsadzone przez wychowanków względnie pensjonariuszów, a temsamem urządzenia tych zakładów nie są należycie wykorzystywane podobnie jak i personel, który jest utrzymywany w stosunku do liczby jaką zakład pomieścić winien, -celem zaoszczędzenia wydatków proponuje:

a/ zwinąć Wojewódzkie Zakłady Wychowawcze w Antoniewie oraz w Cerekwicy, albowiem zakłady te nie są wykorzystane i powodują nieproporcjonalnie wysokie wydatki na prymitywne wychowanie chłopców służących raczej jako zwykła służba folwarczna.

Areał rolny i urządzenia należałoby eksploatować jako gospodarstwo rolne ewentualnie nawet wdzierżawić. Wychowanków z tych zakładów zaleca Komisja przenieść do Wojewódzkiego Zakładu Wychowawczego w Szubinie, który nie jest dostatecznie obsadzony wychowankami /patrz protokół z dnia 27 lutego 1933 r./

b/ zwinąć Wojewódzki Zakład Pracy Dobrowolnej w Łaskach i wziąć pod rozwagę ewentualne wdzierżawienie gospodarstwa rolnego w Łaskach. Pensjonariuszy ulokować w innym porębnym zakładzie.

Personel ustalony zakładów wymienionych pod a/ i b/ należałoby przenieść do innych zakładów, umowy swolnić /protokół z dnia 2 marca 1933r./

II.

Zasadniczo z remontami budynków zakładowych i urządzeń wstrzymać się, gdzie można względnie ograniczyć je do minimum.

III.

Poddać ponownie rewizji koszty żywienia wychowanków, pensjonariuszy względnie pacjentów, albowiem są one wszędzie za wysoko przedliczone.

Wszystkie zakłady, za wyjątkiem zakładów, wymienionych poniżej pod a/ i b/ są wykorzystane w całej pełni, a nawet w niektórych obsada przewyższa pojemność zakładów.

a/ Zwinięcie zakładów wychowawczych w Antoniewie i Cerekwicy jest niecelowe i niemożliwe z powodów wynikających z załącznika nr. 4.

b/ Zwinięcie zakładu w Łaskach jest niemożliwe z powodów, wynikających z załącznika nr. 5.

Kredyty na remonty budynków i urządzeń zakładowych zostały preliminowane tylko w takiej wysokości, aby wystarczyły na najkonieczniejsze potrzeby i dalej obniżone być nie mogą bez narażenia samorządu w przyszłości na straty.

Taryfy opłat w zakładach zostały już w stosunku do roku 1932/33 znacznie obniżone.

IV.

Przewartościować budynki zakładowe celem obniżenia składek ubezpieczeniowych.

Przewartościowanie nieruchomości i ruchomości Poznańskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego jest w toku i sumy ubezpieczeniowe zostaną odpowiednio obniżone, co jednakże ze względu na zawarte umowy ubezpieczeniowe nie wpłynie jeszcze na budżet 1933/34.

V.

Tam gdzie dla pensjonariuszy w zakładach istnieją klasy, ponieważ pokoje wyższych klas nie są należycie wykorzystywane - zlikwidować je ewtl. ograniczyć ich liczbę, równocześnie powiększając liczbę pokoi III klasy /Wojewódzka Klinika dla Kobiet, Wojewódzkie Sanatorium dla Piersiowo-Chorych w Smukale/ protokół z dnia 27 Lutego 1933 r./

Z uwagi na małą frekwencję na wyższych klasach, przewiduje się w budżecie na rok 1933/34,

- a/Woj. Kliniki dla Kobiet w Poznaniu na I klasie tylko 2 łóżka /w roku ubiegłym 10 łóżek/.
- b/Wojewódzkie Sanatorium dla Piersiowo Chorych w Smukale na I Klasie tylko 18 łóżek /w roku ubiegłym 25 łóżek/. Ponadto w Sanatorium zaprowadzono III klasę, której w roku 1932 tam jeszcze nie było.

VI.

Uwzględniając, że P.W.Z.K. posiada kilkanaście obiektów rolnych bardzo różnych pod względem obszaru, gleby i warunków robotniczych, które, aby mogły przynosić odpowiednie dochody, muszą być racjonalnie zorganizowane, Komisja Oszczędnościowa uważa za wskazane zaangażowanie przez Związek inspektora rolnego z wyższym wykształceniem, który zająłby się zorganizowaniem tych gospodarstw oraz fachowym ich nadzorem. Stworzenie nowego stanowiska nie przyniesie wydatków dla Związku nowych, ponieważ z jednej strony zwiększą się dochody, a z drugiej w to miejsce można zmniejszyć liczbę personelu.

Przy tej sposobności Komisja stawia wniosek, aby przy szeregu zakładów zaprowadzić wzgl. powiększyć hodowlę drobiu i trzody chlewnej tam gdzie jest to możliwe, gdyż w ten sposób zwiększy się samowystarczalność tych zakładów.

Zaangażowanie inspektora rolnego z wyższym wykształceniem nie wpłynie na podwyższenie dochodów z gospodarstw rolnych. Samorząd Wojewódzki posiada już fachowca-agronoma, który sprawuje nadzór nad gospodarstwami rolnymi i kieruje pracami tych gospodarstw.

Co do samej gospodarki rolnej, to widzi się, że nawet najlepiej gospodarowane majątki idą dziś na subastę lub nadzór sądowy. A są to nieraz majątki gospodarowane przez rolników kształconych w pierwszorzędnych zakładach zagranicznych. Ponadto stoją im do dyspozycji fachowi urzędnicy gospodarczy i fachowi robotnicy. W zakładach wojewódzkich nieudolne ręce pacjentów czy chłopców-wychowanków, obrabiają rolę i dlatego nie można tu żądać pierwszorzędnych wyników ani samowystarczalności. Ponadto gospodarstwa rolne samorządu wojewódzkiego nie są przedsiębiorstwami i celem ich nie jest eksploatacja ziemi i wydobywanie z niej jak największych zysków, lecz są one więcej środkiem leczniczym dla pacjentów/ ważnym czynnikiem leczniczym psychiatrycznym jest praca, lub mają na celu zatrudnianie pensjonariuszy na roli /korygendzi, wychowankowie/.

Dlatego zaangażowanie agronoma z wyższym wykształceniem stanowiłoby tylko z jednej strony nowy wydatek na jego pensję w wysokości kilku tysięcy złotych, a z drugiej strony nie dałoby spodziewanej zwyczajki dochodów.

Co do hodowli drobiu i trzody chlewnej, to zaprowadza się ją tam, gdzie to jest możliwe.

VII.

Komisja Oszczędnościowa stwierdziła, iż P.W.Z.K. cierpi chronicznie na brak kapitałów obrotowych. Celem zyskania funduszy na pokrycie wydatków bieżących P.W.Z.K. zadłuża się krótkoterminowo w odpowiednich instytucjach, a w następstwie tego musi płacić wysokie sumy tytułem odsetek. Zadłużenie to następuje głównie z tego powodu, iż należności swoich nie otrzymuje P.W.Z.K. na czas, ponieważ Skarb Państwa, Wydziały Powiatowe, Magistraty, Kasy Chorych, Urzędy Gminne, Szpital w Tworkach Tymczasowy Wydział Samorządowy we Lwowie, Uniwersytet Poznański, Z.U.P.U. w Królewskiej Hucie itd. zwlekają z przekazywaniem należności. Doszło do tego, że obecnie wierzytelności P.W.Z.K. wynoszą z tego tytułu przeszło 3 000 000 zł. Na same odsetki z racji niepunktualnego płacenia należności przez powyższe urzędy, zmuszony jest P.W.Z.K. płacić rocznie ca 80 000 zł od pożyczek na pokrycie bieżących wydatków.

W związku z powyższym Komisja Oszczędnościowa stawia wniosek, aby władze nadzorcze nad P.W.Z.K. wywarły, gdzie należy, odpowiedni wpływ, by powyżej wspomniane urzędy terminowo wywiązywały się ze swych zobowiązań, powtórnie, by posiadany przez P.W.Z.K. fundusz zakładów krajowych i fundusz kapitałów obecnie wynoszący ca 500 000 stopniowo zwiększyć do wysokości 1 000 000 zł w ten sposób, żeby czyste zyski Wojewódzkiego Banku Pożyczkowego wpływały rokrocznie nie na pokrycie niedoboru budżetowego P.W.Z.K., ale na zasilenie funduszu zakładów.

VIII.

Komisja uważa, że preliminowane wydatki na zakup opału w zakładach jak i w centrali są za wysokie, głównie z tego powodu, iż zakup węgla nie jest racjonalny i po kupiecku dokonywany, oraz ponieważ w ostatnim czasie nastąpiła zasadnicza niżka cen węgla.

Komisja uważa za wskazane przy zakupach węgla korzystanie z pomocy kupieckiej kierowników innych zakładów dokonujących poważniejszych zakupów węgla.

Do uwag Komisji Oszczędnościowej przychylam się w zupełności, w szczególności, o ile chodzi o wywarcie na płatników wpływu przez władze nadzorcze.

Co do zwiększenia funduszy zakładów i kapitałów przez przenoszenie tam zysków z Wojewódzkiego Banku Pożyczkowego, to niedobór w budżecie, któryby przez tę manipulację powstał, musiałby być pokryty drogą większego obciążenia płatników podatkiem wojewódzkim. To jest jednak w obecnej chwili niewskazane. Jakiegokolwiek inne zasilenie wymienionych funduszy bez uszczerbku dla płatników jest także niemożliwe.

Zakup opału dla P.W.Z.K. następuje zgodnie z przepisami, obowiązującymi instytucje publiczne, i dokonywany jest racjonalnie i po kupiecku. Umowy z hurtownikami węglowymi są w ten sposób zawarte, że każdorazowa obniżka cen węgla automatycznie zmienia ceny, wyznaczone w umowach. Ustępu drugiego uwag Komisji Oszczędnościowej zupełnie nie rozumiem.

Nr. M. * Pos. Pod- por.		Blizsze chroślenie	Budzet na rok 1933/ 33 przewi- dywat zł	Komisja Oszczed- nościowa proponuje zł	Budzet na rok 1933/ 33 przewi- dywat zł	Komisja Oszczed- nościowa proponuje zł	UWAGI	Opinia Starosty Krajeowego
f		Higiena	5 200,-	4 000,-				
b		Różne wydatki związane z przyjęciem i zwolnieniem	1 230,-	1 000,-				
6	b	Różne i nieorzewi- dziane	83,-	-				
5	a	Wszelkie zwroty należy obciążyć w tym samym stc- sunku, w jakim obciążono kredyty w budżecie Kliniki- cyfrano nie ustalono						
6	b	Środki lekarskie	6 700,-	5 000,-				
		Różne i nieorzewi- dziane	55,-	-				
			475 792,-	307				
					32 864,-	84 318,50		
						31 924,50		
<u>VII. Tęjewódzki Zakład Tychocławczy</u> w Tęjewie - str. protok. 16 -								
Zakład należy zlikwidować - oszczędności nie ustalono cyfrano -			128 900,-					
<u>VIII. Tęjewódzki Zakład Tychocławczy</u> w Carakwicy - str. protok. 16 -								
Zakład należy zlikwidować - oszczędności nie ustalono cyfrano -			116 410,-					
<u>IX. Tęjewódzki Zakład Tychocławczy</u> w S z u b i a n i e - str. protok. 17 -								
1	b	Bemudracje i zapczęgi	600,-	600,-				
c		Typogr. dla naukowców i za- nadgórny	200,-	600,-				
					100,-		cb. § 1 pcz. b pdp. d	
					600,-		cb. § 1 pcz. b pdp. d	
								Patrz załącznik nr. 4

Obraz 0058

- 41 -				- 41 -					
№ Rd.	§	Poz. Pod- pocz.	Bliższe określenie	Budżet na r. 1932/ 33 przewi- dywał	Komisja Oszczę- dnosci- wa pro- ponuje	Budżet na r. 1933/ 34 prze- widuje	Budżecie na r. 1933/ 34 przewidziano zatem więcej	UWAGI	Opinia Starosty Krajowego
Liczba pozycji			Zastawienie	zł	zł	zł	zł		
I		53	Główny budżet						
II		29	Tcjewódzki Zakład dla Głuchoniemych w Poznaniu	195 187,-	212 000,-	3 390,-	20 220,-		
III		1	Tcjewódzki Zakład dla Głuchoniemych w Koscianie	72 936,-	98 700,-	713,-	26 500,-		
IV		22	Tcjewódzki Zakład dla Ociemniałych w Bvdgoszczyc	-	-	-	-		
V		20	Tcjewódzki Zakład dla Ubcgich w S r e m i e	83 485,-	95 600,-	3 318,-	15 484,-		
VI		31	Tcjewódzka Klinika dla Kobiet i Szkoła Pończonych	193 713,75	197 000,-	6 805,75	12 506,-		
VII		1	Tcjewódzki Zakład Wychowaw- czy w Antoniewie	475 792,-	507 000,-	32 384,-	64 316,50		
VIII		1	Tcjewódzki Zakład Wychowaw- czy w Cerekwicy	-	-	-	-		
IX		18	Tcjewódzki Zakład Wychowaw- czy w Szubinie	-	-	-	-		
X		16	Tcjewódzki Zakład dla Kory- genków i Ubcgich w Bojanowie	70 675,-	40 700,-	32 053,-	2 167,-		
XI		12	Tcjewódzkie Sanatorjum dla Piersiwc - Obcych w S m u k a l e	99 601,-	116 400,-	-	56 823,93		
XII		25	Tcjewódzki Zakład Lecznicy dla Alkoholików w Gósciejęwie	58 660,-	57 400,-	6 480,-	5 116,-		
XIII		32	Tcjewódzki Zakład Psychjatri- czny w D z i e k a n c e	58 328,-	59 500,-	554,-	1 740,-		
XIV		27	Tcjewódzki Zakład Psychjatri- czny w O w i n s k a c h	817 609,-	832 300,-	42 713,-	57 593,-		
XV		23	Tcjewódzki Zakład Psychjatri- czny w K c ś c i a n i e	922 334,10	965 600,-	3 632,60	47 104,50		
XVI		1	Tcjewódzki Zakład Pracy Dobro- wclnej w Ł a s k a c h	682 127,-	695 400,-	24 764,-	38 075,-		
XVII		9	Muzeum Wielkopolskie	-	-	-	-		
		321		42 410,-	43 700,-	1 456,-	2 776,-		
				3 773 057,85	3 963 000,-	160 263,35	350 223,93		
							189 960,58		

Obraz 0061- oto jak ładnie wedle „Podkomisji” Oddziału Rolnego XV wyglądałby budżet PKZK po likwidacji m. in. Zakładów w Antoniewie i w Cerekwicy.

Mój zwięzły komentarz, nie przystoi on pracy naukowej, ale cóż począć:

Pruski zaborca, który zakład wybudował ogromnym nakładem sił i środków w chwilach trudności (patrz wyżej) argumentował następująco: „Nie po to zbudowaliśmy za tak wielkie pieniądze Zakład Wychowawczy w Antoniewie (zresztą w większości polskimi rękoma), abyśmy dopuścili do zaniechania przez niego postawionych mu zadań (tj. wychowania młodzieży), albo nawet doprowadzili do zaniedbań mogących spowodować braki w funkcjonowaniu urządzeń zainstalowanych w placówce (również za niemałe kwoty).” Minęło nieco ponad 10 lat i „polskie tęgie głowy” po wyliczeniach doszły do następującego wniosku: „Jeżeli Zakład Wychowawczy w Antoniewie tak drogo nas kosztuje, to należy go zlikwidować, a istniejące przy nim gospodarstwo rolne wydzierżawić.” Co z budynkami – ani słowa, cicho sza!

I ten sposób myślenia trwa po dziś dzień. Ochoczo likwidujemy prawie wszystko „co nie przynosi zysku lub zbyt drogo kosztuje”, bowiem o racji istnienia bądź nieistnienia wszystkiego decyduje „niewidzialna ręka wolnego rynku” (ta ręka jest jak najbardziej widzialna, a rynek nie jest wcale wolny – zresztą jak coś może być rynkowe i zarazem wolne?). Doprowadziliśmy do ruiny lub zlikwidowaliśmy (na wzór amerykański – bowiem zawsze musimy mieć Wielkiego Brata, którego małpujemy i walimy przed nim pustymi łbami o posadzki) bardzo wiele. W tym mnóstwo dobra odziedziczonego po pruskim zaborcy (np.

linii kolejowych razem z dworcami, większość wiejskich budynków pocztowych – nie ma pomysłu na ich zagospodarowanie, mostów, wiaduktów, niewielkich szpitali w małych miastach itd., itp.). Państwo nasze (jego władze) w chwili obecnej po ustanowieniu odpowiedniego prawa nic nie może i za nic nie odpowiada. Zaiste, wielka szkoda, że w 1918 (w Wielkopolsce) zdarzyła się nam niepodległość – te słowa (jakże uzasadnione) same cisną się na usta.

Dla właściwego funkcjonowania społeczeństwa każdy cywilizowany kraj musi utrzymywać mnóstwo instytucji i urzędów, które kosztują (i to słono). Idzie tylko oto, by nie marnotrawić pieniędzy przeznaczonych na ich działanie.

A teraz „prawdziwi Polacy” możecie mnie sądzić za zdradę i zaprzaństwo. Tyle jeszcze potraficie.

W latach międzywojennych Antoniewo cieszyło się wielką estymą wśród okolicznej ludności - głównie z powodu zespołu muzycznego i „innego świata” (piękne murowane budynki, ład, porządek, zamożność, rozwój i przede wszystkim światło elektryczne a także bieżąca woda z kranów) – „raj” na tle ówczesnego marazmu i beznadziei. Natomiast władze z Warszawy, (które zawsze i wszędzie i wszystko o wszystkim wiedzą najlepiej), jak wyżej przedstawiono, nosiły się z zamiarem likwidacji placówki (i nakłaniały do tego kroku SK i PWZK w Poznaniu) jako „zbyt drogiej w utrzymaniu” i nie spełniającej wymagań w zakresie kształcenia zawodowego („kształci tylko robotników rolnych, „przyszłych parobków”). W jakimś stopniu Podkomisja miała z pewnością rację. Ale władza nie jest tylko od „rugania” podwładnych i to na prowincji, ale przede wszystkim do służenia Narodowi (w tym niekiedy nawet rozwiązywania zwyczajnych, pospolitych problemów – jak zajdzie taka potrzeba); w żadnym razie nie jest od „nic nie robienia”.

Zanim przejdziemy do prezentacji pary ostatniej budżetów PWZK, przyjrzymy się paru innym dokumentom budżetowym:

„Akta Starostwa Krajowego w Poznaniu dotyczące spraw budżetowych (28.7.1933 – 1936)”¹⁶

STAROSTA KRAJOWY
w Poznaniu

L.dz. 8947/33-I.budż.

Poznań, dnia 28 lipca 1933 r.

Do

Zarządzenie nr. 67/33

wszystkich Zakładów i Przedsiębiorstw
P.W.Z.K. oraz Wydziałów wzgl. Oddziałów
Starostwa Krajowego

Przedmiot: Wykonywanie budżetu
P.W.Z.K. na rok 1933/34.

Starosta Krajowy - Poznań
ODDZIAŁ IV BUDOWNICTWA
Wpłynęło 10. 8. z zał.
L. dz. 1121 / 33-IV.

Pow-ołując się na zarządzenie ogólne z dnia 17 czerwca
1933 r. l.dz. 7262/33-I.budż., zauważam, że Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych, jako władza zatwierdzająca budżet
Poznańskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego na rok
1933/34, zażąda najprawdopodobniej redukcji budżetu
P.W.Z.K. na bieżący okres budżetowy o około 200 - 300 000 zł.
W związku z tem należy liczyć się z poważną redukcją wydatków
w wszystkich działach głównego budżetu oraz budżetów zakła-
dów wzgl. przedsiębiorstw P.W.Z.K.

Wobec powyższego zarządzam - aż do dalszych dyspozy-
cyj - wykonywanie budżetu z daleko większą niż dotychczas
oszczędnością, przyczem w pierwszym rzędzie ulec muszą
kompresji wydatki na budowlane utrzymanie gmachów, wyży-
wienie chorych oraz urzędników, kredyty na zapomogi
i subwencje.

Przy tej sposobności ponownie przypominam obowiązek
pokrywania wydatków w ramach własnych istotnych wpływów
kasowych P.W.Z.K.

Starosta Krajowy
w z.

Dr. Głowacki/

p. Bass

*1) Wskazywać zechem mi Głowacki, iż
nie należy i powstrzymać
w budżecie. - Ancho Głowacki i
później bierzemy.*

*2) zmniejszyć koszty na kompresji
i lepiej w budżecie
Kosztowności.*

10. 8. 33
[Signature]
[Signature]

98

Księga Rachunków Wyjściowych Składowo

Kt.		Kraj.		Obrotowa	Konwersja wobec wzrostu wzrostu wzrostu zł. b.	Wydane do dnia 14. III. 36. zł. f.	Saldo zł. f.
5	3	4	4	5			
101	a			uzupełnienie oświetlenia elektrycznego	33.000,-	31.035,18	1964,82
	b			zwiększenie liczby i jakości	13.500,-	13.123,95	376,05
	c			zwiększenie ilości	6.000,-	3.997,82	2002,18
	d			zwiększenie ilości	7.500,-	4.553,68	2946,32
	e			zwiększenie ilości dla depozytu	30.000,-	29.715,95	284,05

Obraz 0243

Powyższy dokument (niestety, nie datowany; poprzedzające go pismo nosi datę 14.03.1936). Widzimy, że „urządzenie oświetlenia elektrycznego” było w toku (przynajmniej wg rachunku). Gwoli ścisłości informuję, że na karcie nr 27 (obraz 0237) jest dokument datowany na wrzesień 1934, wedle którego „urządzenie oświetlenia elektrycznego” zostało wycenione na 15000 zł. Albo ta pierwsza suma była jedynie jedną z rat większej kwoty, albo wzrosły koszty.

V. W budżecie Wojew. Zakładu Wychow. w Antoniewie

a/ podwyższa się:

1. kredyt w § 3 poz. a -- remont budynków i uzupełnienia budowlane -- o 9.200 zł z 8.500 zł do 17.700 zł
2. kredyt w § 3 poz. c -- remont i uzupełnienia urządzeń instalacyjnych i technicznych -- o 3.500 zł z 1.000 zł do 4.500 zł.

b/ obniża się:

1. kredyt w § 1 poz. a -- pensje personelu -- o 6.200 zł z 53.170 zł do 46.970 zł,
2. kredyt w § 5 poz. a -- żywienia -- o 5.000 zł z 30.632 zł do 25.632 zł
3. kredyt w § 5 pozycja h -- leczenie -- o 1.000 zł z 3.700 zł do 2.700 zł
4. kredyt w § 5 poz. j -- przewoźne wychowanków -- o 500 zł z 1.500 zł do 1.000 zł

VI. Uchwała jest natychmiast wykonalna.

Obraz 0251

V. Wojewódzki Zakład Wychowawczy w Antoniewie.

a - Budowa zakładu w Antoniewie wykazuje stale ten sam poważny błąd, że jest wykonana z betonu. Z betonu są również wszelkie przewody kominowe, które nie wytrzymują w zimie zmian temperatury i pękają. Ostatnio przy 14 kominach powstały tak wielkie szczeliny, że przez nie sadze i gazy dostawały się do ubikacji, a zalepianie nie dawało dostatecznych wyników. Wskutek tego musiano istniejące przewody kominowe wyrąbać i nanowo murować, co spowodowało wydatek 2.060 zł.

Obraz 0252

O tych „przewodach kominowych z betonu” piszę na s. następnej. Podaję tam w wątpliwość, aby „praktyczni do bólu” budowniczowie pruscy wpadli na taki pomysł. Chyba, że mit (póki co) o lombardzkim projekcie kompleksu kompleksu budynków nie jest mitem, a rzeczywistością. Wtedy niemiecka dokładność mogłaby zadziałać przeciwko nim – wybudowali pawilony zgodnie z dostarczonym planem. W końcu Lombardia leży w północnych Włoszech niemal na zboczu południowych Alp i nie znowu tak daleko od Bawarii (południowych Niemiec) położonej prawie na zboczu północnym tychże samych Alp. Klimat obu krain geograficznych nie różni się w sposób drastyczny.

Z tą pracą wiązała się konieczność odkrycia dachów wokoło przedstawionych kominów co spowodowało wydatek 3.500 zł. Konieczne było przłożenie dachu na jednym pawilonie, co kosztowało 2.700 zł. W biurze zakładu musiał być zerwany sufit betonowy, który pękał i groził zawaleniu się. Kosztowało to 510 zł. Izolowanie betonowych ścian biur i zastąpienie betonowych podłóg drewnianymi kosztowało 540 zł.

Pobudowanie suszarni bielizny przy pomocy przelewu budżetowego 1.950 zł staje się konieczne ze względu na zwiększoną obsadę zakładu.

Przy przebudowie warsztatów okazało się koniecznym położenie kanalizacji i rur wodociagowych o półtora metra głębiej, przyczem należało zniszczone rury zastąpić nowymi, naprawić wylewy i urządzenia kanalizacyjne co kosztowało ogółem 3.500 zł.

Przekroczenie znajdzie pokrycie w oszczędnościach wymienionych w tenorze uchwały.

Pod względem formalnym:

Właściwość Wydziału Wojewódzkiego wvwnika z § 16 uchwały budżetowej na rok 1935/36 oraz § 14 rozporządzenia z 5.11.1889.

Starosta Krajowy
/-/ Begale

Obraz 0254

Tak więc, mimo oszczędnościowych zapędów MSW w Warszawie (z osławionym Sławojem Składkowskim na czele – to on ci wydumał słynne „sławojki”, aby ludzie w Najjaśniejszej Niepodległej nie chodzili za potrzebą za stodołę, był m. in. trzykrotnie ministrem spraw wewnętrznych i premierem od 15.05.1936 do 30.09.1939 - a więc jeszcze w czasie trwania kampanii wrześniowej gracko zmykał do Rumunii) Starosta Krajowy w Poznaniu Begale [(Begale Ludwik ur. 20.08.1875 w Rozdrażewie, gimnazjum ukończył w Krotoszynie, prawo i ekonomie studiował we Wrocławiu – a więc wychowanek pruskich szkół), Starostą Krajowym w Poznaniu był w latach 1923 – 1939, zamordowany przez hitlerowców w 1944 na początku powstania – za Wikipedią] „robił swoje”. Jako człowiek odpowiedzialny nie mógł dopuścić do zastoju cywilizacyjnego i rujnowania substancji materialnej w podległych mu instytucjach.

Z jednym wszakże chciałbym się nie zgodzić, mianowicie z tym, że Zakład Wychowawczy w Antoniewie został wykonany z betonu. A już z pewnością z betonu nie były zrobione kominy (choćby ze względu na trudności w konstruowaniu i wznoszeniu – musiałyby być żelazobetonowe). Właśnie z żelazobetonu są stropy piwnic i stropy między parterem i pierwszym piętrem, natomiast stropy nad I piętrem są drewniane. Podstawowym materiałem, z którego został wzniesiony antoniewski kompleks zabudowań jest cegła klinkierowa. Wadą tych budynków to brak tzw. przestrzeni powietrznych (delatacji) w murach. Stąd m.in. budynki są rzeczywiście zimne.

„Budżet PWZK na rok 1934/35”¹⁷

Rozdział	sn	Pozycja	Wydatki	Suma wykonania budżetu, w r. 1932/33 zł	Preliminowa- no na rok 1933/34 zł	Preliminuje się na rok 1934/35 przez Zarząd Związku zł
			Dział IX.			
			Opieka społeczna.	1 487 202,08	1 749 892,50	1 897 183,90
A			Ogólne wydatki w sprawach wychowania zapobiegawczego	307 620,62	357 651,—	479 916,—
	48		<i>Administracja</i>	5 559,20	4 600,—	4 400,—
		a	Wydatki osobowe	—	—	—
		b	Wydatki rzeczowe	—	—	—
		c	Podróże służbowe	5 559,20	4 000,—	3 800,—
		d	Inne wydatki	—	600,—	600,—
	49		<i>Administracja zakładów</i>	241 932,39	283 351,—	405 516,—
		a	Dopłata dla Krajowego Zakładu Wychowawczego w Szubinie	90 950,—	111 841,—	184 759,—
		b	Dopłata dla Krajowego Zakładu Wychowawczego w Cerekwicy	75 982,39	83 810,—	97 817,—
		c	Dopłata dla Krajowego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie	75 000,—	87 700,—	122 940,—
	50		<i>Administracja pozazakładowa</i>	60 129,03	69 700,—	70 000,—
		a	Przyjęcie	1 008,75	1 200,—	1 500,—
		b	Opieka lekarska	3 568,54	6 000,—	6 000,—
		c	Utrzymanie w zakładach prywatnych	51 236,02	55 000,—	55 000,—
		d	Wychowanie w rodzinach	479,95	1 500,—	1 500,—
		e	Szkolenie zawodowe	1 997,23	3 500,—	3 500,—
		f	Zwolnienie	1 838,54	2 500,—	2 500,—
B			Wojewódzki Zakład dla Głuchoniemych w Poznaniu	157 000,—	207 810,—	201 965,—
	51		<i>Dopłata</i>	157 000,—	207 810,—	201 965,—
C			Wojewódzki Zakład dla Głuchoniemych w Kościanie	106 411,41	100 137,—	93 092,—
	52		<i>Dopłata</i>	106 411,41	100 137,—	93 092,—

Preliminuje się
na rok 1934/35
przez
organ uchwalający
Związku
zł

O b j a ś n i e n i a

Ogół wydatków w sprawach wychowania zapobiegawczego wynosi . . . 479 916,— zł
dochodzą wydatki na administrację osobową i rzeczową łącznie . . . 58 839,— „
zatem ogółem . . . 538 755,— zł

Ponieważ koszty utrzymania Zakładu w Szubinie pokrywa Ministerstwo Sprawiedliwości ze względu na umieszczenie w nim wyłącznie wychowanków skazanych z art. 70 k. k., przeto od ogólnej kwoty 538 755,— zł odchodzi dopłata dla Szubina w wysokości 184 759,— zł. Zatem koszty wychowania zapobiegawczego wynoszą 353 996,— zł, gdy w roku poprzednim 398 725,— zł.

53 760,— zł patrz wydatki — dział I rozdział A uposażenia i) pracowników, opracowujących sprawy wychowania zapobiegawczego.

5 079,— zł patrz wydatki — dział I rozdział B.
Fundusz do głównego budżetu za używanie samochodu 1 000,— zł
Wydział Kontroli za rewizje zakładów 550,— „
Oddział Budownictwa 300,— „
Szoferzy itp. 150,— „
Oddział Wychowania Zapobiegawczego 1 800,— „

Na podręczniki, pisma specjalne, na potrzeby statystyczne i inne materiały, oraz na prowadzenie procesów itp.

Patrz osobny budżet zakładowy. Koszty utrzymania Zakładu w Szubinie pokrywa w zupełności Ministerstwo Sprawiedliwości — patrz dochody dział IV, rozdział A. § 17 b).

Przewiduje się wydatki na utrzymanie 300 wychowanków. W roku poprzednim 250 wychowanków.

4	Wojewódzkie Zakłady Wychowawcze . . .	8 104,44	7 000,—	8 000,—
a	Czynsz mieszkaniowy w Szubinie . . .	2 917,60	3 000,—	3 000,—
b	Czynsz mieszkaniowy w Cerekwicy . . .	2 954,04	2 000,—	2 500,—
c	Czynsz mieszkaniowy w Antoniewie . . .	2 232,80	2 000,—	2 500,—
5				

Obraz 0004

Rozdział	§	Pozycja	Wydatki	Suma wykonania budżetu w r. 1932/33 zł	Preliminowa- no na rok 1933/34 zł	Preliminuje się na rok 1934/35 przez Zarząd Związku zł
			Wojewódzki Zakład Wychowawczy w Antoniewie. Wydatki ogółem	115 054,02	122 490,—	154 240,—
	1		Administracyjne osobowe	41 067,64	39 513,—	49 377,—
		a	Pensje personelu	35 086,20	31 360,—	40 499,—
		b	Świadczenia osobiste na personel	3 675,02	6 018,—	6 728,—
		c	Świadczenia socjalne na personel	2 237,42	2 075,—	2 100,—
		d	Inne	69,—	60,—	50,—

Preliminuje się
na rok 1934/35
przez
organ uchwalający
Związku
zł

O b j a ś n i e n i a

Budżet na rok 1934/35 ustalono na 90 wychowanków, gdy w roku poprzednim na 40 wychowanków.

Zwiększona o 125% obsada zakładu tłumaczy konieczność podwyższenia kredytów budżetowych personalnych i rzeczowych, zwłaszcza z powodu zaprowadzenia szkoły powszechnej, dotychczas prowadzonej w zakładzie w Szubinie, którą zlikwidowano.

Mimo to ogólna suma wydatków budżetowych, przeliczona na głowę wychowanka, jest stosunkowo i efektywnie niższa niż w roku 1933/34 i 1932/33, co wynika z następującego zestawienia:

1934/35		1933/34		1932/33 według zamknięcia	
brutto zł	netto zł	brutto zł	netto zł	brutto zł	netto zł
1 714,—	1 366,22	3 062,25	2 192,50	2 876,35	1 875,—

Statut etatów stanowisk służbowych przewiduje:			Preliminuje się:				
stanowisko służbowe	ilość	grupę	ilość	grupę	pobory	dodatek komunalny	Razem
Dyrektor	1	IX—V	1	VI	6 288	948	7 236
Sekretarz i poborca	1	IX	1	XI	2 040	313	2 353
Klucznik	1	XI—X	1	XII	2 004	308	2 312
Nauczyciele stali	2	IX—V	2	VIII	7 152	1 088	8 240
Leśnik	1	XII—XI	1	XI	2 160	324	2 484
Dozorca rolny	1	XII—XI	1	XIII	2 388	360	2 748
Dozorcy-rzemieślnicy	5	XIII—XII	1	XII	2 688	410	3 098
			3	XIII	6 444	978	7 422
Dozorca	1	XIV—XIII	1	XIV	1 704	262	1 966
Stróż	1	XIV—XIII	1	—	1 920	—	1 920
Gospodyni	1	XV—XIV	1	—	720	—	720
Pracznia	1	—	—	—	—	—	—
	16		14		35 508	4 991	40 499

Kredyt na personel wyższy z powodu zwiększonej obsady zakładu i zaprowadzenia szkoły powszechnej.

a) dla dyrektora za czynności wychowawcze	1 161,— zł	
za internat	155,— „	1 316,— zł
b) dodatek mieszkaniowy dla urzędników		3 492,— „
c) remuneracje i zapomogi		1 025,— „
d) żywienia służbowe (gospodyni 365 dni po 1,— zł; inne 130,— zł)		495,— „
e) umundurowanie i odzież służbowa dla 8-miu urzędników po 50,— zł		400,— „
razem		6 728,— zł

a) własna opieka lekarska dla urzędników publicznych	500,— zł
b) świadczenia na rzecz Ubezpieczalni Społ. za urzędników kontraktowych	1 600,— „
razem	2 100,— zł

Rozdział	S	Pozycja	Wydatki	Suma wykonania budżetu w r. 1932/33 zł	Preliminowa- no na rok 1933/34 zł	Preliminuje się na rok 1934/35 przez Zarząd Związku zł
2	a	<i>Administracyjne rzeczowe</i>		2 502,63	2 700,—	3 400,—
		<i>Wydatki biurowe</i>		1 302,63	1 500,—	1 600,—
		<i>Środki lokomocji</i>		1 200,—	1 200,—	1 200,—
3	a	<i>Diety i koszty podróży</i>		—	—	600,—
		<i>Utrzymanie budynków i placów</i>		11 780,61	19 898,—	22 212,—
		<i>Remont budynków i uzupełnienia budow- lane</i>		5 995,14	12 000,—	9 300,—

Obraz 0018

Przebiegał się
na rok 1934/35
przez
Związek

O b j a ś n i e n i a

a) umeblowanie biura	
b) materiały piśmienne	20,— zł
c) druki i formularze	120,— „
d) książki biurowe i rachunkowe	100,— „
e) podręczniki	100,— „
f) portorja	30,— „
g) telegramy	400,— „
h) prenumerata pism	10,— „
i) ogłoszenia	240,— „
j) telefony	30,— „
k) reperacje i utrzymanie roweru służbowego oraz maszyny do pisania	50,— „
razem	<u>1 600,— zł</u>

Ryczałt za utrzymanie pary koni i powózki dla zakładu, który przelewa się na gospodarstwo rolne.

Poprzednio przewidziano w § 1 b).

Na terenie zakładu znajduje się dom administracyjny, 3 bloki dla wychowanków, 1 budynek gospodarczy, 1 dom urzędniczy (leśniczówka) wraz z chlewem, 1 dom dla stróża, piekarnia, chlewy przynależne dozorcóm, 1 dom aresztański, 1 suszarnia dla nasion leśnych.

Remont drobny:

a) dachy — konieczne przełożenie dachu na domu urzędniczym i przynależnym chlewem	500,— zł
b) odnowienie malarskie okien, drzwi oraz wystawek okien i ścian w budynku gospodarczym	600,— „
c) odnowienie Oddziału V. i VI.	600,— „
d) odnowienie Oddziału II. i IV. (przyziemia)	300,— „
e) odnowienie budynku gospodarczego	400,— „
f) odnowienie dwu klas w budynku administracyjnym	80,— „
g) odnowienie mieszkania nauczycielskiego w budynku urzędniczym	200,— „
h) odnowienie mieszkania dla ochmistra w budynku gospodarczym (konieczne z powodu zajęcia mieszkania ochmistra przez drugiego nauczyciela)	500,— „
i) reperacja pieców żelaznych i kaflowych w całym zakładzie z uwzględnieniem przestawienia kilku piecy dla dostatecznego ogrzania niewystarczających	800,— „
j) dostawa i osadzenie 130 nowych drzwiczek wyciernych (konieczne ze względów przeciwpożarowych)	470,— „
k) naprawa zamków, oszkleń i drobnych w ciągu roku okazałych się braków	250,— „
l) czyszczenie kominów	300,— „

Remont główny:

a) wzmocnienie konstrukcji pod basenem do ciepłej wody (konieczne z powodu ugięcia się belek pod zbyt wielkim ciężarem)	150,— zł
b) wzmocnienie sufitu pod basenem zimnej wody przez zaciągnięcie dwóch dźwigarów (uwaga, jak pod a)	300,— „
c) zabezpieczenie sufitów w oddziale V. i VI. przed zbyt dużym wpływem ciepła (wiąże się z osobno podanym pod drobny remont c)	500,— „
d) przeniesienie pralni z budynku gospodarczego do budynku aresztańskiego (konieczne celem uzyskania z dotychczasowej pralni, jadalni dla wychowanków)	1 200,— „
e) urządzenie suszarni parowej w budynku aresztańskim (przy zbyt małych zapasach białizny suszenie zwykłym sposobem nie wystarcza dla normalnej zmiany)	1 600,— „
f) urządzenie warsztatów w budynku aresztańskim (uwagi: d), e), f) — przedstawiające wydatki konieczne z powodu powiększenia liczby wychowanków z 40 na 90)	300,— „
g) stopniowe zamienianie podłóg z linoleum na betonie jako bardzo zimny w domu urzędniczym — rozłożono na trzy lata)	250,— „
razem	<u>9 300,— zł</u>

Rozdział	nr	Pozycja	Wydatki	Suma wykonania budżetu w r. 1932/33 zł	Preliminowa- no na rok 1933/34 zł	Preliminuje się na rok 1934/35 przez Zarząd Związku zł
3	b	Utrzymanie placów i ogrodów ozdobnych		20,—	50,—	50,—
	c	Remont i uzupełnienie urządzeń instalacyjnych i technicznych		799,85	400,—	500,—
	d	Opał		2 736,93	4 480,—	8 300,—
	e	Światło		816,11	1 300,—	2 324,—
	f	Woda i kanały		496,75	600,—	600,—
	g	Utrzymanie porządku wewnątrz gmachu .		297,83	450,—	520,—
	h	Ubezpieczenie od ognia		618,—	618,—	618,—
	4	Inwentarz		421,46	422,—	2 422,—
	a	Mebel i inne sprzęty domowe i gospo- darcze		200,—	200,—	2 200,—
	b	Ubezpieczenie mobiljaru		221,46	222,—	222,—

O b j a ś n i e n i a

a) utrzymanie porządku (zamiatanie, koszenie trawy i t. d.)	20,— zł
b) zakup trawy, kwiatów, krzewów	20,— „
c) inne	10,— „
razem	<u>50,— zł</u>

a) urządzenie sanitarne (reparacje stosunkowo wielkie, potrzebne z powodu wadliwej konstrukcji przewodów i technicznego niedostatecznego zabezpieczenia budynków)	350,— zł
b) urządzenia techniczne (maszyny) i centralne ogrzewanie w łazienkach	150,— „
razem	<u>500,— zł</u>

Zakład posiada 97 ubikacji z 97 piecami, które ze względu na rurociągi, umieszczone w betonowej konstrukcji, winny być przez zimę opalane. Ze względów oszczędnościowych opala się tylko niezbędne ubikacje w ilości 53, o ogólnej kubaturze 8 724 m³, czyli 53 ubikacje z 53 piecami. Na jeden piec wypada w budynkach betonowych 13 kg. węgla dziennie × 180 = 1 240,2 kwintali; na jeden metr wypada zatem 14 kg. węgla w okresie zimowym. Do kuchni, pralni, piekarni, suszarni białizny, kuźni, stolarni, krawcowni potrzeba 400 kwintali = razem 1 640,2 kwintali w zaokrągleniu 1 600 kwintali po 5,— zł 8 000,— zł
30 m drzewa po 10,— zł 300,— „
razem 8 300,— zł

Konieczność opalania więcej ubikacji tłumaczy się zwiększoną obsadą oraz zaprowadzeniem szkoły powszechnej.

a) przewidziano na 1 lampę 0,15 litra nafty, co okazało się zupełnie niewystarczające. Część lamp palić się musi przez wieczór i noc. Zapotrzebowanie naftę na jedną lampę wynosi pół litra. Ilość lamp w zakładzie dla zwiększonej obsady i zaprowadzonej szkoły wynosi 34. Dla tego $34 \times \frac{1}{2} \times 180 \times 0,60 \text{ zł} =$ 1 836,— zł Latem $18 \times 0,2 \text{ l.} \times 180 \text{ dni} \times 0,60 \text{ zł} =$ 388,— „	
b) na reperacje lamp, części składowych, zapalki i t. p.	100,— „
razem	<u>2 324,— zł</u>

Na zakup benzyny do pędzenia motorowej pompy — 4 beczki po 150,— zł = 600,— zł.

Wszystkie podłogi w zakładzie są wyłożone linoleum, które wymaga konserwacji frotrem i oliwą.

Na zakup oliwy i froteru przewiduje się	350,— zł
na zakup dezynfekcyjnych środków	50,— „
na zakup szczotek	120,— „
razem	<u>520,— zł</u>

Budynki zakładowe są ubezpieczone w Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych w Poznaniu na kwotę 722 100,— zł.

Kredyt zwiększa się z powodu powiększenia obsady zakładowej.

a) mobiljar do sypialni:	900,— zł	1 500,— zł
zakup kocy	600,— „	
zakup pościeli		
b) mobiljar do jadalni:	240,— zł	440,— „
zakup menażek	200,— „	100,— „
zakup łyżek i kubków		160,— „
c) mobiljar do świetlic		
d) mobiljar do kuchni		
razem		<u>2 200,— zł</u>

Rozdział	§	Pozycja	Wydatki	Suma wykonania budżetu w r. 1932/33 zł	Preliminowa- no na rok 1933/34 zł	Preliminacje na na rok 1934/35 przez Zarząd Związku zł
	5		Utrzymanie wychowanków	20 803,84	27 600,—	47 063,—
		a	Żywnienie	10 750,29	12 450,—	21 953,—
		b	Bielizna, odzież i obuwie	1 498,25	6 500,—	10 000,—
		c	Pranie			800,—
		d	Kąpiele i higiena	175,30	400,—	450,—
		e	Nauka i pomoce szkolne	200,—	250,—	500,—
				198,80	400,—	
		f	Opieka duchowna	1 096,20	700,—	1 370,—

Obraz 0022

Przewiduje się na rok 1934/35 przez uchwalający Związek zł

Objaśnienia

Przewiduje się wyżywienie 90 wychowanków po —,65 zł dziennie, czyli $90 \times —,65 \times 365$ dni 21 353,— zł

Koszty dziennego żywienia wychowanka:

ziemniaki	1,250 kg	— 0,02 zł
słonina	0,020	" — 0,04 "
mięso	0,100	" — 0,15 "
smalec lub masło	0,020	" — 0,05 "
mąka	0,100	" — 0,03 "
mleko odciągane	0,5	l. — 0,06 "
wędlina	0,040 kg	— 0,08 "
cukier	0,020	" — 0,03 "
sól	0,030	" — 0,01 "
kawa słodowa	0,010	" — 0,05 "
korzenie	0,004	" — 0,02 "
jarzyna	0,400	" — 0,03 "
chleb	0,700	" — 0,15 "
groch lub kasza	0,100	" — 0,03 "

razem —,75 zł,

obniżono na —,65 zł

na lepsze żywienie wychowanków podczas świąt i uroczystości 500,— zł

na lepsze żywienie wychowanków obcych 100,— "

razem 21 953,— zł

Ze względu na zwiększenie się obsady zakładowej i wyczerpania się zapasów bielizny, odzieży i obuwia, zachodzi potrzeba zakupu:

90 par obuwia po 12,— zł	1 080,— zł
200 par skarpet po 3,— zł	600,— "
100 ubrań zimowych po 40,— zł	4 000,— "
100 ubrań letowych po 10,— zł	1 000,— "
100 par pantofli po 1,30 zł	130,— "
900 m barchanu na kaftany i kalesony po 1,50 zł	1 350,— "
180 sztuk prześcieradeł po 5,— zł	900,— "
180 sztuk powłok i powłoczek po 8,— zł	1 440,— "
270 sztuk ręczników (trzy zmiany) po 1,—zł	270,— "
300 sztuk chusteczek do nosa po —,50 zł	150,— "
200 sztuk szelek po 2,— zł	400,— "
100 rękawiczek po 3,— zł	300,— "
300 koszul i kalesonów	1 220,— "
razem	12 840,— zł

Ze względów oszczędnościowych obniżono budżet do 10 000,— zł.

Materiały piśmienne	100,— zł
podręczniki dla uczniów	100,— "
pomoce naukowe	150,— "
uzupełnienie biblioteki uczniowskiej	100,— "
uzupełnienie biblioteki nauczycielskiej	50,— "
razem	500,— zł

a) wynagrodzenie księdza katolickiego	960,— zł
b) przybory do odprawiania nabożeństwa	100,— "
c) wino mszalne i komunikanty	50,— "
d) upiększenie kaplicy podczas uroczystości	80,— "
e) wynagrodzenie organisty	120,— "
f) wynagrodzenie kościelnego	60,— "
razem	1 370,— zł

Proszę zwrócić uwagę na dwie ostatnie pozycje: na posługę religijną w tym czasie wydano ponad 2,5 - krotnie więcej niż na pozycję nieco powyżej. Kto zastanawiał się kiedykolwiek nad ponad tysiącletnimi dziejami Polski, ten nie mógł zauważyć pewnej prawidłowości: im lepiej wiodło się duchowieństwu, tym gorzej maluczkiemu (prostemu ludowi) – pewnym wyjątkiem od tej reguły (i to nie w pełni) były czasy rozbitcia dzielnicowego.

Zwyczajne budżety admin. Poznańskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego

234

Rozdział	§	Pozycja	Wydatki	Suma wykonania budżetu w r. 1932/33 zł	Preliminowa- no na rok 1933/34 zł	Preliminuje się na rok 1934/35 przez Zarząd Związku zł
	5	g	Szkolenie zawodowe	3 686,46	3 600,—	4 580,—
		h	Leczenie	1 448,81	1 500,—	2 810,—
		i	Kulturalne i wychowawcze	778,13	700,—	2 100,—
		j	Przewożne przymusowe wychowanków	823,20	900,—	2 000,—
		k	Różne wydatki związane z przyjęciem i zwolnieniem wychowanków	148,40	200,—	500,—
	6		Wypłata z zarobków wychowankom	50,—	100,—	300,—
	7		Wydatki na gospodarstwo rolne	34 712,22	32 000,—	28 400,—
	8		Inne wydatki	234,46	257,—	1 066,—
		a	Podatki	144,76	150,—	700,—
		b	Różne i nieprzewidziane	89,70	107,—	366,—
			Zwroty	3 481,16	—	—

Obraz 0024

Preliminarz na rok 1934/35
przez
sejm uchwalający
Związku
zł

O b j a ś n i e n i a

a) ryczałt za naukę leśnictwa, gospodarstwa i ogrodnictwa (przelew na § 4 budżetu gospodarstwa rolnego)		3 000,— zł
b) zakup materiału (surowca do wyrobów szkolnych w warszłatach zakładowych)		900,— "
c) narzędzia rzemieślnicze		480,— "
d) wpisowe do Izby Rzemieślniczej		200,— "
	<u>razem</u>	<u>4 580,— zł</u>
a) wynagrodzenie lekarza	960,— zł	
b) pomoce dentystryczne	400,— "	
c) środki lecznicze	350,— "	
d) leczenie szpitalne	1 000,— "	
e) różne	100,— "	
	<u>razem</u>	<u>2 810,— zł</u>
a) wydatki na korespondencję wychowanków z rodziną		150,— zł
b) abonament czasopism		250,— "
c) na rozrywki różne, gry towarzyskie, zabawki, wycieczki i zwiedzanie okolicznych zabytków		700,— "
d) uzupełnienie i reperacja instrumentów		300,— "
e) sport i kultura fizyczna (przyrządy gimnastyczne, przyrządy sportowe, budowa boiska sportowego, budowa kajaków)		700,— "
	<u>razem</u>	<u>2 100,— zł</u>

Jest to jedyna pozycja w budżecie, z której czerpie się na kulturalne potrzeby wychowanków i na urozmaicenie im wolnych chwil od pracy i nauki. Ze względów wychowawczych konieczne jest utrzymanie jej conajmniej w tej wysokości.

Wyprawa dla zwalnianych wychowanków.

Patrz odrębny budżet gospodarstwa rolnego.

Na podjęcie delegatów		100,— zł
inne		266,— "
	<u>razem</u>	<u>366,— zł</u>

Obraz 0025

Rozdział	§	Pozycja	Dochody	Suma wykonania budżetu w r. 1932/33 zł	Preliminowa- no na rok 1933/34 zł	Preliminuje się na rok 1934/35 przez Zarząd Związku zł
			Suma dochodów	115 054,02	122 490,—	154 240,—
	1		<i>Dochody z majątku Zakładu</i>	34 712,22	32 000,—	28 400,—
	a		Z gospodarstwa rolnego	34 712,22	32 000,—	28 400,—
	2		<i>Zwrot świadczeń osobistych personelu</i>	220,79	320,—	180,—
	a		Koszty żywienia	138,58	285,—	150,—
	b		Za światło i opał	12,51	15,—	10,—
	c		Świadczenia Ubezpieczalni Społecznej	—	10,—	10,—
	d		Inne	69,70	10,—	10,—
	3		<i>Wpływy za prace wykonane przez wychowanków</i>	1 143,85	1 200,—	1 000,—
	a		Wyroby rzemieślnicze	143,85	200,—	200,—
	b		Wychowankowie za prace w rolnictwie	1 000,—	1 000,—	800,—
	4		<i>Różne dochody</i>	2 341,45	1 270,—	1 720,—
	a		Ryczałt za I wyprawę	2 160,—	1 200,—	1 680,—
	b		Orkiestry za występy	180,—	10,—	10,—
	c		Inne	1,45	60,—	30,—
	5		<i>Dopłata Poznańskiego Wojewódz. Związku Komunalnego</i>	75 000,—	87 700,—	122 940,—
	a		Zwroty	1 635,71	—	—

Obraz 0026

Preliminuje się
na rok 1934/35
przez
sejm uchwalający
Związku
zł

O b j a ś n i e n i a

Patrz odrębny budżet gospodarstwa rolnego.

Gospodarstwo rolne płaci po 50 gr za dobę pracy wychowanka.

Obraz 0027

STAROSTA KRAJOWY
w Poznaniu

L. dz. 3761/34-I. budż.

Poznań, dnia 20 kwietnia 1934 r.

Zarządzenie ogólne nr. 28/34.

Do

wszystkich Zakładów, Przedsiębiorstw
Kas Filjalnych i Kasy Głównej P.W.Z.K.
oraz Wydziałów wzgl. Oddziałów Starostwa
Krajowego

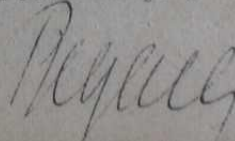
Przedmiot: Budżet Poznańskiego
Wojewódzkiego Związku Komunalnego.

Powołując się na zarządzenie ogólne z dnia 31 marca 1934 r.
l. dz. 3026/34-I. budż., przesyłam przy niniejszym drukowany egzemplarz
budżetu Poznańskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego na rok 1934/35
w brzmieniu uchwalonym przez Wydział Wojewódzki i komisję budżetową
Sejmiku Wojewódzkiego.

Budżet P.W.Z.K. przedłoży się do uchwalenia Sejmikowi Woje-
wódzkiemu na sesji w dniu 7 maja 1934 r.

O uprawomocnieniu się budżetu /zatwierdzenie władzy nadzor-
czej/ zawiadomie poszczególnie działy administracji P.W.Z.K. w swoim
czasie.-

Starosta Krajowy

Obraz 0028

Budżet zwyczajny
gospodarstwa rolnego
Wojewódzkiego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie
na rok 1934/35.

<p>1. Obszar ogólny 282,25 ha</p> <p style="padding-left: 20px;">Z tego:</p> <p>a) obszaru uprawnego 55,00 ha</p> <p>b) łąk i pastwisk 11,00 "</p> <p>c) ogrodów 3,50 "</p> <p>d) lasów 190,00 "</p> <p>e) wody 10,50 "</p> <p>f) zabudowań 2,50 "</p> <p>g) dróg i nieużytków 9,75 "</p>	<p>2. Klasa ziemi: VII i VIII.</p> <p>3. Inwentarz żywy:</p> <p>a) koni roboczych 6</p> <p>b) koni zakładowych 2</p> <p>c) źrebaków 2</p> <p>d) bydła 20</p> <p>e) świń 40</p>
--	--

Dochody ogółem	28 400,— zł
Wydatki "	<u>23 400,— zł</u>
Nadwyżka:	5 000,— zł

Obraz 0029

Rozdział	§	Pozycja	Wydatki	Suma wykonania budżetu w r. 1932/33 zł	Preliminowa- no na rok 1933/34 zł	Preliminoje się na rok 1934/35 przez Zarząd Związku zł
			Wydatki ogółem	34 712,22	32 000,—	28 400,—
	1		Uposażenie pracowników	3 899,55	3 443,—	3 993,—
	a		Wynagrodzenie dla agronoma	2 258,—	1 693,—	1 693,—
	b		Zasługi dla innych pracowników	641,55	750,—	1 500,—
	c		Za prace wychowanków	1 000,—	1 000,—	800,—
	2		Różne wydatki osobowe	1 888,30	364,—	380,—
	a		Świadczenia socjalne	86,30	64,—	80,—
	b		Inne	102,—	300,—	300,—
	3		Wydatki biurowe	69,61	80,—	80,—
	4		Opał i światło	85,95	150,—	300,—
	a		Opał	—	90,—	200,—
	b		Światło	85,95	60,—	100,—
	5		Inwentarz martwy	1 636,62	2 800,—	1 800,—
	a		Utrzymanie i inwestycje budynków	—	800,—	600,—
	b		Utrzymanie narzędzi rolniczych	1 080,30	1 300,—	1 000,—
	c		Na odnowienie maszyn rolniczych	556,32	700,—	200,—
	6		Inwentarz żywy	18 707,69	12 203,—	11 190,—
	a		Zakup inwentarza żywego	60,90	200,—	1 200,—
	b		Pasza	12 365,78	7 873,—	7 348,—

Obraz 0030

Preliminuje się na rok 1934/35 przez organ uchwalający Związku
zł

Objaśnienia

Przelew na budżet rolny Wojew. Zakładu Psychiatrycznego w Dziekanowie po 6,— zł za ha.

Przewiduje się wynagrodzenie robotników leśnych i rolnych za prace nadzwyczajne po 3,— zł za dzień. Robotników użyje się do wyrębu lasu i żniw oraz sianokosu, do czego wychowankowie są za słabi i przytem przeważnie w wieku szkolnym. Kredyt zwiększono na życzenie władz zwierzchnich.

Zakładowi za wychowanków, użytych do pracy w gospodarstwie rolnem, po 50 groszy za dobę i osobę, rocznie za 1 600 dni po 0,50 zł = 800,— zł.

Ubezpieczalnia Społeczna za najętych robotników	80,— zł
Na urządzenie wieńca dla wychowanków, którzy pracują w gospod. rolnem, oraz lepsze wyżywienie podczas żniw	300,— zł
Abonament Przeglądu Rybackiego	22,— zł
„ Przeglądu Leśnego	18,— „
„ Poradnika Gospodarczego	22,— „
Druki dla leśnictwa i ogrodnictwa	18,— „
razem	80,— zł

Opał do parownika dla trzody chlewnej.

Oświetlenie obory, stajni i chlewów.

Smołowanie dachów 1 900 m ²	350,— zł
reparacje sufitu w stajni	100,— „
drobne reparacje, które się wykażą w ciągu roku	150,— „
razem	600,— zł

Kupno 1 pary szorów roboczych, naprawa wozów itp.

Przewiduje się zakup dojnych krów rasowych lub cielnych jałowic na chów i na powiększenie obory, której stan jest za mały w stosunku do potrzeb gospodarstwa rolnego.

Zapotrzebowanie paszy objaśnia poniższa tabela:

L. p.	Rodzaj paszy	Konie kg	Bydło kg	Świnie kg	Pszczoly kg	Ryby kg	Razem kg	Cena za 100 kg zł	Cena ogólna zł
1	Srut i owies	23 080	720	3 600	—	—	27 400	14,—	3 836
2	Ziemniaki	—	9 600	54 750	—	—	64 350	2,—	1 287
3	Otręby	—	2 400	3 650	—	—	6 050	8,—	484
4	Makuch	—	2 000	—	—	—	2 000	28,—	560
5	Sól bydłęca	—	25	100	—	—	125	12,—	15
6	Cukier	—	—	—	—	—	50	140,—	70
7	Lubin	—	—	—	—	4 000	4 000	10,—	400
8	Marchew i bruk	6 000	6 000	—	—	—	12 000	0,80	96
9	Mleko odciąg	—	—	10 000	—	—	10 000	0,06	600
Razem									7 348

Rozdział	§	Pozycja	Dochody	Suma	Preliminowa-	Preliminuje się
				wykonania budżetu w r. 1932/33 zł	no na rok 1933/34 zł	na rok 1934/35 przez Zarząd Związku zł
6	c	Opieka weterynaryjna	272,25	300,—	300,—	
		d	Opłaty za stanowienie i ubój	117,—	200,—	150,—
		e	Pszczelnictwo	130,—	100,—	142,—
		f	Rybołówstwo	5 761,76	3 500,—	2 000,—
		g	Jedwabnictwo	—	30,—	50,—
		7	Ogrodnictwo, rolnictwo, sadownictwo i leśnictwo	3 842,66	4 160,—	4 000,—
7	a	Rolnictwo	2 661,18	3 280,—	3 280,—	
	b	Ogrodnictwo i sadownictwo	1 017,58	700,—	600,—	
	c	Leśnictwo	163,90	180,—	120,—	
8	Różne ciężary publiczne	1 158,63	1 200,—	1 200,—		
9	Różne i nieprzewidziane	804,21	835,—	457,—		
10	Nadwyżka	4 319,—	6 765,—	5 000,—		

Obraz 0032

Preliminuje się
na rok 1934/35
przez
organ uchwalający
Związku
zł

Objaśnienia

Utrzymanie siedmiu stawów rybnych.

W szczególności przełożenie 30 metrowego leżaka, uszczelnienie długiego karpnika przez umocnienie czołowej tamy, pogłębienie i wyczyszczenie karpników, podniesienie dna w jednym karpniku, oraz podbelkowanie stawu kupieckiego.

a) na wysiew i sadzonki	1 600,— zł
b) sztuczne nawozy	1 680,— ..
razem	<u>3 280,— zł</u>

Zakup nasion, drzewek owocowych, krzaków ozdobnych, doniczek itd.

Podatek drogowy, ubezpieczenie od gradobicia itp.

Sużalowe dla leśnika	150,— zł
różne i nieprzewidziane	307,— ..
razem	<u>457,— zł</u>

Obraz 0033

Rozdział	§	Pozycja	Dochody	Suma wykonania budżetu w r. 1932/33 zł	Preliminowa- no na rok 1933/34 zł	Preliminuje się na rok 1934/35 przez Zarząd Związku zł
			Dochody ogółem	34 712,22	32 000,—	28 400,—
	1		Inwentarz żywy	5 440,86	6 180,—	6 310,—
	a		Konie	225,—	200,—	150,—
	b		Bydło rогate	931,67	500,—	900,—
	c		Trzoda chlewna	1 527,23	2 000,—	2 100,—
	d		Pszczelnictwo	11,20	130,—	10,—
	e		Rybołówstwo	2 745,76	3 350,—	3 150,—
	2		Rolnictwo, ogrodnictwo, leśnictwo	20 725,07	16 636,—	12 976,—
	a		Rolnictwo	12 211,01	12 106,—	8 560,—
	b		Ogrodnictwo i sadownictwo	1 586,56	2 130,—	2 300,—
	c		Leśnictwo	6 927,50	2 400,—	2 116,—
	3		Nabiał	4 235,79	4 940,—	4 834,—
	4		Różne i nieprzewidziane	4 283,50	4 244,—	4 280,—
			Zwroty	27,—	—	—

Obraz 0034

uje się
934/35
z
walający
zku

O b j a ś n i e n i a

Przewiduje się sprzedaż:

a) jednego konia	150,— zł
b) trzech opasów	900,— „
c) 2 500 kg tuczników	2 100,— „

Sprzedza się:

1 300 kg karpi kupieckich po 1,50 zł	1 950,— zł
2 200 sztuk karpi kroczków po 0,50 zł	1 100,— „
50 kg karpi narybku po 2,— zł	100,— „
razem	3 150,— zł

Zbiór żyta	36 000 kg po 13,— zł za 100 kg	4 680,— zł
owsa	6 000 „ „ 11,— „ „ 100 „	660,— „
łubinu	2 000 „ „ 8,— „ „ 100 „	160,— „
seradeli	600 „ „ 20,— „ „ 100 „	120,— „
ziemniaków	90 000 „ „ 3,— „ „ 100 „	2 700,— „
buraków i marchwi	12 000 „ „ 2,— „ „ 100 „	240,— „
razem		8 560,— zł

Dochód ze sprzedaży warzywa, owocu, kwiatów, sadzonek, morwy i szparagów.

Wyrąb lasu — 1,5 ha słabego zadrzewienia:

1 morga da 5 m ³ szczapów po 10,— zł × 6	300,— zł
8 m ³ wałków po 8,— zł × 6	384,— „
7 kupek gałęzi po 9,— zł × 6	378,— „
12 m ³ pieńków po 7,— zł × 6	504,— „
za posusz i wywroty	200,— „
50 000 sadzonek sosny po 3,— zł za 1000 szt.	150,— „
upolowana zwierzyna	200,— „
razem	2 116,— zł

4 875 l mleka słodkiego po 0,15 zł	731,— zł
31 220 l mleka odciąganego „ 0,06 „	1 873,— „
120 l śmietany „ 1,— „	120,— „
1 055 kg masła „ 2,— „	2 110,— „
razem	4 834,— zł

Zwózki	60,— zł
ryczałt za utrzymanie pary koni i powózki dla Zakładu	1 200,— „
ryczałt za naukę leśnictwa, rolnictwa i ogrodnictwa	3 000,— „
nieprzewidziane	20,— „
razem	4 280,— zł

Obraz 0035

„Budżet PWZK na rok 1936/37 Część III. Budżety gospodarstw rolnych i przemysłu zakładowego”¹⁸ :

Budżet zwyczajny
gospodarstwa rolnego
przy Wojewódzkim Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie
na rok 1936/37
===

1/ Obszar ogólny	282,25 ha	2/ Klasa ziemi VII i VIII.	
Z tego:		3/ Inwentarz żywy:	
a/ obszaru uprawnego	55,00 "	a/ koni roboczych	8
b/ łąk i pastwisk	11,00 "	b/ koni zakładowych	3
c/ ogrodów	3,50 "	c/ źrebaków	1
d/ lasów	190,00 "	d/ bydła	16
e/ wody	10,50 "	e/ świń	20
f/ zabudowań	2,50 "	f/ osłów	1
g/ dróg i nieużytków	9,75 "		

Dochody ogółem	28 400,- zł
Wydatki ogółem	28 400,- "
Nadwyżka	5 000,- zł.

Obraz 0082

§	Pozycja	Wydatki	Suma wyko- nania bud- żetu w r. 1934/35 zł	Prelimino- wano na rok 1935/36 zł	Preliminuje się na rok 1936/37 zł
		<u>Wydatki ogółem</u>	30 202,12	28 050,-	23 400,-
1		<u>Uposażenie pracowników</u>	4 454,43	3 993,-	3 993,-
	a	koszty nadzoru rolnego	1 693,-	1 693,-	1 693,-
	b	zasługi dla innych pra- cowników	1 930,29	1 500,-	1 500,-
	c	za prace wychowanków	831,14	800,-	800,-
2		<u>Różne wydatki osobowe</u>	299,30	380,-	380,-
	a	świadczenia socjalne	43,75	80,-	80,-
	b	inne	255,55	300,-	300,-
3		<u>Wydatki biurowe</u>	79,70	80,-	80,-
4		<u>Opał i światło</u>	294,58	300,-	300,-
	a	opał	200,-	200,-	200,-
	b	światło	94,58	100,-	100,-
5		<u>Inwentarz martwy</u>	1 793,22	1 700,-	2 000,-
	a	utrzymanie i inwestycje budynków	598,75	500,-	600,-
	b	utrzymanie narzędzi rolniczych	998,17	1 000,-	1 200,-
	c	na odnowienie maszyn rolniczych	196,30	200,-	200,-
6		<u>Inwentarz żywy</u>	9 957,96	10 928,-	10 280,-
	a	zakup inwentarza żywego	947,-	2 000,-	1 000,-
	b	pasza	6 463,75	7 348,-	7 700,-
	c	opieka weterynaryjna	255,78	300,-	300,-
	d	opłaty za stanowienie i ubój	227,50	150,-	150,-
	e	pszczelnictwo	75,75	100,-	100,-
	f	rybołówstwo	1 988,18	1 000,-	1 000,-
	g	jedwabnictwo	-	30,-	30,-

liminuje
na rok
1936/37
zez organ
wal. Związku
zi

O b j a s n i e n i a

do § 1 poz.a.

Przelew na budżet rolny Wojewódzkiego Zakładu Psychjatrycznego w Dziekance

do § 1 poz.b.

Wynagrodzenie robotników leśnych i rolnych za prace nadzwyczajne jak wyrąb lasu, koszenie trawy i zboża.

do § 1 poz.c.

Za wychowanków zatrudnionych w gospodarstwie rolnem. płaci gospodarstwo rolne zakładowi po 50 groszy za dobę i wychowanka.

do § 2 poz.a.

składki socjalne za robotników.

do § 2 poz.b.

Na urządzenie dożynek dla wychowanków, którzy pracują w gospodarstwie rolnem oraz na lepsze wyżywienie podczas zniw

do § 3.

Abonament Przeglądu Rybackiego, Leśnego, Poradnika Gospodarskiego oraz na druki.

do § 5 poz.b.

Na zakup i naprawę narzędzi rolniczych oraz szorów.

do § 6 poz.f.

Utrzymanie 7 stawów rybnych, naprawa upustów i tam.

Budżet gospodarstwa rolnego przy Wojewódzkim						
46	§	Pozycja	Wydatki - Dochody	Suma wyko- nania bud- żetu w r. 1934/35 zł	Prelimino- wano na rok 1935/36 zł	Preliminuje się na rok 1936/37 przez Zarząd Zw. zł
	7		<u>Ogrodnictwo, rolnictwo sądownictwo i leśnictwo</u>	3 844,48	4 250,-	4 200,-
	a		rolnictwo	3 009,63	3 280,-	3 000,-
	b		ogrodnictwo i sądownictwo	594,93	600,-	800,-
	c		leśnictwo	239,92	370,-	1 000,-
	8		<u>Różne ciężary publiczne</u>	730,61	1 200,-	1 200,-
	9		<u>Różne i nieprzewidziane</u>	445,06	469,-	367,-
	10		<u>Nadwyżka</u>	3 302,78	4 750,-	-
			<u>Dochody ogółem</u>	30 202,12	28 050,-	28 400,-
	1		<u>Inwentarz żywy</u>	7 320,50	5 250,-	6 361,-
	a		konie	210,-	150,-	1,-
	b		bydło rogате	940,89	1 200,-	1 200,-
	c		trzoda chlewna	3 033,93	1 050,-	1 600,-
	d		pszczelnictwo	-	30,-	60,-
	e		rybołówstwo	3 135,68	3 100,-	3 500,-
	2		<u>Rolnictwo, ogrodnictwo i leśnictwo</u>	13 244,32	13 122,-	13 300,-
	a		rolnictwo	8 457,12	8 822,-	7 500,-
	b		ogrodnictwo i sądownictwo	1 441,78	2 400,-	2 800,-
	c		leśnictwo	3 345,92	1 900,-	3 000,-
	3		<u>Nabiał</u>	5 215,90	4 822,-	5 454,-
	4		<u>Różne i nieprzewidziane</u>	4 420,90	4 564,-	3 285,-

preliminuje
na rok
1936/37
przez organ
szkolny Zwiszku

Objaśnienia

do § 7 poz.a.
a/ na wysiewy i sadzonki 1 800,-zł
b/ na nawozy 1 200,-"
3 000,-zł

do § 7 poz.b.
Zakup nasion, drzewek owocowych, krzaków ozdobnych, doniczek itp. Założenie 2 nowych sadów.

do § 7 poz.c.
Zakup nasion oraz sporządzenie nowego planu leśnego na następny okres 10-letni.

do § 8.
Podatek drogowy, ubezpieczenie od gradobicia itd.

do § 9.
a/ strzałowe dla lesnika 120,- zł
b/ różne i nieprzewidziane 247,- "
367,- zł.

do § 10.
Po zryczałtowaniu zwrotu kosztów wychowania zapobiegawczego nie wyodrębnia się więcej nadwyżki, która przelewano do budżetu głównego.

do § 1 poz.b.
Sprzedaż czterech opasów.

do § 2 poz.a.
Dochód ze sprzedaży produktów rolnych

do § 2 poz.b.
Dochód ze sprzedaży warzyw, owocu, kwiatów, morwy i szparagów.

do § 3.
a/ 5 000 ltr.mleka słodkiego po 0,15 zł 750,- zł
b/ 36 000 " " odtłuszczonego po 0,06 zł 2 160,- "
c/ 120 " śmietany po 1,20 zł 144,- "
d/ 1 200 kg.masła po 2,- zł 2 400,- "
5 454,- zł

do § 4.
a/ zwózka węgla 300,- zł
b/ryczałt za utrzym.pary koni i powózki dla zakł. 800,- "
c/ryczałt za naukę leśnictwa, rolnictwa i ogrodn. 2000,- "
d/inne 185,- "
3 285,-zł.

Obraz 0087

Pozostałych części tego budżetu nie znaleźliśmy (co wcale nie oznacza, że nie figurują w zasobach APP – należy sprawdzić ponownie, to uwaga dla naszych ewentualnych kontynuatorów).

„Budżet PWZK na rok 1937/38 Część I. Budżet administracyjny”¹⁹ :

VI			Dopłaty z budżetu Pomorskiego Województwa			Związku Komunalnego					VII
L. p.	Nazwa zakładu	Miejscowość	1930/31 zł	1930/31 zł	1931/32 zł	1932/33 zł	1933/34 zł	1934/35 zł	1935/36 zł	1936/37 zł	1937/38 zł
1	Szkl. Głuchoniemych P.S.W.	Pomna	231 945,-	280 180,-	234 224,-	153 345,-	207 810,-	195 085,-	257 056,-	218 133,-	228 260,-
2	" " " "	Kocin	156 342,-	130 105,-	135 954,-	108 637,-	100 137,-	93 032,-			
3	" Ociemniałych " " "	Sydojanca	164 784,-	165 356,-	134 783,-	104 859,-	101 645,-	30 915,-	87 223,-	76 947,-	68 390,-
4	" Psychiatryczny " " "	Dzielnica	271 500,-	175 000,-	107 100,-	-	106 930,-	96 632,-	128 047,-	56 495,-	29 791,-
5	" " " " "	Orłowska	572 218,-	534 500,-	400 350,-	324 700,-	239 800,-	243 250,-	215 030,-	150 320,-	145 492,-
6	" " " " "	Kocin	144 700,-	142 300,-	111 000,-	34 630,-	27 898,-	41 732,-	11 598,-	14 060,-	-
7	" Pol. Ginekol. " " "	Pomna	232 116,-	146 550,-	150 250,-	92 200,-	147 033,-	154 493,-	125 156,-	96 374,-	134 216,-
8	" Wychowawczy " " "	Szubin	234 925,-	233 000,-	212 100,-	93 000,-	103 441,-	122 259,-	131 382,-	148 676,-	159 367,-
9	" " " " "	Cerekwica	177 500,-	173 900,-	161 900,-	70 000,-	78 310,-	31 317,-	135 200,-	94 413,-	111 317,-
10	" " " " "	Antoniewo	177 030,-	139 500,-	173 000,-	75 000,-	75 550,-	127 340,-	171 300,-	132 515,-	162 644,-
11	" Ubogich " " "	Świeci	113 900,-	112 695,-	93 900,-	58 135,-	71 825,-	70 962,90	64 400,-	29 373,-	15 228,-
12	Dom Pracy Przemys. " " "	Dojanowo	107 700,-	108 640,-	89 230,-	91 172,-	246 695,-	303 514,-	291 519,-	212 425,-	214 311,-
13	Dom Pracy Dobrowol. " " "	Laski	37 294,98	23 812,-	19 816,-	31 355,-	23 476,50	21 169,-	16 217,-	494,-	-
14	Wojew. Związek Wsp. Ubogich	Pomna	602 200,-	613 230,-	603 250,-	335 900,-	382 372,-	603 050,-	727 198,-	772 439,-	863 139,-
Razem:			3 831 452,98	3 032 403,-	2 632 227,4	1 615 663,-	2 282 724,50	2 347 835,90	2 418 465,-	1 994 054,-	2 156 161,-
<p>*/ W Zakładach Wychowawczych Pomorskiego Województwa w Szubinie i Antoniewie umieściło Ministerstwo Sprawiedliwości wyemeryowanych pracowników, za których płaci 2,- zł na dobę i osobę. Dochód z tego tytułu przewidziano w dochodach budżetu administracyjnego P.W.Z.K. Dz. IV § 17 par. 5 i 6: za 100 wychowanków Szubinie oraz szrot kosztów leczenia i przemieszania 118 600,- zł za 150 wychowanków Antoniewie oraz szrot kosztów leczenia i przemieszania 111 200,- " 228 800,- Dopłaty wynoszą zatem netto 1 928 361,- zł</p>											
			C z y s t y z y s k								
1	Sanatorium dla Placow. Chorzych P.S.W.	Szubin	10 500,-	24 400,-	13 610,-	66 000,-	16 473,-	1 120,-	4 532,-	415,-	2 507,-

Obraz 0097

VIII		Zestawienie porównawcze niektórych				wydatków budżetowych P.W.Z.K. w latach 1936/37 - 1937/38 IX											
Lp.	Nazwa	Opieka i doc. mieszkańc. Budowlane		Wydatki na		Instalacje		Opieka		Spółcz.		Melioracje		Stypendia akad.		Subwencje	
		1936/37	1937/38	1936/37	1937/38	1936/37	1937/38	1936/37	1937/38	1936/37	1937/38	1936/37	1937/38	1936/37	1937/38	1936/37	1937/38
1	Starostwo Krajeowe	324 624,-	337 597,-	5 000,-	4 500,-	2 000,-	2 000,-	5 800,-	5 800,-	-	-	-	-	-	-	-	-
	I	8 000,-	5 000,-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	II	17 507,-	25 809,-	-	-	2 700,-	3 000,-	6 000,-	6 000,-	-	-	-	-	-	-	-	-
	V ogóln.	35 919,-	34 755,-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	VII	108 455,-	105 624,-	1 200,-	1 200,-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	VIII	-	-	-	-	1 200,-	1 200,-	11 018,-	12 019,-	-	-	-	-	-	-	-	-
	IX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	K rozst. A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	L	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	VI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	VII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	VIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	IX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XIV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XVI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XVII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XVIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XIX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXIV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXVI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXVII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXVIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXIX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXXI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXXII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXXIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXXIV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXXV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXXVI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXXVII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXXVIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XXXIX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XL	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XLI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XLII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XLIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XLIV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XLV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XLVI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XLVII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XLVIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	XLIX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	L	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LIV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LVI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LVII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LVIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LIX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXIV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXVI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXVII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXVIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXIX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXIV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXVI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXVII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXVIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXIX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXIV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXVI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXVII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXVIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXIX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXX	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXXI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXXII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXXIII	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXXIV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXXV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	LXXXXVI	-	-	-													

Uchwała budżetowa
do budżetu Poznańskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego
na okres od 1 kwietnia 1937 do 31 marca 1938.

Na podstawie § 17 rozporządzenia z dnia 5 listopada 1889 /Wybór ustaw pruskich str.177/, oraz art.24 i 70 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych /Dz.U.R.P.Nr 62,poz.454 z roku 1936/ i §§ 2 i nast. rozporządzenia Prezydenta R.P. z dnia 17-go czerwca 1924 o obowiązku i sposobie pokrywania wydatków przez związki komunalne /Dz.U.R.P.Nr 51,poz.522/ w związku z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 6 grudnia 1922, wydanym w porozumieniu z Ministrem Skarbu o sporządzaniu i ustalaniu budżetów związków komunalnych - uchwała się co następuje:

Postanowienia ogólne.

§ 1.

Załączonym budżetem administracyjnym Poznańskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego na rok budżetowy 1937/38 ustala się kwotę wydatków i dochodów zwyczajnych na

7 578 000,- zł

kwotę wydatków i dochodów nadzwyczajnych na

395 490,51 zł

łącznie zatem sumę wydatków i dochodów budżetu administracyjnego na

7 973 490,51 zł.

§ 2.

Załączonymi budżetami zakładów opiekuńczych i leczniczych Poznańskiego Wojewódzkiego Związku Komunalnego na rok 1937/38 ustala się wydatki zwyczajne:

a/ Zakładu Psychiatrycznego Pozn.Sam.Wojew.w Dziekance	na 1 014 891,-zł
b/ Zakładu Psychiatrycznego Pozn.Sam.Wojew.w Koscianie	" 857 700,-"
c/ Zakładu Psychiatrycznego Pozn.Sam.Wojew.w Owińskach	" 920 572,-"
d/ Zakładu Położniczo-Ginekologicznego Pozn.Sam.Wojew. w Poznaniu	" 522 517,-"
e/ Sanatorium dla Płucno-Chorych Pozn.Sam.Wojew.w Smukale	" 289 420,-"
f/ Zakładu Głuchoniemych Pozn.Sam.Wojew.w Poznaniu ...	" 329 811,-"
g/ Zakładu Ociemniałych Pozn.Sam.Wojew.w Bydgoszczy...	" 192 896,-"
h/ Zakładu Wychowawczego Pozn.Sam.Wojew.w Szubinie ...	" 200 017,-"
i/ Zakładu Wychowawczego Pozn.Sam.Wojew.w Cerekwicy...	" 172 017,-"
j/ Zakładu Wychowawczego Pozn.Sam.Wojew.w Antoniewie..	" 199 944,-"
k/ Wojewódzkiego Związku Wspierania Ubogich	" 944 940,-"
l/ Zakładu Ubogich Pozn.Sam.Wojew.w Żemie	" 218 081,-"
z/ Domu Pracy Przymusowej Pozn.Sam.Woj.w Bojanowie ...	" 264 404,-"
m/ Domu Pracy Dobrowolnej Pozn.Sam.Wojew.w Łaskach ...	" 51 980,-"
łącznie zatem ... na 6 179 190,-zł	

Obraz 0110

Dział II			
Całkowita Spółeczna	1 923 347,79	1 755 705,-	1 681 463,-
Opłaty wydatki w sprawach wychowania napobiegowego	550 153,00	434 504,-	510 830,-
50 administracja	3 937,56	2 900,-	3 030,-

do rozdz. A.
Na zasadzie ustawy z 2 lipca 1900 o wychowaniu napobiegowym nieletnich jest Poznański Wojewódzki Związek Komunalny obowiązany do wychowania dzieci przestępców przez sedy opiekuńcze.

Obraz 0119

Budżet administracji inv. - Dział IV				Dział Specjalna - Wydatki wyjątkowe	
74	75	76	77	78	79
Uwagi	Przebieg	Wydatki	Suma wykończona budżetu w r. 1985/86	Preliminarz na rok 1986/87	Preliminarz na rok 1987/88 przez Zarząd Związku
			8 786,34	2 500,-	2 500,-
			148,92	400,-	500,-
51	Administracja zakładowa		490 182,-	385 304,-	482 828,-
a	Dopłata dla Zakładu Wychowawczego w Świnoujściu		181 882,-	148 676,-	159 387,-
b	Dopłata dla Zakładu Wychowawczego w Cerekwie		137 000,-	84 412,-	111 817,-
c	Dopłata dla Zakładu Wychowawczego w Antoniewie		171 800,-	132 215,-	162 644,-
52	Administracja pozostała		66 082,50	66 000,-	74 000,-
a	opieka		1 144,86	1 500,-	1 000,-
b	opieka lekarska		5 275,81	3 500,-	3 500,-
c	utrzymanie w zakładach prywatnych		52 667,56	50 000,-	58 000,-
d	wychowanie w rodzinach		2 440,84	2 500,-	2 500,-
e	szkolenie zawodowe		1 997,87	2 500,-	4 000,-
f	wzrost		1 092,27	2 000,-	1 500,-
g	inne wydatki na wychowanie		1 474,40	4 000,-	2 500,-
53	Zakład Głuchoniemych P.P.T. w Poznaniu		229 812,50	218 122,-	228 260,-
54	Dopłata		229 812,50	218 122,-	228 260,-
55	Zakład Słuchających P. w Jedgoszycy		87 822,-	76 947,-	88 396,-
56	Dopłata		87 822,-	76 947,-	88 396,-

O b j a ś n i e n i a

do § 50 poz.a.
a/ Transakcje na rewizje zakładów 600,- zł
b/ Oddział Budownictwa 300,- " "
c/ Transport itp. 100,- " "
d/ Oddział Wychowania Zapobiegawczego 1 500,- " "
razem: 2 500,- zł

do § 50 poz.b.
Na podręczniki, piśma specjalne, na potrzeby statystyczne i inne materiały oraz na prowadzenie procesów itp.

do § 51 poz.a. - Patrz odrębny budżet zakładowy.
do § 51 poz.b. - Patrz odrębny budżet zakładowy.
do § 51 poz.c. - Patrz odrębny budżet zakładowy.

do § 52.
Wykazuje się wydatki na utrzymanie 390 wychowanków. W roku poprzednim 300 wychowanków. Z uwagi na przekazanie przez sądy opiekuńcze większej ilości dzieci na wychowanie, które umieszczają rodzina albo w zakładach prywatnych albo w rodzinach, co pociąga za sobą większe wydatki, należy utrzymać kredyt w tej wysokości.

do § 52 poz.c. - Według obecnych rachunków.
do § 52 poz.d. - Według obecnych rachunków.
do § 52 poz.e. - Według obecnych rachunków.

do § 52 poz.g.
Należy tu wydatki na pierwsze doprowadzenie i wprawy. Koszty pogrzebu i zwolnienia oraz inne, które dotychczas szlifowano, a które obciążają inne działy. Żerot prze-
widziany w dochodzie w dziale IV rozdz. A § 17 poz.d.

Obraz 0123

Rozdział		Budżet administracyjny - Dział			Dochody z dzierżawy i komunalny - Dochody zwyczajne	
§	Porządek	Dotychczasowe dochody w r. 1937/38	Przeznaczony na rok 1938/39	Przeznaczony na rok 1937/38 przez Zarząd Miejski	Objaśnienia	
	Suma dochodów	412 489,21	5 952 652,37	7 578 000,-		
	Dział I.					
	Miasteczko komunalny	124 877,82	94 094,64	94 460,16		
A	Tereny i grunta	14 947,22	1 115,-	1 255,-		
1	Administracja główna	892,50	1 115,-	1 255,-		
	a czynsz dzierżawny	872,50	620,-	860,-	do § 1 poz. a. a/ czynsz z terenu przy ul. Marszałka Focha 500,- zł b/ teren pod kiosk 120,- " c/ czynsz z hali powystawowej 240,- " 860,- zł	
	b różne	20,-	495,-	495,-	do § 1 poz. b. Należność za utrzymanie ogrodu wewnątrz bloku mieszkaniowego: a/ Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych 370,- zł b/ Ubezpieczalnia Krajowa 125,- " 495,- zł	
2	Takłady Wrochowskie P.W.	34 054,72	-	-		
	a nadwyżka z gospodarstwa rolnego w Śmiełku	6 485,41	-	-		
	b nadwyżka z gospodarstwa rolnego w Cerekwicy	4 307,59	-	-		
	c nadwyżka z gospodarstwa rolnego w Antoniewie	3 221,72	-	-		
B	Domy czynszowe i inne	77 224,48	64 740,-	65 365,50		
3	Domy czynszowe administracji głównej	67 821,32	64 740,-	65 365,50		
	a czynsze dzierżawne	60 628,28	58 000,-	57 000,-	do § 3 poz. a. Czynsze z domów czynszowych P.W.P.K. w Poznaniu i Bydgoszczy. 229,50 116,- " 345,50	
	b amortyzacja połowki i czynsze zabudowy	345,50	345,50	345,50	do § 3 poz. b. od połowki amortyzacja połowki 229,50 i czynsz zabudowy 116,- " 345,50 /Dom pobudowany na terenie dziedzicznym na terenie i z połowki P.W.P.K./	

Obraz 0126

2		Budżet administracyjny. - Dział 7			Budżet administracyjny. - Dochody zwyczajne.	
Kod	Nazwa	Dochody	Suma wyko-	Prelimino-	Prelimino-	Objaśnienia
			ńnięcia bud- żetu w r. 1936/37	wa na rok 1936/37	wa na rok 1937/38 przez Zarząd 7 ^{mi} ieski	
1	2	3	4	5	6	7
3	a	opłać	6 600,00	6 000,-	6 000,-	
	d	różne	841,45	394,50	320,-	
4		Zakłady Wychowawcze P.S.W.	7 141,85	-	-	
	a	czynsz mieszkaniowy w Szubinie	2 222,04	-	-	
	b	czynsz mieszkaniowy w Cerekwicy	2 455,48	-	-	
	c	czynsz mieszkaniowy w Antoniewie	2 464,33	-	-	
5		czynsze mieszkaniowe z domków szosowych	2 281,31	-	1 700,-	
	a	na drogach państwowych	1 889,69	-	1 500,-	
	b	na drogach samorządowych	392,62	-	200,-	
6		Dochód z kapitałów własnych	29 824,62	28 239,64	27 239,64	
7		Zwrot pożyczek przedwo- jennych udzielonych nie- którym powiatom na bu- dowę kolejek	24 861,06	26 239,64	26 239,64	
	a	raty odsetkowo-amortyz.	24 856,44	26 239,64	26 239,64	
	b	odsetki za zwłoka	4,62	1,-	1,-	
7		Odsetki od lokowanych własnych kapitałów	4 982,56	2 000,-	1 000,-	
	2	sprzedaży ruchomości	-	-	-	
	7	sprzedaży nieruchomości	-	-	-	
	Różne		2 731,00	-	2 500,-	
8		Sprzedaż starych materia- łów, czynsze uznania, dzierżawa drzew osado- wych itp. oraz różne nieprzewidziane dochody z dróg państwowych	1 225,42	-	1 000,-	

do § 3 poz. d.
a/ opłata za używanie magli 300,- zł
b/ ewentualne inne 20,- zł
320,- zł

Obraz 0129

106	Zakład Wychowawczy P.C.W. w Antoniewie	88 929,66	-	2 400,-
a	założenie światła elektrycznego	32 991,64	-	-
b	rehabilitacja nowej kuchni i kotłowni	13 481,30	-	-
c	przebudowa piływnego internatu	5 991,64	-	-
d	przebudowa kuchenki i dostosowanie potrzeb gospodarskich	7 475,71	-	-
e	rehabilitacja domków mieszkalnych	29 999,37	-	-
f	kupno kolejki polnej /400 metrów toru z ławki/	-	-	2 400,-

do § 106 poz.f.
Zakład wychowawczy przeznaczony - w tym zakresie prace nieterminowe, na którym znajdują się stawy rybne ulokowane w tym sposób dotychczasowe stawy, które znajdują się na terenie parku, który jest w całości dotychczasowy tabor kolejkowy, który jest do tego stopnia z kilkudziesięciu metrów toru i z ławki jest do tego stopnia zniszczony, że dalsze utrzymanie go jest niemożliwe.

Obraz 0140

„Budżet Zwyczajny PWZK na rok 1938/39”²⁰:

Dział III.				
	opiekę społeczną	1 679 388,82	1 932 036,-	1 792 136,-
A	Ogólne wydatki w sprawach wychowania zapobiegawczego	426 346,55	542 770,-	397 384,-
50	Administracja	2 565,52	3 000,-	3 000,-
a	podróże służbowe	2 405,87	2 500,-	2 500,-
b	inne wydatki	159,65	500,-	500,-
51	Administracja zakładowa	369 195,85	465 771,-	305 884,-
a	dopłata dla Zakładu Wychowawczego P.S.W. w Szubinie	151 676,-	179 444,-	-
b	dopłata dla Zakładu Wychowawczego P.S.W. w Cerekwicy	92 039,85	122 147,-	122 147,-
c	dopłata dla Zakładu Wychowawczego P.S.W. w Antoniewie	125 480,-	164 180,-	183 737,-

do rozdz.A:
Na zasadzie ustawy z 2 lipca 1930r o wychowaniu zapobiegawczym nieletnich /zb.ust.pr.str.284/ jest Poznański Wojewódzki Związek Komunalny obowiązany do wychowania dzieci przekazanych przez sądy opiekuńcze.

do § 50 poz.a
a/ Inspektorat na rewizje zakładów 400,- zł
b/ Oddział Budownictwa 250,- "
c/ Szoferzy itp. 100,- "
d/ Oddz.wychow.zapobiegawczego 150,- "
razem: 2 500,- zł

do § 50 poz.b
Na podręczniki, pisma specjalne, na potrzeby statystyczne i inne materiały oraz na prowadzenie procesów itp.

do § 51 poz.a
Zakład w Szubinie przypada od 1.IV.1938r.do Pozorza.

do § 51 poz.b.- Patrz odrębny budżet zakładowy.

do § 51 poz.c.- Patrz odrębny budżet zakładowy.

Obraz 0065

74		Budżet administracyjny.- Dział IX			Opieka społeczna.- Wydział zwyczajny.		75															
Rodzaj	Wydatki	Suma wyko- nania bud- żetu w r. 1937/37	Przebiegano na rok 1937/38	Przebiegano na rok 1938/38 Przez organ Związku	Przebiegano na rok 1938/38 Przez organ Związku	Objaśnienia																
A 52	Administracja poszo- kładowa	64 537,16	74 000,-	77 500,-		do § 52 Wydatki z tego tytułu odnoszą się do dzieci, które umieszczają się w zakładach prywatnych i w rodzinach zastępczych; chodzi tu zwłaszcza o dziewczęta.																
a	pozyskanie	590,68	1 000,-	1 000,-																		
b	opłata lekarska	3 019,97	3 500,-	4 500,-		do § 52 poz.b Na opiekę lekarską wydano w r.1937/38 5000,- zł.																
c	utrzymanie w zakładach prywatnych	51 429,47	58 000,-	60 000,-		do § 52 poz.c Na utrzymanie w zakładach prywatnych wydano 1937/38- 60 000,- zł.																
d	wychowanie w rodzinach	2 382,-	3 500,-	3 500,-																		
e	szkolenia zawodowe	2 456,43	4 500,-	4 500,-																		
f	zwolnienia	851,84	1 500,-	1 500,-																		
g	inne zwrotne za wycho- wanków	3 356,74	2 500,-	2 500,-		do § 52 poz.d Należą tu wydatki na pierwsze doprowadzenie i wypra- wy, koszty pogrzebu i zwolnienia oraz inne, które obciążają inne związki. Zwrot przewidziany w dochodzie w dziale IV.rozdz.A.§ 16 poz.d.																
53	Emerytury i pensje wdow- ie b. urzędników Zakła- du Wychowawczego w Szu- binie	-	-	11 012,-		do § 53 Zwrot z tego tytułu od Pomorskiego Samorządu Woję- wódzkiego przewiduje się w dziale-IV dochodów.																
a	emerytury	-	-	4 836,-		do § 53 poz.a																
						<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>emerytura</th> <th>dotatek mieszk.</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Thielmann Karol - b. dozorca</td> <td>2 268,- zł</td> <td>300,- zł</td> </tr> <tr> <td>Spychała Franciszek -</td> <td>1 344,- "</td> <td>384,- zł</td> </tr> <tr> <td>b. ogrodnik</td> <td>4 212,- zł</td> <td>624,- zł</td> </tr> <tr> <td>Ogółem:</td> <td>7 824,- zł</td> <td>1 308,- zł</td> </tr> </tbody> </table>			emerytura	dotatek mieszk.	Thielmann Karol - b. dozorca	2 268,- zł	300,- zł	Spychała Franciszek -	1 344,- "	384,- zł	b. ogrodnik	4 212,- zł	624,- zł	Ogółem:	7 824,- zł	1 308,- zł
	emerytura	dotatek mieszk.																				
Thielmann Karol - b. dozorca	2 268,- zł	300,- zł																				
Spychała Franciszek -	1 344,- "	384,- zł																				
b. ogrodnik	4 212,- zł	624,- zł																				
Ogółem:	7 824,- zł	1 308,- zł																				
b	świadczenia osobiste na emerytów	-	-	48,-		do § 53 poz.b Zapomogi dla emerytów																
c	pensje wdowio i sieroc	-	-	5 676,-		do § 53 poz.c Warszawska, wdowa po b.dyrektora zakładu.																
d	osoby z łaski	-	-	240,-		do § 53 poz.d b. gospodyni.																

Obraz 0068

98		Budżet administracyjny - Dział IV			99	
Wyszczególnienie	Przebieg	Dochody	Suma wykonania budżetu w roku 1938/37	Preliminoowano na rok 1937/34	Prelimino-uje się na rok 1938/38 przez Zarząd Związku	Przebieg - Dochody zwyczajne
Dział IV						
Zeruty						
A	Świadczenia oparte na specjalnych tytułach		1 399 043,09	1 497 267,41	1 399 043,09	
16	Różne zeruty za wycho- wanie zapobiegawcze		158 408,49	256 494,-	117 200,-	
a	urzędy policyjne		613,30	5 000,-	1 000,-	
b	Skarb Państwa		150 851,41	249 094,-	116 400,-	
c	Wynagrodzenia z tytułu pra- wa prywatnego		125,-	300,-	300,-	
d	zwrot wydatków tymczaso- wo poniesionych		1 698,78	2 500,-	2 500,-	
B	Od Skarbu Państwa		1 182 531,08	1 560 912,41	211 404,-	

Objaśnienia

do § 13 poz. a.
Na podstawie § 5 ustawy z 2 lipca 1900 r.

do § 16 poz. b.
Celem obniżenia kosztów utrzymania Zakładu Wychowawczo-
go w Antoniewie, obciążających wychowanie zapobiegawcze,
umieszczonych w tym zakładzie wychowanków poprawczych
skazanych na zasadzie art. 69 i 70 k.k. za opłatą 2,05 zł
za dobie i osobę. Przewiduje się następujący dochód:
a/ za 150 wychowanków poprawczych po 2,05 zł \times 112 dni
za 365 dni 112 287,50 zł
b/ zwrot kosztów leczenia w szpitalach .. 650,- "
c/ zwrot przemównego przymusowego 500,- "
Obsada ustalona na 200 wychowanków, w tym
150 poprawczych i 50 z wychowania zapo-
biegawczego/ razem: 113 437,50 zł

w zaokrągleniu 113 400,- zł.
Dochód jest znacznie niższy niż w poprzednich latach,
ponieważ odpadł Zakład Wychowawczy w Szubinie, który
z dniem 1.IV.1934 przydzielono do Pomorskiego Samorzą-
du Wojewódzkiego.

do § 16 poz. c.
Na podstawie § 16 ustawy z 2 lipca 1900 r.

do § 18 poz. d.
Przewiduje się zwrot wydatków pierwszego doprowadzenia,
wyprawy i pogrzebu wychowanków, kosztów procesów itd.
/patrz wydatki dział III rozdz. A. § 52 z/.

Obraz 0069

liminuje
na rok
1938/39
z organ
al. Związku
zł

Objaśnienia

do § 17.

Ogół wydatków w sprawach wychowania zapobiegawczego /patrz wydatki dsiaa IX rozdz. A/ wynosi 297 384,- zł
szczególne pokrycie znajduje
/§ 16 dochodów/ 117 200,- zł
oraz § 24 dochodów 11 012,- " 128 212,- "
zatem pozostaje do pokrycia 269 172,- zł

Zgodnie z § 15 ustawy zwracał Skarb Państwa 2/3 kosztów wychowania zapobiegawczego. Dekretem Prezydenta R.P. z dnia 14 stycznia 1936 r. /Dz.U.R.P. Nr.3 poz.18/ zmieniono odnośny § 15 ustawy o wychowaniu zapobiegawczym w ten sposób, że Poznański Wojewódzki Związek Komunalny będzie otrzymywał ze Skarbu Państwa zasiłek w kwocie ryczałtowej, przewidywany corocznie w budżecie państwowym. Na rok 1938/39 budżet państwowy przewiduje na ten cel 100 000,- zł.

Obraz 0074

140		Budżet administracyjny			Preliminuje się na rok 1938/39 przez organ uchwal. Związku
Rozdział	§	Wydatki	Suma wykonania budżetu w roku 1936/37	Preliminowano na rok 1937/38	Preliminuje się na rok 1938/39 przez Zarząd Związku
		Dział IX			
		Opieka Społeczna	9 169,73	38 600,-	98 485,-
A		Ogólne wydatki w sprawach wychowania zapobiegawczego	7 169,73	9 400,-	36 045,-
	104	Zakład Wychowawczy P.S.W. w Szubinie	7 169,73	2 000,-	-
	a	na zakup łąki	7 169,73	-	-
	b	pobudowanie nowego basenu do wody	-	2 000,-	-
	105	Zakład Wychowawczy P.S.W. w Cerekwicy	-	5 000,-	-
	a	urządzenie pompy mechanicznej z kotłem	-	5 000,-	-
	106	Zakład Wychowawczy P.S.W. w Antoniewie	-	2 400,-	36 045,-
	a	kupno kolejki polnej	-	2 400,-	-
	b	na pobudowanie budynku szkolnego	-	-	25 000,-

do § 106
Zakład
i to prze
sada wy
przeło
ubikacji
czające
ków nie
do ucze
z III-ą
w auli,
oraz br
nadaje.
Z tych
szych 2
a domem

Obraz 0076

IX

uje
ok
39
rząd
kuPreliminuje
się na rok
1938/39
przez organ
chwal. Związku

Objaśnienia

65.000,-

6.200,-

6.200,-

do § 106 poz.b.

Zakład antoniewski obecnie ma przeszło 190 wychowanków i to przeważnie chłopców w wieku szkolnym. Ponieważ obsada wychowanków w zakładzie wzrośnie niebawem do 200, przeto okazuje się konieczność pobudowania 2 dalszych ubikacji szkolnych. Obecne 2 izby szkolne są niewystarczające, gdyż ze względu na zwiększoną obsadę wychowanków nie mogą pomieścić liczby wychowanków obowiązanych do uczęszczania na naukę szkolną, wobec czego lekcje z III-ą i IV-ą klasą szkoły powszechnej odbywają się w auli, która ze względu na nieodpowiednie ogrzewanie oraz brak odpowiedniego urządzenia na ten cel się nie nadaje.

Z tych względów zachodzi konieczność pobudowania dalszych 2 izb szkolnych między budynkiem administracyjnym a domem odźwiernego.

142		Budżet administracyjny, - Dział IX			143	
Kod rozdział § Paragraf	Wydatki	Suma wykona-	Preliminowano	Preliminuje	Opiska społeczna wydatki nadzwyczajne, Preliminuje się na rok 1934/35 przez organ uchwal. Związku	Objaśnienie
		nia budżetu w roku 1934/37	na rok 1937/38	się na rok 1934/39		
A 106 c	na studnię artezyjską	-	-	5 000,-		do § 108 poz. c. Woda z obecnej studni jest według przygotowania analizy niezdatna do użytku ludzkiego. Woda ta stanowi obecnie nie jest w stanie - z uwagi na obecność siarkowodoru - zaopatrzyć zakład w potrzebny ilość wody. Wobec tego koniecznym jest pobudzenie studni artezyjskiej dostarczającej zakładowi potrzebną ilość wody do użytku wody.
B	na postawienie parkanu	-	-	4 445,-		do § 106 poz. d. W związku z zwiększoną obsadą zakładu został powiększony ogród warzywny, obok którego znajduje się 120 drzewami owocowymi. Chcąc ochronić się przed kradzieżą drzew owocowych wskazany jest oparkowanie sadu i oszronienie. Na postawienie parkanu 500 m b. á n b. 7,50 = 3 750,- zł 2 brzozy á 150,- zł 300,- " 2 furty á 80,- zł 165,- " razem: 4 445,- zł
e	na pobudzenie i nową kotłownię do gotowania	-	-	1 200,-		do § 108 poz. e. Obecnie używana kotłownia dla przyrządzenia potraw wymaga od kilku lat częstej naprawy, powodując tym samym poważne wydatki z kredytów budżetu wyjątkowego. Pora tym ognisko to podjąć ulepszenie pochłaniającą większą ilość opału, wobec czego jest wskazany pobudować jedną nową kotłownię do gotowania, by uniknąć dalszych strat.

Obraz 0078

Preliminuje
się na rok
1938/39
przez organ
Schwal. Związku

O s z a s n i e n i e

do § 106 poz.c.

Woda z obecnej studni jest według przeprowadzonej analizy niezdatna do użytku ludzkiego. Pora tym studnia obecna nie jest w stanie - z uwagi na obecny stan rurociągów - zaopatrzyć zakład w potrzebną ilość wody.

Wobec tego koniecznym jest pobudowanie studni artesyjskiej dostarczającej zakładowi potrzebną ilość czystej do użytku wody.

do § 106 poz.d.

W związku z zwiększoną obsadą zakładu został powiększony ogród warzywny, obok którego założono sad z ca 120 drzewami owocowymi. Chcąc uchronić się przed kradzieżą drzew owocowych wskazanym jest oparkanie sadu i warzywnika.

Na postawienie parkanu 590 m b. á m b. 7,50 =	4 425,-	zł
2 bramy á 150,- zł	300,-	"
2 furty á 80,- zł	160,-	"
	<hr/>	
	razem: 4 885,-	zł

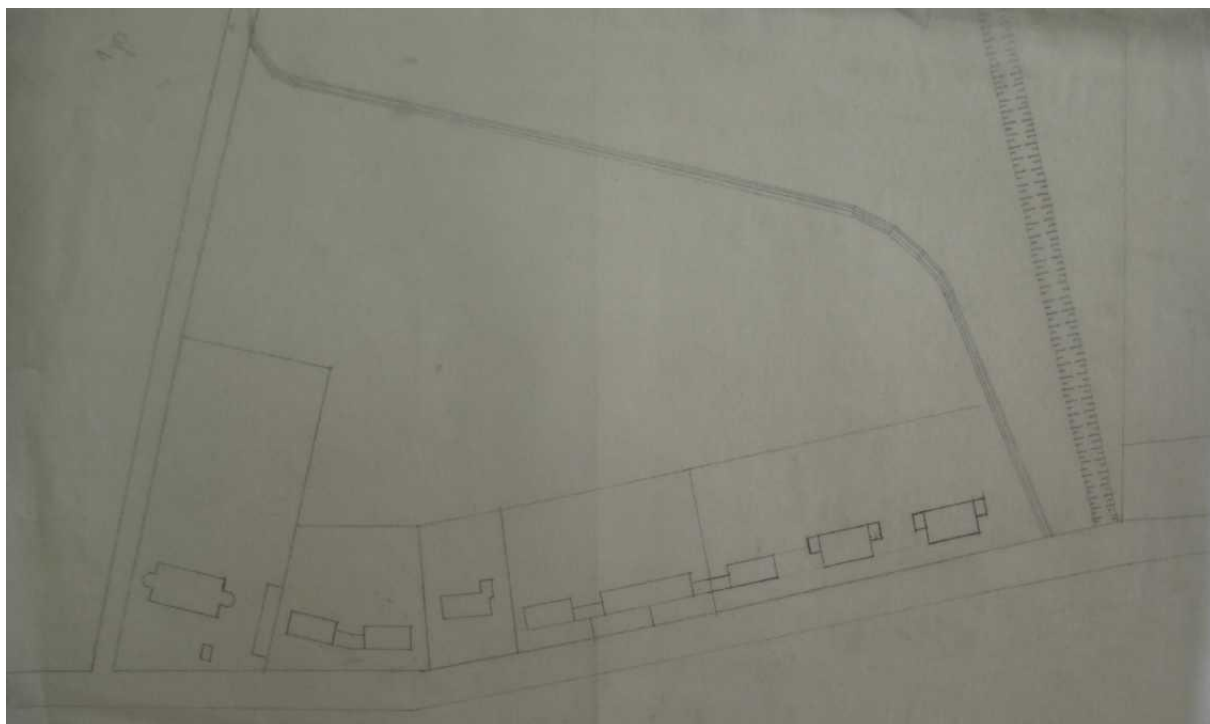
do § 106 poz.e.

Obecnie używana kotlina dla przyrządzania potraw wymaga od kilku lat częstej naprawy, powodując tym samym poważne wydatki z kredytów budżetu zwyczajnego. Pora tym ognisko to podczas używania pochłania zwiększoną ilość opału, wobec czego jest wskazanym pobudować jedną nową kotlinę do gotowania, by uniknąć dalszych strat.

Obraz 0080

Inwestycje antoniewskie w latach międzywojnia

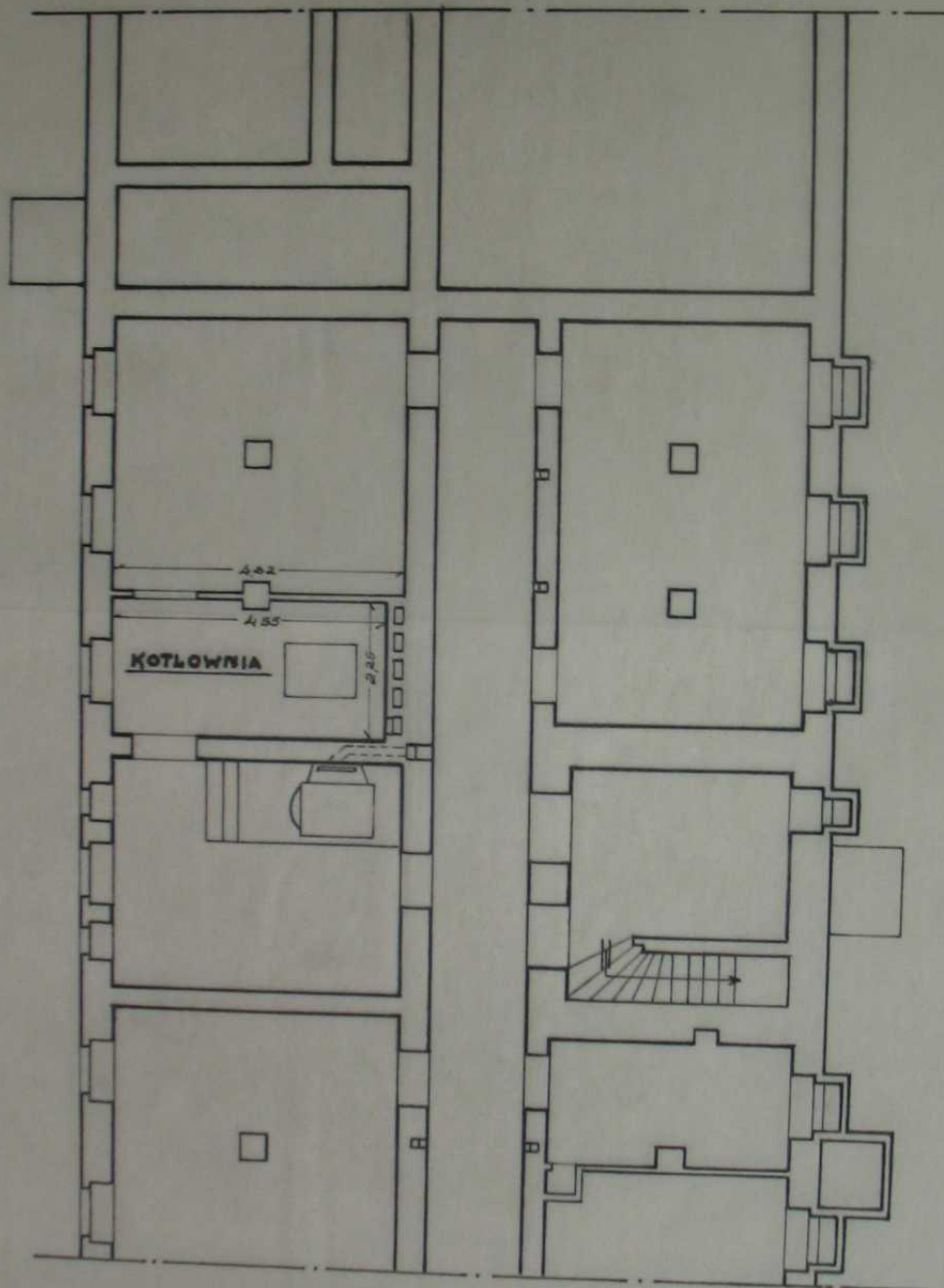
Częściowo była już o tym mowa w powyżej zaprezentowanych fragmentach budżetów. Zachowane rysunki techniczne pochodzą najpewniej z roku 1935. Część prezentowanych poniżej projektów nosi charakter inwentaryzacyjny, część rysunków roboczych; część doczekała się realizacji, inne znowu nie.

Obraz 0674

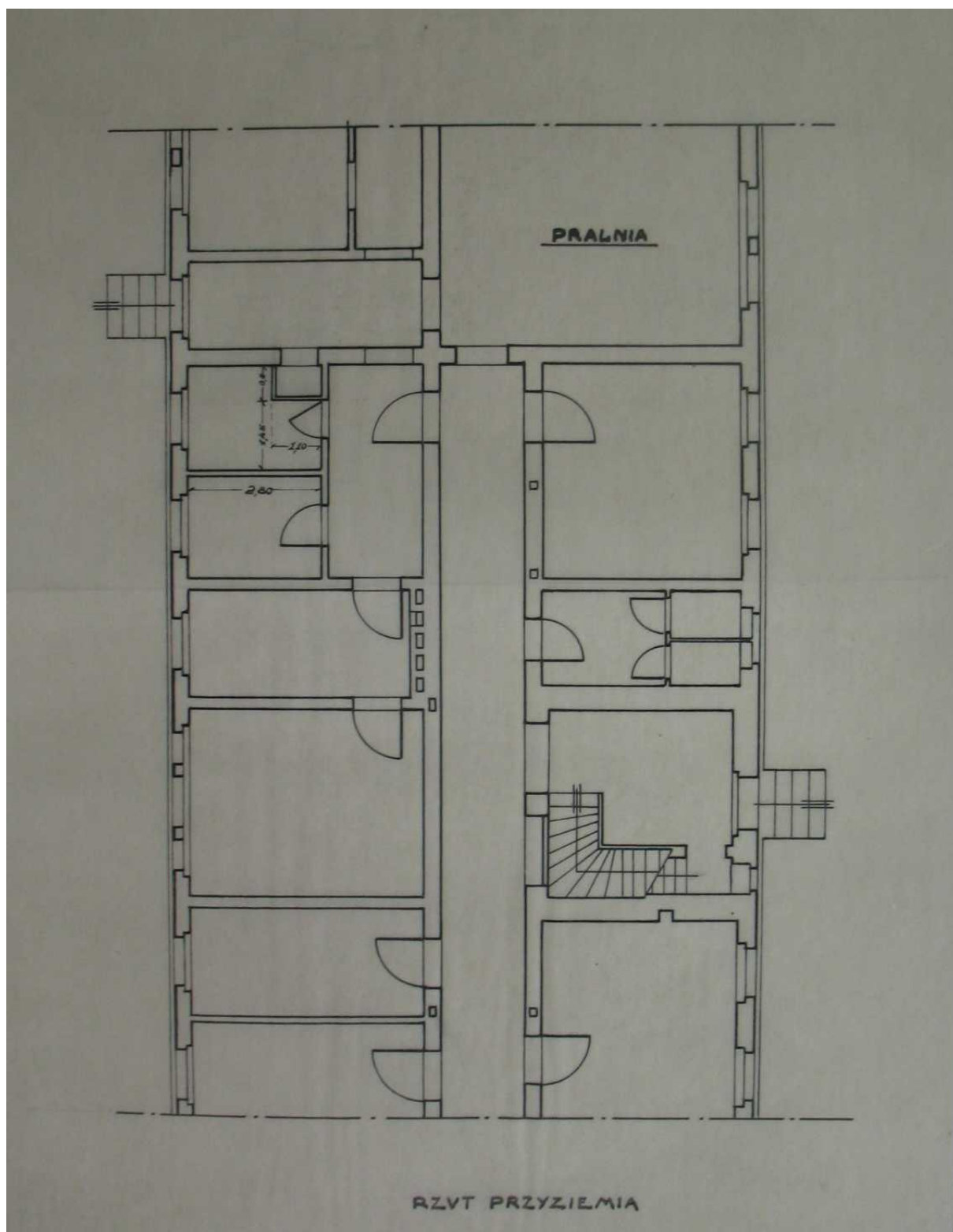
Plan? (rysunek?) dotąd przez nas nie rozszyfrowany.

PROJEKT SVSZARNI
W WOJEW. ZAKŁADZIE WYCHOWAWCZYM
W ANTONIEWIE
PODZ. 1:100

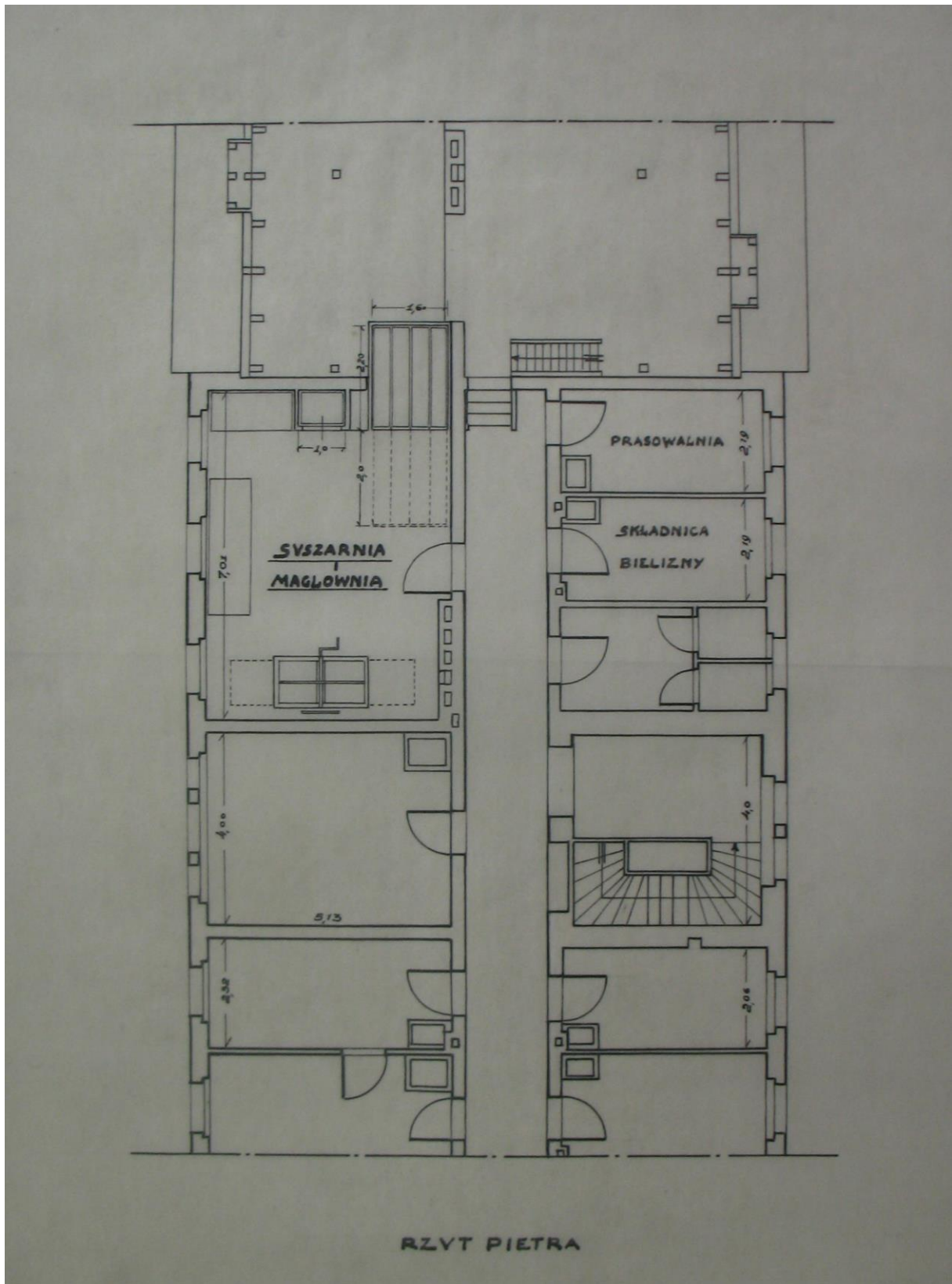

RZVT PIWNIC

Obraz 0670 i 0672

Obraz 0671

Obraz 0673

Powyższe trzy obrazy¹ przedstawiają spory fragment dzisiejszego tzw. „budynku gospodarczego”). Z lektury wyżej zamieszczonych fragmentów budżetów wiadomo, że pierwotnie planowano przeniesienie pralni z budynku gospodarczego do budynku arezstanckiego a w byłej pralni urządzenie jadalni (budżet z roku 1934/35- obraz 0019). Z tegoż budżetu wiemy również, że w tymże budynku arezstanckim planowano urządzenie

warsztatów i suszarni parowej. Wiemy, że istniał już basen ciepłej wody (gdzie?). Ponadto m.in. funkcjonowały: pralnia, piekarnia, suszarnia bielizny, kuźnia, stolarnia, krawcownia. No i oczywiście przez cały czas działał motor zapędowy (tak w oryginale budżetu z 1927), napędzający pompy oczyszczalni i pompę zasilającą basen wody zimnej (czy jeszcze coś?). Natomiast wedle wcześniejszego budżetu z roku 1927 właśnie (obraz 0167) Antoniewo posiadało już ciepłarnię (co stoi w niezgodzie z dokumentami, które przedstawimy dalej), ponadto odziedziczoną po zaborcy suszarnię nasion i piekarnię.

Z dokumentów budżetowych z lat 1928 – 1930 (obraz 0221) wynika, że na lata 1928 – 1930 zaplanowano budowę studni za 15 tys. zł. Nie wiem o jaką tu studnię idzie, bowiem w chwili mojego przybycia do Antoniewa, oprócz paru innych były dwie studnie duże tzw. „abisynka” i głębinowa nieszczęśliwie ulokowana przed garażem (fragmentem dawnej maszynowni – o tej maszynowni dalej).

Z innych dokumentów budżetowych z lat 1933 – 36 wiadomo, że w Zakładzie Antoniewo planowano urządzenie oświetlenia elektrycznego, budowę (raczej przebudowę?) kuźni i kołodziejni, przebudowę internatu, przebudowę aresztu, budowę domków dla dozorców (obraz 0243). Planowanie ma to do tego, że jest właśnie planowaniem, między nim a rzeczywistym wykonaniem nie ma znaku równości. Stąd prezentując rysunki techniczne będziemy się starać wyjaśnić stan faktyczny – czy planowana inwestycja została zrealizowana. Piszę „starać się”, bo niekiedy nie będzie można użyć stwierżeń jednoznacznych.

Wyżej przedstawiony projekt suszarni został zrealizowany, jednakże nie tam, gdzie go poprzednio planowano. Nie doszło do przeniesienia pralni i suszarni do budynku aresztanckiego. Oba obiekty pozostały w budynku gospodarczym. Ta suszarnia istnieje (o ile mnie pamięć nie zawodzi po dzień dzisiejszy, chociaż już nie jest używana i niezdolna do działania po licznych przeróbkach centralnego ogrzewania. Choćby przybliżonej daty wykonania inwestycji nie potrafimy podać.

Cieplarnia:

Akta Starostwa Krajowego w Poznaniu dotyczące budowy ciepłarni w Wojewódzkim Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie (3.12.1931 – 1933), Tom I ²:

Akta te zachowały się w stanie niekompletnym. Ich lektura jest trudna, albowiem dokumenty w nich zawarte są ze sobą przemieszane, niektóre rozsiane w poszycie partiami (tzn. ten sam dokument znajduje się np. w trzech oddzielnych partiach w różnych miejscach teczki. W tychże aktach znajdują się również dwa kosztorysy budowy ciepłarni w Zakładzie Wychowawczym w Cerekwicy [albo jest to tylko błąd sporządzającego kosztorys – pomyliła się mu Cerekwica z Antoniewem, albo stan faktyczny – obrazy 0538 – 0540 (karty 17 – 18), 0545 – 0547(karty 21 -23); sądząc po treści wszystkie te papiery dotyczą Antoniewa. Wedle dokumentów (obrazy 0532 – 0533, karty 12 – 13 kredką) wiadomo, że przed budową ciepłarni był sporządzony rysunek techniczny (w aktach jednak go nie ma).

Akta otwiera rachunek sporządzony na gotowym druku pismem maszynowym jednakże bez nazwy firmy, która go wystawiła (obrazy 0512 - 0515) - urywa się on „w trakcie”, by pojawiać się w innych miejscach akt; nie jest datowany (podejrzewam, że „produkcji” Krajowego Rady Budowlanego Pospieszalskiego) – pewności jednak żadnej. Jako pierwszy chronologicznie jawi się nam kosztorys firmy „Biuro Techniczne W. i St. Hedinger Inżynierowie Poznań” na instalację centralnego ogrzewania w ciepłarni WZW w Antoniewie datowany 2.12.1931 roku, które to ogrzewanie miało kosztować 4.675 zł. (obrazy 0516 – 0519, karta 3v).

I rzecz najistotniejsza – nigdzie w tym zbiorze dokumentów nie wspomina się o istniejącej przedtem jakiegokolwiek ciepłarni. (O tym, że taka ciepłarnia jednak istniała wspomina dokument wytworzony na miejscu w Antoniewie – patrz dalej).

WYDZIAŁ
Inżyniero-Budowlany
2627/3.7 - IV.

1/55

Poznań, dnia 14 grudnia 1931.

Wydziałowi Oświaty i Wydziałowi Populacyjnemu
i wiejskiemu

Na skutek intencji wyrażonej
wypisem wygłoszonym projekt organizacji dla
kujawickiego Zakładu Towarzystwa i Statutu
projektu co do wielkości ubikacji starostwa
nie do danych nie przez decydując wskazać

Zużycia kosztów będzie, o ile ja
nie wykona w starym zarządzie, około 2500 zł.

złoty 15.12.31
17. XII. Np.
18711.
18.12.31
załącznik

W tym sumie nie uwzględniono kosztów utrzymania
centralnego ogrzewania, które (wyniesie
szacunkowo) 1000 - zł. a zatem koszt całej
organizacji w stanie ukończonym wynosi
3500 - złotych. Też sumę trzeba by oddzielić
budownictwa starostwa do dyspozycji

Wskazując jednocześnie, że do
ogrzewania organizacji projektowanej wielkości,
potrzeba będzie przynajmniej 1,5 str.
koku, co równa się wydatkowi około 15 - zł.
Wątpliwe, czy przykroci z ogrodu a raczej z organizacji
będzie mógł ten wydatek pokryć. Dlatego to
potrzeba pod rozprawę, czy nie byłoby wskazaniem
organizacji przekształcić do ukończenia potrzebnych
wymiarów lub rogole z niej zrezygnować wobec
droższych i trudnych warunków gospodarskich.

Wobec powyższego polecając i ostatecznie
opinie całej organizacji a szczególnie S-u. a na
instalację ogrzewania tej organizacji wydatkiem
razem tylko 1500 - zł.

z Wydziału za dnia 17.

~~24/12~~

2746/3134

Prof. Dr. Karol Radwański

I-2

Obraz 0529 (karta 9)

Początkowo cieplarnia w Antoniewie była projektowana z rozmachem (z palmiarnią włącznie).

Wydział Oświatowo-Wychowawczy
Wydział Wychowania Zapobieg.
L.dz. 1/ 32- IX.
Akta: IV.-6 -10.

Poznań, dnia 5. stycznia 31r.

Do
Wydziału Komunikacyjno-Budowlanego

W sprawie
budowania cieplarni w Antoniewie.

*p. Stach.
pau. f.*

Starosta Krajowy - Poznań
ODDZIAŁ IV BUDOWNICTWA
Wpłynęło 7.1. / 32-IV. w miejscu
L. dz. 26 / 32-IV.

W odpowiedzi na pismo z dnia 14-go grudnia 31r. l.dz. 2621-IV - wyjaśniam, że zgadzam się na zaprojektowanie i pobudowanie takiej cieplarni w Antoniewie, której koszt nie przekroczyłby granic istniejącego kredytu. Temsamem odstępuję też od zamiaru urządzenia pomieszczenia dla palm.

Wystarczy, gdy cieplarnię pobuduje się tylko tak wielką, aby spełniła swe zadanie szkolno-wychowawcze i umożliwiła przezimowanie kwiatów, pozostawiając na przyszłość sprawę urządzenia jej według najnowszych wymogów, gdy na to kredyty pozwolą.

Co do zastosowania systemu ogrzewania, to sądzę, że zamiast centralnego ogrzewania wystarczyłoby narazie ogrzewanie kanałami, jak to czynią prywatni-drobni ogrodnicy. Ten sposób byłby najtańszy i nie powinienby następczą żadnych trudności.

Naczelnik Wydziału
[Signature]

Obraz 0534 (karta 14)

Jest tu błąd w datowaniu dokumentu. Powinno być: 5.01.1932.

Wydział Oświatowo Wychowawczy
oddział Wychow.Zapobieg.

Poznań, dnia 9-go lutego 1932 r.

L.dz. 11276/32 - IX.

Akta: IV.- 6.- 10.

P. Błach.
Do

Starosta Krajowy - Poznań
ODDZIAŁ IV BUDOWNICTWA

Wysłano 10.2.32 z i. zał.

L. dz. 236/32-IV.

Wydziału Ogólnego

W sprawie

- Oddział budżetowo-finansowy

wybudowania ciepłarni w Krajo-
wym Zakładzie Wychowawczym
Antoniewie.-
p. mtejsze pismo z dnia 26.11.31.
- l.dz. 16 712 I-budż.-

w miejscu.

.....

15

W odpowiedzi na powołane pismo wyjaśniam, że pobudowanie ciepłarni w Krajowym Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie jest bezwarunkowo konieczne dla zawodowego szkolenia wychowanków w ogrodnictwie. Izba Rolnicza przyjmuje zgłoszenia na uczni ogrodniczych od roku 1931 tylko z tych zakładów ogrodniczych, które posiadają własną ciepłarnię.

Wobec tego pobudowanie ciepłarni w Antoniewie stanowić będzie o możliwości zawodowego szkolenia wychowanków w ogrodnictwie i o spełnieniu przez zakład swego zadania w zawodowym przygotowaniu wychowanków, oprócz rękodzielnictwa, do rolnictwa i ogrodnictwa.

Z tego zasadniczego powodu proszę o wyrażenie swej zgody na pobudowanie ciepłarni w Antoniewie.

Jeśli chodzi o stronę finansową, to pobudowanie ciepłarni ma nastąpić sposobem gospodarczym, przy najmniejszym nakładzie i prymitywnem urządzeniu.

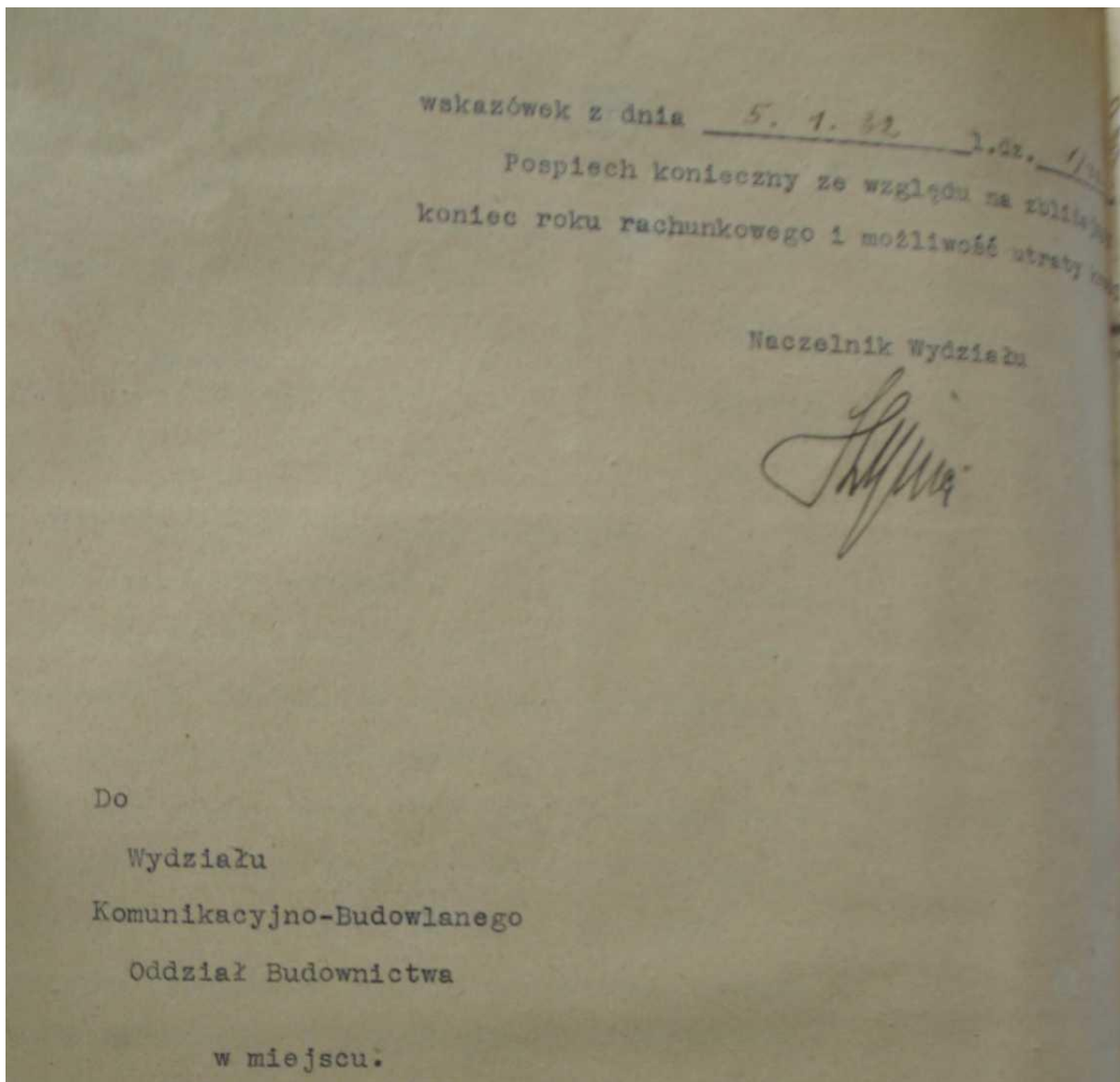
Kredyt 2.250 zł przewidziany w § 8 pozycji d wydatków budżetu gospodarstwa rolnego w Antoniewie na rok 1931/32.

26/32-12

Proszę zatem o wyrażenie swej zgody.

Odpis do wiadomości z prośbą o przyspieszenie projektu ciepłarni według dodatkowych wskazo-

verte

Obraz 0536 (końcówka pisma powyżej – karta 15v)

Omawiane tu akta zawierają trzy kosztorysy ciepłarni w Antoniewie (sporządzone najprawdopodobniej ręką Krajowego Rady budowlanego Pospieszalskiego) wszystkie na sumę 3500 zł. (obrazy 0537 – 0551, karty 16 – 25v).

Wreszcie ten korowód kosztorysowy ucina Starosta Krajowy:

Odpis

Starosta Krajowy
w Poznaniu

Poznań, dnia 29 m a r c a 1932r.

37'

L.dz. 4137/32-I.budż.

Do

Wydziału Oświatowo-Wychowawczego

Przedmiot: Budowa ciepłarni.

w m i e j s c u

Pismo tamt. z dnia 22.III.br.
l.dz.2001/32-IX.

Zezwalam na pobudowanie ciepłarni w Wojewódzkim Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie kosztem 2 000 zł. Wydatek pokryć należy z § 8 poz.d budżetu gospodarstwa rolnego na rok 1931/32.-

w z.

/-/ Dr. Hubert

Starosta Krajowy - Poznań
ODDZIAŁ IV BUDOWNICTWA
Wpłynęło 8.4. z z
L. dz. 693 32-IV.

Poznań, dnia 8 kwietnia 1932r.

Wydział Oświatowo-Wychowawczy
dział Wychowania Zapobiegawczego

L.dz. 2172/32-IX.
Akta:IV-6-10

Do

Wydziału Komunikacyjno-budowlanego
Oddział budownictwa

w m i e j s c u

Odpis powyższy przesyłam do wiadomości i dalszego.-

Naczelnik Wydziału

P. dnia 13. IV. 32.
Do akt

Star. kraj.
z p.
[signature]

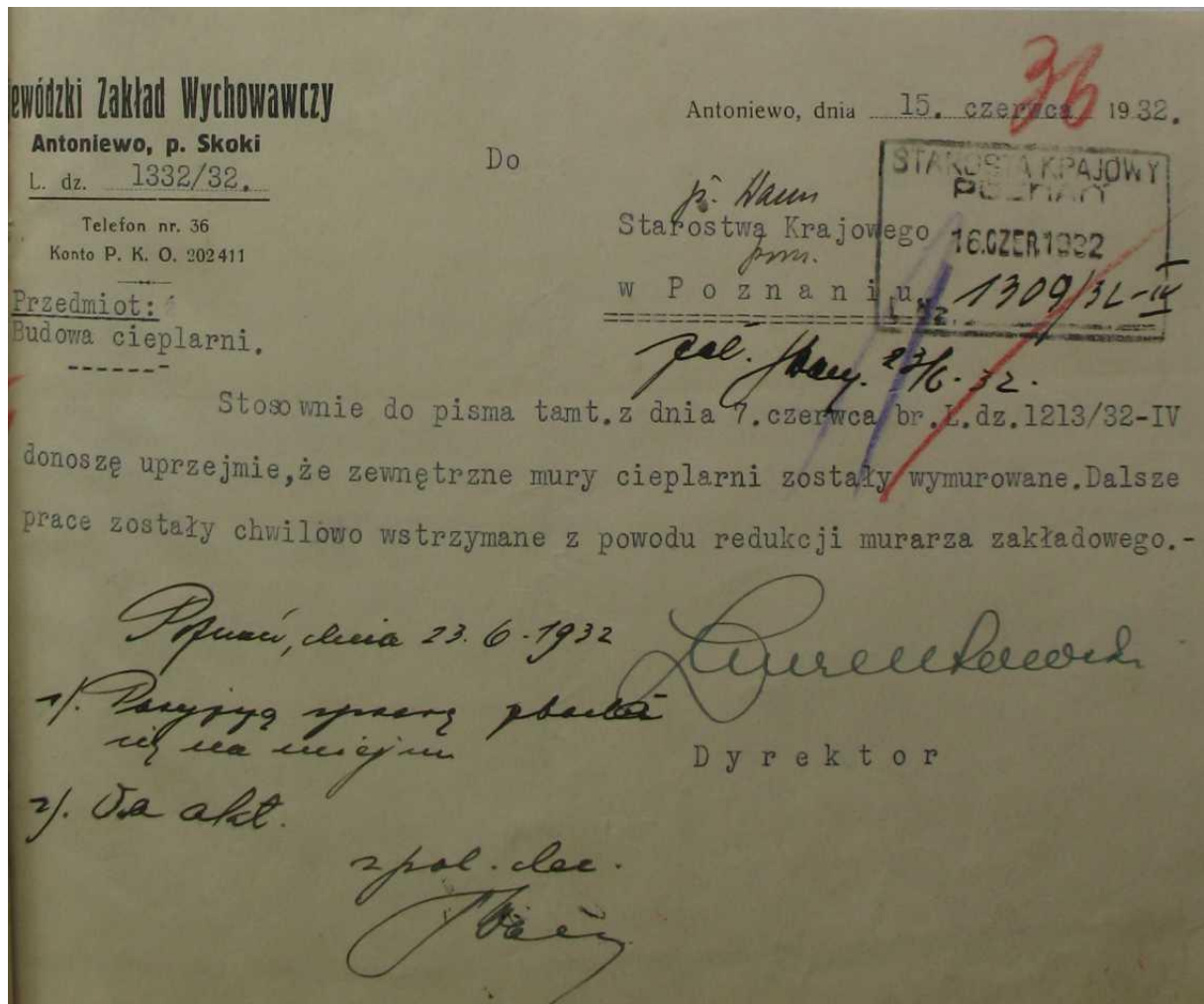
[signature]

P.
HK

Obraz 0558 (karta 31)

W końcu jednego z licznych kosztorysów na magiczną kwotę 3500 zł, na którą to kwotę jak wyżej widzimy nie zgodził się Starosta Krajowy, napisano: „zamiast ogrzewania (centralnego) można na razie ograniczyć się do ogrzewania murowanym kanałem, co jednak

wiele opału kosztuje” (obraz 0557, karta 30, s. 3 kosztorysu) – ten kosztorys z pewnością podpisał inż. Pospieszalski 3.03.1932 (czyżby tożsamy z Krajowym Radcą Budowlanym?). Kiedy już wydawało się, że nieodwołalnie zwyciężył powietrzny system ogrzewania do gry weszła firma z Poznania „B. Ziółkowski i S-ka” (Fabryka Wyrobów z Miedzi i Mosiądzu) i zaproponowała 20 maja 1932 wykonanie centralnego ogrzewania w ciepłarni za 690 zł. (obraz 0559, karta 32). Propozycja ta pod pewnymi warunkami została przyjęta przez SK, w imieniu którego w tej sprawie działał Pospieszalski. (obraz 560, karta 33). Tymczasem:

Obraz 0563 (karta 36)

Ten murarz (zresztą nie tylko murarz) nazywał się Prus. Jego syn Stanisław pracował jako wychowawca w Zakładzie w Antoniewie prawie do końca lat 80 – tych XX w. Miałem więc zaszczyt znać go osobiście. Do ojca Stanisława jeszcze powrócimy i to w tej sprawie.

L. dz. 1642, 32 -IV
Przedłożono ponownie do dekretu
z dnia 24. 5. 32.
L. dz. 1114-IV str. 33.
Poznań, dnia 8. 8. 32.
Registratura Oddz. Budownictwa

Poznań, dnia 9. VIII. 1932

38

1) Firma Ziółkowski przystąpiła już do zamiatania i sprężania centralnego w cieplarni zakładowej w Autocencie.

2) Firma Ziółkowski polecono wykonać dobitkowo po postępowaniu z Dystryktu zakładowego wydzienie referensialnie klare według wytycznych zasad zakładowej i cieplarni jest niezgodnie. Koszt wykonania tego wydzienia wynosił około 670,- zł.

3) Wykonalności za dni 7
Her. kraj.
I-3

Obraz 0565 (karta 38)

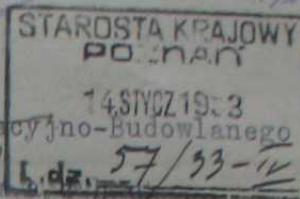
Firma Ziółkowski uwinęła się piorunem z robotą (18.08.1932), która w sumie kosztowała 787 zł. 19.08.1932 wystawiła już rachunek za swoją pracę (obrazy 0566 - 0570 , karty 39 – 41). Od tego momentu zaczęły się poważne kłopoty:

WYDZIAŁ OGÓLNY
Oddział Budżetowo-Finansowy

L.dz.19710/32-I.budż.

Do

Poznań, dnia 11 stycznia 1933 r.

Wydziału Komunikacyjno-Budowlanego

Handwritten signature
w g m

Temat: Przekroczenie kredytu
§ 7 poz. b. budż. gosp. rolnego
woj. Zakł. Wych. w Antoniewie
rok 1932/33.

Pismem z dnia 23 września 1932 r. zwróciła się Dyrekcja
Wojewódzkiego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie o zezwo-
lenie na przekroczenie kredytu w § 7 poz. b. budżetu gosp.
roln. przy wojew. Zakł. Wych. w Antoniewie na rok 1932/33
z powodu budowy cieplarni w ogrodzie.

Na pismo moje w sprawie tej z dnia 11 listopada 1932
l.dz.15522/32-1.budż. przesłała Dyrekcja tegoż Zakładu
załączone w odpisie pismo z dnia 30 listopada 1932 r. l.dz.
2397/32.

Wydział Komunikacyjno-Budowlany proszę - wobec pisma
Wydziału Oświatowo-Wychowawczego z dnia 21 grudnia 1932
l.dz.10266/32-IX.- o zajęcie stanowiska do wyjaśnienia
Dyrekcji Wojew. Zakładu Wychowawczego w Antoniewie z dnia
30 listopada 1932 r.

Starosta Krajowy

w/z

Handwritten signature

Obraz 0570

W owych czasach kryzysu gospodarczego owo przekroczenie kredytu itd. (patrz wyżej) musiało być poważnym przekroczeniem urzędniczym, bowiem wszyscy zainteresowani [głównie urzędnicy Wydziału Oświatowo – Wychowawczego. Oddział Wychowania

Zapobiegawczego z Naczelnikiem Szyszką (nazwisko Szyszka) oraz Wydziału Komunikacyjno - Budowlanego. Oddział Budownictwa)] zaczęli się obwiniać o niedopełnienie obowiązków. Jest sporo dokumentów na ten temat. Zaczęły się wzajemne oskarżenia, w których uciekano się do zwyczajnych kłamstw. Rzecz jasna, że musiał się tłumaczyć również dyrektor Laurentowski:

O d p i s !

Wojewódzki Zakład
wychowawczy
Antoniewo, p. Skoki
-§-
L. dz. 2697/32.

Antoniewo, dnia 30 listopada 1932.

Do
Starostwa Krajowego

43

przedmiot: Dot. przekroczenia kredytu
budż. gosp. rolnej w § 7 poz. b. na rok
1932/33.
zsmo tamt. z dnia 11. XI. 1932.
L. dz. 15522/32-1. budż.

w P o z n a n i u

W myśl obok podanego pisma Starostwa Krajowego donoszę uprzejmie, że ogólny koszt budowy ciepłarni wynosił 2 040,67 zł. W kwocie tej mieści się koszt założenia wodociągu w ogrodzie w kwocie 708,79 zł.

Kwota 708,79 zł została pokryta z § 8 poz. d. budżetu gospodarstwa rolnego za rok 1931/32. Dalszy koszt budowy ciepłarni pokryto z budżetu gospodarstwa rolnego na rok 1932/33 następująco:

<i>z osad.</i>	z § 7 poz. b	<u>915,37 zł</u>
<i>z wsiem.</i>	z § 9 " -	421,51 zł.

w budżecie gosp. rolnego za rok 1931/32 nie został kredyt § 8 poz. d. wyczerpany o kwotę 800,- zł z powodu niezakupienia instalacji ogrzewania centralnego. Kwotę 421,51 zł wydatkowano z § 9 budżetu gosp. roln. na rok 1932/33 z powodu zastosowania oszczędności w tym paragrafie.-

/-/ Stankiewicz
D y r e k t o r

WYDZIAŁ OGÓLNY
Oddział Budżetowo-Finansowy
-§-
L. dz. 18416/32-I. budż.

Poznań, dnia 7 grudnia 1932 r.

Odroczenie za swrotem

wydziałowi Oświatowo-Wychowawczemu

w m i e j s c u

z prośbą o uprzednie zajęcie stanowiska do wyjaśnienia Dyrekcji
Woj. Zakładu Wychowawczego w Antoniewie.

Naczelnik Wydziału:
/-/ Dr. Głowacki.

verte

Oddział Wychowania Zapobiegawczego
Wpłynęło dnia 10.12. Poznań, dnia 21 grudnia 1932 .
l.dz.10266/32-IX.

Odręcznie

Oddz.budż.-finans.

w miejscu

zwracam z tem, że budowy cieplarni dokonał Zakład w porozu-
z oddziałem budpwnictwa.

Naczelnik Wydziału:

/-/ Szyszka.

Obraz 0572 (ciąg dalszy dokumentu powyżej)

To wszystko powodowało, że firma Ziółkowski jeszcze w lutym 1933 roku nie otrzymała zapłaty za swoją robotę (obraz 0575, karta 45). W tym samym piśmie z 27 lutego 1933 (obraz 0575, karta 45) Szyszka broni się przed zarzutami starosty:

O d p i s'!

Wydział Oświatowo-Wychowawczy
Oddział Wychowania Zapob.

Poznań, dnia 27. lutego 1933 r.

Do

45

L.dz. 1003/33 - IX.
Akta: IV- 1-164

Wydziału Ogólnego
- Oddział Budżetowo - Finansowy -

W sprawie

w miejscu

budowy ciepłarni w Antoniewie.
Pismo tamt. z dnia 28.I.1933 r.
L.dz. 1109 - I.budż.-

Proszę o wyrażenie zgody na pokrycie wydatków na budowę ciepłarni w Krajowym Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie z budżetu gospodarstwa rolnego na rok 1932/33, ponieważ należało ukończyć budowę rozpoczętą w ubiegłym roku rachunkowym.

Co do wyjaśnień samych, udzielonych przez Oddział Budownictwa, to zaznaczam, że są one nieścisłe, gdyż tylko inicjatywa wyszła odemnie, natomiast o postępie prac i kosztów budowy nie byłem informowany przez Oddział Budownictwa. Po niewczasie dowiedziałem się też o niewyzyskaniu kredytu, jakkolwiek można było go wyczerpać w całości zakupując potrzebny materiał budowlano - techniczny, gdyby sprawę należycie dopilnowano w Oddziale Budownictwa, prace same bowiem wykonano siłami zakładowymi, które nic nie kosztowały, a zatem też nie obciążały kredytu i można je było podjąć w terminie późniejszym, czyli po zamknięciu rocznym. Dlatego właśnie nie zgadza się, jakoby zwolnienie murarza zakładowego przyczyniło się do przerwania budowy, a temsamem i niewyzyskania kredytu, albowiem zwolnienie nastąpiło dopiero dnia 15.VIII.1932 r., a więc w nowym już roku rachunkowym, gdy koszt ciepłarni miał obciążyć rok 1931/32.

W końcu stwierdzam, że Oddział Budownictwa utrudniał mi tylko gospodarkę finansową stawiając mnie zawsze wobec dokonanego przekroczenia kredytu budowlanego bez względu na to, czy w budżecie znajdowały się oszczędności na pokrycie czy nie. W tych warunkach wszelkie oszczędności trzeba było przeważnie obracać na potrzeby budowlane kosztem innych potrzeb zakładowych.

verte

Wszelkie zatem utrudnienia i nieporozumienia powsta-
ty tylko i jedynie z winy Oddziału Budownictwa.

Naczelnik Wydziału

/-/ S z y s z k a

Wydział Ogólny
Oddział Budżetowo-Finansowy

Poznań, dnia 30. marca 1933

L.dz. 2675/33 - I.budż.

Odrecznie za zwrotem

Wydziałowi Komunikacyjno-
Budowlanemu

w g m a c h u
.....

z prośbą o zajęcie stanowiska.

Starosta Krajowy
w z.

/-/ Dr. G ł o w a c k i

Obraz 0576 (ciąg dalszy powyższego 0575)

Na takie dictum „wywołany” Wydział Komunikacyjno – Budowlany. Oddział Budowlany z
Krajowym Wyższym Radcą budowlanym Pospieszalskim nie mógł pozostać obojętny:

Wydział
Komunikacyjno-Budowlany
Oddział Budowlany

Poznań, dnia 4. kwietnia 1933 r.

1/

Odręcznie z załącznikami

L.dz. 406/33 - IV.

Wydziałowi Ogólnemu
- Oddział Budżetowo - Finansowy -

Pis. 5.4.Sz.

w m i e j s c u

z powołaniem się na załączniki. Jak z nich wynika kredyt na budowę ciepłarni w kwocie 2 000,- zł został przyznany Wydziałowi Wychowawczemu zarządzeniem z 29. marca 1932 r. l.dz. 4130/32 - budż. Odpis tegoż zarządzenia otrzymałem od Wydziału Oświatowo - Wychow. do wiadomości pismem z dnia 8. kwietnia 1932 r. l.dz. /32 - IX, a więc już po upływie właściwego roku budżetowego.

Kredyt został udzielony nie oddziałowi budownictwa, lecz wyraźnie Wydziałowi Oświatowo - Wychowawczemu, którego też obowiązkiem było z uwagi na to, że okres ulgowy niebawem miał upłynąć, pieniądze te zabezpieczyć już choćby dlatego, że on a nie oddział budownictwa zarządza funduszami § 8 poz. d gosp. rolnego.-

Pomijając fakt, że nie można żądać od niżej podpisanego niestosowania się do przepisów budżetowych, według których jedynie przed upływem danego roku budżetowego rozpoczęte prace w okresie ulgowym wolno było kontynuować na rachunek sum pozostałych, zakupiłem wszystkie materiały budowlane natychmiast. Wykonanie roboty nastąpiło przez murarza zakładowego, który bez przerwy pracował przy tej budowlu do 15 czerwca 1932. W tym dniu roboty przerwano, jak to wynika z pisma Zakładu w Antoniewie z dnia 15. czerwca 1932 l.dz. 1332/32. A zatem twierdzenie p. racy Szyszki, że murarz został zwolniony dopiero 15. sierpnia 1932 nie zgadza się z rzeczywistym stanem rzeczy.

Dnia 15. czerwca 1932 r. dopiero mury były gotowe, brakło wtedy jeszcze dachu czyli, że wówczas o rozpoczęciu centralnego ogrzewania nie mogło być mowy.

Centralne ogrzewanie wykonywał dopiero w sierpniu M
rzemieślnik finansowo skąpy, któremu pieniędzy zalic
nie można było dać do rąk. Pozatem płacenie pracy na
jest wogóle niedopuszczalne, a przy finansowo skąpych
mieślnikach więcej niż ryzykowne.-

Na podstawie powyższych faktów ocenę zarzutu,
oddział budownictwa utrudniał p.radcy Szyszcze gospoda
finansową, pozostawiam Oddziałowi Budżetowo - Finansow
Ponieważ zarzut pozatem stawiony jest ogólnie, jak wy
ze słowa "zawsze",- widocznie p.r. Szyszka i inne fak
miał na myśli. Wobec tego proszę o spowodowanie go do
mienia tych faktów, abym podobnie jak w tym przypad
miał sposobność obrony. Wyświetlenie całkowite uważam
konieczne wobec tego, że nie tylko Starostwo Krajowe,
i Wydział posiadają tylko informacje ze strony p.r.Szys

:::: ::::

2/ Wykonać odpis pisma z 27. lutego 1933 r. l.dz:1003/IX. i z pisma z 30.III.1933 r. l.dz. 2675/33 - I. b

:::: ::::

3/ Odpisać pisma z aktu V. - 3 tom 1.

::::: ::::

3/ Do akt.

Krajowy Wyższy Radca Budownictwa

12. 4. 33.

Pi

Do Wydziału Ogólnego

Abdica - Budictwo - Finansowy

z pism z 4. maja 1933 r. i z pism z 4. 4. 33. r.
sprawy budowy i wykonania w budownictwie pracy w sprawie
doposażeniu i wykończono i przelano i wykończono i przelano
finansowej gospodarki i wykończono i przelano i wykończono i przelano
sprawy i wykończono i przelano i wykończono i przelano i wykończono i przelano
i dla wykończono i przelano i wykończono i przelano i wykończono i przelano
mających p. u. r. i przelano.

P-3

Obraz 0580 (ciąg dalszy 0579)

Panowie w SK w Poznaniu ciągle wymieniali ciosy (bardzo ciekawe jest pismo z obrazów 0582 – 0585, karty 49 – 50v o nagannych praktykach stosowanych przez Oddział Budowlany – pominiemy je jednak, albowiem artykułik o małej w końcu ciepłarni rozrósł się niepomiarne), aby więc dojść prawdy rozpoczęto w tymże Starostwie wewnętrzne dochodzenie. Jednym z etapów tego wewnętrznego dochodzenia było zasięgnięcie informacji u samego źródła, czyli dyrektora Laurentowskiego:

O d p i s .

Wojewódzki Zakład Wychowawczy
Antoniewo p. Skoki.

Antoniewo, dnia 30 maja 1933.

L. dz. 1011/33.

Przedmiot:

Cieplarnia zakładowa
budowa. Pismo tamt. 24.V.33.
L. dz. 2535/33-IX. Akta IV. 1. 164.

W związku z otrzymanem pismem Starostwa
Kraj. z dnia 24.V.33. L. dz. 2535/33-IX. oświadczam co następuje:
Na walnym zebraniu ogrodników w Poznaniu 1931r. uchwa-
lono, że szkolenie ogrodników może się w przyszłości odbywać
tylko w tych zakładach ogrodniczych, które posiadają własną
cieplarnię. Wobec tego proszono Starostwo Kraj. w Poznaniu pi-
smem tut. z dn. 15.X.31 L. dz. 2526/31 o zezwolenie na budowę
cieplarni choćby tylko w małych rozmiarach.

Podczas wizytacji zakładu przez Wyż. Radcę
Kraj. p. Pospieszalskiego, wybrano miejsce pod cieplarnię. Wapno
odebrał zakład na zamówienie Oddziału Budownictwa Star. Kraj.
w Poznaniu, u firmy "Materiał Budowlany". Cegłę zamówił zakład dnia
31.X.31r. w Murowanej Goślinie. Miejsce pod fundament przygotowa-
no natychmiast, a po nadejściu cegły, dn. 19.XI.31r. rozpoczęto bu-
dowę. Z powodu mrozu wykonano tylko fundament przez miejscowego
murarza. Dalszą pracę powzięto wiosną 1932r. Miejscowy murarz wy-
stawił ściany i komin. Praca ta trwała z przerwami od kwietnia
do 16 lipca 1932. Przerwy powstały wskutek zatrudniania murarza
jako oddziałowego, sanitariusza, przez wysyłanie go do dozorcwa-
nia przy nagłych pracach wiosennych w polu, przez bielienie bu-
dynków na gospodarstwie i t.p.

Dnia 15.VI.32 został murarz zakładowy zredukowany,
Celem dokończenia cieplarni, przyjęto dozorcę Prussa powtórnie
dnia 16.VII.32. Dnia 14 sierpnia 1932 został Pruss ponownie
zwolniony na mocy pisma Star. Kraj. z dnia 28.VII.32. L. dz. 2786/32
Osob. Prace nie były jeszcze ukończone.

Murarz Pruss przejął dnia 16.VIII.32r. posadę pie-

łęgpiarza w Woj. Zakł. Psychj. w Owińskach. Pismem tut. z d. 11. VIII. 32 L. dz. 2010/32 proszono p. Dyrektora Zakł. Psychj. w Owińskach o urlopowanie Prussa do końca miesiąca sierpnia 1932, celem wykończenia ciepłarni. 1-go września by ciepłarnia wykończona.

Budowę przeprowadzono po porozumieniu się z działem Bud. Starostwie Kraj. Pan Wyż. Radca Kraj. Pospiechański był w zakładzie:

Pierwszy raz przed rozpoczęciem budowy i z wiedzą wybrano odpowiednie miejsce pod budynek. Drugi raz po wystawieniu fundamentu i pozwolił na umieszczenie w palenisku, co w projekcie nie było przewidziane. Trzeci raz po wykończeniu prac murarskich i ciesielskich, ciepłarnia była wówczas jeszcze oszklona. Czwarty raz po uzupełnieniu i wykończeniu ciepłarni.

Pismem Star. Kraj. z dnia 17. V. 32 L. dz. 637/32 z dnia 7. VI. 32 L. dz. 1213/32-IV. informował się Oddz. Budown. pr. Kraj. o postępowaniu budowy ciepłarni.

Kredyt nie mógł być do 20 kwietnia 1932 wykorzystany, ponieważ zakup kotła mógł nastąpić po odpowiednim oszacowaniu ciepłarni, t. j. w maju 1932r. Podczas wyżej wzm. wizytacji w maju przez Wyż. Radcę Kraj. p. Pospiechańskiego przybył na miejsce instalator kotła, celem pobrania pomiarów.

W myśl pisma Star. Kraj. z 24. V. 1932 L. dz. 1111/32 miała dyrekcja firmie Ziółkowski donieść termin rozpoczęcia prac.

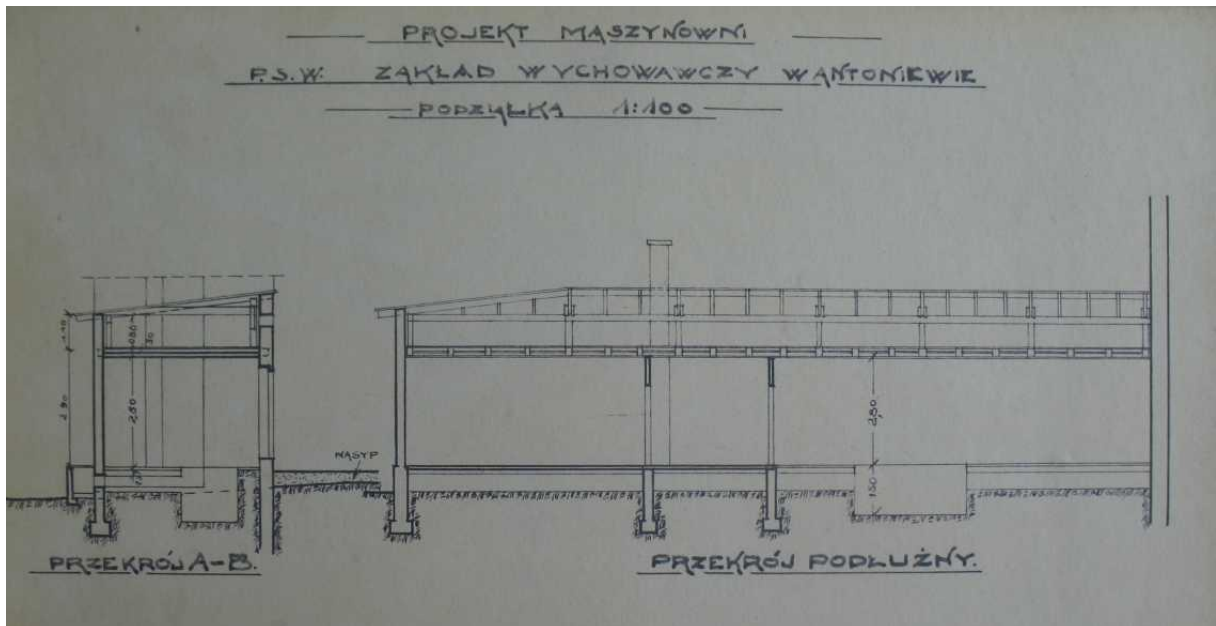
W między czasie powstał projekt budowania ogrzewania własnym zakresie. W końcu lipca osiągnięto dopiero zakup na zamówienie kotła, co księgi kasowe za rok 1931/32 znajdują się w księgach w Poznaniu. Według sprawozdania finansowego za rok 1931/32 było w § 8 poz. d na ogrodnictwo 2.250,- zł. Wykorzystało natychmiast 980,37 zł. zatem w porównaniu do budż. mniej 1.269,63 zł. j. 28. 7. 1932.

32 było w § 8 poz. d na ogrodnictwo 2.250,- zł. Wykorzystało natychmiast 980,37 zł. zatem w porównaniu do budż. mniej 1.269,63 zł. j. 28. 7. 1932. Był koszt ciepłarni do 8-go kwietnia 1932 będzie mógł być stwierdzony po odbiorze z Star. Kraj. ksiąg kasowych.

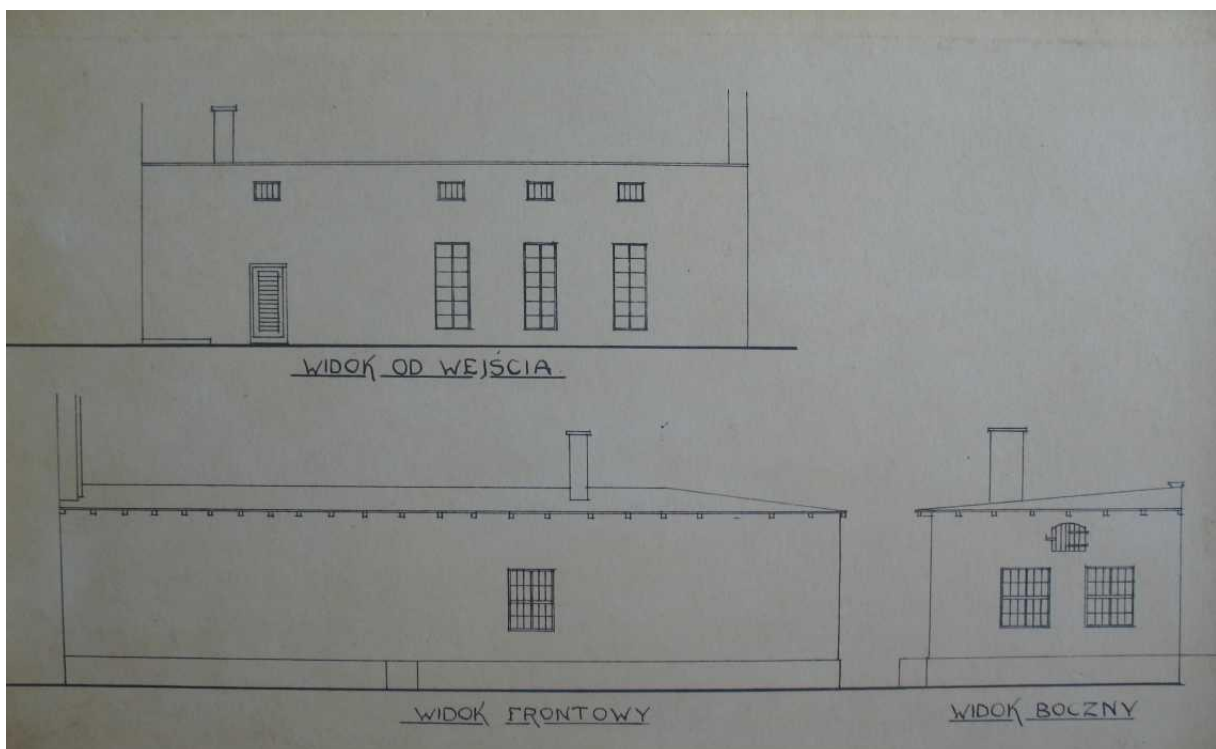
/-/ Laurentowski
Dyrektor

ddz
Bu

Obrazy 0663 (zalicz. do sygn. 395); również 0633 z bardzo licznymi opisami wykonanymi ołówkiem i miejscem oraz datą: Poznań w listopadzie 1935; i stanowiskiem sporządzającego: Krajowy Wyższy Radca Budownictwa, też 0509 (sygn. 398) i 0636

Obraz 0508 (sygn. 398); też 0632 i 0635

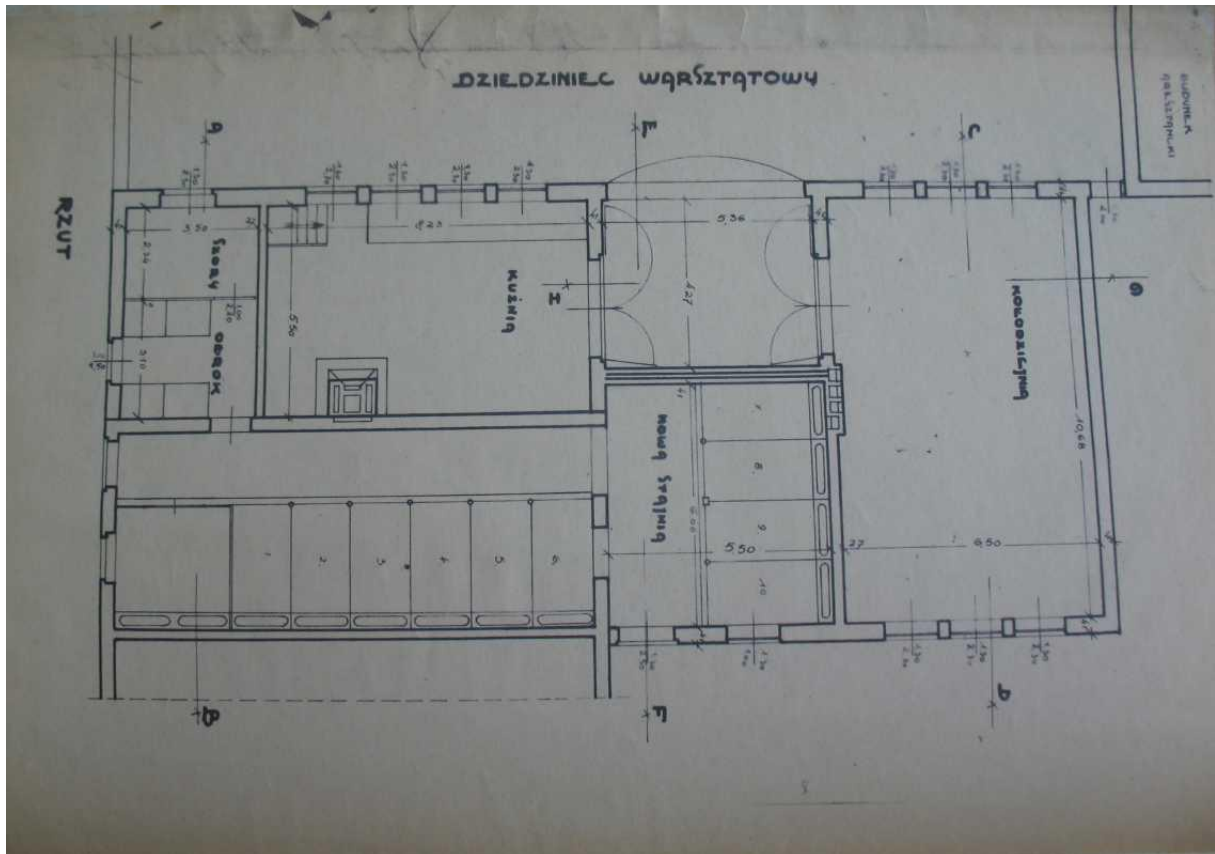
Obraz 0510 (sygn. 398), też 0634

„Sercem” maszynowni zaprezentowanej na wyżej przedstawionych rysunkach technicznych był silnik Diesla napędzający prądnicę prądu stałego, która z kolei ładowała liczne baterie akumulatorów. Silnik pracował zasadniczo jedynie w dzień, natomiast prąd z akumulatorów

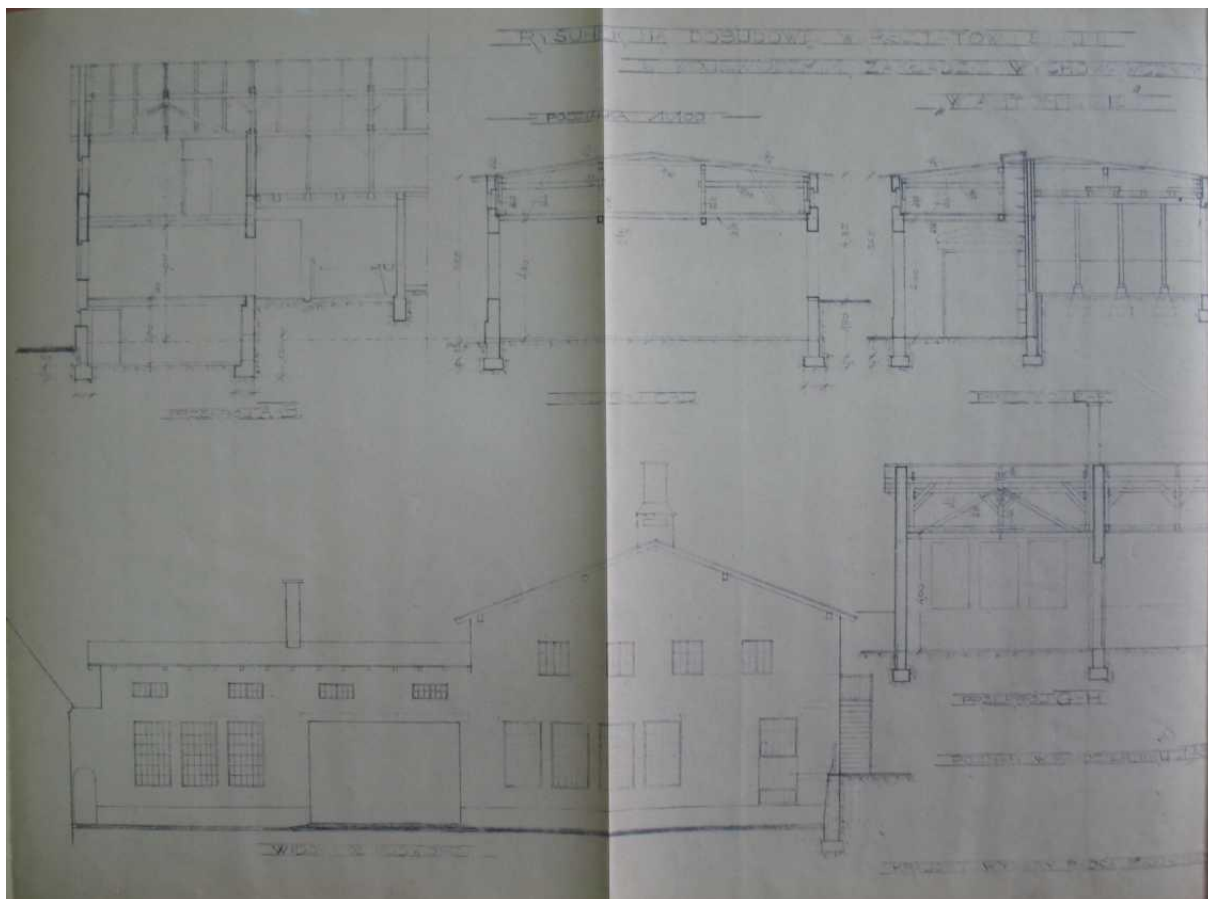
do oświetlenia (i być może napędu silników elektrycznych) był pobierany w nocy. Nie wiemy, czy zachowano stary silnik benzynowy z czasów pruskich. Prąd zmienny w Antoniewie z sieci krajowej zawitał dopiero w roku? za czasów dyrektora Kotlarskiego.

Dobudowa warsztatów i stajni⁴:

Dziedziniec warsztatowy przedstawiliśmy powyżej (obrazy 0619 i 0623) w podrozdziale „Budowa kompleksu budynków Zakładu Wychowawczego (Fürsorgeerziehungsanstalt) w Antoniewie”. Powtórzmy go jednakże tutaj, aby dociekliwy czytelnik miał pogląd na całość sprawy:

Obrazy 0619 i 0623

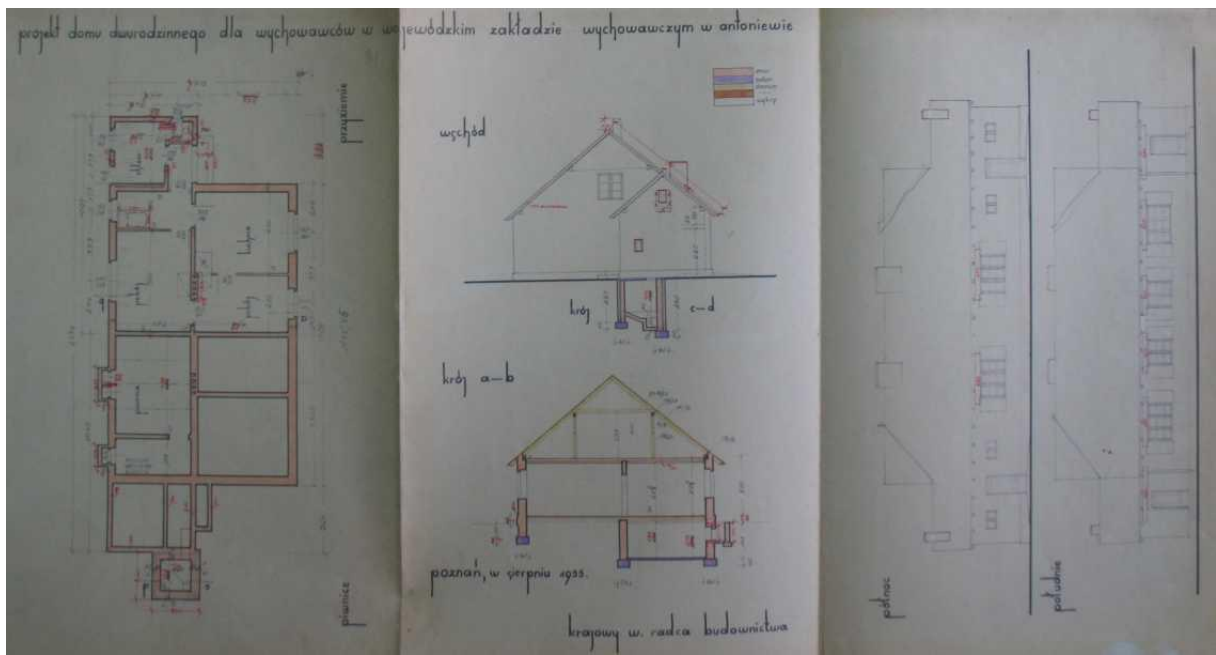

Obrazy 0624 i 0620

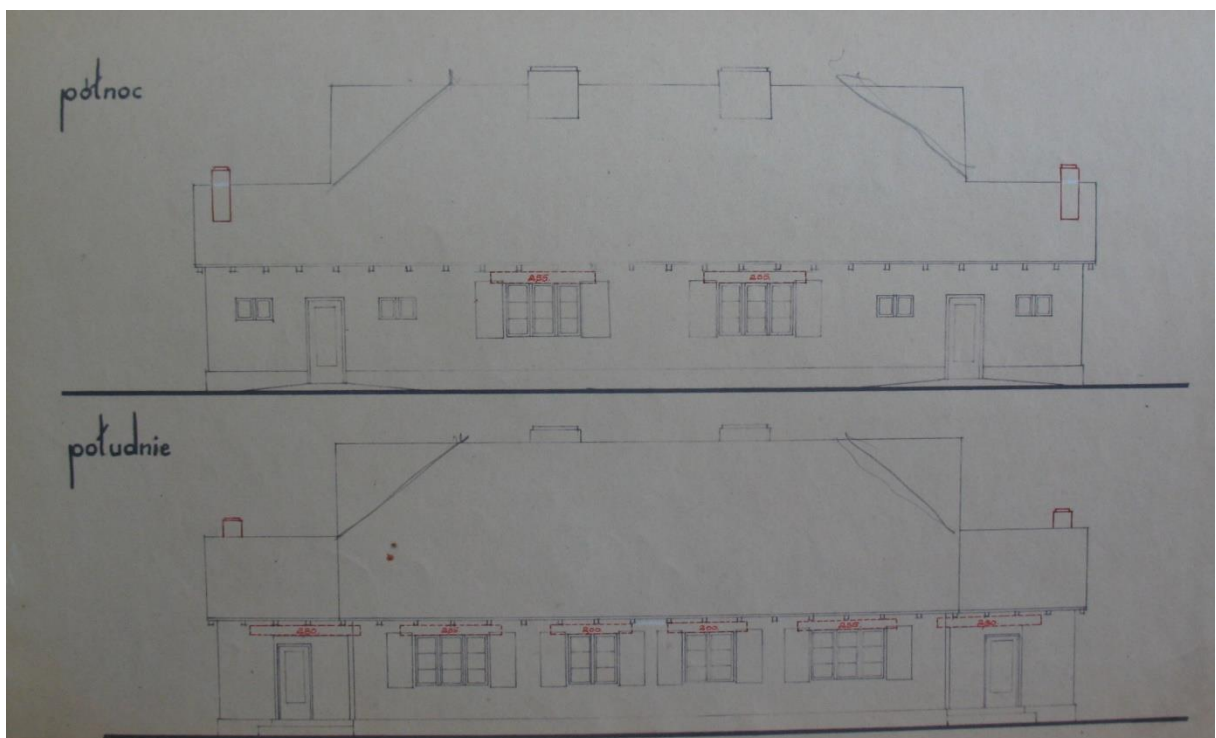
Ponieważ zamieszczony tu obiekt został dobudowany do już istniejącego bardzo obszernego budynku inwentarskiego zalecamy porównać go z obrazem wyżej zamieszczonym 0630. Nie jesteśmy w stanie odpowiedzieć, czy owa dobudowa dotyczy całości budynku, czy jedynie jego rozbudowy (względnie dobudowy) do budynku warsztatowego istniejącego już od czasów pruskich. Wyczytałem (w pracy Jarosława Mycki na s. 42), że warsztaty zostały pobudowane w miejscu dawnej owczarni. Nie bardzo w to wierzę. Jakoś nie mieści mi się w głowie, aby zaborca nie wybudował choćby małej stolarni i kołodziejni (już w pismach z tylekroć tu cytowanego zbioru dotyczącego zarządu lasami antoniewskimi) spotykamy wzmianki o uruchomieniu „przemysłu drzewnego w zakładzie.” W każdym razie w dotąd przejrzanych materiałach źródłowych nigdzie nie natrafiłem na twarde dowody podważający moje znacznie (wedle źródeł) usprawiedliwione przypuszczenie. Jednakże ustalenie Jarosława Mycki znajduje potwierdzenie w innych źródłach tak samo jak moje przypuszczenie o wybudowaniu już przez Prusaków kuźni i kołodziejni.

Budynki mieszkalne dla dozorców (pobudowano dwa budynki dla dwóch dozorców – czyli dwa budynki dwurodzinne) – obrazy 0637 - 0648

Dysponujemy pełnym kosztorysem zaprojektowanego domu, pominiemy jednak ich publikację „w naturze”. Podam jedynie, że w lutym 1939 roku w Poznaniu dokonano obliczeń, wedle których 1 m kubiczny przestrzeni zabudowanej kosztował 17,50 zł, natomiast wedle kosztorysu jeden dom (a pobudowano dwa identyczne) kosztował 14.000 zł. Dozorca w tych latach zarabiał 200 zł miesięcznie z pewnością, czyli za 70 swoich pensji mógł sobie wybudować dwurodzinny dom o powierzchni ponad 200 m² – wliczając w to nadający się do zamieszkania strych). Dziś raczej nie do pomyślenia nawet dla osoby zarabiającej 6.000 zł miesięcznie.

Obraz 0645

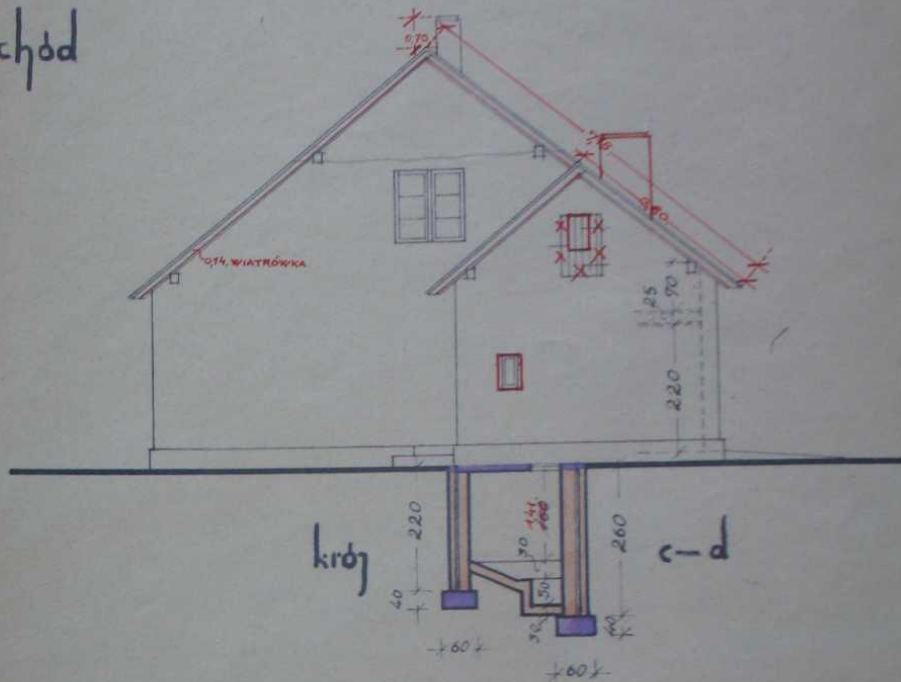

Obraz 0646

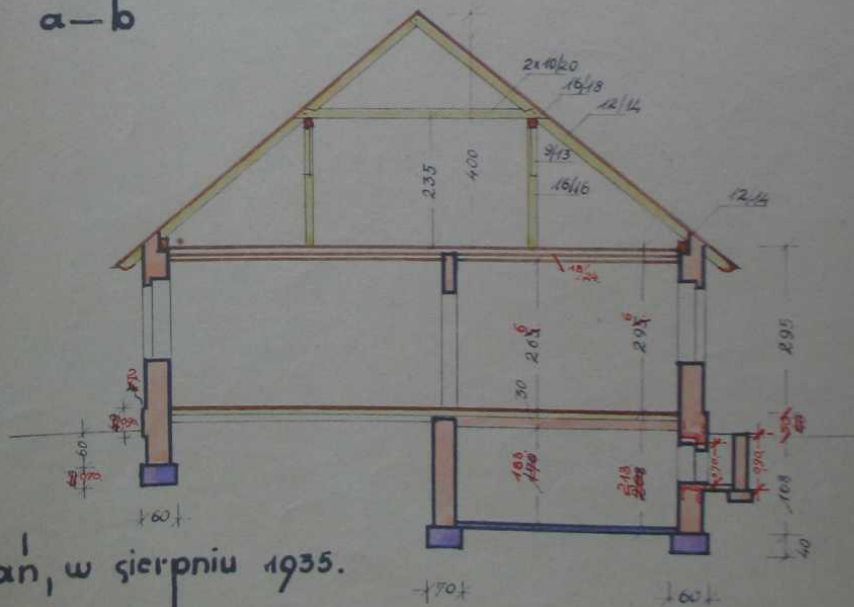
ewobdzkim zakładzie wychowawczym w antoniewie

wschód

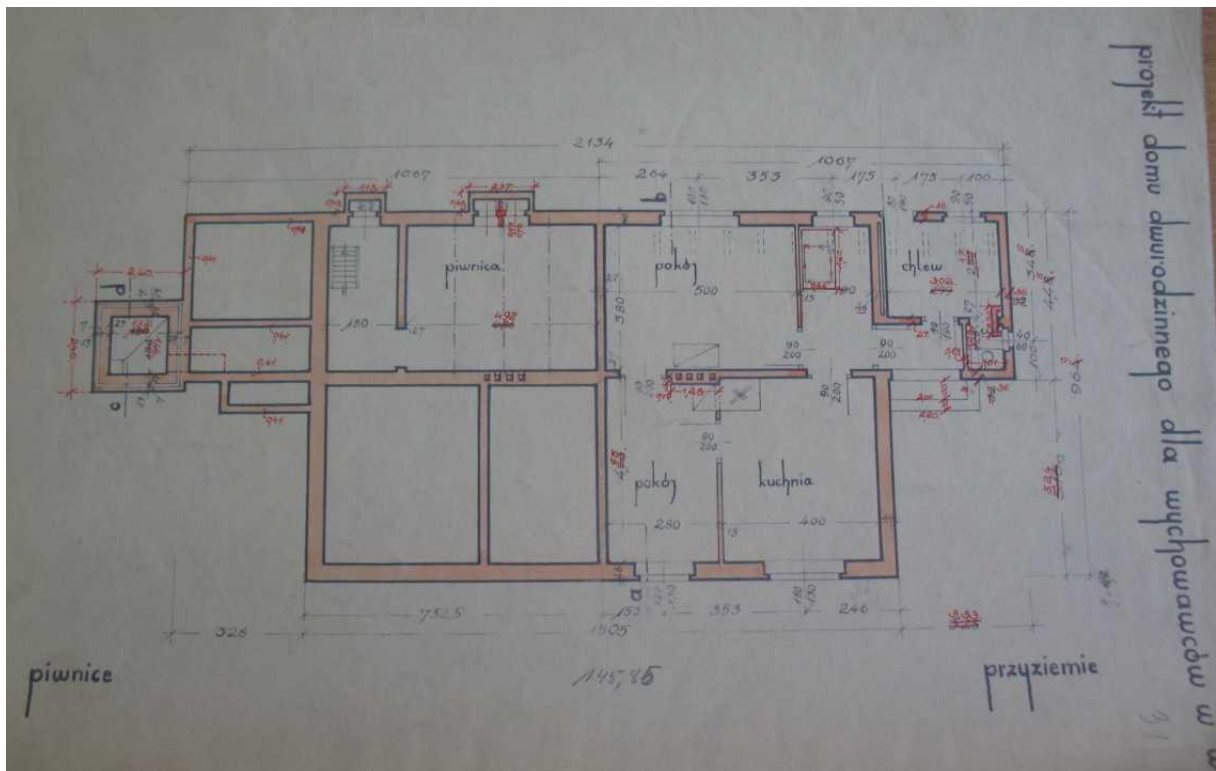
krój a-b

poznań, w sierpniu 1935.

krajowy w. radca budownictwa

Obraz 0647

Obraz 0648

Jak wspomniałem, pobudowano takie dwa bliźniacze budynki. Oba zachowały się w niezłej kondycji do dzisiaj. Jeden stoi ok. 200 m od Ośrodka przy leśnej drodze prowadzącej do drogi raczkowskiej. Jest własnością prywatną. W jego północno – zachodniej połowie zamieszkuje współautor tej pisaniny (nastaly czasy kapitalizmu w polskim wydaniu, czyli koło historii nieco się cofnęło). Drugi stoi około 100 m od szosy Skoki - Antoniewo (zachowując ten kierunek po prawej stronie) i jest leśniczówką LP przynależną do Nadleśnictwa Durowo. Nieco to dziwne. Budynki mają też swoją (niekiedy bardzo ciekawą historię).

Osobiście jestem zdania, że w dwudziestoleciu międzywojennym, mimo wszelkich trudności, Zakład w Antoniewie nie tylko potrafił utrzymać w należytym stanie substancję materialną odziedziczoną po zaborcy, ale nawet ją modernizował (oczywiście na skalę ówczesnych, niewielkich niestety, możliwości).

Trzeba tu też przypomnieć, że w placówce toczyło się codzienne życie edukacyjno – wychowawcze i funkcjonowało niemałe gospodarstwo rolno – leśno – rybackie. Poza tym chyba tylko człowiek całkowicie oderwany od rzeczywistości nie wie, że każdy obiekt budowlany wymaga nieustannej troski remontowej.

Słowem: nasi przedwojenni poprzednicy nie zmarnowali danego im w Antoniewie czasu.

Dyrektor Roman Laurentowski i jego współpracownicy

1

Opis zdjęcia wedle Benona Wasielewskiego (syna Waclawa):

I rząd od lewej: Ratajszczak, Jasinski, Stankiewicz, Laurentowski Roman, Wasielewski Waclaw, Glapan Roman, Krakowiak Leon, Jesse Stanisława

II rząd od lewej: Świniarski Władysław, Prus?? (znaki zap. własne) Wincenty, Wrzeński Jan, Urban, ? (znak zap. Benona Wasielewskiego), Będziecha Ludwik, Kubiak

III rząd od lewej: Bączkiewicz, Kucharski Feliks, Urbaniak Antoni, Badurski, Janowiak Konstanty, ? (znak zap. Benona Wasielewskiego), Szczepaniak Kazimierz

Uwagi własne:

Na tym zdjęciu nie podjęto próby identyfikacji kobiety stojącej jako pierwsza w II rzędzie. Jest raczej wątpliwe, aby osoba odczytana przeze mnie jako Prus była nią rzeczywiście, ponieważ z innych dokumentów wyżej zaprezentowanych wynika, że wspomniany tu Prus w czasie wykonywania zdjęcia nie pracował w Zakładzie w Antoniewie. Jednakże Prus miał z pewnością na imię Wincenty. Nazwisko to (budzące niepewność co do poprawnego odczytania - wymieniony tu Benon Wasielewski napisał je wyjątkowo „nieczytelnie”). Czytelnik będzie mógł zajrzeć jednak do „oryginału”, bowiem na końcu niniejszej pisaniny zamierzamy zamieścić skany pozyskanych materiałów.

Zdjęcie zostało wykonane z pewnością w roku 1937 lub później ponieważ jest na nim nauczyciel, który rozpoczął pracę a Antoniewie w roku 1937 (Glapan).

Tego zdjęcia niestety Benon Wasielewaki nie raczył opisać, dlatego posiłkując się powyższym dokonujemy sami identyfikacji przedstawionych na nim osób:

Siedzą od lewej: Stankiewicz, Laurentowski, Wasielewski

Stoją od lewej: Jasinski, Glapan

Nie ma więc tu Ratajszczaka.

Zdjęcia zostały wykonane w różnym czasie. Wątpliwe jest bowiem, aby panowie przebierali się w trakcie fotografowania (choćby kotara w tle zdaje się temu przeczyć).

Dalsze częściowe osiągnięcia „ekipy Laurentowskiego” wedle „Referatu (drugiego?) Wacława Wasielewskiego”.

Rozwój Zakładu w Antoniewie

od 1 sierpnia 1928 do 24 kwietnia 1934 r.

I. Gospodarka rolna

A. Rola orna.

W roku 1928 było 75 ha ziemi ornej, z której 20 ha według planu leśnego należało zalesić, ziemia była zaperzona. Przystąpiono natychmiast do oczyszczania jej ponadto posiadała mało próchnicy. Tę dostarczono przez nawóz stajenny i przez stosowanie nawozów zielonych. W tym celu uprawiano dużo łubinu i seradeli. Celem osiągnięcia większej ilości obornika zakupiono jesienią 1928 r. okazyjnie Cr. 150 kwintali słomy w sąsiednim majątku. Prócz tego wywożono corocznie na pola mul z budujących się stawów (od 1929 – 1935 r. przeszło 3000 parokonnych wozów). W miarę lepszej

uprawy osiągnęto coraz większe zbiory. Dla porównania podaję zestawienie w załączniku Nr. 1 pod. A

Na polach uzbierano 250 m³ kamieni, które sprzedano powiatowi na szosę, prócz tego przeszło 100 m³ kamieni, złożonych przy stodole i przy drodze nad Karpnikami.

W ostatnich latach umierzwno obornikiem rocznie 12 -13 ha roli ornej.

B. Inwentarz żywy

Celem osiągnięcia odpowiedniego inwentarza pociągowego sprzedano słabe konie a w miejsce ich zakupiono silne młode konie. Dobre klacze dopuszczono do ogrów z stadnicy państwowej i uchodowano 4 rosłe dobre klacze, które posiadają „świadectwo stanowienia”. Te klacze zużyje się jako matki do dalszego chowu. Krowy słabe dójki, odstawiono na tucz, a zakupywano na chów cielęta od dobrych matek i krowy mleczne. Spowodu istniejącej w okolicy zarazy racic zakupiono stadnika, aby przez dopuszczanie krów na obcym terenie nie sprowadzić choroby do własnej obory. Dobre cielęta, jałówki od własnych krów wychowywano na krowy a kiedy nastąpiło potrzeba zmiany stadnika, zakupiono z obory zarodowej cielę byczka, które wydało silnego rozplodowego stadnika. Do świniarni sprowadzono z zarodowej chlewni 2 maciorki prośne i 1 knura. Obecnie wybija się wskutek choroby zakaźnej wszystkie świnię po ich utuczeniu; mięso nadaje się do użytku. Chlewy są już częściowo przebudowane, są zaopatrzone w dostateczną ilość światła dziennego i w wentylacje. Po wybiciu ostatnich 8-miu tuczników nastąpi des infekcja chlewu i sprowadzi się nowe matki hodowlane i knura do dalszego howu.

Hodowla drobiu nie rentuje się przy obecnych warunkach, brak na ten cel odpowiednich kurników i wylotów (paśników porośłych trawą, które są niezbędne przy tej hodowli). Hodowlę kur, zaprowadzoną w małych rozmiarach zlikwidowano.

C. Łąki

W 1928 r było 12,50 ha łąk, część z tego zakwaszona, część zarosła olchą i wikliną. Jesienią 1928 przystąpiono do karczowania olchy i wikliny, bezwartościową łąkę w lesie zalesiono, a pozostałą odkwaszamy przez kopanie rowów, stosowanie nawozów, kompostowanie, nawadnianie i znoszenie znajdujących się na niej bezwartościowych suchych pagórków. Uszkodzoną bramę łąkową i wał łąkowy doprowadzono do użytku celem należytego uprawiania łąki. Osiągnęto coraz większy sprzęt siana, który przyczynił się do zwiększonej wydajności mleka. p. załącznik nr 1 pod. A.4

D. Las

1. Szkółki leśne, zalesianie i wyręby.

W 1929 r wiosną przypadło 1,5 ha wyrębu do zalesienia. Sadzonkę zakupiono w sąsiednich szkółkach. Ponieważ pozostało według planu leśniczego z lat ubiegłych jeszcze około 15 ha do zalesienia, okazało się konieczne założenie szkółki leśnej. Na szkółkę wybrano część wyrębu na stronie południowej od szosy naprzeciw jeziora przy obok położonej sadzawce i to dlatego, że 1 teren jest otoczony lasem który szkółkę chroni przed ostremi wiatrami.

2. W razie posuchy można szkółkę podlewać wodą odstałą z sadzawki.

Na tym przeprowadzono regulówkę przy równoczesnym usuwaniu pozostałych korzeni, teren oplanowano przy pomocy szufla konnego a następnie wywieziono na plan szkółki glinę i muł. Po ponownym przekopaniu terenu uprawiano na nim łubin i opłotowano go. Szkółkę doprowadzono do tego stanu, że powyżej podane 16,50 ha zalesiono już własną sadzonką a prócz tego pozostało kilkadziesiąt sadzonek na sprzedaż. W ten sposób powiększono dochód leśnictwa. Część sadzonek szkółkowano i zużyto je w następnych latach na poprawki kultur zakładowych. Starsze kultury uzupełniono sadzonką brzozy, którą zbierano na terenie zakładowym, gdzie z nalotu wyrosła. W następnych latach produkowano już tyle sadzonki, że

wystarczyła, nie tylko do zalesienia rocznych wyrębów ale i na sprzedaż. Tą sadzonką zalesiono też Cr. 8 ha niepełnej halizny, którą poprzednio pod kulturę przygotowano. Przy granicy Ignacewa zalesiono nieużytek cr. ¼ ha brzozą, a pole piaszczyste za żwirownią około 4,5 ha sosną. Łączkę położoną w lesie z której trawa na paszę się nadawała zalesiono olszą, a lepsze kawałki nad skrajem świerkiem i modrzewiem. Na polance za jeziorem wysadzono pasy świerku i modrzewia. Halizny znajdujące się przy trakcie do Raczkowa obsadzono świerkiem i dębem. Użytek pod Niedarzynem Cr. 1,1/4 ha zalesiono sosną. wyręb przeprowadzono 1 ½ ha rocznie według planu leśnego zatwierdzonego przez Województwo na czas od 1926 – 1936 roku. Pomiędzy poszczególnymi oddziałami tworzą pasy przeciwpożarowe, wygrabiając chrust, igliwie i mchy. Od 1.3.1935 r umieszcza Ministerstwo Sprawiedliwości w zakładzie wychowanków karnych. Z tych okazuje 14 chłopców zamiłowanie do leśnictwa. Celem szkolenia ich założono w marcu b.r. drugą szkółkę do wysiewu zakupiono wzgl. zebrano z własnych drzew. 8 kg sosny pospolitej, 2 kg modrzewia, 1 kg świerku, 50 gr sosny smołowej, 50 gr sosny austriackiej, 100 gr sosny murajana, 500 gr sosny banka, 50 gr daglezi szarej, 50 gr daglezi zielonej, 100 gr dębu szypułkowego, 6 kg dębu czerwonego, 2 kg buku, 1 kg akacji, ½ kg jaworu.

3. Zwierzyna

Stan zwierzyny łowiej był 1928 r bardzo niski, a to:

- a) spowodu lekkich gruntów na obszarze zakładowym nie znalazła zwierzyna odpowiedniej karmy,
 - b) nie karmiono dostatecznie zwierzynę podczas zimy
 - c) odstrzelivano zwierzynę nie racjonalnie
 - d) zamało tępieno drapieżniki
- Obecnie podniósł się stan zwierzyny i to wskutek:
- a) należytej uprawy ziemi ornej otaczającej nasze lasy
 - b) przez zakładanie karmy w porze zimowej podczas opadów śnieżnych
 - c) przez racjonalny odstrzał zwierzyny
 - d) przez odstrzał królików
 - e) przez tępienie drapieżników

Na terenie zakładowym ustawiono 5 bud bażancich, 3 stare paśniki dla sarn naprawiono. Na polankach leśnych i na skrajach lasu wysiew wzgl. sadi się żarnowiec wieczny łubin, jarmuż leśny, żyto leśne, najlepszych gruntach topinambury, dając zwierzynie przezto lepsze warunki bytu. w roku 1921 zakupiono 40 jaj bażancich, które podłożono pod kury domowe, był to początek założenie bażanteri, którą już teraz na wolności się utrzymuje

E. Ogród

W 1928 r. był teren ogrodowy jeszcze piaszczysty i nieurodzajny. Ziemię ulepszono przez nawożenie jej obornikiem, gliną, mułem i przez uprawę zielonych nawozów. Zaprowadzono szkółki drzew owocowych i hodowlę morwy. Pod nowe drzewa owocowe kopano doły, które nawożono ziemią kompostową, stare drzewa mało lub wcale nie rodzące okopywano, nawożono, dodawano wapna, a pomiędzy drzewami uprawiano rośliny motylkowe. Drzewa nienadające się do owocowania zastępowano nowymi. Z pola za budynkami gospodarczymi urządzono nowy sad, a 1 ha nieużytku położonego na północy przy zakładzie uprawiano roślinami motylkowymi, następnie po odpowiednim przygotowaniu ziemi założono na cr. ½ ha szparagarnię. Resztę pola nawieziono mułem i kompostami i zasadzono na tym terenie około 200 drzew owocowych (wiśnie) urządzając przy tej sposobności „święto sadzenia drzewa”. Na południowej stronie od zakładu urządzano na dawniejszych nieużytkach działki ogrodowe do użytku dla urzędników zakładowych, a po należytej uprawie i po przygotowaniu gruntu zasadzono tam drzewa owocowe. Obecnie znajduje się na terenie zakładowym przeszło 500 drzew owocowych. W sadach umieszczono kilkaset krzaków porzeczek uchodowanych na miejscu, obecnie hoduje się krzewy agrestu amerykańskiego; Owoce z drzew owocowych i porzeczek wydziela się wychowankom w dostatecznej ilości, tak że obecnie kradzieże owoców przez wychowanków prawie niezachodzą.

Uprawa warzyw jest nastawiona do ilości wychowanków. Mała tylko ilość idzie na sprzedaż poza zakład. Jadłospisy, zwłaszcza latem i jesienią zawierają codziennie warzywo lub owoc z własnego ogrodu. Dla szkolenia ogrodników w kwaciarstwie wybudowano własnymi siłami cieplarnię w małych rozmiarach, lecz wystarczająca aby Wielkopolska Izba Rolnicza uznała ogrodnictwo za zakład nadający się do szkolenia ogrodników w kwaciarstwie. również uznała Komisja z ramienia Wielkopolskiej Izby Rolniczej ogród zakładowy na za ogród nadający się do szkolenia wychowanków w warzywnictwie i sadownictwie. w tym celu prowadzi się na miejscu szkółki drzew owocowych, choć w skromnych rozmiarach. Najmniej uwzględnia się hodowlę krzewów ozdobnych, powodu braku odbiorców, te krzewy prowadzi się jedynie dla szkolenia terminatorów a zużywa się je na terenie zakładowym.

Pasieka zakładowa składa się z 3 roji pszczełich, obsługuje ją opiekun-instruktor murarz, który jest członkiem Towarzystwa Bartniczego.

F. Rybołówstwo

W lesie znajduje się jezioro rybne o nikłym dopływie, wielkości 5,13 ha. W zimie 1928/39 wyginęło dużo ryb wskutek wyduszenia. Robiono przereble, które natychmiast zamarzały i udaremniały dostęp powietrza. Aby w przyszłości temu zaradzić, odkopano po porozumieniu się z właścicielem sąsiedniego majątku znajdujące się tam źródła. Przez to uzyskano większy dopływ wody powierzchniowej, która zasilona podczas przepływu w tlen wpada do jeziora. Ponieważ dopływ uszkodzonego filtra kłoczanego zanieczyszczał wodę w jeziorze, odkryto filter jesienią 1928r, a powtórnie jesienią 1934r wyrestaurowano go tak, że jest nieszkodliwy, tem mniej, że łączy się na około 100 m. przed wpływem do jeziora z dopływem czystej wody z gór majątności sąsiedniej. Do jeziora wsadzono 1930 r. cr. 2000szt. węgorza, a później zarybek lina, leszcza, karpia i okonia. Próbnie wsadzony do jeziora sandacz wyginął, spód bowiem w jeziorze jest mulasty, na hodowlę sandacza się nie nadaje. Od strony południowej tuż obok szosy znajdowały się w 1928 r. bagna i stare zarosłe doły torfowe. Teren nadawał się na założenie karpników. Obok tego terenu znajduje się na wyżynie naturalne zagłębienie z przepływem. Tu założono w czasie wojny karpnik bez żadnego przygotowania terenu. Teren się jednakowoż na hodowlę nie nadawał, gdyż był za

głęboki /Cr.3,50m. od strony południowej/. Próbę hodowli zaniechano spowodu małego użytku, rzekomo w roku 1926. W roku 1928 przystąpiono do osuszania bagien przez wykopanie kanałów prowizorycznych na przestrzeni Cr.1200m. i rozpoczęto budowę stawów. Przy opuszczeniu wody z pierwszych stawów prowizoryczny kanał się zamulał, woda niedochodziła wobec tego przeprowadzono po znielowaniu kanał odpowiedni od drogi do Rejowca aż pod teren bagien, pozostawiając kanał prowizoryczny na terenie bagnistym, gdyż przewidywano tu budowę dalszych karpników. Obecnie posiada zakład 7 karpników w tem 1 zimochów z tarliskiem i stawym odwrotowym i 1 staw kupiecki zbelkowanym ławiskiem. W pierwszych latach zarybiano karpniki zakupionym zarybkiem. W 1931r. zakupiono pierwsze tarlaki, odtąd zarybia się wszystkie stawy własnym zarybkiem wzgl. własnymi kroczkami, a nadmiar zarybku sprzedaje się właścicielom stawów i sadzawek, po odpowiednim pouczeniu właścicieli o zyskach z hodowli ryb. W bieżącym roku osiągnięto z sprzedaży ryb 3.133,68 zł. Obsada własna przedstawia wartość 618 zł = 3.751,68 zł. wynosił dochód z rybołówstwa. Stawy są tak założone, że dopływ naturalny przebiega kolejno wszystkie stawy. Jesienią spuszcza się wodę, hodowlane sztuki i zarybek umieszcza się w zimochowie, a rybę konsumpcyjną w stawie kupieckim skąd się ją sprzedaje w czasie Bożego Narodzenia. Na dnie stawów znajdują się kołki z umieszczonymi na nich nożami, aby chronić stawy przed połowem nieuprawnionym. Spód zimochowu zaopatruje się w zasieki druciane. Dla połowu ryb zbudowano w własnych warsztatach 2 łodzie rybackie.

G. Budynki gospodarcze i narzędzia rolnicze.

Budynki gospodarstwa rolnego znajdują się w dobrym stanie. Postawiono 1932r. szopę do drzewa użytkowego, a w 1934r. obito deskami część szopy do narzędzi, w tej ubikacji urządzono wozownię do powózek. Naprawiono 3 powózki i zbudowano 2 nowe w tem jedną jednokonkę. naprawiono wszystkie wozy i pobudowano 2 nowe wozy robocze i platformę. W obroczeni zrobiono nowy sufit. Do planowania pól i łąk sprowadzono szuflę konną, zakupiono formę do wyrobu rur cementowych, które zużyto na przepusty przy stawach rybnych i w łąkach.

H. Drogi

Za wyżej wymienionymi bagnami znajduje się część roli uprawnej, na którą dojazd prowadził przez wieś Niedarzyn około 2,5 klm. drogi. Nową drogę pomiędzy bagnami budowano od 1928-1930 r. Obecny dojazd wynosi cr.200 m. Celem umożliwienia dogodniejszej zwózki siana przeprowadzono drogę przez „Dębią Górę” wreszcie złagodzone pagórki na drodze pod Stawiany, częściowo nadano tej drodze inny krótszy kierunek. Przy żwirowni jest w toku budowa strzelnicy, którą finansuje powiatowe P.W. i W.F. Pole za strzelnicą połączono nową drogą wzdłuż karpników w prostej linii do szosy. na drogach polnych pousuwano kamienie, a na leśnych korzenie, wszystkie inne drogi prywatne zostały wyrównane, piaszczyste częściowo nawieziono gliną, a jedną gliniastą drogę piaskiem.

I. Inne inwestycje

Nad jeziorem rozpoczęto 1934r budowę plaży. Do plaży usypano przez bagniste tereny drogę, również przeprowadzono drogę przez las do plaży.

J. Rowy

Rowy na całym terenie oczyszczono, a częściowo pogłębiono i pozakładano przepusty betonowe z rur a główny przepust wymurowano z cegły cementowej własnego wyrobu.

Betonową bramę oddzielającą dziedziniec zakładowy od gospodarstwa rolnego rozszerzono celem osiągnięcia wygodniejszego przejazdu. piec piekarski obsypano piaskiem i otoczono częściowo murem izolacyjnym. Wszystkie dachy przełożono, wszystkie okna na zewnątrz

budynków malowano. Oddziały dla wychowanków zostały malowane również odmalowano wewnątrz dom administracyjny.

Kaplicę zaopatrzone w niezbędne aparaty i szafy kościelne, a szpital miejscowy w narzędzia lekarskie.

Do klas, biur i salki gimnastycznej zakupiono obrazy Pana Prezydenta i pana Marszałka.

Bibliotekę uczniowską zaopatrzone w wszystkie potrzebne podręczniki a do biblioteki nauczycielskiej sprowadzone odpowiednie książki naukowe. Obecnie liczy biblioteka uczniowska 326 tomów a nauczycielska 510 tomów wraz z podręcznikami uczniowskimi.

Ściany w klasach i sieniach ozdobiono obrazami.

Dla wychowanków zakupiono sprzęty do zabaw i gry, z których w wolnych chwilach korzystają. Budowano na miejscu kajaki dla istniejącego klubu kajakowego.²

[Uwaga: Zachowano pisownię oryginału – błędów nie poprawiano].

Wyżej zaprezentowany tekst przepisała Irena Kasica. (Źródło: Archiwum Stanisława Wójtycha).

WOJEWÓDZKI ZAKŁAD WYCHOWAWCZY w Antoniewie

Wstęp

1. SIEDZIBA ZAKŁADU Antoniewo, pow. Wągrowiec
2. WIEK, POJEMNOŚĆ. Zakład został założony w roku 1914 z urzędzeniem dla 90 wychowanków.

W ciągu ostatniego dziesięciolecia obsada zakładu wyrażała się w następujących przeciętnych dziennych:

1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
25	45	45	67	70	67	36	58	81	112

3. WEWNĘTRZNA ORGANIZACJA

Zakład służył w roku sprawozdawczym oprócz wychowania zapobiegawczego od dnia 1.3.1935 r. - także celom i potrzebom Ministerstwa Sprawiedliwości, które przez sądy kierowały do zakładu wychowanków poprawczych, skazanych z art. 69 kk. na umieszczenie w zakładzie poprawczym.

ROZDZIAŁ I. Ustęp 1

Organizacja osobowa

4. PERSONEL. Na czele zakładu stał dyrektor Roman Laurentowski Zakład zatrudniał w roku sprawozdawczym następujący personel;

etatow ych		klasyfikowa nych			kontrakto wych				poboczn ych
urzęd n	naucz y	urzęd n.	leśnik	dozorc	urzęd n.	dozorc	inny	duszpas	lekarz

. admin.	cieli	admin.	ów	ów	admin.	ów	ch sił	terz	
1	2	1	1	3	2	6	5	1	1

Ogółem zatrudniał zakład 23 pracowników

5. DYSZYPLINA. Nie zachodziła potrzeba karania dyscyplin.

6. BIEG CZYNNOSCI Zakład otrzymał w roku sprawozdawczym:

nowych wpływów 4.384
 z tych załatwił 4.334
 a przeniósł na rok następny –

Zakład przedłożył poza tym 2 roczne, 4 półroczne, 16 kwartalnych oraz 84 sprawozdania miesięczne.

11. OPAŁ, ŚWIATŁO I WODA. Zużyto:

a) opału: 1239 a węgla oraz 40 m³ drzewa do opalania kuchni, piekarni, pralni, kuźni oraz do ogrzewania 53 ubikacji o pojemności 8724 m³. Na 1 m³ przestrzeni ogrzewalnej przypadło 14 kg węgla /w roku ubiegłym 14 kg węgla/.

b) światło 891 litrów nafty oraz 1600 kW prądu /w roku ubiegłym 1743 litrów nafty/

c) wodę czerpano z własnego urządzenia wodociągowego oraz z nowo pobudowanych pomp.

Rozdział II.
Działalność
Ustęp 1
W ogólności

12. WIZYTACJE, REWIZJE I WYWIADY. Zakład wizytowali względnie rewidowali: Dyrektor departamentu Ministerstwa Sprawiedliwości Krychowski, naczelnik w Ministerstwie Sprawiedliwości docent Bugajski, radca Ministerstwa Skarbu Czopej, komisja lustracyjna Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu w osobach radcy Kasprzaka, radcy Bukowskiego i radcy Wysogłada, członkowie Wydziału Wojewódzkiego z p. Starostą Krajowym, inspektor więziennictwa Wapniarski, prokurator Sądu Apelacyjnego w Poznaniu Jaszczewski, wyższy krajowy radca budownictwa Pospieszalski, naczelnik wydziału mgr Musielak oraz radca rachunkowości Chmielewski.

13. WYŻYWIENIE I OPŁATY. Na dzienne wyżywienie jednego wychowanka składały się;

chleba	mięsa	ziemniaków	mąki	kaszy lub grochu	korzeni	jarzyny	cukru	słony	wędlin	mleka	sol	smalcu lub masła	kaszy słodowej
g	g	g	g	g	g	g	g	g	g	l	g	g	g
600	80	1000	80	80	4	400	20	20	30	1/2	30	20	10

Przeciętny koszt wyżywienia wychowanka wynosił 0,60 zł

14. NUKA. W okresie sprawozdawczym czynne były 3 typy szkół czterooddziałowa szkoła specjalna o programie dla najniższego stopnia szkoły powszechnej, szkoła zawodowa z programem przepisany przez Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego, oraz szkoła uzupełniająca, do której uczęszczali wychowankowie analfabeci i półanalfabeci w wieku pozaszkolnym.

Przysposobienie wojskowe.

Do zakładowego hufca P.W. i W.F. obowiązkowo należeli wychowankowie od lat 18. Wyszkoeniem wychowanków zajmowali się instruktorzy i zawodowi podoficerowie pod kierownictwem komendanta Powiat. Komendy P.W. i W.F. w Wągrowcu kpt. Wałajtysa. Program szkolenia obejmował szkołę junaka, wych. fizyczne, służbę i strzelectwo. Na obóz letni w Centniewie zorganizowany przez DOK VIII wysłano 4 wychowanków. Do użytku zakładowego hufca P.W. i Powiatowej.

7. PODROŻE SŁUŻBOWE. Urzędnicy zakładowi odbyli 44 podróże służbowe. Podróże odbyto przeważnie do Starostwa Krajowego w Poznaniu w sprawach służbowych administracyjnych oraz w związku z transportem wychowanków do i od zakładu.

Ustęp 2.
Organizacją rzeczową

8. SPIS NIERUCHOMOŚCI. Stan ilościowy nieruchomości zakładowych powiększył się w roku sprawozdawczym przez wybudowanie elektrowni o napięciu 220 volt. W związku z tym została przeprowadzona elektryfikacja wszystkich budynków zakładowych, oraz gospodarstwa rolnego. Poza tym postawiono osobny budynek dla warsztatów: kołodziejskiego i kowalskiego, które mieściły dotychczas w ciasnych salach V i VI oddziału. Na I piętrze nad warsztatami urządzono mieszkanie 3 pokojowe z kuchnią dla dozorca elektrotechnika. Dalej pobudowano 2 nowe domki, w których znalazły pomieszczenia 4 rodziny dozorców. Ubikacje parterowe dotychczasowego aresztu po odnowieniu przeznaczono na pomieszczenie warsztatów: krawieckiego, szewskiego i malarskiego. Na piętrze urządzono poza tym jedno mieszkanie dla urzędnika administracyjnego. W budynku gospodarczym na piętrze, gdzie mieścił się magazyn odzieży urządzono parową suszarnię bielizny. Północną część kuchni zakładowej zamurowano, przez co otworzono 2 osobne ubikacje gospodarcze dla celów kuchennych. Od strony północnej kuchni zbudowano poza tym w ziemi basen cementowy dla przechowywania ryb, piekarnię zakładową powiększono przez przebicie ściany do sąsiedniej ubikacji, w której odbywał się dotychczas ubój zwierząt. Gmach administracyjny kompletnie odmalowano, a w biurach położono parkiet oraz izolowano korkiem betonowe ściany od strony wschodniej celem uzyskania większej ciepłoty w na ogół zimnych ubikacjach. W biurze dyrektora betonowy sufit i który groził zawaleniem zastąpiono nowym. Przy 4 budynkach rozebrano poza tym 14 kominów betonowych a w ich miejsce postawiono nowe kominy z cegły palonej. W związku z tą pracą wywiązała się konieczność przełożenia dachów budynku administracyjnego oraz oddziałów I - IV.

W związku z budową warsztatów i elektrowni zachodziła konieczność przeprowadzenia prac niwelacyjnych, które pociągnęły za sobą dalsze prace, a mianowicie położenie kanalizacji i rur. wodociągowych o 1 1/2 głębiej. Przy tej okazji przeprowadzono gruntowną naprawę rur wodociągowych, wylewów kanalizacyjnych i ustępów przy oddziałach, przy czym poważnie zniszczone rury zastąpiono nowymi. Przy elektrowni zbudowano basen cementowy do przeprowadzenia ropy.

9. URZĄDZENIA GOSPODARCZE. W ogrodnictwie zbudowano 25 m.b. nowych inspektów murowanych o ścianach izolowanych oraz dotychczasową cieplarnię przedłużono o m oraz rozszerzono o 3 1/2 m. W ogrodzie postawiono poza tym pompę ssącą tłoczącą oraz wybudowano basen do wody o pojemności 5 m³. Dalej postawiono do przechowania narzędzi ogrodniczych szopę, a w ogrodzie dyrektora zainstalowano również pompę, wreszcie uruchomiono na dziedzińcu zakładu uszkodzoną pompę do użytku wychowanków

10. NABYTKI. Zakupiono 1 nową maszynę do pisania z szerokim wałkiem oraz aparat do powielania, a dla celów kulturalno wychowawczych pianino i aparat fotograficzny. Bibliotekę nauczycielską i uczniowską uzupełniono przez zakupienie 26 tomów. Stan biblioteki po wybrakowaniu zniszczonych książek wynosił z końcem roku 778 tomów.

Centralna Biblioteka Więziennictwa przesłała poza tym do użytku wychowanków komplet biblioteki wędrownej, składającej się z 30 tomów. Z biblioteki uczniowskiej korzystało 70 wychowanków. Powiatowej Komendy P.W. oddano nowo wybudowaną strzelnicę, urzędową do ostrego strzelania. Poza tym istniała już w zakładzie drużyna harcerska do której należało 36 wychowanków oraz osobny klub sportowy wychowanków.

Obchody i przedstawienia W roku sprawozdawczym zorganizowano obchód 3 Maja, akademię żałobną z powodu śmierci I Marszałka Polski, uroczyste pobranie ziemi na

terenie zakładu i przewiezienie jej na Sowiniec, dzień sadzenia drzew, dożynki po zakończeniu prac rolnych, łamanie opłatka oraz m dniu 1 marca 30-letni jubileusz pracy pedagogicznej dyrektora zakładu. Istniejące przy zakładzie kółko sceniczne wystawiło poza tym 3 przedstawienia amatorskie oraz zorganizowała szereg innych imprez o charakterze kulturalno oświatowym.

Orkiestra. W. ciągu roku wskutek przesiedleń wychowanków do innych zakładów dokompletowano kilkakrotnie orkiestrę, co w wielkiej mierze utrudniało normalną pracę w tej gałęzi nauki. Dopiero przy końcu okresu sprawozdawczego poziom orkiestry podniósł się o tyle, że orkiestra opanowała kilka marszy, walczyków i pieśni kościelnych. Orkiestra brała udział w uroczystościach i imprezach w zakładzie oraz poza zakładem.

15. WYSZKOLENIE ZAWODOWE. W warsztatach zakładowych szkolono zawodowo: 5 szewców, 2 krawców, 4 kowali, 4 kołodziei, 2 elektromonterów, 1 piekarza, 5 ogrodników, 7 leśników i 24 orkiestrantów.

16. OPIEKA DUCHOWNA. Duszpasterstwo w zakładzie sprawował ks. proboszcz Głuszek z Raczkowa. Nabożeństwa odbywały się co drugą niedzielę lub święto w kaplicy zakładowej. Poza tym uczęszczali wychowankowie na nabożeństwa do sąsiedniej parafii w Skokach, i Raczkowie. Do sakramentów św. przystępowali wychowankowie wspólnie 4 razy

17. OPIEKA LEKARSKĄ. Opiekę lekarską nad wychowankami sprawowali do dnia 30 kwietnia 1935 r. dr Foerster ze Skoków, a od 1 lipca 1936 r. dr Fabianowski ze Skoków. Stan zdrowotny wychowanków był na ogół zadowolający. Leczenie wychowanków chorych przeprowadzał, na miejscu dozorca sanitariusz w myśl wskazówek lekarza. 6 wychowanków oddano do Szpitala Powiatowego w Wągrowcu, a 1 do Kliniki Uniwersyteckiej w Poznaniu celem przeprowadzenia dalszych zabiegów leczniczych. Chorych wychowanków na jaglicę leczył specjalista dr Chojnacki z Poznania.

18. ODZIEŻ. Kredyty na odzież wystarczyły tylko na najkonieczniejsze uzupełnienia.

19. GOSPODARSTWO ROLNE I OGRODNICTWO

Dochód wynosił 25.280,43 zł
Rozchód 22.058,71 zł

Nadwyżka 3.221,72 zł

20. INWENTARZ ŻYWY przedstawiał się następująco:

	stadników	koni i źrebiąt	krów	cieląt	świń	kur	osłów
w dniu 1. IV. 1935	1	9	16	1	10	-	1
w ciągu r. przybyło	-	2	3	16	19	-	-
razem	1	11	19	17	29	-	1
w ciągu r. ubyło	-	1	4	13	12	-	-
stan w dn. 31.03.36	1	10	15	4	17	-	1

r.							
----	--	--	--	--	--	--	--

Ustęp 2
SPRAWOZDANIE FIN.

Określenie działu, rozdziału, paragr. i pozycji				Budżet przewidywał	Przelewy	
					dochodzi	ubywa
1	2	3	4	zł	zł	zł
5				6	7	8
A. Wydatki				203 266,00	20 400	20 400,00
	1.	Administracyjne osobowe		67 166,00	-	6 200,00
	2.	Administracyjne rzeczowe		5 200,00	-	-
	3.	Utrzymanie budynków i placów		25 400,00	13 700,00	1 000,00
	4.	Inwentarz		6 125,00	-	-
	5.	Utrzymanie wychowanków		68 822,00	6 700,00	13 200,00
	6.	Wypłata z zarobk. wychow.		600,00	-	-
	7.	Wydatki na gospod. rolne		28 050,00	-	-
	8.	Inne wydatki		1 903,00	-	-
	9.	Zwroty kasowe		-	-	-
B. Dochody				203 266,00	-	-
	1.	Dochody z majątku zakł.		28 050,00	-	-
	2.	Zwrot świadczeń osob. pers.		1 842,00	-	-
	3.	Wpływy za pracę wychowank.		1 100,00	-	-
	4.	Różne i nieprzewidziane		974,00	-	-
	5.	Dopłata P.W.Z.K.		171 300,00	-	-

x/ Uwagi do sprawozdania finansowego Wojewódzkiego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie

A. Wydatki

- 1/ Oszczędność powstała wskutek tego, że ze względów oszczędnościowych nie zaangażowano trzeciego nauczyciela.
- 2/ Kredyt przekroczono o kwotę 4 000 zł w której mieści się subwencja Ministerstwa Sprawiedliwości na urządzenie światła elektrycznego.
- 3/ Oszczędność powstała wskutek mniejszej obsady zakładu.
- 4/ Kredytu nie wykorzystano w całości celem utrzymania równowagi z dochodami gospodarstwa rolnego.

Ostatecznie /rubr. 6-8/	Wydano względnie wpłynęło	Zatem w porównaniu do budżetu		Wyjaśnienie do ważniejszych różnic patrz w uwagach pod „x/”
		więcej	mniej	
zł	zł	zł	zł	zł
9	10	11	12	13
203 266,00	204 621,41	1 355,41		
		7 707,11	6 351,70	
60 966,00	56 450,20	-	2 515,80	Patrz nota 1
5 200,00	5 194,60	-	5,40	2
38 100,00	41 810,00	3 710,00	-	
6 125,00	6 106,34	-	18,66	3
62 322,00	61 282,93	-	1 039,07	
600,00	599,30	-	70,00	
28 050,00	25 280,43	-	2 769,57	4
1 903,00	1 900,50	-	2,50	
-	3 997,11	3 997,11	-	
		1 355,41		
203 266,00	204 621,41	4 969,59	3 614,18	
28 050,00	25 280,43	-	2769,57	5
1 842,00	997,39	-	844,61	6
1 000,00	1 256,23	156,23	-	7
974,00	5 787,36	4 813,36	-	
171 300,00	171 300,00	-	-	

B. DOCHODY

5/ Dochody obniżyły się z powodu zmniejszonego dochodu z rybołówstwa, oraz złego urodzaju wskutek suszy. Mniejsze dochody powstały z tego powodu, że z wyżywienia zakładowego nie korzystała budżetowo przewidziana ilość pracowników. Nadwyżkę tłumaczy się zwiększoną ilością zamówień w warsztatach zakładowych.

Uwaga: Zachowano pisownię oryginału!
Wyżej zaprezentowane sprawozdanie przepisała Irena Kasica.

Pobieżny ogląd tego dokumentu wskazuje, że jest on sprawozdaniem (najprawdopodobniej dyrektora zakładu) z funkcjonowania całości placówki za czas od 1 kwietnia 1935 do 31 marca 1936 (tzw. daty skrajne wynikające z treści). Podobne sprawozdania były sporządzane corocznie (za czasów pruskich również). Niestety, jak dotąd, udało się odnaleźć tylko jedno. Komplet takich sprawozdań stanowiłby bardzo szczegółową historię naszego zakładu i czyniłby zbędną niniejszą pisaninę. Nie potrafię podać lokalizacji i właściciela wyżej przedstawionego dokumentu. Odpis otrzymałam od Antoniego Kasicy.

Parę scen rodzajowych z okresu międzywojnia i okupacji (mimo tego nieco pouczających).
Opisy zdjęć autorstwa Benona Wasielewskiego.

Antoniewo, koło kuźni. Przed zaprzęgiem stoją: Wacław Wasielewski z synem Benonem Wasielewskim na ręku, wychowanek w mundurze cajgowym.

Parę słów własnych. Zdjęcie zostało tak skadrowane, że trudno na jego podstawie jednoznacznie rozsądzić, w którym dokładnie miejscu stała wymieniona tu kuźnia. Ponieważ jednak z innego źródła wiemy, że w 1935 sporządzano rysunki techniczne dotyczące

„dobudowy warsztatów” (patrz wyżej), możemy niemal ze 100% pewnością twierdzić, że owa kuźnia (i pewnie inne warsztaty) zbudowane w stylu „zakładowym” z cegieł (nie otynkowanych) stały w tym samym miejscu, gdzie dziś znajduje się stolarnia i szczyt sali gimnastycznej.

Antoniewo, przy zejściu do jeziora. Na osiołku Benon Wasielewski, osła za uzdę trzyma wychowanek w letnim mundurze sukiennym.

Antoniewo Zakład, biblioteka 1936. Pomoce naukowe do fizyki i chemii, rzutnik albo aparat fotograficzny, barometr, mapy, czasopisma: Szkoła Specjalna, Młody Technik. Za stołem siedzi Waclaw Wasielewski.

Antoniewo 1935. Od lewej: chłopak zakładowy, Benon Wasielewski, Basia Stankiewicz.

Wacław Wasielewski – praca fizyczna, roboty drogowe (szosa Skoki – Bliżyce), 1941.

Parę słów od siebie:

Jest zadziwiające, że hitlerowcy „uwielbiali” kierować polskich nauczycieli do robót publicznych (Wacław Wasielewski nie był tu wyjątkiem). Sądzę, że niemieckim nazistom szło też o upokorzenie. Oto polski inteligent na właściwym dla siebie stanowisku pracy. Wszyscy wędrujący drogą mieli okazję to zobaczyć.

Wasielewski Wacław (chyba w środku z młotem), Gościński (rzeźnik), trzeciej osoby B. Wasielewski nie zidentyfikował. Okolice Skoków 1940. Praca fizyczna w lesie.

Zakład Wychowawczy w latach międzywojnia wedle opisu Benona Wasielewskiego ze Szczecina (syna Wacława), pozyskany dzięki uprzejmości Pana Antoniego Wiśniewskiego ze Skoków (dla którego uprzednio wymieniony jest kuzynem po kądzieli). W opisie tym pomijam fragment dotyczący okresu wojny, ponieważ został on zamieszczony w Części III „Obóz jeniecki w Antoniewie”:

„Państwowy Zakład Wychowawczy w Antoniewie podległy Samorządowi Wojewódzkiemu w Poznaniu (Uwaga własna: poprawnie powinno być: Wojewódzki Dom Wychowawczy).
Lata 1932 – 1939.

Dyrektor	- Laurentowski Roman
Nauczyciele	- Wasielewski Wacław (ukończył PIPS)
	- Stankiewicz
	- Jasiński
	- Bączkiewicz Marceł
Wychowawcy	- Kubiak?
Mistrzowie zawodu	- Urbaniak (kował, ślusarz)
(urzędnicy	- Kucharski (stolarz, kołodziej)
samorządowi)	- Urban (orkiestra zakładowa)
	- Szczepaniak (mechanik, elektryk)
	- Bączkiewicz (gospodarstwo rolne, hodowla)
	- Prus [pielęgniarski (szpitalik)], pszczelarstwo
	- Będziecha (krawiec)
	- Swinarski (ogrodnik)
Ochmistrz	- Krakowiak
(intendent)	

Księgowy - Kliczbor
Kuchnia -

(Uwaga własna – jest to dalece niepełna lista pracowników Zakładu w w/w czasie (taka, jaką zapamiętał Benon Wasielewski), daleko ściślejszą listę da się ustalić na podstawie Księgi Meldunkowej z lat 1931 – 1939, patrz Część IV, s. 534)

Gospodarstwo rolne: na potrzeby Zakładu i na sprzedaż

- uprawa roli: zboża, buraki, kukurydza
- hodowla: krowy, konie, świnie
- silosy, maszyny rolnicze, wozy powózka, karetta, bryczki
- karpniki (stawy hodowlane) – karpie dla (urzędników) z Poznania

Straż pożarna – beczkowóz i ręczna pompa wodna (sikawka) – zaprzęg konny

Boisko sportowe, strzelnica

Ogrodnictwo – warzywa, porzeczki, agrest, melony, sad czereśniowy (część ogrodu należała do dyrektora), inspekty, szklarnie

Wychowankowie – po wyrokach (wiek do 21 lat), system półwolnościowy, bramy wjazdowe nie były zamykane, nocne dyżury w pawilonach, zdarzały się ucieczki

Ubiór wychowanków: mundury cągowe i płócienne (zimowe i letnie) koloru szaro – zielonego

Budynki:

W pawilonach sypialnie wieloosobowe, umywalnie, pokój wychowawcy, na parterze mieszkanie mistrza zawodu.

Budynek główny: na parterze dwie klasy, biura, biblioteka, na I piętrze kaplica i mieszkanie dyrektora (5 pokoi)

II piętro, strych z małą wieżyczką z dzwonem

Budynek z niebieskim dachem: 4 mieszkania rodzinne (Wasielewski, Kliczbor, Stankiewicz, Krakowiak).

Dla pracowników Zakładu wybudowano dodatkowo 2 domki 2 – rodzinne z zapleczem gospodarczym. W jednym mieszkali Prus i Urbaniak, w drugim chyba Janowiak i Będziecha. W głównym budynku gospodarczym: kuchnia, stołówka i pralnia, także szpitalik, na wieży (ciśnień) chorągiewka (wiatrowskaz) z napisem (AD 1929?).

Zasilanie energetyczne.

Duży silnik spalinowy z ogromnym kołem zamachowym napędzał prądnicę na prąd stały. Obok pomieszczenia na wielkość salki szkolnej z niebieskimi szybami – akumulatorownia. Akumulatory zajmowały całą powierzchnię podłogi. W razie awarii prądnicę zasilala zapasowa maszyna parowa.

Ogrzewanie.

Piece kaflowe, nie pamiętam, czy było CO.

W okolicy tylko Piła Młyn miała prąd, ale tylko wówczas, gdy pracowała turbina wodna. Skoki prądu nie miały.

Służba kościelna.

Antoniewo należało do parafii Raczkowo, skąd przyjeżdżał ksiądz odprawiać niedzielną mszę świętą. Droga między Zakładem a domem z niebieskim dachem prowadząca w kierunku leśniczówki Rakojady była nie tylko granicą między parafią Raczkowo a parafią Skoki, ale nawet granicą między diecezjami (poznańską i gnieźnieńską). Wieczorne apele z obowiązkowym z udziałem nauczyciela z modlitwą i odśpiewaniem pieśni: „Wszystkie nasze...”

Szkoła.

7 klas stopnia podstawowego (Szkoła Powszechna Specjalna dla Moralnie Zaniedbanych) i nauka zawodu w warsztatach zakładowych (kowalstwo, stolarstwo, szewstwo, krawiectwo, rolnictwo, hodowle, ogrodnictwo).

[Tu opuszczony fragment dotyczący lat wojny]

Lata 1947 - 47

Po ucieczce Niemców w Skokach powstał Komitet Wyzwoleńczy utworzony z mieszkańców. Weszli do niego m. in. W. Wasielewski i R. Glapan. Komitet zatroszczył się o jeńców w Antoniewie i dowoził im saniami żywność. Po wkroczeniu wojsk sowieckich do Skoków władze sprawowali komendant wojenny sowiecki i władze polskie. Jeńców zabrano do Skoków a potem do Moskwy, skąd powrócili do Włoch (nie całkiem tak było – patrz Część III niniejszego opracowania)

15 lutego 1945 roku otwarta została Szkoła Podstawowa w Skokach. Pierwszym kierownikiem (tej) szkoły był Waclaw Wasielewski.

Trwały przygotowania do otwarcia Zakładu Wychowawczego w Antoniewie. Rozebrano ogrodzenia z drutu kolczastego i wieże wartownicze, odnowiono pomieszczenia. Za datę otwarcia Zakładu można przyjąć dzień 12 marca 1945. Tę datę nosi legitymacja wydana przez Urząd Wojewódzki Poznański Waclawowi Wasielewskiemu – kierownikowi Zakładu Wychowawczego w Antoniewie.

Władze polskie zalecały, by wszyscy, którzy mogą, wracali na swoje przedwojenne stanowiska. Do pracy w Zakładzie zgłosili się: Urbaniak, Szczepaniak, Kucharski, Prus, Będziecha, Bączkiewicz, Krakowiak, Kubiak, Wasielewski, Glapan oraz nowi nauczyciele: Kaftański i Andrysiak.

Zaczęli napływać wychowankowie – często uczestnicy walk i sieroty. Otwarto szkołę, gospodarstwo rolne i hodowle krów, koni, karpia i niektóre warsztaty. Latem organizowano kolonie dla dzieci samorządowców z Poznania.

Benon Wasielewski, Szczecin 2004.

Uzupełnienie.

Przyroda.

Lasy mieszane – sosny, świerki, brzozy, olsze, dęby. Grzyby: kurki, koźlaki, prawdziwki, gąski, maślaki, sówki, rydze. Zwierzęta: Zające, sarny, lisy, ryby, żaby. Kompleks leśny (leśniczy Grześkowiak, po wojnie Juskowiak) ograniczony od północy drogą Piła Młyn – Raczkowo, od południa drogą Piła Młyn – Leśniczówka Stawiany.

Karpniki: sztuczne stawy hodowlane wykopane po I wojnie światowej przez jeńców wojennych. Połowy karpia odbywały się głównie przed świętami Bożego Narodzenia dla pracowników Zakładu i dla urzędników kuratorskich z Poznania.

Wypoczynek.

Lasy, jezioro, spokój – dogodne warunki do wypoczynku. Korzystali z niego sporadycznie urzędnicy samorządowi oświaty z Poznania.

Po wojnie organizowano kolonie letnie dla dzieci urzędników. Odbyły się dwa obozy harcerskie harcerzy z Poznania (w roku 1946 i 1947 na polanie koło jeziora).

Boisko piłki nożnej, strzelnica sportowa. W okolicy zabytkowe kościoły: Kiszkowo, Raczkowo, Skoki.”

Sprostowania ważniejszych błędów dostrzeżonych w rękopisie (spowodowanych raczej pośpiechem):

s. 4 – idzie oczywiście o miejscowość i parafię Raczkowo (oczywiste przeoczenie)

s. 6 – z jeńcami było różnie, znaczną ich część komendantura obozu ewakuowała (marszem pieszym) – patrz „From Schokken to Wugarten” i wyjaśnienia na ten temat powyżej; w obozie pozostawiono pewnie jedynie jeńców niezdolnych do forsownego marszu w warunkach zimowych (może nawet niechętnych takiej eskapadzie)

s. 8 – droga Piła Młyn – Leśniczówka Stawiany istnieje po dziś dzień

Świadectwo Benona Wasielewskiego jest bardzo cenne. W chwili wybuchu II wojny światowej miał 8 lat, w momencie opuszczania Antoniewa miał lat 16. Jest to wiek „najlepszy

do zapamiętywania”, a ludzie starsi doskonale wiedzą, że najlepiej pamiętają fakty ze swego dzieciństwa (natomiast większość z nich ma kłopoty z przypominaniem sobie zdarzeń niedawnych).

Notatka Benona Wasielewskiego wykracza poza określone wyżej ramy chronologiczne. Wiem o tym i zrobiłem to celowo. Nie chciałem ich dzielić na części. Czas płynie nieprzerwanie niczym nigdy niewysychająca rzeka, to my ludzie (niekiedy z konieczności) dzielimy go na różne okresy.

Wskazówki do tematu, ile zarabiali nauczyciele w przedwojennym Antoniewie.

Traktować jako uzupełnienie do budżetów wyżej zaprezentowanych.

W niżej zamieszczonym dokumencie brak jakiegokolwiek „siatki płac.” Podane w nim informacje są bardzo ogólne. Jeżeli wiemy, że przepisy zostały wydane w okresie szalejącego kryzysu gospodarczego, kiedy to towary drożały z dnia na dzień z pieniądze traciły na wartości w takim samym tempie, to zrozumiemy, że „Przepisy...” nie mogły być inne.

6.

Przepisy dotyczące uposażenia pp. nauczycieli przy krajowych zakładach wychowawczych

uchwalone przez Tymczasowy Wydział Krajowy dnia 20. czerwca 1922.

§ 1.

Sily nauczycielskie przy krajowych zakładach wychowawczych pobierają uposażenie w trzech grupach. Do grupy 1 należą nauczyciele pomocniczy, do 2 grupy nauczyciele, do 3 grupy dyrektorzy.

§ 2.

Nauczycielem pomocniczym jest nauczyciel, który powołany został na próbę do służby w krajowych zakładach wychowawczych. Nauczyciel pomocniczy może zostać nauczycielem, o ile posiada świadectwo tak zwanego egzaminu powtórnego tj II egzamin, był co najmniej $\frac{1}{2}$ roku w służbie zakładu i okazał się zdającym.

Dyrektorem może zostać każdy nauczyciel, jednakże daje się pierwszeństwo temu, który oprócz egzaminu powtórnego zdał egzamin na nauczyciela szkół średnich i egzamin rektora.

§ 3.

Nauczyciele pomocniczy otrzymują takie uposażenia, jakie pobierają nauczyciele szkół powszechnych, ale bez odszkodowania za opał i rolę.

§ 4.

Nauczyciele otrzymują takie uposażenie, jakie pobierają nauczyciele szkół średnich.

§ 5.

Dyrektorzy otrzymują oprócz pensji, przypadającej nauczycielom, dodatek za kierownictwo zakładu w wysokości 10% od uposażenia.

§ 6¹⁾

Nauczyciele pomocniczy, nauczyciele i dyrektorzy otrzymują oprócz pensji na czas przejściowy 10%, odwołałego dodatku od ich uposażenia. Dodatek ten nie oblicza się od dodatku, przyznanego i płaconego dyrektorom za kierownictwo.

Dyrektorzy oraz nauczyciele, którzy posiadają dziesięcioletnią co najmniej praktykę w zakładach wychowawczych, otrzymują ponadto na czas wywołany obecnymi stosunkami, osobny odwołalny dodatek w wysokości 10% poborów, oznaczonych w § 4.

§ 6a.²⁾

Dodatki, przewidziane w poprzednim paragrafie, nie uwzględnia się przy obliczaniu emerytury, grosza wdowiego i grosza sierociego.

§ 7.

Zwyczajni nauczyciele i dyrektorzy otrzymują za opłatą, wyznaczoną przez Starostę Krajowego, o ile możliwości opał i 4 morgi roli. Ekwiwalent, ustalony przez Starostę Krajowego, zalicza się na pobory. Nieznanym nauczycielom udziela się pomieszkania i utrzymania w zakładzie za opłatą, ustaloną także przez Starostę Krajowego.

§ 8.

Nauczyciele pomocniczy i nauczyciele są obowiązani udzielać do 28 godzin tygodniowo i pozatem pomagać dyrektorowi w pracach nadzorczych i biurowych.

Dyrektorzy zobowiązani są udzielać co najmniej 6 godzin tygodniowo.

¹⁾ §§ 6 i 6a zostały uchylone uchwałą Wydziału Krajowego z dnia 24. 1. 1923 poz. 76. W miejsce skreślonego 10%, wzgl. 20% dodatku przyznał Wydział Krajowy zmiankową uchwałą wszystkim nauczycielom zatrudnionym w zakładach krajowych z ważnością od 1. stycznia 1923 — 30% odwołałego dodatku krajowego.

²⁾ § 6a uchwalony został przez tymczasowy Wydział Krajowy dnia 11. 7. 1922.

§ 9.

Zresztą są miarodajne dla wszystkich nauczycieli przepisy, zawarte w ogólnej pragmatyce krajowej z dnia 24. września 1920 r. z późniejszymi zmianami a mianowicie też co do policzenia lat służby i co do emerytury. Do lat starszeństwa zalicza się jednakże tylko ten czas, w którym byli czynni jako nauczyciele w zakładach publicznych.

§ 10.

Nauczyciel pomocniczy, nauczyciele, dyrektorzy, którzy w chwili wejścia w życie niniejszych przepisów nie mieli warunków do piastowania zajmowanych już stanowisk według § 2, traktowani są na równi z tymi, którzy warunki te posiadają

§ 11.

Przepisy niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, a co do zmiany w uposażeniu obowiązują od 1. lutego 1922 r. Z tymi terminami tracą moc obowiązującą dotychczasowe sprzeczne przepisy.

Statuty i regulaminy Poznańskiego Krajowego Związku Komunalnego. Część II, Czcionkami Drukarni Dziennika Poznańskiego, Poznań 1924?, W: WBC

Zakład Wychowawczy w Antoniewie na łamach

Gazety Wągrowieckiej:

Z dnia 1 lipca 1930, Nr 112, Rok X, s. 4:

19.15—19.45 Koncert orkiestry Zakładów Wychowawczych w Antoniewie pod dyr. kapelmistrza p. Andrzejewskiego (ku uczczeniu 40-letniej pracy wyższego Rady Krajowego p. Szyszki).

Był to niewątpliwie wielki zaszczyt dla antoniewskiej placówki i pewnie dla Wyższego Rady Krajowego Szyszki.

Z dnia 31 lipca 1931, Nr 174, Rok XI, s. 5:

Zakład wychowawczy Antoniewo będzie zlikwidowany
Część wychowanków będzie przeniesiona do Szubina część do Bojanowa
Skoki, 30. VII. (Wiad. wł.). Ze stro. ny wiarogodne informują, że Zakład Wychowawczy Antoniewo zostanie w najbliższym czasie zlikwidowany. Likwidacja ma nastąpić ze względów oszczędnościowych. Część wychowanków przeniesiona zostanie do podobnego zakładu w Szubinie, część do zakładu w Bojanowie.

To była bardzo smutna wiadomość o „brzydkich” zamiarach „Komisji Oszczędnościowej” – pisaliśmy o tym wyżej.

Z dnia 9 sierpnia 1931 roku, Nr 182, Rok Xi s. 5:

Zakład Antoniewo nie będzie zlikwidowany

Od starosty krajowego w Poznaniu otrzymujemy wyjaśnienie, że wiadomość o likwidacji wojewódzkiego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie nie polega na prawdzie. Zakład Wychowawczy Antoniewo nie będzie zlikwidowany.

Była to pierwsza mnie znana, ale nie ostatnia, próba likwidacji Zakładu Wychowawczego w Antoniewie. Jak dotąd wszystkie kończyły się niepowodzeniem „likwidatorów”.

Z dnia 11 października 1931, Nr 235, Rok XI, s. 5

Z zawodów lekko-atletycznych K. S. Zakładu Antoniewo a K. S. „Wielna” Skoki

Punkty 1781,07 : 3562,64

Pomiędzy K. S. Zakładu Wychowawczego w Antoniewie, a K. S. „Wielna” w Skokach odbyły się w Skokach zawody lekko-atletyczne z następującymi wynikami:

Dnia 27. 9. 31.

Kula 7½ kg. I. Pilaczyński Marjan 9,72 mtr., II. Hoffmann Harry 9,35 mtr., III. Schünke Emil 8,10 mtr. (wszyscy z K. S. „Wielna”), IV. Kiszka (Antoniewo) 7,60 mtr., V. Chyliński (Antoniewo) 7,10 mtr.

Dysk: Hoffmann Harry (K. S. „Wielna”) 27,93 mtr., II. Pilaczyński Marjan (K. S. „Wielna”) 26,70 mtr., III. Borczekowski (Antoniewo) 19,57 mtr., IV. Derenkowski (Antoniewo) 16,12 mtr.

Skok w zwyz: I. Pilaczyński Marjan 1,50 mtr., II. Hoffmann Harry 1,35 mtr., III. Pilaczyński Wiktor 1,35 mtr., (wszyscy K. S. „Wielna”).

100 mtr.: Futro Józef (K. S. „Wielna”) 11,8 sek., II. Pilaczyński W. (K. S. „Wielna”) 12 sek., III. Kiszka (Antoniewo) 12,3 sek., IV. Borczekowski (Antoniewo) 13 sek.

3000 mtr.: I. Witkowski Stanisław (K. S. „Wielna”) 9,38 min. II. Szymański (Antoniewo) 10,47 min.

800 mtr.: I. Cieślak Helmut (K. S. „Wielna”) 2,17 min., - II. Somerfeld Fr. (K. S. „Wielna”) 2,22 min. III. Hoffmann Teodor (K. S. „Wielna”) 2,25 min.

4 x 100 mtr.: I. K. S. „Wielna” Pilaczyński M., Hoffmann H., Futro J., Pilaczyński W. czas 47 sek.

II. Antoniewo Kiszka, Karczewski, Wiśniewski, Borczekowski czas 54 sek.

4 x 400: K. S. „Wielna” (bezkonkurencji) Cieślak, Somerfeld, Pilaczyński M., Futro J. czas 4,12,5 min.

K. S. „Wielna” Skoki punktów, Antoniewo punktów 3516,80 : 2807,85.

Dnia 4. 10. 31.

Sztafeta olimpijska 800, 400, 200 i 100 mtr.

I. K. S. „Wielna”: Cieślak, Ciastowicz Sł., Futro J., Pilaczyński Wiktor czas 3,46 min.

II. Antoniewo: Karczewski, Donarski, Kiszka, Borczekowski czas 3,52 min.

Granat jaskowy 800 gr.: I. Pilaczyński M. 61,06 mtr., II. Pilaczyński W. 53,57 mtr., Burzyński Cz. (K. S. „Wielna”) 51,27 mtr., IV. Karczewski (Anto-

niewo) 50,68 mtr., V. Hoffmann H. 50,07 mtr., VI. Kiszka (Antoniewo) 48,96 mtr.

200 mtr.: I. Kiszka (Antoniewo) 26,5 sek., II. Futro J. 27,2 sek., III. Pilaczyński W. 27,5 sek., IV. Borczekowski (Antoniewo) 29,6 sek.

400 mtr.: I. Futro J. 59 sek. II. Pilaczyński W. 60 sek., III. Kiszka (Antoniewo) 60,1 min.

Oszczep: I. Pilaczyński M. 33 mtr., II. Burzyński Cz. 29,39 mtr., III. Hoffmann H. 26,42, IV. Hoffmann Teodor 34,14 mtr., V. Chyliński (Antoniewo) 24,05 mtr.

1500 mtr.: I. Hoffmann T. (Antoniewo) 5,01,2 min. II. Grzebný (Antoniewo) 5,14 min.

Skok w dal: I. Karczewski (Antoniewo) 5,55 mtr., II. Pilaczyński M. 5,49 mtr., III. Pilaczyński W. 5,40 mtr., IV. Borczekowski (Antoniewo) 4,96 metrów.

Sztafeta szwedzka: (400, 300, 200 i 100 mtr.).

I. K. S. „Wielna”: Cieślak, Pilaczyński M., Futro J., Pilaczyński W. czas 2,31 min.

II. Antoniewo: Karczewski, Kiszka, Donarski, Grzebný czas 2,32 min.

Skok o tyczce: I. Cz. Burzyński (K. S. „Wielna”) 2,30 mtr.

5000 mtr.: I. Frąckowiak (K. S. „Wielna”) 19,01 min., II. Skowronek (Antoniewo) 20,03 min., III. Szymański (Antoniewo) 21,10 min.

Mistrzem Klubu Sp. „Wielna” Skoki na rok 1931 zostali:

w kuli Pilaczyński Marjan, w dysku Hoffmann Harry, w skoku w zwyz Pilaczyński Marjan, w biegach 100 mtr. Futro Józef, 300 mtr. Witkowski Stanisław, 800 mtr. Cieślak Helmut, w granacie 800 gr. Pilaczyński Marjan, w biegach 200 mtr. Futro Józef, 400 mtr. Futro Józef, w oszczepie Pilaczyński Marjan, w biegu 1,500 mtr. Hoffmann Teodor, w skoku w dal Pilaczyński Marjan, w skoku o tyczce Burzyński Czesław, w biegu 5000 mtr. Frąckowiak Leon.

Mistrzostwa te zostaną zatwierdzone na zebraniu miesięcznym, które odbędzie się w niedzielę, dnia 11-go października 1931 r. o godzinie 10,30 w lokalu p. Pilaczyńskiego.

Antoniewo poniosło klęskę, a w Skokach „objawił” się lokalny talent sportowy w osobie I. Pilaczyńskiego.

Redukcje w Wojewódzkim Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie

Strzały na ulicy. — Napad z zemsty

Skokł, 4/6. (Od własnego korespondenta). W dniu 1 bm. w Wojewódzkim Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie wypowiedziano posady następującym urzędnikom: ochmistrowi Krzemieniewskiemu, kapelmistrzowi Andrzejewskiemu i stelmachowi Prusowi. Zwolniona została również pracznia zakładowa. Ponadto tak samo ze względów oszczędnościowych zwolniono z zakładu 18-tu wychowanków przed ukończeniem pełnoletności.

Ze strony opinii publicznej wyraża się pod adresem dyrekcji Zakładu Wychowawczego, prośbę, aby wychowaków odesłała do miejsc ich przyszłego pobytu, gdyż inaczej rozejdą się oni po najbliższej okolicy i pozostawieni bez opieki

ulegą różnym pokusom. Słuszności tego przypuszczenia dowodzi fakt, że jeden ze zwolnionych wychowanków naszedł w dniu wczorajszym mieszkanie byłego nauczyciela Zakładu p. Kledzika i, mając z nim pewne porachunki, chciał go przebić nożem. Napadnięty zdołał się obronić na szczęście przed zamachowcem i oddać go w ręce policji, która ograniczyła się do spisania protokołu, poczem napastnika wypuściła na wolność....

Takie łagodne traktowanie podobnego elementu przestępczego może przynieść dalsze następstwa, czego dowodem nowy fakt, że wczoraj rano niewysledzony dotąd opryszek strzelił z brzoyniga do p. Graszowicza. A zatem...

Z dnia 18.08.1932, Nr 188 Rok 12, s. 5:

Jak Skoki obchodziły 12-tą rocznicę „Cudu nad Wisłą”

Obchód zorganizowali Hallerczycy

Zgodnie z zapowiedzią odbył się w Skokach zorganizowany przez miejscową placówkę Zw. Hallerczyków obchód 12-lecia „Cudu nad Wisłą”. Już od rana powiewały liczne sztandary o barwach narodowych. O godz. 10,30 zebrali się przed „Ogniskiem” poczety sztanda rowe miejscowych towarzystw (prócz Straży Pożarnej i Bractwa Kurkowego), by wprowadzić do kościoła parafjalnego proporczyki Stow. Dzieciątka Jezus, które zostały po Mszy św. poświęcone.

Po wysłuchaniu Mszy św. wspomniane poczety udały się na salę p. Pilaczyńskiego, gdzie odbyła się uroczysta akademja, której przewodniczył p. Ślusarczyk. Po zagajeniu zabrał głos miejscowy ks. prob. Staniszewski, który zobrazował, w jaki to sposób chce się ludziom wyrwać z serc wiarę w Boga i miłość do Ojczyzny. Po występie chóru męskiego i orkiestry Wojew. Zakł. Wych. w Antoniewie, wygłosił p. Antoni Stefaniak dobrze przygotowany referat, poświęcony wspomnieniom „Cudu nad Wisłą”, który zebrani wysłuchali w skupieniu, darząc prelegenta burzą oklasków.

W dalszym ciągu programu występował chór świecki i orkiestra.

Na zakończenie przemawiał jeszcze ks. prob. Staniszewski, który przy tej sposobności poinformował zebranych, że Związek Hallerczyków postanowił na cześć poległych bohaterów, we Francji pobudować pomnik, prosząc o składanie na ten cel datków.

Odśpiewaniem „Roty” zakończono akademję. (g).

Z święta „Cudu nad Wisłą” Wymarsz do kościoła. — Pochylny

W ubiegły poniedziałek, w święto Wniebowzięcia N. M. P. odbył się w Rogoźne imponujący obchód święta „Cudu nad Wisłą”. O godz. 8,15 rano zebrali się na Nowym Rynku towarzystwa, które o godz.

27 lat Budziszewo, rolnik Jakób Ronka
72 lata Parkowo, Teresa Szturmowa
54 lata Tarnowo.

Śluby: robotnik Stanisław Kłopiński Ruda z Marią Magdaleną Żwawiakówną Ruda, technik budowlany Stanisław Nowak z ksiązkową Antoniną

Z dnia 23 listopada 1932, Nr 270, Rok XII, s.

Niewdzięczni wychowankowie. W nocy z 19 na 20 listopada włamali się niepoznani dotychczas sprawcy do śpi-chlerza Wojewódzkiego Zakładu Wychowawczego w Antoniewie (pow. wągro-wiecki), skąd skradli 35 kg. węgla i 15 kg. smalcu. Podejrzanyymi o kradzież są byli zbiegli wychowankowie Zakładu Wychowawczego w Antoniewie.

Z dnia 2 sierpnia 1934, Nr 174, Rok XIV, s. 3:

Wykopanie kościotrupa
Skoki. (Wiad. wł.) Podczas budowy plaży w Wojewódzkim Zakładzie Wychowawczym w Antoniewie wykopano nad jeziorem na głębokości 40 cm. kościotrupa. Ustalono, że był to człowiek dorosły, zakopany w pozycji siedzącej, a zwłoki jego mogły tam leżeć około 20—25 lat. O wypadku powiadomiono policję państwową. Dochodzenia są bardzo utrudnione i to z powodu uszkodzenia kości przez wilgoć i podczas kopania przez robotników.

Tu mogę dodać, że według Pani Marii Kryślak de domo Wieczerek w latach powojennych jeszcze za życia wicedyrektora Sarneckiego wychowankowie znaleźli w okolicznych lasach ludzką czaszkę. Wedle ówczesnych rozważań na temat tego znaleziska, miałyby to być szczątki jakiegoś żołnierza napoleońskiego (jeden z cofających się oddziałów francuskich został w tej okolicy rzekomo dopadnięty przez Kozaków).

Osobiście jestem zdania, że owo znalezisko mogło być o wiele starsze i wiązać się z koncentracją wojsk szwedzkich w Jabłkowie przed bitwą z wojskami polskimi dowodzonymi przez Czarnieckiego. Bitwa przegrana przez osławionego Czarnieckiego miała miejsce nad rzeką Welnianką pod Kłeckiem 7 maja 1656. Wychowawca Pan Bolesław Mikołajczyk znalazł w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku obok „starożytnej” drogi Skoki – Raczkowo zmurszałą sakiewkę z pieniędzmi z czasów potopu szwedzkiego.

Poświęcenie pomnika św. Jana Bosko w Wojew. Zakładzie Wychow. w Antoniewie

SKOKI. W ub. niedzielę Wojewódzki Zakład Wychowawczy w Antoniewie obchodził 25-lecie swego istnienia. Rocznicę tę postanowiono uczcić wystawieniem pomnika temu, który jest opiekunem zakładu i według którego zasad wychowuje się młodzież — św. Janowi Bosko.

Po uzyskaniu odpowiednich funduszy ze Starostwa Krajowego w Poznaniu, myśl ta została zrealizowana i wybudowano pomnik św. Jana Bosko przy wejściu do zakładu. Z rozpisanego konkursu w Państw. Szkole Zdobniczej w Poznaniu wpłynęło 7 projektów, z których wybrano projekt mło-

dego rzeźbiarza p. Wiśniewskiego z Wrzeszyna. Niemniej wiele pomocy w zrealizowaniu zbrojnego dzieła okazali księża salezjanie.

Za ich to przyczyną w dniu 30 czerwca r. b. sprowadzono do kaplicy Wojew. Zakładu Wychowawczego relikwie św. Jana Bosko oraz wartościowy obraz, które umieszczono w ołtarzu kaplicy. Uroczystości poświęcenia pomnika poprzedziły 5-dniowe rekolekcje, prowadzone przez salezjanina, ks. prof. Władysława Bartona.

Na niedzielną uroczystość przybyły do Antoniewa pielgrzymki ze Skoków i Raczkowa oraz zjechali przedstawiciele Staro-

stwa Krajowego z Poznania ze starostą krajowym Begalem na czele. Przybyli również dyrektor i inspektor księży salezjanów, ks. Słodyczek z Poznania oraz ks. Cieślak z Krakowa.

Po powitaniu przybyłych przedstawicieli duchowieństwa i władz przez inicjatora budowy pomnika, dyr. Romana Laurentowskiego, przemówił starosta krajowy Begale, który dał krótki zarys historii zakładu wychowawczego oraz w serdecznych słowach podziękował wszystkim, którzy przyczynili się do wzniesienia pięknego dzieła. Poświęcenia pomnika św. Jana Bosko dokonał ks. dziekan Trzybiński z Łagiewnik Kościelnych, po czym pięknie przemówił ks. dyr. Słodyczek. Jeden z wychowanków zakładu wygłosił piękną deklamację o św. Janie Bosko, a wychowankowie z towarzyszeniem orkiestry zakładowej pod dyktando p. Urbana odśpiewali pieśń do św. Jana Bosko — „Drogiemu Ojcu nućmy pieśń“.

Piękną uroczystość zakończono wspólnym odśpiewaniem „Boże coś Polskę“.

9 lipca!

zakończenie Wielkiego Konkursu Parafialnego
Cegielki nabyć można jeszcze w Wągrowcu

Kopecką i 4 kandydatów.

W wolnych głosach omawiano sprawy ściśle organizacyjne.

Na specjalne życzenie podch. I. Bu dzyński wygłosił monolog (L. Wyrwicz) zmuszając zebranych do śmiechu za co otrzymał salwy oklasków. Po odśpiewaniu „Hymnu Morskiego” przez zebranie solwował hasłem „Morzu Cześć”.

Uwaga Sokoli! Ćwiczenia drużyny gimnastycznej odbywają się w poniedziałki i czwartki od godz. 20,15 w Starej Strzelnicy. Ze względu na zbliżający się zlot okręgowy uczęszczanie **wszystkich** druhów na ćwiczenia obowiązkowe.

Naczelnik.

Uwaga wycieczkowicz! W związku ze spotkaniem rewanżowym piłki nożnej ze Zw. Strzel. z Rogoźna a K. S. „Nielba”, sekcja piłkarska „Nielby” urządza w niedzielę, dnia 30 bm. wycieczkę do Rogoźna. Ze względu na ograniczoną ilość miejsc, uprasza się o śpieszne zgłoszenia, które należy kierować do kierownika sekcji p. Kazimierza Boehmy (zakład fryzjerski) najpóźniej do dnia 29 bm. godz. 14-tej. Wyjazd nastąpi w niedzielę, o godz. 13,30. Zbiórka przy moście na ulicy Rogoźniańskiej.

Z wycieczki cechu piekarskiego. Staraniem starszego cechu piekarskiego p. Magdziarza odbyła się w dniu patronki św. Anny 26 bm. wycieczka do Skoków; gdzie odbyło się na intencję patronki zawodu piekarskiego nabożeństwo. Po nabożeństwie udali się członkowie cechu na skromny posiłek do lokalu p. Pilaczyńskiego, po czym wyruszyła wycieczka do Zakładu Wychowawczego w Antoniewie.

Zakład wspomniany o obszarze 1150 mórg z czego przypada na rolnictwo 250 mórg a reszta na lasy i jeziora, posiada wzorowo urządzone działy: kuchnię, skarpeciarnię, bielizniarnię, elektrownię, ogrodnictwo, piekarnię, dział obuwniczy, krawiectwo, dział gotowych wyrobów, kołodziejstwo, kowalstwo, stolarstwo, rolnictwo. Prócz działów wyżej wymienionych, zakład mieści w sobie warsztat przygotowawczy dla młodocianych wychowanków. Warsztat ten ma celu selekcję wychowanków według zainteresowań i zdolności rzemiosła w poszczególnych działach. Z kolei zwiedzono kaplicę zakładu, umywalnię, sypialnie i następnie karpniki.

Co do stanu jak i pielęgnacji tych ostatnich wyczerpująco informował uczestników wycieczki p. Olapan. Powstanie karpników należy wyłącznie do zasług P. Dyrektora, który potrafił swoją inicjatywą nieuzupełnić ongiś tereny przekształcić na wzorowo urządzone stawy. Wielkie uznanie należy się tak Dyrekcji jak i personelowi zakładu za imponujące urządzenie opisywanej placówki wychowawczej.

Bez przesady stwierdzić można, że każdy z członków cechu, odniósł budujące, tak pod względem estetycznym, higienicznym jak i organizacyjnym wrażenie, które pozwala stwierdzić się w pewności, że placówka wychowawcza w Antoniewie spełnia w całej rozciągłości swoje cele i zadania.

CZOŁEMI Miesięczne zebranie Tow. Cienn. Sokół gm. męskie odbędzie się w czwartek, dnia 3 sierpnia br. o godz. 20,30 w sali Starej Strzelnicy.

O licze i punktualne przybycie prosi Zarząd.

Walne zebranie Cechu Murarsko-Ciesielskiego na powiaty wągrowiecki i chodzieski z siedzibą w Wągrowcu odbędzie się dnia 6 sierpnia br. o godzinie 14-tej (2-ga popoł.) w Margoninie w lokalu p. Rhodego.

ZARZĄD:
(—) S. Czerwiński sekretarz (—) Jan Rejewski starszy cechu.

13. 8. 1939
Zlot Sokoli
w Wągrowcu

Ilustracji Polskiej z 30 maja 1937, Rocznik X, Nr 22, s. 560 – 561

i samice rozplodowe w wieku 4 do 8 lat, które od kwietnia do maja przechowuje się oddzielnie, a w drugiej połowie maja lub w pierwszych dniach czerwca, kiedy już woda jest ciepła, wpuszcza się w proporcji jeden ikrzak na dwa lub trzy młeczaki, na tarlisko. Wycier następuje zazwyczaj w pierwszym dniu i to w ilości około pół miliona ikry. Po trzech — a gdy pora chłodna nawet po 5 dniach — wychodzi z ikry $1\frac{1}{2}$ do 2 milimetry narybek, który we wrześniu pierwszego roku dochodzi już do wagi 25 gramów. Bezpośrednio po wytarcu wylawia się rozplodowce ze stawu, narybek zaś pozostawia się aż do późnej jesieni i w tym to czasie przepuszcza się go za pomocą mniczów (rozdzielaczy siatkowych) do przygotowanych zimochowów. Tu w stanie letargicznym przeżywają rybki okres zimowy bez dokarmiania.

Wczesną wiosną przesadza się znów narybek ze zimochowu do stawów kroczkowych, w których ryba specjalnie wykarmiana (lubinem, mąką kostną, odpadkami kuchennymi i mięsem) dorasta do wagi od 600 do 1 000 gr. Taką rybę nazywa się krocziem. Kroczek wyrasta już po roku na rybę hodowlano-rybacką. Zależnie od wykarmiania (lubinem) dochodzi do wagi niespełna kilograma do u...

Kopia s. w/w czyli dokończenie artykułu ze s. 560.

NAPÓSTNY STÓŁ

HODOWLA KARPI
NAPISAŁ DR WIEŚŁAW RAKOWSKI

Podstawą hodowli karpia są tarlaki i młeczaki, a więc samce i samice w wieku od 4 do 8 lat. Dochodzą one do 8 kg wagi. Na zdjęciu tarlaki i młeczaki z Antoniewa pod Skokami.

Smaczne mięso, duży przyrost na wadze i wielka odporność życiowa karpia to zalety, które zaszczytowały go do najpraktyczniejszych i najkorzystniejszych ryb hodowlanych. Dziś też zarybia się nim sztuczne stawy całej Europy z wyjątkiem terenów skrajno-

północnych, gdzie na skutek niskiej temperatury wody trudno wyhodować narybek. W Wielkopolsce hodowla karpia rozwija się pomyślnie.

Wzorowe gospodarstwo rybne musi rozporządzać kilkoma stawami o odmiennej strukturze i przeznaczeniu — jedno z nich przeznacza się na tarlisko, drugie na wychowanie płodu, inne

znów na kroczi, a inne na zimochowy. Staw, do którego w maju wpuszcza się tarlaki i młeczaki na tarło, jest niegłębokimi i wysłany darnią lub gałęziami jałowca, stawy, w których ryba dorasta są małe, stawy zimowe zaś, zwane zimochowami, są wielkie i głębokie od półtora do 3 m. Podstawą hodowli są tarlaki i młeczaki, a więc samce

4 do 5 lat. Uroczą one do 0 kg wagi.
Na zdjęciu tarlaki i mleczaki z Antonie-
wa pod Skokami.

Smaczne mięso, duży przyrost na wa-
dze i wielka odporność życiowa kar-
pia to zalety, które zaszczytowały go
do najpraktyczniejszych i najkorzyst-
niejszych ryb hodowlanych. Dziś też
zarybia się nim sztuczne stawy całej
Europy z wyjątkiem terenów skrajno-

Przy każdym przelowieniu karpie należy selekcjonować i dezynfekować
w alunie, w soli, lub w nadmanganianie. Dezynfekcję przeprowadza się
w specjalnych beczkach.

Wczesną wiosną przeprowadza się ze-
szloroczny narybek karpia, tzw. kroc-
zki z zimochowu do stawu kroczkowe-
go. Kroczki, ważące zrazu od 600 do
1 000 gr, po roku nabierają tu wagi
od niespełna kilograma do dwóch kg.
Na zdjęciu przenoszenie kroczków do
stawu kroczkowego.

Wzorowo urządzone stawy hodowlane
w Zakładzie Wychowawczym poznań-
skiego Starostwa Krajowego w Anto-
niewie pod Skokami.

Przy każdym przelowieniu karpie należy selekcionować i dezynfekować w alunie, w soli, lub w nadmanganianie. Dezynfekcję przeprowadza się w specjalnych beczkach.

Wszystkie wyżej zaprezentowane wieści o Antoniewie wyszukała nauczycielka historii ze Skoków i historyk regionalista Iwona Migasiewicz. Wszystkie wg podanych danych identyfikacyjnych można odszukać w zasobach WBC.

Rzecz jasna, to nie wszystkie notatki o „naszej” placówce z lat międzywojnia jakie można odnaleźć w ówczesnych czasopismach. I tak Jarosław Mycka podaje na s. 56 swojej pracy magisterskiej:

Głos Wągrowiecki z 26 listopada 1930, Nr 137, Rok V (tu wzmianka o ujęciu w Poznaniu uciekiniera z Antoniewa Władysława Szymańskiego) i jeszcze:

Głos Wągrowiecki z 29 listopada 1931, Nr 139, Rok VI (notatka o buncie 14 wychowanków rzekomo jako wyraz protestu przeciw marnemu wyżywieniu).

Wspomnianego Głosu Wągrowieckiego nie ma dotąd w WBC ani też w KPBC, jest za to Pałuczaniec, w którym to jest wzmianka o tym buncie (w wersji skróconej):

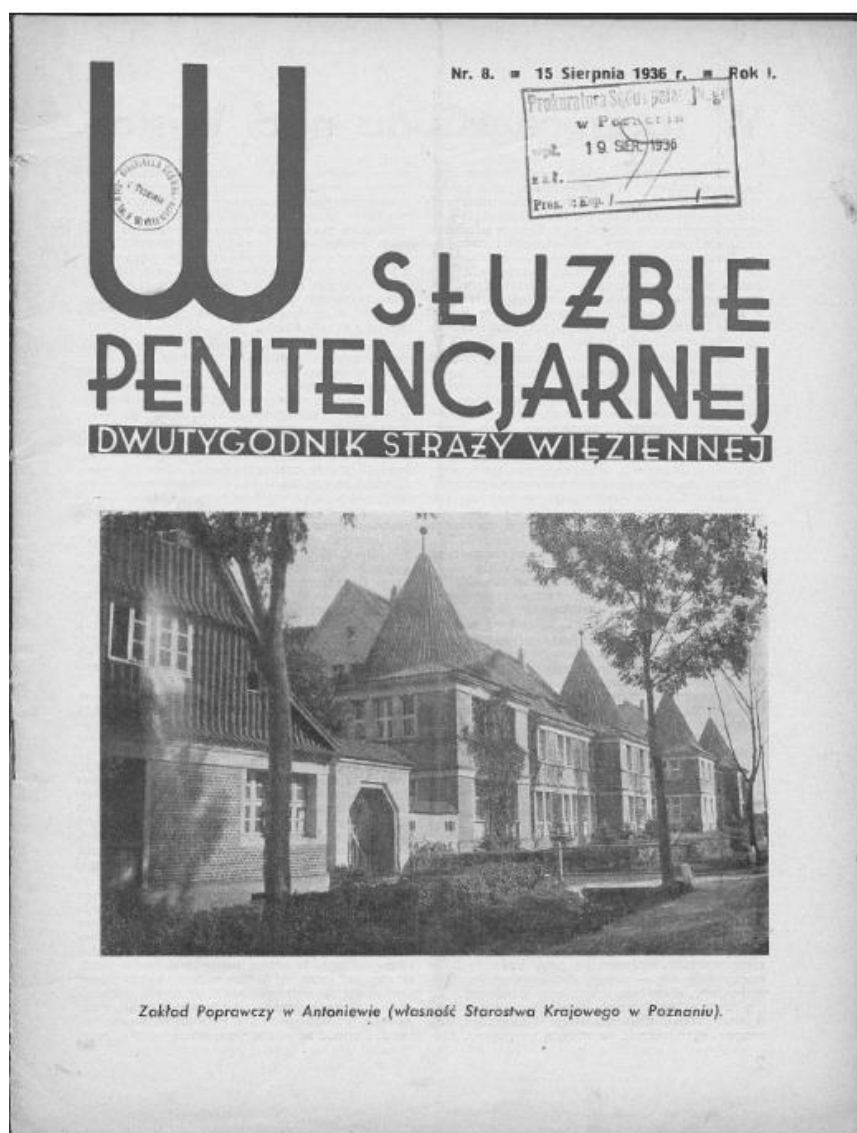
Pałuczaniec (Ilustrowany Kurjer dla powiatów Żnina, Wągrowca, Szubina, Mogilna i Gniezna), z dnia 29 listopada 1931, Nr 139, Rok V, s. 6:

Wychowankowie Zakładu Antoniewa zbuntowali się!...
Powodem złe odżywianie. — Zniszczenie urzędów pokoju. — Policja przywróciła spokój

Dnia 25 listopada br. zbuntowało się 14 wychowanków Zakładu Wychowawczego w Antoniewie, pow. wagr. Wychowankowie zamknęli się w jednym z pokojów, zniszczyli piec i małe urządzenie

Młodzi demonstranci, tłumaczą swój postępek rzekomo złym odżywianiem. Spokój przywróciła policja, osadzając trzech winowajców w więzieniu. Teraz zapewne pogorszą sobie sytuację.

Przegląd prasowy zakończmy dwutygodnikiem straży więziennej:
 Przegląd Penitencjarny z 15 sierpnia 1936, Nr 8, Rok I:

W tym numerze na s. 3 dalszych artykuł o zakładach dla nieletnich:

Zakłady dla nieletnich w Polsce.

Walka z przestępczością nieletnich w Polsce rozwinęła się szerzej dopiero od chwili wejścia w życie nowego kodeksu karnego z r. 1932.

Obowiązujące dotąd ustawodawstwo karne b. państw zabarzczych kwestię walki z przestępczością nieletnich stawiało na zupełnie odmiennej płaszczyźnie, inne były granice nieodpowiedzialności karnej, inaczej stosowano karę więzienia wobec nieletnich. Niema w tym nic zresztą dziwnego. Kodeksy t. j. jak austriacki z r. 1852, niemiecki z r. 1871, powstały w dobie, kiedy w Zachodniej Europie myśl odrębnego traktowania nieletnich zaczyna dopiero kielkować, kiedy zakłady dla nieletnich zaczynają dopiero powstawać i należą jeszcze do wyjątków.

Jedynie kodeks karny rosyjski z 1903 r., obowiązujący na terenie b. Kongresówki i na Kresach Wschodnich, dawał możność w pewnych wypadkach umieszczania nieletnich zbieżnie w więzieniu w zakładach wychowawczo-poprawczych.

Z powyższych względów ilość zakładów dla nieletnich do czasu wydania nowego kodeksu w Polsce była znikomą. Przetrwały istniały one tam, gdzie obowiązywał kodeks karny rosyjski. To też z chwilą uzyskania niepodległości istniały tylko dwa zakłady: w Słudzieńcu i w Spale.

Zakład w Słudzieńcu był wówczas zakładem prywatnym, należącym do Towarzystwa Osad Rolnych i Przemysłowców Rzemieślniczych, które w r. 1921 zmieniło swą nazwę, przekształcając się na Towarzystwo Patronatu nad Nieletnimi.

Zakład ten posiadał za sobą już prawie pięćdziesięcioletnią historję, świadczącą o tem, że nawet w latach najstraszniejszej niewoli społeczeństwo polskie nie zapominało o dzieciach moralnie zaniedbanych, starając się je uchronić od zgubnych wpływów więzienia rosyjskiego.

Drugi zakład istniał w Spale. Zakład ten w roku 1923 na skutek zarządzenia ówczesnego Prezydenta Rzeczypospolitej został zlikwidowany i przeniesiony do Głazu w pow. Wieluńskim.

W r. 1923 Ministerstwo Sprawiedliwości przejęło od Litwy Środkowej jeszcze jeden zakład wychowawczo-poprawczy w Wielucianach, koło Nowej Wilejki, w odległości 15 km. od Wilna. Zakład ten powstał w czasach rosyjskich, a w czasie działań wojennych zupełnie zniszczony, wymagał przeprowadzenia gruntownego remontu.

W r. 1923 został również uruchamiany zakład w Przedzielnicy pod Przemysłem. Aczkolwiek zakład ten był ukończony przed samą wojną, to jednak przez szereg lat pomieszczenia zakładu służyły wyłącznie na potrzeby wojska i mógł on być urucho-

miony dopiero po przeprowadzeniu remontu. Zakład przedzielnicki przeznaczony był wyłącznie dla nieletnich, umieszczanych na mocy uchwał sądów opiekuńczych i obsługiwał apelacje lwowską i krakowską. Dopiero z chwilą wydania nowego kodeksu karnego z 1932 r. zakład w Przedzielnicy został przeznaczony na zakład poprawczy.

W Wielkopolsce dla nieletnich istniała szereg zakładów społecznych, w których umieszczano nieletnich na mocy ustaw o wychowaniu zapobiegawczym. Nieletni zaś, skazani przez sądy karne, umieszczani byli w więzieniu. W więzieniu we Wronkach istniał dla nich specjalny pawilon, oddzielony murem od więzienia głównego. Pawilon przeznaczony dla nieletnich budowany był według zasad systemu celkowego. Każdy nieletni odbywał karę w celi pojedynczej z tem, że w czasie pracy przebywali oni wspólnie w dużych salach warsztatowych. Czasem Ministerstwo Sprawiedliwości oddział ten we Wronkach skasowało, przeznaczając dla nieletnich budynki poklasztorne w Koźminie. W Koźminie, poza nieletnimi, przebywała też niewielka liczba dorosłych, skazanych przez miejscowy sąd grodzki na kary krótkoterminowe, jednak umieszczonych zupełnie oddzielnie od nieletnich. Istniejący tu duży ogród owocowy dał możność nieletnim dłuższego przebywania na świeżem powietrzu i zatrudniania ich pożytecznymi pracami ogrodowymi.

Na mocy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 lipca 1927 r. utworzono ponadto specjal-

Sport wodny wychowalców w Zakładzie w Antoniewie.

ne oddziały dla nieletnich przy więzieniu w Warszawie, ul. Długa 52 dla chłopców, w Warszawie przy ul. Dzielnej 26 dla dziewcząt, oraz oddziały w Złoczowie dla chłopców, a w Fordonie i Tarnowie dla dziewcząt.

Tęgo rodzaju zarządzenia miało duże znaczenie, zatrudkowało bowiem nieletnich w kilku punktach, chroniło ich od zgubnego wpływu starszych więźniów, dawało możliwość rozładowania specjalnej opieki nad nimi, oddając ich w ręce nauczycieli, przydzielonych po kilku do każdego oddziału. Przepisy, wydane dla oddziałów, ustalały obowiązek uczęszczania nieletnich do szkoły, zatrudniania ich robotami pożytecznymi warsztatowymi lub ogrodniczymi. Zwrócono uwagę na wychowanie fizyczne, na przebywanie jaknajdłużej na powietrzu. Kierownictwo oddziałów oddano nauczycielom, przydzielając im do pomocy niższy personel więzienny, najlepszy pod względem kwalifikacji moralnych i naukowych.

Oddziały te obecnie w miarę tworzenia zakładów stopniowo są likwidowane. Nie istnieją już dzisiaj oddziały w Tarnowie i w Warszawie przy ul. Długiej.

Rok 1932 jest rokiem przełomowym w traktowaniu nieletnich, którzy popełnili czyny pod groźbą kary zabronione. Wydany w tym roku nowy kodeks karny ujednostajnia na obszarze całego państwa sposoby walki z przestępczością nieletnich. Nowy kodeks wyrzeka się całkowicie stosowania wobec nieletnich kary więzienia. Przewiduje on stosowanie wobec nich li tylko środków wychowawczych lub poprawczych. Wprowadzając art. 28 przepisów wprowadzających pozwala na umieszczenie nieletnich w specjalnych oddziałach dla nieletnich przy więzieniach, ale tylko w razie braku miejsc w zakładach poprawczych. Przepis ten jednak ma charakter czasowy, ma on zapobiec trudnościom, które powstały w pierwszych chwilach realizacji postanowień kodeksowych ze względu na brak odpowiedniej ilości zakładów.

Jak zaznaczyliśmy wyżej, w miarę otwierania nowych zakładów liczba oddziałów dla nieletnich stopniowo maleje.

Obowiązujące do roku 1932 kodeksy nieodpowiedzialności karnej nieletnich ustalały: kodeks rosyjski i austriacki do lat 10, niemiecki do lat 12.

Nowy kodeks karny podniósł granicę nieodpowiedzialności karnej do lat 13, nie podlegają odpowiedzialności karnej nieletni w wieku od lat 13 do 17, jeżeli popełnili czyn pod groźbą kary zabronionej, bez rozważania.

Do nieletnich w wieku do lat 13 oraz do tych w wieku od 13 do 17 lat, którzy działają bez rozważania, mogą być stosowane jedynie środki wychowawcze, jak upomnienie, oddanie pod dozór odpowiedzialny rodzicom, prawnym opiekunom lub kuratorom, wreszcie umieszczenie w zakładzie wychowawczym.

Nieletnich w wieku od lat 13 do 17, którzy popełnili czyn pod groźbą kary zabronionej z rozważaniem, sąd skazuje na umieszczenie w zakładzie poprawczym.

Postanowienia nowego kodeksu karnego postawiły przed Ministerstwem Sprawiedliwości poważne zadanie jaknajchlejszego przygotowania odpowiedniej ilości miejsc w zakładach. Istniejąca dotychczas ilość zakładów państwowych okazała się zupełnie niewystarczająca, trzeba było szukać dróg, aby wymaganiom kodeksu stało się zadość. Zadanie

Zakład poprawczy w Szubinie (własność Starostwa Krajowego w Poznaniu).

to zostało rozwiązane w ten sposób, że przystąpiono do rozbudowy własnych zakładów, oraz wykorzystano istniejące zakłady społeczne w Wielkopolsce i wreszcie poparto inicjatywę Towarzystw Patronatu w organizowaniu zakładów wychowawczych.

W ten sposób w ciągu ostatnich lat powstały dwa nowe zakłady państwowe w Kłewianu i Koźminie. Zakład w Kłewianu urządzony został w byłym zamku Czartoryskich koło Równego. Zakład ten obsługuje potrzeby Kresów Wschodnich i obecnie na 1 czerwca 1936 r. przebywa w nim 124 wychowanków.

Na mocy porozumienia ze Starostwem Krajowym w Poznaniu, na potrzeby Ministerstwa Sprawiedliwości został oddany początkowo zakład w Szubinie, pod Bydgoszczą, a następnie zakład w Antoniewie.

Dla dziewcząt istnieją obecnie zakłady poprawcze Sw. Anny w Kamieniu Pomorskim, prowadzony przez siostry Elżbietanki oraz w Czeszochowie, prowadzony przez Zgromadzenia Siestr. Matki Bożej Miłosierdzia (Siostry Magdalenki).

Obecnie dla nieletnich płci męskiej, w wieku od lat 13 do 17, działających z rozważaniem, istnieje 5 zakładów państwowych, oraz 2 zakłady Starostwa Krajowego Poznańskiego, a dla tej samej kategorii nieletnich dziewcząt — 2 zakłady, prowadzone przez zakonnice, czyli razem Ministerstwa Sprawiedliwości rozporządza 9 zakładami poprawczymi.

Wynikło również potrzeba otwarcia zakładów wychowawczych. Organizacji tych zakładów podjęły się dwa Towarzystwa Patronatów w Warszawie, którym Ministerstwo Sprawiedliwości udzieliło wydatnych subwencji.

Warszawskiemu Towarzystwu Patronatu nad więźniami Ministerstwo Sprawiedliwości udzieliło subwencji, w wysokości 125.000 zł., na budowę zakładu na Okęcu w Warszawie, obliczonego zgrą na 100 miejsc. W obecnym stanie rzeczy można oczekiwać, że na jesieni b. r. nowowbudowany dwupiętrowy budynek zostanie już ukończony.

Drugiemu Warszawskiemu Towarzystwu Patronatu nad nieletnimi, które posiada własną posesję na Pradze, przy ul. Jagiellońskiej 3/5, Ministerstwo Sprawiedliwości udzieliło subwencji, w wysokości 35.000 zł., oraz zakupiło urządzenie warsztatowe. Zakład wychowawczy na Pradze został uruchomiony w r. 1935 i obecnie załudnienie zakładu wynosi 40 miejsc. W zakładzie tym umieszcza się nieletnich w wieku młodszym, do lat 15.

Poza zakładem wychowawczym w Warszawie na Pradze, nieletni chłopcy w wieku starszym ponad lat 15 umieszczani są w zakładzie, stanowiącym własność Pomorskiego Starostwa Krajowego w Wejherowie. Obecnie istnieją już 3 zakłady wychowawcze, w tym dwa dla chłopców, a jeden dla dziewcząt.

Pozostały ponadto 3 oddziały dla nieletnich przy więzieniach: dla dziewcząt przy więzieniu w Fordonie i przy więzieniu w Warszawie, ul. Dzielna, dla chłopców—przy więzieniu w Złoczowie.

Istnieją jeszcze trudności w umieszczeniu nieletnich, w stosunku do których sąd uznał za konieczne zastosowanie w charakterze środka zapobiegawczego umieszczenie w schronisku przy sądzie dla nieletnich.

Z braku takich schronisk większość tego rodzaju nieletnich umieszczana jest w więzieniach. Wprowadzenie takich nieletnich umieszcza się oddzielnie od więźniów dorosłych; jednak ujemne skutki przebywa-

nia nieletnich w więzieniu są oczywiste. Jeżeli ujemny wpływ środowiska więziennego na nieletnich spowodował rozwinięcie szerokiej akcji Ministerstwa Sprawiedliwości w kierunku tworzenia zakładów poprawczych, to tym bardziej należałoby w interesach społeczeństwa i nieletnich nie utrudniać pracy zakładom, które otrzymują chłopców po dłuższym przebywaniu w więzieniu. Złu temu Ministerstwo Sprawiedliwości starało się zaradzić w ten sposób, że przystąpiło do organizacji przewidzianych w art. 620 K.P.K. schronisk przy sądach grodzkich do spraw nieletnich w Warszawie oraz we Lwowie i Łodzi.

Schronisko dla nieletnich w Warszawie mieści się przy ul. Przejazd 6 i prowadzone jest przez personel, opłacany przez Ministerstwo Sprawiedliwości. W Łodzi natomiast i we Lwowie prowadzą schroniska Patronaty, którym Ministerstwo Sprawiedliwości udziela subwencji i opłaca koszty utrzymania nieletnich.

Dok. a.

Orkiestra wychowanków w Zakładzie poprawczym w Studzińcu.

W tym tytule z 1.09.1936, Nr 9, Rok I od s. 2 dokończenie w/w artykułu:

Zakłady dla nieletnich w Polsce.

(dokończenie)

Obecnie więc mamy zakładów poprawczych, wychowawczych, oraz schronisk, przeznaczonych do umieszczenia nieletnich obojga płci, w ogólnej liczbie 16, zaś oddziałów dla nieletnich — 3.

Ilość zakładów i schronisk w związku z wej-

ściem w życie kodeksu karnego z 1932 r., wzrosła, w porównaniu ze stanem, istniejącym w chwili wydania kodeksu, czterokrotnie, t. j. z liczby 4-ch podniosła się do liczby 16. Szczególniej wzrost ten daje się zauważyć w ostatnich dwóch latach, t. j. od

Zakład poprawczy w Klewaniu.

roku 1934, do tego roku istniało 5 zakładów, w ciągu dwóch ostatnich lat ilość ta potroiła się.

Kiedy wreszcie udało się zdobyć odpowiednią ilość miejsc w zakładach, wtedy dopiero można było przystąpić do wypracowania racjonalnego planu rozmieszczenia nieletnich, w zależności od ich uzdolnień, zamiłowania do poszczególnego rodzaju pracy, stopnia zepsucia moralnego, rozwoju umysłowego oraz wieku.

Tego rodzaju rozsegregowanie nieletnich wymagało poznania ich osobowości, t. j. właściwości psychofizycznych, warunków środowiska, w którym nieletni się wychowywał, uczył i pracował. Powstała konieczność stworzenia specjalnej instytucji, której można byłoby powierzyć to zadanie, składającej się z osób, posiadających w tym kierunku [zarówno doświadczenie, jak i odpowiednią wiedzę.] Badania

te prowadzone są przez Poradnię Pedagogiczną w Warszawie, posiadającą pod doświadczonego i naukowym kierownictwem profesora dr. Boleya.

Poradnia Pedagogiczna, poza badaniami właściwości psychofizycznych nieletnich, przeprowadza za pośrednictwem swoich pracowników wywiady środowiskowe, polegające na ustalaniu warunków życia nieletnich w domu, w szkole, u pracodawcy i t. p. Wyniki tych badań mają ogromne znaczenie dla sądów przy ustalaniu stopnia rozumnienia i wyboru środków wychowawczych lub poprawczych, które najskuteczniej przeciwdziałająby ich ponownej przestępczości; zakłady zaś otrzymują w ten sposób bogaty materiał, wskazujący na czynniki, które spowodowały przestępczość nieletnich, dane dotyczące stanu zdrowia fizycznego nieletnich, oraz dane psychologiczne, charakterologiczne i wskazania co do metod postępowania.

Zakład poprawczy w Szubinie.
W polu.

Zakład SS. Magdalenek w Częstochowie.
Nauka szycia.

Zakład poprawczy w Przedzielicy.
Świecica wychowanków.

Straz potarna.

Dane te ułatwiają należyłą segregację nieletnich, dają wskazówki, do jakich zakładów należy ich kierować. Przedewszystkiem, na ich podstawie nieletni skierowywani są do zakładów specjalnych. Nieletni, przebywający w zakładach zwykłych, którzy nie przeszli przez Poradnię Pedagogiczną, o ile noszą wątpliwości co do ich stanu psychicznego, kierowani są do Warszawy, gdzie ostatni głos należy do Poradni Pedagogicznej.

Tylko na podstawie tych badań nieletni przesyłani są do specjalnego zakładu dla umysłowo

rzania tej samej organizacji zatrudnienia i urzędzenia tych samych warsztatów, stara się rozwinąć w poszczególnych zakładach różnorodność prac, aby indywidualnym uzdolnieniom nieletnich dać możność należytego rozwoju.

Z reguły istnieje przy wszystkich zakładach nauczenie ogrodnictwa i rolnictwa, a to ze względu na znaczenie zdrowotne tych prac oraz ich specjalnie wychowawczy charakter.

Złe warunki życiowe w suternach miejskich, wilgotnych, bez dostępu powietrza, stałe przebywa-

Zakład św. Anny w Karczemiu, Warszawie.

upodlegzonych w Węgrówce. Zakład ten pozostaje pod fachowym kierownictwem lekarza psychiatry i pedagogów specjalnie w tym kierunku wyszkolonych w Warszawskim Instytucie Pedagogiki Specjalnej.

Poza Poradnię Pedagogiczną w Warszawie, przeprowadzane są również badania nieletnich w Łodzi. Praca ta dopiero została zapoczątkowana.

Uzdolnienia nieletnich, ich zamiłowania do pewnych rodzajów pracy, brane są również za podstawę przy rozmieszczaniu w zakładach. Ministerstwo Sprawiedliwości, chcąc uniknąć powta-

nie na ulicach miast w kurzu, brudzie, przy niedostatecznym odżywianiu, siłą rzeczy musiały spowodować zły rozwój sił fizycznych nieletnich, rachityzm, choroby płucne i t. p. Praca na świeżym powietrzu przy zatrudnianiu ich rolnictwem lub ogrodnictwem wraca nadwątlone zdrowie, a zakład spełnia w ten sposób w dużej mierze swe zadanie, którym jest przywrócenie zdrowia fizycznego i moralnego. Dopiero po przywróceniu zdrowia nieletniemu można mówić o zatrudnieniu go pracą warsztatową. Wielu pochodzących ze środowiska miejskiego z wielkim

Hańciami w Zakładzie św. Anny.

zamiłowaniem zajmuje się pracami rolniczymi lub ogrodniczymi i przy nich pozostaje na stole. Nieletnim, pochodzącym ze środowisk wiejskich, praca w rolnictwie lub ogrodnictwie daje sposobność do zdobycia nie tylko praktycznego udoskonalenia, ale również pewnego zasobu wiedzy teoretycznej dla pracy, która była przedtem i nadal pozostanie podstawą ich egzystencji po zwalnieniu.

Natomiast zakład w Antoniewie kształci nieletnich w zawodach zbliżonych do rolnictwa, a mianowicie leśnym i rybackim. Zakład ten posiada 200 morgów lasu i 10 morgów stawów. Nieletni otrzymują tu teoretyczną i praktyczną znajomość leśnictwa i hodowli ryb. W 7-miu stawach prowadzona jest racjonalna hodowla karpia, a w jeziorze hodowla t. zw. ryby dzikiej, szczupaków, węgarzy i t. p. Wychowankowie leśnicy uczą się zakładac i prowadzić szkółki leśne, pielęgnować drzewostan, hodować bażanty i inną zwierzynę. Wioslarstwo i zawody kajakowe wyrabiają tężyznę sportową nieletnich, przyzwyczajają do przestrzeni wodnych, a wrodzona fantazja, chęć szukania przygód dają rękojmię, że gdyby drzwi szkoły morskiej były dla nich otwarte, wyszliby oni na tęgich marynarzy.

Różnorodne uzdolnienia rzemieślnicze nieletnich mogą należeć się rozwijać, gdyż w poszczególnych zakładach zorganizowano naukę różnych rzemiosł, jak szewstwo, krawiectwo, kołodziejstwo, stolarstwo, kowalstwo, ślusarstwo, introligatorstwo, malarstwo, piekarstwo, kucharstwo, fryzjerstwo i t. p. dla chłopców, dla dziewcząt zaś krawiectwo, hafciarstwo, bielizniarstwo, pończosznicтво, znajomość gos-

podarstwa domowego, pranie, prasowanie, gotowanie, chów ptactwa domowego i t. p.

Poza zakładem specjalnym w Wejherowie, w którym, jak już wyżej zaznaczyłem, umieszczeni są nieletni umysłowo upośledzeni, i niedorozwinięci, oraz zwykłymi zakładami, w których umieszcza się nieletnich w zależności od ich uzdolnień i zamiłowania do pracy i wieku, dla nieletnich bardziej zepsutych, karanych wielokrotnie, ujemnie wpływających na innych wychowanków, oraz ucieleśnierów, istnieje specjalny zakład zamknięty w Koźminie.

Jak wynika z powyższego, klasyfikacja zakładów dla nieletnich jest następująca:

- 1) schroniska dla nieletnich tymczasowo zatrzymanych, z istniejącymi przy nich laboratoriami badań psychofizycznych i środowiskowych,
- 2) zakłady wychowawcze,
- 3) zakłady poprawcze,
- 4) zakłady specjalne
 - a) dla umysłowo upośledzonych,
 - b) dla trudnych do prowadzenia,
- 5) wyodrębnione oddziały dla nieletnich przy więzieniach.

Przytęm istnieją oddzielne zakłady wychowawcze i poprawcze dla dziewcząt i chłopców, oraz dla młodszych wiekiem do lat 15 i powyżej tego wieku. Zakłady zwykle mają charakter zakładów mieszanych, rolniczych, ogrodniczych i rzemieślniczych z tem, że istnieje ponadto zakład kształcący chłopców w zawodzie rybackim i leśnym.

Zetbe.

Z CYKLU: NIELETNI PRZESTĘPCY.

W tymże dwutygodniku z 15.09.1936, Nr 10, Rok I, s. 2 godny polecenia jest tekst: „Sąd dla nieletnich i jego kompetencje.”